

విషయానుక్రమణిక

కంకణము—భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు	౧-౧౦
భాషాసంప్రదాయములు—పరనస్తు వెంకటరామానుజస్వామిగారు	౧౧-౧౮
కర్ణప్రశంస—తుమ్మల సీతారామమూర్తిచౌదరిగారు	౧౯-౨౩
నూతనకవిత్యపద్ధతులు-గీతములు—తాడిమేటి వెంకటసత్యసూర్యప్రకాశరావుగారు	౨౪-౩౦
స్వర్గములో ఒకవిలాసము—జయంతి గంగన్నగారు	౩౧-౩౩
విరాటపర్వము-కావ్యము—నిడమర్తి సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౩౪-౩౯
ఆత్మజ్ఞానము—కొప్పర్తి నారాయణమూర్తిగారు	౩౯
ప్రసంగోచిత వేదవాక్యములు—పారనంది సర్వేశ్వరశాస్త్రిగారు	౪౦-౪౨
ప్రణయకథ—విద్వాన్ కోపలె శివకామేశ్వరరావుగారు	౪౨
శ్రీనాథ కవిరాజీయము—కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు	౪౩-౫౨
ఏతనముకేమి, యెవ్వరూపించగలరు?—బొమ్మకంటి సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు	౫౩
ఆనందకందము—క్రొత్తపల్లి సూర్యారావుగారు	౫౪-౬౩
కవితాప్రపంచము—కె. అన్నమరాజశర్మగారు	౬౩
అతిథి దేవుడు—శతావధాని వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు	౬౪-౭౪
వ్యాసుడు జనమేజయుని సంశయము తీర్చుట—మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	౭౫-౮౭
విశ్వవిద్యాలయములు-ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము-మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు	౮౮-౯౭
ఊహా ప్రపంచము-సాక్షాత్కారము—చింతలపూడి శేషగిరిరావుగారు	౯౮-౧౦౦
అనంత ప్రకృతిలో నానందకల్లోలము—సిరుగూరి జయరావుగారు	౧౦౧
జన్మభూమి—తురగా వెంకటరామయ్యగారు	౧౦౨ త.

ఆంధ్రమహాసామ్రాజ్యము—మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు	౮౯-౧౦౩
అంచ—మిన్ని కంటి గురునాథకవిగారు	౧౦౩-౧౦౪
శాంతిని కేతనము—గూడా కృష్ణమూర్తిగారు	౧౦౫-౧౧౦
ఉపలాలనము—మునిమాణిక్యం నరసింహారావుగారు	౧౧౧
మహమ్మదు నీతివాక్యములు—శ్రీమతి గుడినేవ నాగమణిదేవి గారు	౧౧౨-౧౧౪
స్మృతివైరాళ్యము—సూరిగుచ్చి కృష్ణమూర్తిగారు	౧౧౫
ఆంధ్రాభ్యుదయము—శ్రీమతి రుక్మాబాయిగారు	౧౧౬
కలగూరగంప—౧. ఎచ్చరిక; ౨. భారతదేశమునందలి ఆదిమ (కొండ)జాతులు; ౩. భారతదేశము-చీనాదేశముల. భారతదేశము-మోటారుకారులు; ౪. హెర్ విత్ హెలంమార్క్స్;			
౬. హెర్ గప్ట వన్స్ట్రీప్ మను; ౭. శ్రద్ధానందస్వామిహత్య; ౮. వార్తాపత్రికల వివరీత			
స్వభావము; ౯. చరఖామనోరోగమునకు మందు; ౧౦ మధుమేహవ సరస్వతి-అద్వైత;			
సిద్ధి ౧౧. రెండు పూర్వపు బంగారు నాణెములు; ౧౨. నూట యిరువదిఏండ్ల వయసు			
గల చిలుక; ౧౩. చీనాదేశపు ప్రాచీనచిత్రశి			౧౧౭-౧౨౯
మధుపము—రాజామంత్రిపైగడ భుజంగరావుగారు	౧౩౦
చీనాదేశపు జాతీయోద్యమము—జయంతి నెంకటకిరీటిరావు గారు	౧౩౧-౧౩౬
గ్రంథవిమర్శనము, గ్రంథపరిచయము, గ్రంథస్వీకారము, పత్రికాస్వీకారము			౧౩౭-౧౪౦
విషాదము—ఉమర్ ఆలీషా కవిగారు	౧౪౦
సాభిప్రాయవిశేషములు	౧౪౧-౧౫౨

చిత్రములు

త్రినర్ణచిత్రములు—పుష్పాచయము; అచ్చర మచ్చకంటి.

సాధారణ చిత్రములు—మహిళామండలి—(౧) డాక్టరు ముత్తలమ్మగారు; (౨) శ్రీమతి పటవర్ధనమ్మగారు; (౩) శ్రీమతి పటవర్ధనమ్మగారు; (౪) మేరరాణి కళాశాలా విద్యార్థినులు; (౫) బాలికాభటులు, ఇతర చిత్రములును.

చెన్న పట్టణము మార్చి ౧౯౨౭ ౧౧౨౭

సంపుటము ౪

అక్షయ సంవత్సరము ఫాల్గుణమాసము

సంఖ్య ౩

కంకణము

భోగ రాజు నారాయణమూర్తిగారు.

(వెనుకటిసంచిక తరువాయి)

గీ. తఱచు తెగి న్రాలుచుక్కలు ధరణి బడఁగ-నెడములేక మామేఘాళి నడుముఁ జిక్కి-
యొండొకనభంబు గల్పించుచుండె మాకు-నభ్ర మన్వర్ధనామధేయంబు గోఁగఁ.

శా. దేశాంతర్గతుడయ్యె భర్త, జగమంతేమెచ్చు మీమేఘుడు(?)

దేశంబన్నను, మాకు నున్న దొక సందేశంబు గోఁడొప్పుచు
యాశల్ దీర్చుడటంచుఁ దెల్పుడని తారాజ్వల్యంపఁ జెల్ల
దేశంబు గొనివచ్చు దూతికలరిలిక వ్రాలె నత్తారము.

మ. అమితోగ్రాకృతి నుద్యవించి సకలాశాంతంబులకై
శ మహాలింగము వ్యాస్తహా నెడ విరాజత్పరిజహ
సములక వేల్పులు పూజనల్పెడు నుదంతంబెల్ల మామేచకా
భ్రముపై న్రాలెడు తారకావళి స్ఫురింపజేసె మా కయ్యెడన్.

శా. తారామండలమందె యంతవట కంతర్భూతుడై వింట దు
 ర్వారాస్త్రంబులఁ గూర్చి మారుతుఁడు మాపైని బ్రయోగింపఁ ద
 న్నారాచానలకీలికావలియైనా నాఁ డావియన్నిగ్రహ
 త్తారావారము మా కపారభయదోత్పతంబె యయ్యెం గటా!

౯

శా. ఆయుత్పాతము లుప్పటిల్లుటయు నత్యాకస్మికంబౌ మహా
 వాయుధ్వనము మాచెవిబడియెఁ దద్ధ్వనంబు విన్పింప మా
 కాయంబుల్ గడు జల్లుజల్లుమనియెక్, గాయంబులుక్ జల్లనక్
 మాయోగంబున నొక్క జల్లువడియెక్ మానుండి ట్మృమండలిన్.

ఉ. తొల్లిటి పుణ్యపాపములతోడనే నాకము నారకమ్ము సం
 ధిల్లుగ వానినిక్ బడసి తీరి పదంపడి భూతధాత్రికిం
 ద్రెల్లెడు జీవకోటులటు ద్రెల్లె ననేక సహస్రసంఖ్యలై
 జల్లున నేలపైఁబడిన జల్లున సంబుకణప్రకాండముల్.

క. ఆతరి నేతరి వాతా-ఘాత మధఃపాతగతిని గల్గించునో య
 స్ఫీర్తికి బింకముసెడి జీ-మూతవ్రాతములు వడక మొదలిడె నకటా.

క. వికలమతిక్ మివుల వికా-వికలై యిలఁ బడకయుండు వెరవున మావా
 రికణము లత్యాతురతక్-జకచక వెను వెనుక కొదుగసాగెను మింటన్

క. ఈతెరగున నాభీకర - వాతధ్వనమ్ముకతన వారిదములలో
 నూతనసంచలనం బు - ద్భూతంబై మివుల దివులుపుట్టించుటయ్యెన్.

ఉ. ప్రాంతచరత్పయఃకణకృపాఽరిలబ్ధసుఖసిత్తిన్ దవీ
 యాంతరమందు డాఁగి పవనాహతి ద్రెళ్లకమున్న పిట్టల
 స్వాంతముతో నుమారమణుఁ జర్వితచర్వణమైన ముట్టి జ
 న్మాంతరముల్ ఘటంపవల దంచును వేడుకొనఁ దొడంగితిన్.

శా. పంచేశంకర మిందుశేఖర ముమాప్రాణేశ్వరం సంతాప
 నందశ్రీవిధవప్రదం విబుధసంతానార్పితాత్మ్యులన
 న్మందారాంచిత సుందరాంశ్రియుగళం మన్నాధ మోక్షజ్వలం
 కందర్పాంతక మంబుజోదరసఖం కైవల్య సంధాయకమ్.

శా. వ్యాసాగస్త్యపసిష్ఠనారద భరద్వాజాదినమృత్యుప
న్యాసాధారగుణాలమాయ భవబంధత్రాసనాశాయ కై
లాసశ్రీవిభవాయ పంకమయదుర్లంఘ్యోచ్చలజీవనా
వాసకేశహరాయ భక్తహృదయావాసాయ తుభ్యన్నమః.

శా. నాకు జెల్లెనె భేదరత్నజనితానందైకభాగ్యంబు? నా
నాకూపస్థదురంతపంకనిచయంతర్మగ్నసంతాప మెం
తోకాలంబయి పొందుచుండుఁ గరుణాదూరుండవై నన్ను నిం
కేకూపంబునఁ ద్రోయ నెంచితొకదోయి, తండ్రి, మృత్యుంజయూ!

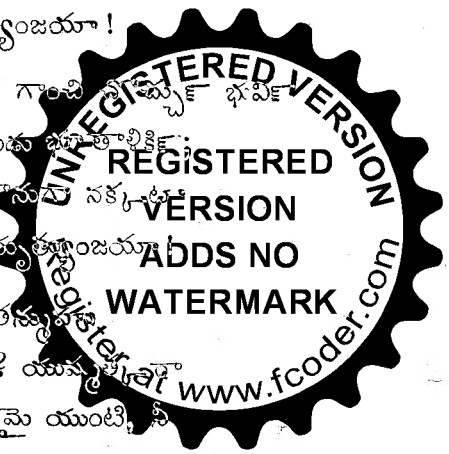
మ. భవఘోరాద్ధ వపీచికాతరణసంపత్కారణం బెన్నఁగా
భవదంఘ్రిస్మరణంబు! యన్యతరణోపాయంబు లే దింక, నీ
భవసంతాపభరంబు దుర్భరము, నాప్రాపీవె కాపాడు మో
భవదూరా, యభవా, భవా, శివ, శివాప్రాణేశ, మృత్యుంజయూ!

శా. నీవారిన్ నిరతంబు నీవు కరుణానిర్మిద్రభద్రాత్ములఁ
గామింపం దలపోసి; దేము నభిషేకస్ఫూర్తి నేవేళ నీ
సేవార్చావిధు లాచరించు తెదలోఁ జింతించి మావారినిఁ
నీవారిం బలై బ్రోవఁగాఁ దగదె తండ్రి, నీకు మృత్యుంజయూ!

శా. లోనం బుట్టవు కీటకచ్చటలు, కల్లోలంబులుం గల్గి, వి
తేనిఁ వక్రత నేగుజీవనములే, దేశంకసంపర్కముఁ
గానకరాదు; వియచ్చరత్నమ నదా కల్పించి నా కీపయి
రాసీకయ్య, పునర్మహిపతనసంత్రాసంబు మృత్యుంజయూ!

మ. భువి జచ్చుక దివి జొచ్చు; నచ్చటను జావుం గాంచి నచ్చుక భువి
భువిచావుక దివిచావు నాఁగ నిటుచావుల్ రెండు భూతాలికిఁ
భువి చావుక సుఖసుప్తివోలె బడయంబో నానుగా నక్కట
దివి చావుక ననుజావనీకుము కందె స్వామి, మృత్యుంజయూ!

మ. బహుధాభూతవిలాసకందుకకళాప్రజ్ఞ సదా తన్మృత
మృహురుద్యత్ప్రీతదగ్ధతిక్రమములక మోదింతె? యమృత
బ్రహ్మతిక మింటికిఁ దూలి నేలఁ బడఁగా సగసిద్ధమై యుంటి, నీ
కుహనాభేలన మేల నాయెడల నీకుం దండ్రి, మృత్యుంజయూ!

శా. గంగాశీతలశీకరప్రకరసాంగత్యంబు దివ్యాంగనా
సంగీతామృతపానవైభవ ముదంగత్కామరూపంబు, నా
కుం గల్పింపుము శాశ్వతమ్ముగ నధఃకూపమ్ము చేకూర్చు కో
గంగాసంకలితోత్తమాంగ, భవభంగా, లింగ, మృత్యుంజయా !

౧౦

గీ. అనుచు బ్రార్థించుచుండఁగ నంతలోన-నన్మదీశ్వరార్చనమున కంతరాయ
ముం ఘటించినాఁ డఖిలభూభవనభవన-భంజనవిజృంభమాణ ప్రభంజనుండు.

శా. స్తంభీభూత దిగంతపూరిత పయోదవ్రాతసంచాలనా
రంభోద్వేగసమేత దుర్భరతరా రావావదీర్ఛక స
ర్వాంభోజ ప్రభవాండభాండుండయి నాఁ డమ్మాతరిశ్వుండు ప్రా
రంభించెన్ బహుధాచరాచర సమగ్రధ్వంస సంచారమున్.

ఉ. స్థావరజంగమాత్మకము సర్వజగంబు క్షణంబులో గత
స్థావరమై సహకరిత జంగమమయ్యెను, జంచలస్థస్థా
జాపలియున్ శిరఃకరకృతాభినయంబులఁ బాడఁజొచ్చెన్ గ
ర్ద్రాగ్ననా నిరంతరనిరర్థక జల్పనకల్పనాధ్వనిన్.

ఉ. త్రుళ్లియు నిక్కిసీల్లియును దూఁగియు వాగియు విట్టివీగియున్
గల్లునుద్రావువాఁడు ధనగర్వితుండున్ దుద కొక్కపెట్టునన్
ద్రెళ్లెద రెట్టు లట్టు చెలరేగియు నిట్టటు లూఁగులాడియున్
బెల్లు ధ్వనించి మించియు గుభిల్లునఁ గూలె మహీరుహవభుల్.

మ. వరలున్ నిశ్చలమూసధర్మము జగత్ప్రాణానుబంధంబులన్
బరివర్జించిన యంతకాలము; జగత్ప్రాణానుబంధంబులన్
బరివర్జింపఁగదా ఘటిల్లెను నధఃపాతాతత్తక్షేణ వి
సరణిన్ మాకని చాటు నాటి ప్రళయత్సర్వావసీకృతభుల్.

ఉ. భూతలమందుఁబోలె సురభూములయందును భూతకల్పము
జ్ఞాతము గాక తప్ప దవసానదశావసరంబునన్ మహా
వాతము; నాఁడు బిట్టడలుపాటు ఘటింపఁగఁజేసె నమృత
పాతవిజృంభణంబు భువి వారికిని దివివారికిం గటా !

శా. ఘోరాకారమరుత్ప్రియు క్తభయసంతో భంబునన్ మేము ఘో
కారారావము లాచరించునెడఁ గ్రేంకారారవం బొప్పు గాం
తారావాసమయూరవారము లొగిన్ నాట్యంబు గావించె; నౌ
రౌరా! యొక్కరిభేద మింకొకరి కత్యామోదమానే కదా?

శా. పైకిఁ మైత్రి నటించి మాపతనమున్ వాంఛించు లోలోన, మ
మ్మకాశమ్మునఁ జూచి యేచి పురు లల్లాడించుమాత్రంబునన్
గేకివ్రాతము మాకుఁ గూర్చునని సంకేతించి వాక్రుచ్చు నీ
లోకం బింతటిగ్రుడ్డిదా యనుచు నాలో నేనె చింతించెదన్.

శా. స్ఫారంబై బహుభీతభూతమయి యుంఘామారుతోదుషహుం
కారం బెందు విరామ మొందకయె యొంకారానుకారంబుతో
నీరేజ్యం నవాంశభాండమునఁ దానిండంగ, సాక్షాన్మహాం
కారబ్రహ్మమయంబు లోకమనువాక్యం బప్పు డూహించితిన్.

౦౦

శా. నీరంధ్రాబుధరప్రజంబు, త్రిజగన్నిరూపనాథేలనా
పారీణానిపాదతాడనములన్ బట్టాడి, బిట్టోడి, పె
ల్లారాటంపడి, చింకమెల్లఁ జెడి, నీరై నాటిరేయింగటా!
ప్రారంభించె మదేభతుండనిభధారాపాతముల్ ధాత్రికిన్.

చ. ప్రభువు ప్రకంఠనుండయినరాజ్యము త్యాజ్యముగాన రండురం
డభయముగల్గుదేశమున కభ్రములార, యటంచు శత్రుభూ
పుభయముపెంపునన్ వలసపోయెను తెంపునఁ బోవజోనన్
న్నభము దొలంగి హుఘనఘనాఘనముల్ మహాకీర్తి మంబునన్.

ఉ. ఆలయకాలకాలనిభుండైన ప్రభంజను తాడనంబులన్
జీలియు ప్రీలియున్ మివులఁ జిందరవందరయైన విభావయో
దాలుల నుండి నాఁడు కురియందొడఁగెన్ వడగంత్రిగూడెన్
లాలముతోడి మాంసశకలమ్ములీల నిలూతలమ్మునన్.

ఉ. కొన్ని వనంబులందు నొకకొన్ని సముద్రములందు నికనూ
గొన్ని కొలంకులందు మఱికొన్ని మహానదులందు నీగతి

గ్రన్ననఁ గూలె నీలమణికాంతులనేలు పయోదమాలికల్
మిన్నుదొలంగి దారుణనమీరణ మారణకారణంబునన్.

సీ. కలుషమృణ్ముంగ కొక్కటన వెక్కట లత్యానందమునఁ గూడి యాడియాడి
సురుచిరబహుదివ్యసుందరీగాన రతిప్రమోదంబులఁ దేలితేలి
మిన్నుమన్నరయ కీయున్నతి స్థిరమంచుఁ బోరానియాశలఁ బోయిపోయి
కటకట! తుదకుఁ బ్రకంఠన బాధకు లోనై మనంబున లోఁగి లోఁగి
పొంకమును బింకమును జెడి పొరలువాటి - ముడుతలంబడి పెనువాతమున మునిగి
నీరుగ్రమ్ముచు నాడుమానిఖిలమేఘు - మాలికలు క్రమక్రమముగా నేలవ్రాలె.

ఉ. ఇచ్చటనుండి నేలఁబడనీక ననుం గృహ గాదుచున్న మా
నెచ్చెలి మబ్బులన్నియుఁజనెన్, బకువాతఁ బడంగఁ బాండవుల్
సొచ్చినయింటివిప్పునకుఁ జొప్పన నాకును సక్రమంబుగా
వచ్చెను వంతు మారుతునివాతఁబడన్ విధినిర్ణయంబునన్.

క. బలహీనులమగు మాపై -బలిసి విరోధించి కూల్చుబాల్పడిన మహా
బలుబలమును విధిబలము ప్ర -బలమగునెడఁ బ్రోచు భీమబలుఁ డున్నాడే ?

ఉ. నెక్కొని మింటనుండి తెగి నేలకురాలినరిక్కరీతి, వి
ల్లెక్కిడి వ్యాధుఁడేయ గుటియేటునఁ గూలిన షక్తిభాతి, నే
దిక్కును లేక నేనకట! తీవ్రతరంబగు మారుతాహతిన్
గ్రక్కునఁ గూలినా నొకయగాధమహార్ణవమధ్యమందునన్.

౧౨

ఆ. పె. కూలి సొమ్మసిల్లి కులమువారి కృపాప-చారవిధుల నేడదేక్షి
మా, భవార్ణవమున మఱలఁ ద్రోసితె యని-భోరుభోధమనుచుఁ బారలి

చ. క్రమముగఁ గన్ను విచ్చితిని గాంచితి లోకము, లోకమెల్ల ను
ద్రమె యనుకొంటి బుద్బుదవితానములే ప్రజలంబు నెంచితి
సమతయు శాంతి నిశ్చలత సాగనియిందలి సర్వజీవన
క్రమముల గుర్తెఱింగితి నగాధవిషాదపయోధి ముగ్ధి

ఉ. సంతత మీయపారమగు సాగరమందలి జీవనంబుతో.

నెంతయు నంటి యంటనటు లే జరియంఁగఁనెంచి, దేనినా

శింతును నాశ్రయింతు నను చింతమునిగితిఁ గాని జీవనా
క్రాంతముగాని సాధనము గానఁగనైతిని నెన్నిభంగులన్.

ఉ. జీవనధర్మమూనియును జీవనమం దెటు లంటి యంటన
తే విహరింపనేర్తు? నగరే వినిరే నెవరేని నన్ను? నా
కేవలపుణ్ స్ఫురింప కెద నింతతలంచుకొలంది దోచు నా
నావిధసంశయములు మనమ్ము గలంచె దొలంచె ధైర్యమున్.

ఉ. ర మ్మిటురమ్ము సాగరతరంగములందు నుమాలలూఁగఁ జి
త్రమ్ముగు కేళిమై గిరగిరక సుడులం దిరుగంగ నంచు, లే
శమ్మును దోచనీక నను సారెకుఁ బిల్చెడువారిచేత స్వాం
తమ్ము మఱిత నావశము దప్పె నయో పరమార్థచింతలన్.

మ. ఇవి కల్లోలము లిందుఁ జిక్కుకొనరా, దీపంక నావర్తముల్
తవులం గూడదు వీనియం, దట నగాధం బట్టిపోగూడ, ను
న్నవిధంబుండెదమన్న జీవనగతుల్ నన్నొక్క-వో నిల్వనీ
వవిలంఘ్యంబగు నిట్టిసాగరమునందా చేరితిక బైవమా!

క. పృథువిషనిధి యిది ఊరో-దధియట! రత్నాకరమట! తన్మధ్యమునన్
బుధవంద్యుడు నారాయణుఁ-డధివసియించునట! యివి యనౌచితులె కదా!

సీ. కామించి పెక్కు-భంగము లోర్చి శృంగితో మైమఱిపూనె నీమధురంబు
క్రోధించి కలతిమికులముల నలయించి పోలియించె నీతిమింగిలము కొదమ
లోభించి యామిషలాభ మన్యులకీక మెనవక యొనఁగె నిమ్ముసలి మొసలి
మోహించి స్వకుటుంబమును మేపు చాకొన్న పయి మిాలకొనఁగ దీపాడుర్పుషము
మదమునక గ్రాహమును గడుచుత్సరమున - మకరముననున్న నీలకంఠాడుటకుఁ దొడం
నకట! దుర్గుణంబులకెల్ల నాలయంబు-నకలభయ మేతుభూత మీసాగరము.

ఉ. రాగముపోదూ, త్యాగమనరాదు, విరాగముగల్గి మిది మేనా
ద్యోగము మాఱ, దెయ్యెడల యోగము సాగదు సర్వజనులకు
భోగవిలాసలాలసము భూతవిరాళన హేతుభూత మీ
సాగర మెట్టిబుద్ధిబలశాలికి నైనను నీదరా దహా!

ఉ. జీవనమందు భ్రాంతిపడి చిక్కుకొనందగ దిందుఁ బెక్కు-న
క్రావళు లుండు నెంతటిమహాబలునే న్నబళించుచుండు; దం

తావళవల్ల భండు ఘననక్రముఖింబునఁ జిక్కి స్త్రక్కఁగా
రావలసెంగదా మును మురారి వికుంఠమునుండి ధాత్రికిన్.

౧౩

శా. కారాకూరము, నక్రవిక్రమ, ముదగ్రగ్రాహచక్రమ్ము, దు
ర్వారోత్తంగతరంగవారమగు పారావారమున్ సంతత
శ్రీరామక్షీతినాథపాదయుగళినేవారతిన్, యోగి సం
సారంబుం దరియించుచందమున మున్ సామిరి లంఘింపఁజే.

ఉ. చంచలకన్నఁ జంచలము సర్వవిధమ్ముల మర్కటంబు; క
ల్పించె నయారె దాని కమలీమనయోగమహత్వసిద్ధి, దా
టించె మహాసముద్రము! ఘటించె జగజ్జనపూజనమ్ము! నే
మంచు నుతింపవచ్చు మహిమాధ్యము శ్రీరఘరామనామమున్.

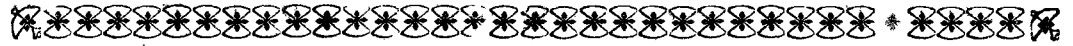
ఉ. రామ, రమాభిరామ, రఘురామ, యశోధనరామ, జానకీ
రామ, పయోజమిత్రకులరంజనరామ, యయోధ్యరామ, సు
త్రామముఖాఖిలామరవితాననతాంఘ్రిసరోజరామ, శ్రీ
రామ, సదాశ్రీతప్రకరరక్షకరామ, సమోనమోనమః.

ఉ. అష్టలుదీర వెన్నటికి; నష్టలుదీరక పుట్టుచావులున్
దప్పవు; పుట్టుచావులటు తప్పచివోట విముక్తిగల్గ; దో.
యొప్పులకుప్ప, ఓయినకులోద్వహ, ఓరఘరామచంద్ర, ఈ
యప్పులకుప్పనుండి యెట్లులైన ననుం దరిజేర్చి ప్రోవవే.

శా. ధూతప్రక్కృతపాతకమ్ములు, జగత్పూతంబులున్ మంగళ
వ్రాతమ్ముల్ భనదీయచారుచరణాబ్జాతమ్ము లాసిందినా
నేతద్భూతమయాకృతిన్ విడిచి నేనెంతేని ముక్తాకృతిన్
జేతఃప్రీతి వహింపఁజేయఁగదవే నీతామనోవల్లభా!

ఉ. భక్తజనావనాంకమును భానుకులాభరణంబ, యుట్టితో
రిక్త మొనర్చ బోక ప్రసరింపఁగఁ జేయఁగదయ్య, మహాక్షిప్త
సక్తిని నున్న నావయిని జల్లని నీకనుదోయి వెంబడి
ప్రాక్తనకర్మపాక పరిపాకవిపాక విలోకలోకముల్,

ఈ భక్తవిజయ గ్రంథము మహారాష్ట్రదేశంబునం దవతరించిన మహామహిమగల జ్ఞానులగు కవీశ్వరులచే రచింపఁబడిన మహాభక్తుల చరిత్రముల నన్నిటిని గైకొని సకల జనులకును సులభముగ బోధపడునట్లు తెనుఁగున వదనముగా వ్రాయఁబడినది. ఈభక్తుల చరిత్రములలో నొక్కొక్క భక్తుని చరిత్రమును ఒక్కొక్క విభాగమైన విషయమున దెలియఁజేయును. ఆ విషయమును జ్ఞప్తియందుంచుకొని యారీతిగాఁ బ్రవర్తించువారికి యిహలోకమునందు విశేష కీర్తియు, పరలోకమునందు ముక్తియు కరపఁజేయుండును.

ఎట్టివారికిని, ఏసీతియందుండువారికిని, యీపుస్తకము మహాోపకారి యగును. ఎట్లు? భక్తియేకదా స్రాభాన్యము. కావున భక్తునికిని, భక్తిలేనివానికి, విశేషికిని, అవిశేషికిని, నీతిజ్ఞానము ధర్మాగ్రహణవిధనము సర్వాగ్రదున్నాగ్రదక్షులమును బోధించుటంబట్టి యిది సోపమైనవారికిని మనమాప్రవేశం నీ భవచ్చానమోక్షము నొసంగును.

ఈపుస్తకమును జనువువారికి మనశ్శాంతికల్గఁజేయు. లోకములోని సంసారముంపరి దుఃఖమున్ను నివృత్తియగును. మహాదుఃఖముచే పరితేపించు హృదయవేదన మనెడివ్యాధికి మంచి మందుగా నుండును.

ఆదిపాండురంగ భక్తవిజయము

అయిదుభాగములు

కోయిల్ ధనాల దేవరాజ దాసులవారిచే

రచియింపఁబడినది

రాయల్ నైజాలో సుమారు 1000 పుటలు గలది

క్లెనుకాగిరులులపై ముద్రింపఁబడి

కాలికోటైండు చేయఁబడి

20 ఆఫ్ టోన్ పటములు చేర్చబడ్డది.

వెల 6-0-0. పోస్టేజి ప్రత్యేకం

ఇట్టి పురుషార్థ మైన యీ మహాగ్రంథమును జదివినయెడల, పుణ్యపాప వివేదనము స్పష్టముగాఁ దెలియఁబడును. అనఁగా ఎట్టి వారి నైనను సన్మార్గమునందే పోవునట్లు చేయుట కిది సాధనమైన మహాగ్రంథము.

కేవల చౌకిక విషయములయందే మునిగియుండువాఁడైనను ఒక్కసారి దీనిని జనువుచేచి, అతఁడు పాఠమార్థిక విషయానుభవండు గాకపోయినను సన్మార్గమునందుఁ బ్రవేశింపకపోయినను, సురక్షితము, చెప్పకొరము, భాగమరజభక్తియు కలవాఁడుగా నుండును. మేము చెప్పనట్టి విషయముల్ని ఈగ్రంథములో తెలియిహాపించువారికి దీనివెలను మరల మికిచ్చుటకు అభ్యంతరము లేదు. ఇది మున్నూటికిని నత్యుము. ఇంతకంటె గృహవర్తన మేము మేము చెప్పగలము.

ఈపుస్తకము తీయునపుడు, ఎమ్.ఆది అందు కంపెనికేరున్న దాయని చూచితియనిది. తేనియెవల మోసపోవును.

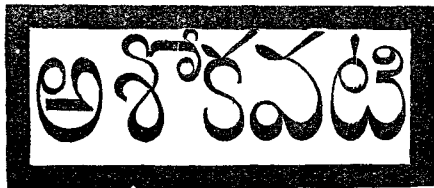
వలయువారులు:—

ఎమ్. ఆదిపాండురంగ

పుస్తకవ్యాపారులు, (అప్పా బిర్డియన్) 11, బ్రిడ్జ్ వేస్ట్, మదరాస్.

30 సంవత్సరములుగ ప్రసిద్ధిగాంచిన వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులువారి
రత్నత్రయము

(గర్భాశయరోగనివారణి)

స్త్రీలకుగలగు ఋతుగ్రంథ (సట్టుకట్టు)నిర్మాణము చేయును. స్త్రీలకుగలగు తెలుపు మొలగురోగములను నివర్తించి సంతానవృద్ధినిగలిగించి ప్రపంచముఖము ననుభవించునట్లు చేయును. బుడ్డి 1 కి రూ. 3-8-0.

(గర్భిణీ స్త్రీలకు నుత్తమమైన రసాయనము)

స్త్రీలు గర్భముభరించునదిమొలగు ప్రసవించునగు వినునక నేవించిన వాంతుల, బలహీనము మున్నగు రోగములను పోగొట్టి సుఖప్రసవమును గలుగజేయును. బుడ్డి 1 కి రూ. 1-12-0

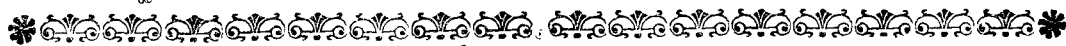
(స్త్రీల మదమూర్ఛలకు సిద్ధాపథము)
బుడ్డి 1 కి రూ. 1-12-0.

క్యాటలాగుకోరువారికి వుచితముగా పంపబడును.

ఆయుర్వేదాశ్రమం

151, గోవిందప్పనాయనివిధి. బ్రాంచి 188, బ్రాండ్.

పోస్టుబాక్సు 287, మదరాసు.

శ్రీ లక్ష్మీ వర్క్సు

నగలవర్తకులు, డైమండు సెట్టరులు

పరిశ్రమశాల, నెం 2/19 కాశీచెట్టి వీధి, జార్జిటౌను, మదరాసు.

ప్రదర్శనగదులు, నెం 8, కాశీచెట్టివీధి, జి. టి. మదరాసు.

మావద్ద ఒక ఆర్డరు ఇచ్చిన మీ కన్నియు నిశ్చయమగును.

మిక్కిలి అనుభవము. ప్రఖ్యాతిగాంచిన వారిచేతనే మేము అదిగాక వెండినగలు, ఇతర సామానులను తయారు చేయబడుచున్నాము. పత్రికలకు, నైజాకావనినను మావద్ద నన్నుది. సవరంబంగానున్నవెండికి పూచినచేదము. ముఖ్యగవనింపు:— సీమకపలములతోమీలక, పోతమీలక, కాపుము మొదలగు వాటియందుకూడ మాకు మంచి అభిభవముగలదు. తంజివిలాసం "సత్యవర్కం" ప్రొవైడరు డి. సత్యనారాయణచారి

ఉ. భంగములం దగుల్కొను నవస్థయు, వక్రతనేగువారి దు
స్సంగతి నొందుదుస్థితియు, జంచలజీవనయాత్రయు, సతం
బుం గలబుద్ధుడొంగమును బోవిడి దివ్యరుచిప్రయుక్తము
త్తొంగము నొందజేయుము దయానిధి, రామ, రఘుప్రభూత్తమా!

౧౪

శా. అయ్యయ్యో! యెడలెల్ల జల్లుమను నేలా? యిట్లు నాకేమిరా
నయ్యెన్? దిమ్మిరివోపునట్లయగు నాయంగంబు; లాత్మక భయం
బయ్యెన్; రాగలముప్ప చొప్పెఱుగ రాదయ్యెన్; భయంబేల? నా
కియ్యిల్లిక బడుకంటె గొప్పదగు ముప్పేమున్న దూహించినన్.

చ. కువలయజీవితాంతకునిక్రూరకరాయతపాశభీతి నా
కవుననుకొంట కట్టినమయమ్మునుగా దటువంటిచిహ్నాలె
య్యవియునుదోష; పూరక భయంపడ నేమిటి? కింతకున్ శుభం
బవునొకొ నన్నదైవము దయామయద్వైతములఁ జూచె నేమొకో.

చ. కళలు తొలంగి రాహుపుముఖంబునఁ జిక్కి విముక్తమైన య
ష్టలతి యలంతిగా ధవళమై కనవచ్చు సుధాంశుబింబ మ
ట్లలతియలంతిగా ధవళమై కనవచ్చెడు నాదుమేను; ని
మ్ముల ననుఁగూడ నీశ్వరుఁడు ముక్త మొనర్చునె యిమ్మహోదధిన్?

మ. ధవళంబైన కొలందిఁ గంటికినమస్తంబుక గడుక వింతగా
ధవళంబై కనవచ్చు; జిత్త మిపుడేతత్సాగరంబన్న భీ
తి వడంబోక, సమత్వముం జెడక, శాంతింబొంది యుభయముల
తవిశేషంబగునూతనత్వ మెటు లొందంజాలినానోకదా!

శా. హేయం బంటిని సాగరంబు; నిపుడెంతేనిక మత్తప్రీతిను
శ్రేయంబుక శుభదాయకంబుననుచుం జింతింతు నెందైనను
శ్రేయోశ్రేయవిచారనిర్ణయము భాషింపంబడుక రావడ
స్థాయత్తమ్మగు చిత్తవృత్తి కనుసార్యంబైన భావంబునన్.

శా. కల్లోలంబులు గాసరా వెచట, వైకల్యంబులే కార్తిలే
కుల్లం బూరటగాంచె, సాగరగళోద్యోగంబు లీలావిలా

సోల్లాసంబుగఁ దోచె, నార్తజనరత్నోపాయపారీణ సా
క్షోల్ల క్షీశుకృపామహాత్వమున ముక్తంబాదు నత్యున్నతిన్.

౧౫

గీ. ధవళమయి నన్నజుటై వింతయగునొక్క--దివ్యతేజంబు నక్రాకృతిని నదేమొ!
సాగరవిచారమునఁ గానఁజాలనైతి-నిమ్మహోత్కృష్టదర్శన మింతవఱకు.

మ. వలయంబై ధవళంబుజాభమయి దివ్యంబై మహోద్వృత్తిభా
నియంబైనఁచిత్ర తేజ మిది దీనింగంటి, నాపుణ్యముల్
ఫలియించెన్, నమసెన్ నమస్తభవనంబంధానుబంధంబులున్
బాలిసెన్ బుద్బుదన ర్తనమ్ము, లొలసెన్ ముక్తోన్నత శ్రీలహో.

క. ఎన్నఁగ ముక్తాస్ఫోటమ-హోన్నతఁడవిని వహించ నొండొకగతి యుం
డ న్నేరదు సాగరగతి-కన్నను నెవ్వారికనుచుఁ గనుఁగొంటి నిటుల్.

క. అని మనమున ననుకొనినం-తనె తత్తేజంబునుండి “తథ్యము! తథ్య”
మృదుశబ్దైరంభముతో-వినఁబడియెను నాకు నిట్లు విస్ఫుటఘణితిన్.

మ. పరమంబైనరహస్య మియ్యది గ్రహింపంగంటి వీభాగ్యమున్
దరు చెవ్వారికినైన వెళమును బొందఁరాదునూ! సాగరాం
తరకల్లోలములం దనామకగతిన్ నాశంబునుం బొందు నీ
సరివారిన్ మణిపూసవైతివి భవజ్జన్మంబు సామాన్యమే?

గీ. సాగరంబునఁ జొచ్చి లేశమ్ము నీవు-జీవనతరంగములయందు జిక్కుకొనవలె
స్వాతి శుభజన్మనక్షత్ర మీ తెఱంగు-నీకు ముక్తకృతి నుత్తీర్ణంబు.

మ. కల విందేబహురత్న రాసులు, జగత్కల్యాణసంపాదముల్
గలవిందే నినుఁబోలువారికిని ముక్తాస్ఫోటభాగ్యోన్నతి
గలవిందే, కలవానితో సుఖపడంగా లేక హేయంబుగ
దలఁపం గూడదు సాగరమ్ము నిది సిద్ధాంతంబు ముమ్మాటికిన్.

భాషాసంప్రదాయములు

శ్రీ పరవస్తు నెంకటరామానుజస్వామిగారు, యం. ఏ.

1. 'ఇండో-యూరపియన్'

భాషాకుటుంబనామములు

భాషలను బ్రహ్మప్రత్యయసామ్యమును బట్టి భాషాశాస్త్రజ్ఞులు కుటుంబములుగా విభజించియున్నారు. వానిలో సంస్కృతముతో సంబంధించిన కుటుంబమునకు 'ఇండో-యూరపియన్' (Indo-European) కుటుంబమనియు, 'ఇండో-జర్మన్' (Indo-Germanic) కుటుంబమనియును వ విహారము కలదు. ఈ కుటుంబములోని భాషలు చాలవరకు హిందూ దేశము లోను 'యూరప్' (Europe)

వ్యాసకర్త

భండములోను వ్యవహరింపబడుచుండుటచలన దీనికి 'ఇండో-యూరపియన్' భాషాకుటుంబమును వ్యవహారము సంభవించినది. మరియు నీకుటుంబములోని భాషలలో నేదియును సంస్కృతము వ్యవహరింపబడుచుండిన హిందూదేశముకంటె దూర్పుగా లేదనియు, 'జర్మన్' (Germany) భాషవ్యవహరింపబడుచుండిన 'జర్మన్' (Germany) దేశముకంటె పశ్చిమముగా లేదనియు చలంపబడుచుచే నీకుటుంబమునకు 'ఇండో-జర్మన్' భాషాకుటుంబమున పేరు వచ్చినది. కాని యిటీవల 'జర్మన్' భాష వ్యవహరింపబడినదేశముకంటె బచ్చిమముగానున్న దేశములలో వ్యవహరింపబడుచున్న 'కెల్టిక్' (Celtic) భాషకూడ నీకుటుంబములో జేరినదని తెలిసికొనుటచే నీకుటుంబమునకు బైనామముకంటె 'ఇండో-కెల్టిక్' (Indo-Keltic) భాషాకుటుంబ మనునామము యుక్త

తరమైయున్నను భాషాశాస్త్రజ్ఞు లెవ్వరు నీనామమును వ్యవహరించియుండలేదు. 'ఆర్యన్' (Aryan) అను నామమునుకూడ గొందరు పూర్వమువాడియుండిరి కాని యిది ప్రస్తుత మిగులుంబడులోజేరిన యొకశాఖకు పేరుగా వ్యవహరింపబడుచున్నది.

2. 'ఇండో-యూరపియన్' కుటుంబశాఖలు

ఈకుటుంబములోజేరిన భాషలన్నిటిని విమర్శించి వానికుండు సంబంధతారతమ్యమునుబట్టి వాని నీక్రిందిరీతి నెనిమిదిశాఖలుగా భాషాశాస్త్రజ్ఞులు విభాగము చేసియున్నారు

1. ఆర్యన్ (Aryan)
2. ఆర్మీనియన్ (Armenian)
3. ఆల్బేనియన్ (Albanian)
4. బాల్టో-స్లావోనిక్ (Balto-Slavonic)
5. గ్రీకోలేజ్ హెలనిక్ (Greek or Hellenic)
6. ఇటాలిక్ (Italic)
7. కెల్టిక్ (Celtic)
8. జర్మన్ (Germanic)

వీనిలో మొదటి నాలుగుశాఖలలోజేరిన భాషలకు 'తెలుగు' (Telugu) భాషలనియు, చివరి నాలుగుశాఖలలోజేరినవానికి 'కెంతుమ్' (Centum) భాషలనియు పంజరకలదు. 'లాటిన్' (Latin) భాష 'ఇటాలిక్' శాఖలో జేరియున్నది. 'గోటిక్' (Gothic), 'ఇంగ్లీష్' (English), 'జర్మన్' (German), 'ఇంగ్లీష్' (English) అను నీమూడుభాషలును 'జర్మన్' శాఖలో జేరియున్నవి. 'ఆంగ్లో-సాక్షన్' (Anglo-Saxon) భాషకు 'ఎంగ్లో-సాక్షన్' (Anglo-Saxon) అనునామాంతరము కలదు. 'లిథువీనియన్' (Lithuanian), 'స్లావోనిక్'

(Slavonic), 'రష్యన్' (Russian) అనుభాషలు 'బాల్కన్-స్లావోనిక్' శాఖలో చేరియున్నవి. 'ఐరిష్' (Irish) భాష 'కెల్టిక్' శాఖలోనిదైయున్నది. 'అయోనిక్' (Ionic), 'యాటిక్' (Attic), 'డోరిక్' (Doric) అనుమొదలగునవి 'గ్రీక్' భాషాభేదములు.

3. ఆర్యభాషలు

పారసీక దేశపుభాషలును హిందూదేశములోని భాషలును (మా. 4.) 'ఆర్యన్' శాఖలో చేరియున్నవి. పారసీక దేశపుభాషలను 'ఐరేనియన్' (Iranian) భాషలని నామాంతరము కలదు. ప్రాచీనముగ 'ఐరేనియన్' భాష 'అవెస్టా' (Avesta) యనియు 'ప్రాచీనపర్షియన్' అనియు రెండువిధములుగా నున్నది. పారసీకులమతగ్రంథము 'అవెస్టా' (Avesta) లోనిభాషయగుటవలన దానికి 'అవెస్టా' యనునామము కలిగెను. క్రీస్తుశకమునకు మూర్త్యము 500 సంవత్సరప్రాంతమున పారసీక దేశమునేలమండిన 'డేరయస్' (Darius) మొదలగురాజులశాసనములలోనిభాషను ప్రాచీన 'పెర్షియన్' అనివ్యవహరింతురు. అటుతరువాతికాలమున పారసీక దేశములో వ్యవహరింపబడుచుండిన భాషను 'పహ్లావి' (Pahlavi) యనిపేరు. 'ఆఫ్ఘన్' (Afghan) 'బెలూచీ' (Beluchi) ఆధునిక 'పర్షియన్' మొదలగునవి ప్రస్తుతము వ్యవహారములోనున్న 'ఐరేనియన్' భాషలు.

'ఐరేనియన్' భాషలలో ప్రాచీనతమునుగ 'అవెస్టా' భాషనును, హిందూదేశపుభాషలలో ప్రాచీనతమునుగ వైదికసంస్కృతభాషలకును బరస్పరము మిగిలినశాఖలతోనుండుసంబంధముకంటె సన్నిహితముగ భారసీక దేశపుభాషలును హిందూదేశములోని భాషలును నొకశాఖలో చేర్చబడినవి. 'అవెస్టా' భాషను, సంస్కృతభాషనునుండు సంబంధ మిక్రిందను జూపబడినది.

'అవెస్టా' భాషలోని యేపదమునైనను దానివర్ణములలో స్వల్పమార్పును జేసి సంస్కృతపదములోనికి మార్చవచ్చును. ఈదిగువను 'అవెస్టా' లోనియొక మంత్రము వ్రాయబడియున్నది.

tam amavantam yazatam
suram damohu savistam
mitram yazai zaotrabyo

దీనిని పల్లములలో స్వల్పములగు మార్పులను జేసి యీ క్రిందివిధమున వైదిక భాషలోనికి మార్చవచ్చును.

"తం అనంతం యజతేమ్

హరం ధామసు శవిష్ణమ్

మిత్రం యజై హోత్రాభ్యో"

ఇట్లు స్వరూపమునందే కాక మాతృభాషలోని పల్లములమార్పునందును వ్యాకరణమునందును గూడ 'అవెస్టా' భాష విశేషముగా సంస్కృతమును బోలియున్నది. మాతృభాషలోని e, o, అను రెండు పల్లములును పాశ్చాత్యభాషలలో సామాన్యముగా మార్పును బొందక నిజస్వరూపములతో నుండగా సంస్కృతమున మాత్రము అ (ఆ) కారములోనికి మారినవి.

'అవెస్టా' భాషలోగూడ సంస్కృతమునందువలెనే యీ రెండుపల్లములును అ (ఆ) కారములోనికి మారినవి.

సం. చ, అవె—ca, లాటిక్—que

సం. పంచ, అవె—panca, గ్రీక్—pente;
లాటిక్—quinque

సం. అభాత్, అవె—dat, గ్రీక్—thesi
వై. అస్తా, అవె—asta, గ్రీక్—okto

సం. భరంతి, ప్రా, పర్షియన్—aparam,
గ్రీక్—epheron

సం. ఆకుః, అవె—akus

సం. దదాతి, అవె—dadaiti, గ్రీక్—didosi

మాతృభాషలోని అక్షరములను (అక్షరములు) మిగిలినభాషలలో అకారముగా మార్పునున్నను 'అవెస్టా' భాషలో సంస్కృతములోనవైదికరములోనికిమారినది.

సం. పితే, అవె—pater, లాటిక్—pater

సం. మిత్ర, అవె—mitra, గ్రీక్—metron

సుబంధములతోగూడ 'అవెస్టా' భాషనును సంస్కృతమునకును విశేషసంబంధ మగుపడుచున్నది.

సంస్కృతమునందునలేనే భాషావయందుగూడ నెనిమిదివిధములును, మూడువచనములును, మూడులింగములును గలవు. 'అవెస్తా' భాషలోని సుప్రసిద్ధత్యయములను వానికి సంస్కృతప్రత్యయములతో సాదృశ్యమును తెలుపుటకు వానిప్రక్కను సంస్కృతప్రత్యయములను నీక్రింద నీయబడినవి.

ఏకవచనము

బహువచనము

అవెస్తా సంస్కృతము అవెస్తా సంస్కృతము

1. s న (as)-o-a అన్
2. (a) m (అమ్) (ns-as)-o-a నన్-అన్
3. a ఆ bis భిన్
4. e ఏ (byas)-byo భ్యన్
5. (a) t అత్ (byas)-byo భ్యన్
6. (as)-o-s అన్,-న్, am ఆమ్
- (s)-he-hya స్య
7. i ఐ (su,)-hu సు
8. - - (as)-o,-a అన్

అజంతకబ్బముల వస్త్రీబహువచనము 'అవెస్తా' భాషలోగూడ నకార మగపడుచున్నది. 'అవె' yasnanam 'సంస్కృ' యజ్ఞానామ్, విభక్తిర్భేదములు గూడ నీరెడుభాషలలోను జాలవరకు సమానముగానే యున్నవి.

'అవెస్తా' భాషలోగూడ విశేషములు నామవాచకములనలె విభక్తిప్రత్యయములను గ్రహించును. తరలిమిప్రత్యయము 'అవెస్తా' భాషలో tara, tama అను రూపములతోను, ఈ యస్వీప్రత్యయములు yas, ista అను రూపములతోను ఉన్నవి.

సంఖ్యావాచకకబ్బములలో నీ రెండుభాషలకును నుండు సంబంధ మిక్రిందియు దాహరణములవలన స్పష్టపడగలదు.

అవెస్తా సంస్కృతము అవెస్తా సంస్కృతము

aeva	ఏక	{	fratama	ప్రథమ
			paorya	పూర్వ
dva	ద్వ		bitya	ద్వితీయ

thri	త్రి	thritya	తృతీయ
cathwar	చత్వర	turya	తుర్వ
panca	పంచ	thuhda	పంచభ (వై)
hsvas	షష్	hstva	షష్ఠ
hapta	సప్త	haptatha	సప్తభ (వై)
asta	అష్ట	astama	అష్టమ
nava	నవ	nauma	నవమ
dasa	దశ	dasema	దశమ
visati	వింశతి	etc	
sata	శత		

సర్వనామములలోగూడ 'అవెస్తా' సంస్కృతభాషలు రెంటికిని విశేషసంబంధ మగపడుచున్నది.

ఏకవచనము

బహువచనము

అవెస్తా సంస్కృతము అవెస్తా సంస్కృతము

1. azam అహమ్ vaem నయమ్
2. mam ma మామ్ మా ahma no అస్మాన్ నః
4. mavya me మయ్యామ్ మే ahmabya no అస్మభ్యం
5. mat మత్ ahmat అస్మత్
6. mama me మమ మే ahmakam no అస్మాకం
1. tum tu త్వం yuzam యూయమ్
2. twam, tva త్వమ్ త్వో vo నః
3. tva త్వ (వై) [భ్యం వః
4. tabya te తుభ్యమ్ తె yusmaoyo, vo యుష్మయ్
5. twat త్వత్ yusmat యుష్మత్
6. tava te తవ తె yusmakam, voయుష్మకం

ఇట్టిసన్నిహితములు భాషావిశేషములలో నున్నవి. ఇక తమిళభాషలలో సంబంధము విహరించుచును, రెండుభాషలలోని కొన్ని తిక్కప్రత్యయముల క్రింద నీయబడినవి.

ఏకవచనము బహువచనము

అవెస్తా సంస్కృతము అవెస్తా సంస్కృతము

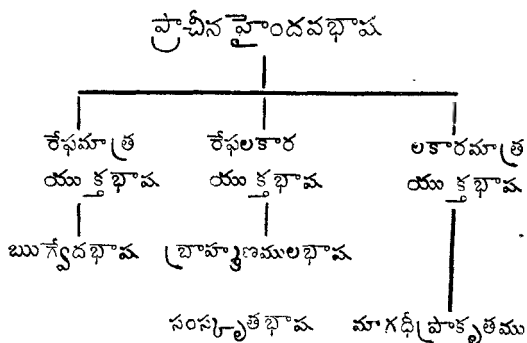
1. mi-m మిమ్ మిమా
2. hi-s హిస్ తా-తా
3. ti-t తి-తి తి-త
- di ది ది
3. -tu -తు ntu న్తు

REGISTERED VERSION
WATERMARK
ADD NO
www.fcodem.com

నంగుత్తభాషావైవాచికాభివ్యక్తిని భాషా
కాస్రస్థాయిశ్రావ్యముత్యమింతిని ఇటీవల క్రియత్తి
ప్రాయము అభివృద్ధిని పొందినా తున్నట్టిభాష
వై ఎకయుగమునానహరింపబడుచుండినా తున్న
భిన్నమగు భాషాలతీతముండి జ్యోతిషవదనయు నీ
క్రిందికారణములచే వాడు తలంపనారంభించిరి. ఋగ్వే
దభాష.యంగు లకార పత్తిస్థలపదములతో నగపడు

చున్నది. అదియైనను సవినభాగములలోనే యగపడుచున్నది. సంస్కృతభాషయందలి లకారయుక్తపదములు ఋగ్వేదమున నున్నయెడల నవి రేఫయుక్తముగా నుండును. సంస్కృతభాషయందు రేఫలకారములు రెండును సమానముగా వ్యవహరింపబడుచున్నవి. బ్రాహ్మణముల భాషలోకూడ సంస్కృతభాషయందువలెనే రెండువర్ణములును నగపడుచున్నవి. ప్రాకృతభాషలలో నెల్ల దూర్బునిగు మాగధీభాషలో రేఫము లేనే లేదు. 'పంజాబ్' దేశమునకు పశ్చిమముగానుండు పారసీకదేశములో వ్యవహరింపబడుచున్న 'పర్సీయన్' భాషలలో రేఫమేగాని లకార వగపడుట లేదు. కాబట్టి మనదేశములో ప్రాచీనకాలమున బచ్చిమమున లకారములేని భాషలును, దూర్బున రేఫములేనిభాషలును వ్యవహారములోనుండినట్లు తోచుచున్నది. బ్రాహ్మణములు రచియింపబడిన మధ్యదేశపుభాషలోమాత్రము రెండువర్ణములును వ్యవహరింపబడు చుండినవి. అనగా పూర్వకాలమున నుత్తరహిందూస్థానములో మూడుభాషలు వ్యవహరింపబడుచుండిన ట్లాహింపవలసియున్నది. వానికి విశేషభేదము లేకపోయినను రేఫలకారములప్రయోగమునమాత్రము భేదముండినట్లు స్పష్టముగా చెప్పవచ్చును. పశ్చిమభాగమున రేఫయుక్తభాషయు; దూర్బభాగమున లకారయుక్తభాషయు, నీరెండింటికిని మధ్యదేశమున రేఫలకారయుక్తభాషయు, వ్యవహరింపబడుచుండినవి. ఇవి యన్నియును వ్యావహారికభాషలు; వీనిలో పశ్చిమభాషనుండి వైదిక భాషయు, మధ్యదేశపుభాషనుండి సంస్కృతభాషయు, దూర్బభాషనుండి మాగధీప్రాకృతమును నేర్పడినవి. కాగా సంస్కృతభాష వైదికభాషనుండి యుత్పన్నమైనదికాదనియు, నాకాలమున వైదికభాష వ్యవహరింపబడుదేశమునకు దూర్బగానుండుమధ్యదేశమున వ్యవహరింపబడుచుండిన మరియుక భాషనుండి పుట్టినదనియు తెలియవచ్చుచున్నది. వైదికభాషలో నగపడులకారయుక్తమగుపదములు మధ్యదేశభాషనుండి గ్రహింపబడినవనియు నూహించునది.

వైదిక సంస్కృతభాషల పరస్పర సంబంధ మిక్రింది విధమున నూచింపవచ్చును:

ఇకను సంస్కృతప్రాకృతభాషల సంబంధమును గురించి కొంచెము చర్చింపవలసియున్నది. ప్రాకృతవ్యాకరణకర్తలందరును బ్రాకృతభాషలకు సంస్కృతము సాక్షాత్తుగాగాని, పరంపరగాగాని ప్రకృతియని చెప్పియున్నారు.

‘ప్రకృతిః సంస్కృతం తత్ర భవం ప్రాకృతమచ్యతే, కేవలం సంస్కృతాత్ స్యాత్.....’

వీరు సంస్కృతపదములను దీసికొని వానినుండి తత్సమానార్థములగు ప్రాకృతపదములను, విధాదేశవర్ణలోపవర్ణాగమములను బోధించి సిద్ధింపజేయుదురు. అట్లు చేయుటకు సరిపడనపుడు ప్రాకృతపదములను సంస్కృతపదముల కాదేశములుగా బోధించెదరు.

‘ఉదిక్షు సృశ్చియోః, లుగరశ్యే, యష్ట్యాంః, వస్తస్యహితథద్వౌ.’

తత్సమములనియు దద్భవములనియు దేశ్యములనియు బ్రాకృతపదములను మూడువిధములుగా విభజించియున్నారు.

‘తద్భవం తత్సమం చేతి ద్వేధా దేశ్యం కేవలం.’
వీనిలో మూడవవిధముననున్న దాన్ని దేశ్యములలో లక్షణము ప్రాయబడిరక్షణముగా ఆదేశములన్నియు సామాన్యవర్ణా దేశ్యములలో చేర్చును.
ఇట్లు ప్రాకృతపదములు దీర్చివేసి సంస్కృతమునుండి సాధించుటకు వ్యాకరణకర్తల ప్రయత్నముచినను గొన్ని ప్రాకృతభాషములు ప్రాకృతము సంస్కృతజన్యములు కావని మనము నిశ్చయముగా జెప్పగలము. వీనిలో కొన్ని వైదికభాషతో సంబంధించియున్నవి.

ప్రాకృ. ఖంభ, వైది. సుంభ, సంస్కృ. స్తంభ.
ప్రాకృ. పుత్రాహా, వైది. పుత్రాహ, సంస్కృ. పుత్రా.
ప్రాకృ. పుత్రేహి, వైది. పుత్రేహి, సంస్కృ. పుత్రైః.
ప్రాకృ. ఏభ, వైది. ఇభ, సంస్కృ. అభ.

మీది యుదాహరణములలో బ్రాకృతపదములు సంస్కృతపదములనుండి పుట్టినవనుటకంటె వైదికపదములనుండి పుట్టినవనుట హెచ్చుసందర్భముగా నుండును. మరియు గొన్ని వైదికభాషాసంప్రదాయములు ప్రాకృతభాషలలో గనబడుచున్నవి. సంస్కృతమున పదములకు సంధి నిత్యమైయుండగా బ్రాకృతభాషలలో వైదిక భాషయందువలె సంధి వైకల్పికముగా నున్నది. అజ్య ధ్యస్తడకారము ప్రాకృతభాషలలో వేదమునందువలె లకారముగా మారుచుండును.

‘డస్యలస్యాత్.’

మరియు బైశాఖీ మొదలగు కొన్ని ప్రాకృతభాషలలో లకార మగపడుటలేదు. కృధాతువునకు బ్రాకృతములలో ‘కుణి’ అను మొదలగు రూపములు గలవు. ఇవి సంస్కృతములోని ‘కరోతి’ అను మొదలగు రూపములకంటె వేదములోని ‘కృణోతి’ అను మొదలగు రూపములను సంబంధించియున్నదనుట సనుంజనము. ప్రాకృతభాషలలోని తుమున్నర్థములగు “తవే తయే తిన్” అనుప్రత్యయములు వైదికభాషలలోని “తవే తవై తయే” అను తుమున్నర్థకప్రత్యయములతో సంబంధించియున్నట్లు స్పష్టముగా తెలియుచున్నది. మరియు ప్రాకృతభాషలలోని క్వాప్రత్యయార్థములగు ‘త్వాన, తూన, తూణం, (దూణం, ఊణం)’ అనుప్రత్యయములు సంస్కృతములోని ‘త్వా’ అనుప్రత్యయముకంటె వేదములోని ‘త్వానమ్’ (త్వినమ్?) అనుప్రత్యయముతో సంబంధించియున్నవనుట యుక్తము. కాబట్టి ప్రాకృతభాషలలో వైదికభాషాజన్యమగు కొంతభాగ మున్నదని యంగీకరింపవలసియున్నది.

ఇంతియేకాక ప్రాకృతభాషలలో సంస్కృతవైదికభాషావిలక్షణమున మరొకొన్ని రూపములు గలవు. అనేకప్రాకృతభాషలలో మకారశబ్దములు లేవు. మాగధీభాషయందు రేఫ మగపడుట లేదని యీవరకే వ్రాయబడినది. మహారాష్ట్రీ మొదలగు కొన్ని ప్రాకృత

భాషలలో బ్రథమైకపదనము ఓదంతముగా నుండగా మాగధ్యాది మరొకొన్ని భాషలలో మాత్రము ఏదంతముగా నుండును. మాగధీభాషలో క్వాప్రత్యయార్థమున ‘దాణి’ అనుప్రత్యయ మగపడుచున్నది. శౌరసేనీ భాషలో ‘ఇఅ’ అనుప్రత్యయ మీయర్థముననే వ్యవహరింపబడియున్నది.

ఇట్లు ప్రాకృతభాషలలో వైదికభాషారూపములును, సంస్కృతభాషారూపములును, తదుభయవిలక్షణమగురూపములును కనబడుచుండుటచే నవి కేవలసంస్కృతజన్యములనికాని వైదికభాషాజన్యములనికాని చెప్పట సరికాదు. వైదికసంస్కృతిభాషలు గ్రాంథికభాషలగుటచే వానిలో కొంతసంస్కార ముండకతీరదు. ఆచూకాలముల వ్యావహారికభాషలలో వీనిలో నగపడనిరూపాంతరములు వ్యవహారమున నుండును. మనుష్యవ్యవహారములో నున్న భాషను నియమబద్ధముగా చేయుట యసాధ్యము. ఆహేతువుచే వైదికసంస్కృతభాషాజనకములగు భాషలలోని రూపభేదములు ప్రాకృతభాషలలో గనబడుచుండవచ్చును. మరియు వైదికసంస్కృతయగములలో నాభాష లేకాక మరొకొన్ని స్వస్వభేదములుగల భాషాంతరములు వ్యవహారములో నుండవలయునని పైన సంస్కృతవైదికభాషాసంబంధనిరూపణావసరమున జెప్పబడినది. ఆభాషలలోని రూపములుగూడ బ్రాకృతభాషలలో గనబడవచ్చును. మరియు నీభాషలను మాటలాడువానికి విశేషసంబంధముండుటచే భాషాసాంకర్యముగూడ గలిగియుండవచ్చును. సాంకర్యము ప్రాకృతభాషలలోగూడ గనబడుచున్నది. శౌరసేనీభాషలో తుమున్నంతముగా మిగిలిన భాషలలోవలె సంస్కృతవైదికభాషాజనకపజన్యములై యుండునట్లు క్వాప్రత్యయముమాత్రము తమస్వయంత్యముగా ఇట్లు అనురూపముతో నున్నది. అజ్యధ్యస్తముగూలు (నాజ్యత) భాషలలో స్థామాన్యముగా బోసిండునుండగా శౌరసేనీభాషలో లకారముమాత్రము లోపింపక లకారముగా నుచ్చరింపబడును. మరియు శౌరసేనీభాషలో ‘డభౌ’ దబబుచ్చునట్లుకాస్తాధాతువు యక్షియందువలె తాదేశమును బొందుకొనగలిగినట్లుగా భాషాసంప్రదాయానుసారముగా ‘చిట్’ యను అదేశమును బొందును.

ఏల మీరు కామినియా తైలమును మాత్రమే వాడవలెను?

21

(రిజిస్టరు చేయబడినది)

ఎందుకనగా:

కామినియా తైలము వెంట్రుకలకు చాలాభాకరమైనది.

కామినియా తైలము వెంట్రుకలు ఊడిపోవుటను ఆపును.

కామినియా తైలము వెంట్రుకలు పొడవుగాను, దళిముగాను కాంతిగాను పెరుగుటకు తోడ్పడును.

కామినియా తైలము సువాసన తైలము మాత్రమే కాదు. అయితే వెంట్రుకలు పెరుగుటకు కావలసిన ఓషధులు ఇందులో గలవు.

కామినియా తైలము పుట్టెను చల్లదనమును గలిగించి మెడకు విశ్రాంతి నిచ్చును.

చదువుడు,

ఆలోచింపుడు,

ఆర్థును పంపుడు.

కలకత్తాలోనున్న ఫార్మర్లు ప్రతిక తెలిపినది:—“ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ వారిచే పంపబడిన అత్తరులు, వాసన తైలములు విభజింపబడి, పరీక్ష చేయబడుటవలన అందులో హానికరమైన వస్తువులు లేదని రుజువుపరచబడినది. కామినియా వాసన తైలమునందు మనోహరమైన అత్తరు చేర్చబడినది. మెదడుకు చలువను గలిగించును.”

సి. యు. ఆర్. కార్పొరేషన్, ఎస్. ఏ. స్టర్లను, పెరా ద్వీపమునుండి వ్రాసినది:—“కామినియా తైలము మిక్కిలి మంచిదనియు, తృప్తికరమైనదని నిస్సందేహముగా కనుగొంటిని. ప్రత్యేకముగా మందుకు, పుట్టెకు త్వరలో సుఖమును గలిగించును. ప్రస్తుతము వాడుచున్న నా రోగులకందరికిని దీనిని శిషార్చ చేసితిని.”

గాడ్డి 1 కి ధర రూ. 1-0-0

వి. పి. ఖమ్మలు రూ. 0-6-0

బుడ్లు 3 కి ధర రూ. 2-10-0

,, ,, 0-12-0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టామునందును, గ్రామమునందును యున్న సుబ్బర్షాన్లు దుకాణములందు కామినియా తైలము విక్రయించబడుచున్నది. మీరు అటునుండి దుకాణమునందు దొరుకునట్టి అత్తరును మాకు తెలుపుచూ, ఆర్థును మాకు చేరుగా పంపుడు. కొందరు వర్తకులు ఎక్కువలాభమునకై అశుభి చేయలేని వర్తకుగణులు గలవి, తక్కువరకమున “శ్రేష్ఠమైనదని” తెలుపుదురు. గమన ఆర్థి తెలుపుటకు నన్ని మోసపోకుడు. ఎల్లప్పుడును కామినియా తైలమునే పట్టుచుట్టి తెప్పించి వాడుచూ, ఇతరమైనవాటిని తెప్పిల్చువద్దు.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ, ఖమ్మం.

285, జుమ్మా మసీదు, బాంబాయి.

మీకు మేలైన సువాసనగల అత్తరులు కావాలెనా?

అట్లులైన అత్తరులకు రాజని పిలువబడు ఆటోదిల్ బహార్ ను ప్రవయోగించుడు

కొన్ని దిండువులను మీ చేరుమాటుపై చికినతోడనే యింపగు, పుష్పసంబంధమగు సువాసన నీ మట్టుపట్టువ్యాపించును.

ఇంతటిరవ్వమైన, మనోహరమైన సువాసనను నీవు బహుళాకొను యితర అత్తరులలో పొందజాలవు.

‘ఆటోదిల్ బహార్’ అను పేరును యిప్పుడు జ్ఞాపకమునకు తెచ్చికొనుడు. దానిని ఒకమా రుప్రయోగించుడు. దాని మనోహరమైన, శాశ్వతమైన సువాసనకు తృప్తియై త్వయమును చెందుదువు.

1/2 బౌన్సు బుడ్డి వెల రు. 2-0-0

1/4 ,, ,, ,, రు. 1-4-0

1 డ్రాము ,, ,, రు. 0-12-0

మాదిరిసీసా ,, రు. 0-2-0

సువాసనగలకార్డులు రు. 0-1-0

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము

కొనునపుడు దయచేసి ‘ఆటోదిల్ బహార్’ అను పేరును జాగ్రత్తగా పరిశీలించి కొనుడు. అన్ని చోట్లను అమ్ముచును. సోత్ ఏజంట్లు:—

ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ, 285, జుమ్మా మసీదు బజారు, బొంబాయి.

నొప్పులుగాని, తీపులుగాని, ఏవైనను సరియే తొలగింపవచ్చును

మీరు ఏల నొప్పులవలన బాధపడవలెను. ఆ నొప్పులు తలయందైనను సరే, చేహమున యితరచోట్లనైనను సరియే, నడుమునోప్పి, వాయువునొప్పులు, పడికిము, గొంతు రాపిడి, కాళ్లనొప్పులు, కీళ్లనొప్పులు, నాడినొప్పులు, చెఱుకునొప్పులు, మొదలగు నొప్పులైనను సరియే, తప్పక త్వరలో

‘ఆడమెస్స్ వైట్రెస్ సాల్వ్’

అనుదానిచే మాన్వన గ్గును. ఇది వుపశాంతికర మగు అంజనము కాదు. ఇది మేలైన తైలము. ఇది చాలా విలువగల ఓషధులచే తయారుచేయబడినది. దీనిచే నొప్పులు మొదలంబోయి తత్త గామే గిన్ను ఆనొప్పియొక్క బాధనుండి విడిదయింపవచ్చు. వేలకువేలు దీనివల్ల లాభపడిరి.

వెల బుడ్డి 1 కి రు. 1-0-0.

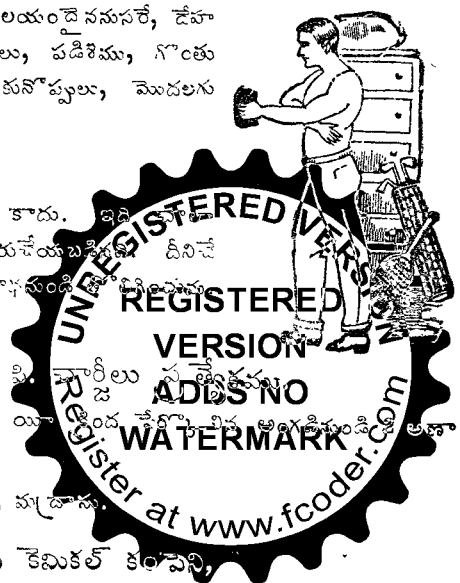
వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము

ఈ అత్యద్భుతమగు బాధనివారిణి ఫలమును కనుగొనుటకు యీ ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లోని అన్ని ప్రాంతాల్లో అత్యంత శ్యాంపిలుడవై తప్పించుకొనవచ్చును.

మెస్సర్లు:—ఎ. బి. పార్కెర్, 259, చె నాబజారు, మద్రాసు.

సోత్ ఏజంట్లు:—ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ,

285, జుమ్మా మసీదు బజారు, బొంబాయి.

కాబట్టి ప్రాకృతభాషలయత్ప్రతినిధియై యీ క్రిందివిధమున నూహచేయవలసియున్నది. ప్రాకృతభాషలు వైదిక భాషాజన్యములుగాని, సంస్కృతభాషాజన్యములుగాని కానేరవు. ఈరెండును గ్రాంథికభాషలు. సంస్కృతభాష వైయాకరణుల సంస్కారమును గూడ బొందినది. ఇవి వీనికిమాలమరువ్యావహారిక భాషలనుండియు వానికాలమున వ్యవహారములోనుండిన భాషాంతరములనుండియు జన్మించినవి. అవి వ్యావహారిక భాషలగుటచే వానిలో రూపభావశృంగమును, రూపసాంకర్యమును నుండును. అవి ప్రాకృతభాషలలోగూడ గనబడుచున్నవి. సంస్కృతవైయాకరణులవలె ప్రాకృతవైయాకరణులు భాషలను సంస్కరింపకుండుటచే నీరూపభావశృంగము కనబడుచున్నది. ప్రాకృతవాఙ్మయరచన ప్రాకృతభాషలు వ్యవహరింపబడుచున్న కాలముననే ప్రారంభమగుటచే నీరూపభేదములన్నియు వాఙ్మయములోగూడ ప్రవేశించినవి. ఆకారణమువలన వైయాకరణులకు సంస్కారము సాధ్యమైనది కాదు. సంస్కృతవాఙ్మయ ప్రారంభమునకు బూర్వమే సంస్కృతవా్యాకరణము వ్రాయబడుటచే నాభాషకు సంస్కారము సాధ్యమైనది. ప్రాకృతవా్యాకరణములలో ననేకములు ప్రాకృతభాషలు వ్యవహారమునుండి నశించినతరువాతనుగూడ వ్రాయబడినవి.

౪. వ్యాకరణసామ్యకృతభాషావిభాగము

పైని చెప్పిన వంశవిభాగము కాక భాషలకు మరియొకవిభాగము కలదు. వంశవిభాగము పదముల సామ్యము ననుసరించి చేయబడినది. వ్యాకరణసామ్యమునుబట్టిగూడ భాషలను విభాగముచేయవచ్చును. భాష వాక్యరూపమున నుండునుగదా! ఒకవాక్యమును అనేకపదములలోనికి విభాగము చేయవచ్చును. పదమునకు బదాంతరములతో నుండుసంబంధమును బ్రత్యేకపదములచేతనుగాని ప్రత్యయములచేతనుగాని తెలియజేయవచ్చును. ప్రత్యయములతో దెలియజేయు భాషలలో ప్రకృతిప్రత్యయములు చేరుసందర్భమున వానిలో వర్ణవిపరిణామములు కలుగకుండుటగాని, కలుగుటగాని సంభవింపవచ్చును. ఇట్లు విశేషార్థములను తెలియజేయు రీతులనుబట్టి భాషలు మూడువిభాగము లగుచున్నవి.

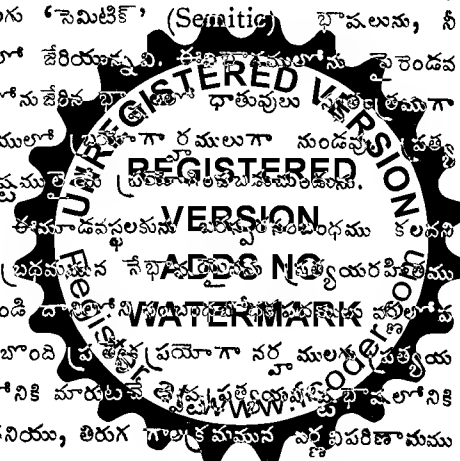
వీనినే వ్యాకరణసామ్యమునుబట్టి యేర్పడినవిభాగములని చెప్పెదరు.

1. ప్రత్యయరహితభాషలు.—వీనిలో ప్రత్యయము లుండవు కావున బదములన్నియు ధాతురూపముగానే యుండును. పదములకుండు పరస్పరసంబంధము ప్రత్యేకపదములవలనగాని వాక్యములో పదముల స్థానమునుబట్టిగాని తెలిసికొనవలసియుండును. చీనాభాష యీరీతిగానే యున్నది.

2. స్పష్టప్రత్యయ భాషలు.—వీని యందు బ్రత్యయము లుండును. ఏపదమునందైనను ప్రకృతి ప్రత్యయములురెండును వర్ణవిపరిణామములను బొంది తమస్వరూపములను గోలుపోక స్థిరముగా నుండును. ప్రకృతిప్రత్యయములు మార్పునొందకుండుటచే నీ భాషలలో బ్రకృతిప్రత్యయవిభాగము సుకరముగా నుండును. తెలుగుమొదలగు 'ద్రావిడ' (Dravidian) భాషలును, 'టర్కిష్' (Turkish) భాషయును నీవిభాగములో జేరినవి.

3. అస్పష్టప్రత్యయ భాషలు.—వీనిలో బ్రకృతి ప్రత్యయమే శావాసరమున కలుగు వర్ణ విపరిణామములవలన వాని స్వరూపములనుబోల్చుట కష్టముగానుండును. ఆకారణమున బ్రకృతిప్రత్యయవిభాగము దుష్కరముగా నుండును. సంస్కృతము మొదలగు 'ఇండియూరపియన్' భాషలును, 'హీబ్రు' (Hebrew), 'ఫీనీషియన్' (Phoenician), 'అరబిక్' (Arabic) మొదలగు 'సెమిటిక్' (Semitic) భాషలును, నీ క్షత్ర్యులో జేరియున్నవి. ఈ భాషలలోను వైచిందవదానిలోనుజేరిన భాషలలో ధాతువులు ప్రత్యయముగా వాక్యములో బ్రత్యయముగా నుండుటచే ప్రత్యయవిభిన్నములైన ప్రత్యయములను నుండుటచే.

ఈమూడవస్థలను బ్రత్యయసంబంధము కలదనియు, బ్రధమమున నే భాషలన్నియు ప్రత్యయరహితముగా నుండి దానిలోని సంబంధమును ప్రత్యయములవలనబొంది ప్రత్యేకప్రయోగా నర్హములగు ప్రత్యయములలోనికి మార్చుటచే ఇష్టమనప్రత్యయభాషలలోనికి మారుననియు, తిరుగ గాల్గవచ్చునను వర్ణవిపరిణామములనుబొంది యీ భాషయే అస్పష్టప్రత్యయ భాషయగు

ననియు గొందరు భాషాశాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము. హరియాహ ననుసరించి వైవిభాగములు భాషావిపరిణామానుసారముగా నగును. కాని యిట్లు తలచుటకు గొన్ని యాక్షేపములు మాత్రము గలవు. భాషలలో మైని పరిణమింపజేసిన డాహకు సరిపడియున్నది కాని యనుభవమునకు మాత్రము విరుద్ధముగా నున్నది. ప్రత్యయవిజ్ఞప్తమైన భాషలలో నాప్రత్యయములకు నవీనముగా నేవిధమైనవూర్పును గలుగుట మన మెరిగియుండలేదు. ప్రత్యయవిజ్ఞప్త భాషలను బ్రవీక్షించినచో వాని ప్రాచీనావస్థలలో గూడ నవి ప్రత్యయవిజ్ఞప్తములుగానే యున్నట్లు తెలియుచున్నది. కాని ప్రత్యయరహితముగా నున్నట్లు కనబడుటలేదు. మరియు ప్రపంచము నందలి ప్రాచీనభాషలలో నొకటగు వీనాభాష యిప్పటివరకును ప్రత్యయరహితముగానే యున్నది కాని దానిలో నొకపదమైనను బ్రత్యయముగా మారినట్లు కనబడదు. అంతకున్నను చాల నవీనములగు 'ఇంగ్లీషు' మొదలగు మరికొన్ని భాషలన్నప్రత్యయావస్థలో నున్నవి.

6. వంశవిభాగము.

వ్యాకరణసామ్యమునుబట్టి యేర్పడినవిభాగములలో జేరినభాషలకు నొక్కవ్యాకరణసామ్యము తప్ప మరియేవిధమైన పరస్పరసంబంధమును నున్నదని చెప్పటకు వీలులేదు. వంశవిభాగమున నొక భాగములో చేరిన భాషలకు బరస్పరముజన్యజనక భావసంబంధముకాని, సమానభాషాజన్యత్వ సంబంధముకాని యుండును. ఆ కారణముచేతనే దీనికి వంశవిభాగముననామ మియబడినది. వంశవిభాగము భాషలలో ధాతువులయందును బ్రత్యయములయందును నగపడుపరస్పరసంబంధమును బురస్కరించుకొని యేర్పడునని యిదివరకే చెప్పబడినది. (1) ఇట్లు పదములనుబట్టి భాషలకు సంబంధమును నిర్ణయించుటలో నాయాభాషలకు స్వతః స్సిద్ధములగు పదములను మనము పరిశీలించవలయునుగాని భాషాంతరములనుండి స్వీకరింపబడిన పదములనుబట్టి నిర్ణయించుటకు వీలులేదు. కాని యొకభాషలో దానికి స్వతః సిద్ధములైన పదము లేవో, భాషాంతరములనుండి స్వీకరింపబడినపదములేవో నిర్ణయించుట చాల కష్టము. వ్యాకరణసామ్యమును బట్టి భాషలను విభాగముచేయుటలో

నిట్టికష్టములేదు. ఒకభాష మరొకభాషనుండి పదముల నెన్నిటి నైనను గ్రహించునుగాని వ్యాకరణమున ననగా విశేషార్థభేదకరీతని మాత్రము గ్రహింపదను విషయ మనుభవసిద్ధము. హిసము తెలుగుభాషలో 'ఇంగ్లీషు' మొదలగు భాషాంతరములలోని పదముల నెన్నిటి నో యుపయోగించుచున్నామగాని వానిలోని యొక ప్రత్యయమును గాని యుపసర్గనుగాని, వాడుట లేదు గదా! కాబట్టి పదములను విమర్శించుటలో నాయాభాషలకు స్వతఃస్సిద్ధములని మనకు నిశ్చయముగా దెలిసిన పదములనే పరిశీలించవలయును. ఏపదములు ప్రతిభాషకును స్వతః స్సిద్ధముగానుండునో యనగా నేపదములు భాషాంతరములనుండి స్వీకరించుట కవసరముకలుగదో యట్టిపదములలో సామ్యమునుబట్టి భాషలకు సంబంధమును మనము నిర్ణయింపవలయును. సామాన్యముగా నీ క్రిందిజాతులపదములు భాషలకు స్వతః స్సిద్ధములుగా నుండును.

1. సర్వనామములు.

2. మొదటిసూడునాలుగు సంఖ్యావాచకపదములు.

3. తల్లి, తండ్రి, అన్న, తమ్ముడు, అక్క, చెల్లెలు, మొదలగు సంబంధవాచకపదములు.

4. తరచుగా బ్రతిదేశమునను నగపడునస్తువుల యొక్కయు, జంతువులయొక్కయు, పక్షుల యొక్కయు బేర్లు.

పైజాతిపదములలో సామ్య మగపడినచో నట్టి భాషలకు బరస్పరసంబంధము కలదనియు, నవి యొక వంశములో జేరినవనియు, మనము సామాన్యముగా నిశ్చయింపవచ్చును. కాని పైజాతులలో జేరినపదములు మాత్రము భాషాంతరములనుండి స్వీకరింపబడవలసినవియ మను లేదు. కాబట్టి కేవలమిట్లుపదముల సామ్యమును బట్టి భాషలకు సంబంధమును నిర్ణయించుట సరికాదు. పదములలో సామ్యముండినట్టియే కాక వ్యాకరణసామ్యముకూడ నున్నచో నట్టిభాషలకు సంబంధముకలదని నిశ్చయముగాని జెప్పవచ్చును. తేలికపదసామ్యము భాషలకు సంబంధమును నిర్ణయింపజాలదు. వ్యాకరణసామ్యముకూడ నుండవలయును. పదసామ్యము భాషలకు సంబంధనూచకమనియే, వ్యాకరణసామ్యము నిర్ణాయకమనియు చెప్పవచ్చును. తేలికపదసామ్యము భాషలకు సంబంధమేర్పడును. అప్పుడే ఆభాషలో కుటుంబములో జేరినవిని నిశ్చయముగా జెప్పగలుగుదుము. [సకేవము.]

కర్ణప్రశంస

తుమ్మల సీతారామమూర్తి చోదరి గారు

వ్యాసకర్త

దీక్షా బాంధవ ధార్తరాష్ట్రులకు సంధిప్రక్రియోద్యోగ సం
రక్షం జేయఁదలంచి కారవసభారంగులున్నీతివా
గ్దక్షత్వంబును జూపి కృష్ణుండు స్వకృత్యంబెల్ల వమెన స
ర్వక్షణంబు నిజంబు మీకనుచు దుర్వారోద్ధతి బల్కుచున్.

చ. అరదము నెక్కి పోవుసమయంబున సంబుజనాభువెంట సు
స్థితరభక్తి గూఢజనదీసుతముఖ్యులురా, ముకుందుఁడా
దరమున వారలన్నిలిపి ధన్యుని గడ్డుని జీరి తేరిపై
సరసను నిల్పి యిట్లనె బ్రసన్నవచోవిభవాభిరాముడై.

“శా. కర్ణా! నీ వఖిలార్థవేదివని పల్కుజెల్లదే? యైన నా
కర్ణింపందగు నావచించునుడు లర్కప్రాపితోద్యద్వరో
దీక్షత్వంబున నీవు పుట్టితివి కుంతీకన్యకుం దొల్లి సం
పూర్ణప్రేమను సూతదంపతులు నికబోపించి రూపించగన్.

క. ఆకారణమున నిన్నీ-లోకులు సూతుండటంచు లోఁదలఁతురు సు
శ్లోకుండగు పాండవేయున-కీకరణిక నీచనామ మేటికిఁ జెప్పమా!

శా. దుష్టాగ్రేసరు ధార్తరాష్ట్ర నిటులెంతో భక్తిసేపించి నీ
శిష్టత్వంబునకుం గళంక మిడి వాసిం బాసి తత్పత్నీసా
దృష్టిం గోరుచుఁ గాచియుండిన జగద్విఖ్యాత యుష్మద్యశో
నప్తం బబ్బుగదయ్య! యిట్లయిన గర్ణా! నీమది జూడుమా!

శా. రాజద్భారతసార్వభౌమపదవీ రమ్మండవై సర్వభౌ
రాజస్తోమశిరీట సంఘటిత సద్రత్నప్రభాపుంజవి
భ్రాజత్వాదః యోజవైభవ శరిప్రాప్తుండవై యుండు న
ప్రేక్షణేయించెన నీదుసోదరులచే నేతెమ్ము నిశ్చంకతో.

ఉ. తమ్ములఁ గూడి యెంతయు ముదమ్మున భారతసార్వభౌమపీ
తమ్ము నలంకరించి వికటమ్మున ధర్మనుతుండు చ్ఛామరం
బిమ్ముగవీవ వాయుసుతుఁ డెల్లని బట్టఁ గిరీటిసారధి
త్వ మ్మొనరింపఁ గుఱు లిరువంకలఁ గొల్పు వెలుగు టొప్పదే?

సీ. అఖిలలక్షణలక్షి తాంగి పాచాలి నిన్నాటవభర్తగా నభిమతించు
నినుగన్న తల్లి కుంతీదేవి దీనికైయెంతేని మదిలోన సంతసించు
నిఖిల బాంధవమిత్రనివహంబు సీరాకకనితరానందంబు ననుభవించు
లోకైక శౌర్య లస్తోకసద్గుణధుర్యు లగుపాడవేయు లాహా! యటంచు
రిందులకు డెందమందున సందియంబు-డెంద బనిలేదు రాజ్యలక్ష్మీకరాజ్య
సంగ్రహం బొనరించి శశ్వద్విభూతి-నతులవిఖ్యాతి గాంచుమయ్యా, సునీతి."

మ. అనినం గర్జుండు కృష్ణుఁ గాంచి వినయవ్యాపార మేపార ని
ట్లను, హాసీంద్రగురూపదిష్టమను సంప్రాప్తంబుజూప్త ప్రసా
దనిదానంబునఁ గుంతి నన్గనినవృత్తాంతంబు నొక్కొంత నే
మును విన్నాఁడ నసంశయంబిది జగన్మోహప్రదా! మాధవా.

శా. కన్యాత్వంబున కంతరాయ మకటా కల్గెంగదాయంచు సా
జన్యశ్రీనిధి కుంతి చింతిలి నిరాశావృత్తి న న్నేటిలో
నన్యాయంబనుచు దలంపక ప్రవాహంబందు వైవం జగ
న్మాన్యుం డత్తఱి డెచ్చి సూతుఁ డనుకంపాయత్త చిత్తంబునక.

క. అల్లారుముద్దుగాఁ దన-యిల్లాలును దానుఁ బుత్తుఁ డీతం డనినక
జల్లంగఁ బెంచిరి మేనులఁ-బెల్లుగ మలమూత్రరాశి పెనఁగొనుచుండుక.

శా. కుంతీపుత్రుఁడ ఓత్రియాస్వయుఁడ నాకు నీకు నుంబుట్టెను
వంతైనంగలదా? యటంచు నను బాల్యంబాదిగాఁ జెప్పి య
త్యంతప్రేమముఁ జూపువారినిపు డన్యాయంబుగా విడిచి
శ్చింతక బాంధవులందుఁజేరిన జనుల్ "భీ"యంచు నిందింపకే

శా. బద్ధప్రేమ నితండు సూతుఁ డనుచుం బాటంపకత్వమున
శుద్ధస్వాంతతఁ జేరఁదీసి ధరిశీనుం జేసి దుర్యోధను
డిధత్వం బొనఁగూర్చి నన్ను సతతంబేలంగ, యుద్ధంబు నం
సిద్ధంబైన, విరుద్ధబుద్ధి నిపు డిస్తీ! ఏడిసం బాడియే ?

ఉ. ఏను గిరిటి నోర్తునని మొంతయు నమ్మికఁ శౌరవేంద్రుఁ డా
పూనిక నాపయి న్నిలిపి పొంగుచు నుండు నిరంతరంబు న
ద్దానిని వమ్ముచేసి దురితంబున కిష్టాడిగట్టి పాండుభూ
జానికుమారులం గలయుసాహస మెట్లొనరింతు మాధవా!

శా. దుర్వావోద్యమశౌర్యవీర్యవిలసద్దోర్గర్వ మేపార గం
ధర్వాదుల్ దివిబాడ సంగరకళాతత్త్వంబు దీపింపఁగా
సర్వోర్వీశులు మెచ్చు బాధుని మహాతాహంబునం దాఁకియు
ద్ధోర్విక్ గ్రీడ యొనర్చకున్న నగరొక్కో లోకు లీకర్ణుని.

శా. నే నున్నాఁడ నిఁకేమిలో టనుదుఁ దానిర్భీతి యుద్ధక్రియం
బూనెం శౌరవభర్త పాండవులతోఁ బోత్తె యిప్పట్టునన్
నే నేరీతి సుయోధను నివ్విడతు మన్ని శ్చేయముం బాసి యా
హా! నట్టెటను బుట్టిముంచు టిది యార్యశ్రేణి మన్నింతురే?

మ. ప్రజకుం దల్లియు దండ్రీయుం గురుండు భూపాలుండె కా? వాన్నిపై
నిజభక్తి బ్రకటించు నాతఁ డొకఁడే నిక్కంబుగాఁ బుణ్యుఁ డా
సుజనుండే తగు నిందునందును సుఖస్తోమంబు నందంగ దా
సజనాధీన! యెఱింగి యేవగిది రాజద్రోహముం బూనుడున్.

మ. పతురంభోనిధిమేఖలాఖిలమహీసామ్రాజ్యసింహాసన
స్థితఁ గావించెద రమ్మటందు విపు డిస్సీ తుచ్చభోగేచ్ఛదు
ర్మతివై స్వార్థమునం దగుల్కొని యధర్మప్రక్రియల్ పూని శా
శ్వతదుష్కీర్తి గడించుటే సముచితవ్యాపారమా, మాధవా!

మ. శరదంభోధరచంచలాచలముల్ సామ్రాజ్యభోగంబు
క్కరికర్ణాంతవిలోల మిత్తను వహా! కల్పాంతకాలమున
స్థిరసూరిస్తవనీయ కేయవిమలశ్రీయుక్త మక్కిర్తియు
దరయన్ దేనిఁ బరిగ్రహింపఁదగుఁ గృష్ణా! యానతియంగదే

శా. ఇన్నా శ్లోతనియుష్టు పప్పు పులు సెంతే మెక్కిరికొన్నానీ ల
న్నెన్నో చేసితిఁ “బ్రాణమాసములు నీవే నమ్ము”మరచంకిశ్చిన్
యన్నా! యిత్తటి నక్కురుప్రవరు నన్యాయంబుగా దుఃఖ సం
పన్నుండేసిన ఘోరదుర్గతులు సంప్రాప్తించవే మాధవా!

శా. అక్షీణంబగు దీక్ష. న న్మనిచి విద్యాబుద్ధులం గూర్చి న
 ర్వక్షేమంబు లొసంగినట్టి నృపతిన్ వర్జించి దుర్వృత్తి నీ
 ర్వక్షాఃకృత్యమొనర్చినందువలనన్ రానున్న మేలది? నీ
 భిక్షావృత్తిజరించుటాప్పడె గుణాబ్ధి, లోకము లృచ్చగన్!

శా. స్వామిద్రోహ మొనర్చి సర్వధరణీచక్రంబు బాలించి దు
 ర్వాప్యమోహంబును బెంచి నింద్యమగుపే రాష్ట్రించి జీవింప, నే
 నేమాత్రంబును సమ్మతించను గుణాబ్ధి, “రాజభక్తోత్తిముం
 డీమాన్యు”డనఁ బేరుగాంచెదఁ బవిత్రేచ్ఛన్ బ్రవర్తించెదన్.

ఉ. పాండవధార్తరాష్ట్రులకు భండన మయ్యది తప్పఁ బోదు, త
 ద్భండననీమ ధర్మజుఁ డపారజయంబును గాంచి సౌరవే
 దండు సరోజపండుశరదంబుదకుందమరాళచంద్రికా
 పాండురకీర్తినంపదల భాసిలు సందియమేల మాధవా!

శా. తమ్ముల్ ఋత్విజులై వెలుంగఁగ నుపద్రష్టత్వము దాల్చి హ
 ర్షమ్ము, జూపుచు మీరలుండ నతిదీక్షాకంకణంబూని తే
 జ మ్రోపారంగ ధార్తరాష్ట్రపశుపాంసన్ భీమసంగ్రామయా
 గమ్ముం జేయును ధర్మపుత్రుడు జగత్కల్యాణ సంధాతయై.

ఉ. భాసురధర్మమూర్తులగు పాండుకుమారులు గాక ధర్మస
 న్నాస్యినులు కౌరవుల్ రణమునందు జయింతురే? ధర్మమొదఁ దా
 వాసిగ నుండునచ్చట ఘ్రవంబు జయంబనలేదే, పండితా
 గ్రేసరులైనవారలు హరీ! పెఱమాటలు వేయునేటికిన్?

క. ఎన్నఁడొ కన్నెఱికంబున-నన్నుం గని కుంతి విడదొనడి బండ్లపుల్ల
 యన్న మొగం బెఱుంగరు “మీ-యన్నయ్య” నటించు నిష్కండ్లినన్నగరే?

చ. సదమలధర్మమూర్తియు సజాతవిరోధియు నైన ధర్మజు
 డిదివినునేని రాజ్య మతఁజేల్గ్రహించును నాకొసంగెన్
 య్యదితగునే? మహామహుఁ డనంతగుణాధ్యుఁ డతండు సత్యసం
 పద లలరార రాజ్యపరిపాలన నేయకయుండు టాప్పనే?

మ. కరుణాపూరితమైనచిత్తమున మత్కల్యాణముం గోరి యి

త్తటి మీరాడిన మాటల న్విసక యీదాసుడు మావాడే నే
వెరపుం దోషమి, దీని కల్గక ననుక విశ్వాసహీనక్రియా
చరణానర్తునిగా నొనర్చకు నమస్కారం బిదే మాధవా!

గీ. ఇంక నొకమేలు నేయు మోపంకజాతు! యుష్మదస్మత్ప్రసంగంబునొక్కమాట
నైన నొరులకుఁ జాటక మానసంబు-నంద నిలుపుము సరమరహస్యమగుట.

చ. సెలవు నొసగుమయ్య, యదుశేఖర, నే నీకఁ బోయినచ్చెద్దక;
దలఁపున నుంచుమయ్య, భయదంబగు సంగరసాగరంబు ను
జ్వలభజశార్యనౌక నిరసాయగతికా దరియించి మించి య
వ్వల నినుఁ గందుఁ గానియెడ స్వర్గమునం గనుఁగొందు మాధవా! ”

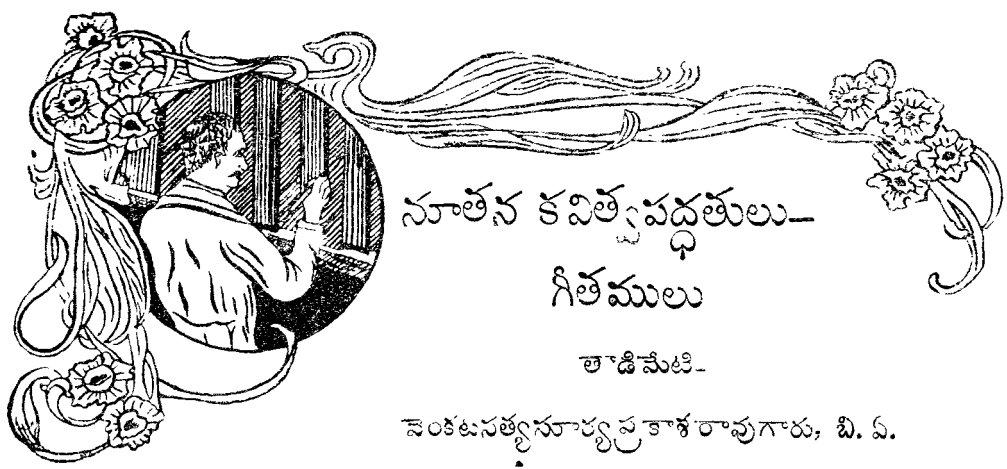
క. అకలంకరాజభక్తి-బ్రకటింపుచుఁ గర్ణుఁ డిట్లుపలికిన విని నం
దకుమారుఁ డదృష్టానా-దకందహృదయంబుతోడఁ దానిట్లనియెన్.

చ. బలిబలి మెచ్చినాడను సెబాసు సెబాసు కుమార! నీనము
జ్వలహృదయంబెఱుంగ నిటుపల్కితి సల్కను జెందకయ్య, నీ
విలసితవృత్తముకా గని వివేకు లహో యనకుందరయ్య, ని
ర్మలనిరసద్యకీర్తి, నసమానతఁ గాంచఁగదయ్య, ధీమణి!

శా. నీనత్యంబును రాజభక్తియును నీనిస్తుల్యశూరత్వముకా
నీసాశీల్యము నిశ్చలాశయము నీనీతిప్రియత్వంబు నీ
వ్యాసంగంబుఁ బవిత్రజీవనము లోకాదర్శము ల్లాఁగ బట్టి
వాసిం గాంచుము ముజ్జగంబులను దుర్వారప్రతాపివరమా!

క. అని కర్ణుఁబొగడి కృష్ణుం-డనఘు నతని వీడుకొల్పి మాతనిభజన
బును దలఁచి మెచ్చుకొనుచుకా-జనఁ బొండవు లున్న యెడను నతనిభజన

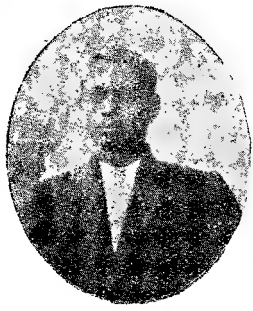

నూతన కవిత్వపద్ధతులు— గీతములు

తాడిమేటి-

వెంకటసత్యనారాయణ ప్రకాశరావుగారు, బి. ఏ.

నేనీ వ్యాసమందు నూతన కవిత్వపద్ధతుల
గూర్చియు, ప్రత్యేకముగ కవికొండల
వెంకటాచార్యగారి గీతములను గూర్చియు,

వ్యాసకర్త

వ్రాయ దలచితిని.
భారతి, ఆంధ్రపత్రిక
సంవత్సరాది సంచి
కల పాఠకులకు
వెంకటాచార్యగారి కవి
త్వము కొత్తది
కాదు. వెంకటాచార్య
గారి గీతములు క్రమ
క్రమముగా పాఠక
లోకములో మెప్పు

వడయుచున్నవి. వెంకటాచార్యగారు తమ
కవిత్వమున కభినవాంధ్రకవిత్వమని నామకర
ణముచేసిరి. తమ నూతనవిధానము వాఙ్మయ
ములో సంగీతమగునట్లును, దానిలో
నుత్కృష్టస్థానము వడయునట్లును జేయును దే
శముతో “కొండకొలకు—వికసితోత్పలశీర్షిక”
యనుపేర నొకగ్రంథమాలిక స్థాపించి దాని
లో మొదటిసంపుటముగా ‘భావమురళి, జన
పదములు, కుమారకంఠము, మాతృదేశసంకీ

ర్తనములు, కలరుతము’ అనుపుస్తకముల
బ్రకటించిరి.

వెంకటాచార్యగారి పుస్తకములలోని గీతి
కలకు ‘స్ఫురణ’ యని యేసందర్భమున నవి
రచించినదియు చెలియబరచిరి. ఒకప్రత్యేక
సమయమున నప్పటివరిగియున్నట్టి కొన్ని
భావములు మనమునుండిబయల్పడలుననియు,
నాభావములే ఒకగీతికగా బరిణామ మొందు
ననియు ఈవి యభిప్రాయము. కర్తగాని,
యాభావములు గలమరియొకరుగాని యాగీతి
కల నెలుగెత్తి పాడిన వాటినహజభావములు
బ్రత్యక్షమగునని వీరియభిప్రాయము. గీతికల
విషయమై యిది విజ్ఞప్తముగా దోచుచున్నది.
కర్తపాడినపుడు గీతికలు రుచించునట్లు యిత
రులు పాడినపుడు రుచించునట్లు కనుగొని గీతి
పెట్టి యీశవిగారు అనుభవనకవిత్వమును
బ్రజానుభవముగా జేయుట కభినవాంధ్ర
సమావేశమున నొప్పించుటకు నుత్సాహమునై
యున్నరు. వీరికవిత్వము నామకరణమువారిని
శాశ్వతపాఠకులుగా జేర్చి కని, తిరువదిమంది
శాశ్వతపాఠకు లున్న తావున నభినవాంధ్ర

సమావేశము నేర్పాటుచేసి, యీకవిత్వవిధానమునుగూర్చి యుపన్యాసములు చేయించియు, ఈగీతములను, ఇట్టి యితరకవుల గీతములను తత్తత్కవులచేతనేగానముచేయించియు ఈ సూతనకవిత్వమాధుర్యమును జవిచూపించు నుద్దేశము కలదు. ఇట్టి సమావేశములు సర్వాపురములో రెండు జరిగినవి. వానియవయోగ మపారమని సభ్యులు గ్రహించిరి. ఆంగ్లనవలాకారులగు డేకరే, డిక్సన్ మొదలగువారిని నమెరికాఖండవాసులు పిలిపించుకొని వారిముఖతః వారినవలల వినిరి. దీనికై యమెరికావారపారమైనసొమ్ము వ్యయపరతురు. కర్తయే తనకావ్యము జదివినదానిలోని భావములు సుగమములు కాగలవు. ఆంగ్లదేశమునకూడ సీషద్ధతి నవలంబించిన, మననూతనకవిత్వపుపోకడ లనతికాలములోనే బ్రజామోదమునడసి వాఙ్మయముగా సంగీకరింపబడి యాంగ్లవాఙ్మయము విజృంభింపగలదు. ప్రస్తుతకాలమున సాహితీసమితులు, యువకవిమండలులు మొదలగు ననేకకవిసంఘము లేర్పడుచున్నవి. ఒక్కొక్కసంస్థకు ప్రత్యేకకవిత్వవిధానములు గలవు. ఒకరు వ్యావహారికభాషలో వ్రాసినను, మరియొకరు గ్రాంథికభాషలో వ్రాసినను, మరియొకరు 'యెంకి' పాటలు వ్రాసినను వీటన్నిటిలోను కవిత్వమందు స్వతంత్రేచ్ఛ గన్పట్టుచున్నది. అప్పకవీయమునుబట్టియు, భాగవతాదిగ్రంథములలోని ప్రయోగములనుబట్టియు కవిత్వముండవలెనను నిర్బంధము నేటియువకవులంగీకరించుట లేదు. పూర్తిగ ఛందోనియమముల విసర్జింపవలె ననువారును అరుదుగా నున్నారు. కాని వెనుకటివలె వృత్తములు, రగడలు నెట్టిఛందోనియమము మారకుండమాత్రమువ్రాయుట వీరియభిమతము కాదు. సామాన్యజనబోధకములుగానుండునట్లు గీతములుగను, రగడలుగను ఛందోవిషయమున అవసరమునుబట్టి కొలదిమార్పులతో వ్రాయువారు నేటి సూతనకవులలో పెక్కుండ్రుగలరు. కొందరు మాత్రము ఛందోనియమము పాటించక భాషకూడ గణించక వారిభావములు వారి నెట్లీడ్చిన నట్లు వ్రాయుదురు.

ఆంగ్లకవిత్వములో సీక్రొత్తమార్పునకు గారణములు గలవు. మొదటిది దేశమందు స్వరాజ్యసంపాదనేచ్ఛ విరివిగ వ్యాపించియుండుట. ఆంగ్లవిద్యయందారితేరి యాంగ్లకవిశేషులుగ వద్దువర్తు, కాలిడ్జి, బ్రౌనింగు, షెల్లీ, కీట్సు మొదలగు కవుల కవిత్వమును బాగుగ జదువుటచే ఆభావములు, ఆయాదర్శములు, ఆపోకడలు యలవడుట రెండవకారణము. ఇప్పుడున్న యువకవిమండలిలోను, సాహితీసమితి, సాహిత్యసమితులలోను సభ్యులుగా నున్న పెక్కుండ్రుకవులొంగి విద్యుచ్ఛందు బ్రవేశమున్నవారము, స్వతంత్రేచ్ఛ గలవారము. కవికొండల నొకటానుగొనుకూడ ఈత్యగతికి జొదినవాళ్లే.

పూర్వమున కవిత్వములు, పురాణములు, నాటకములు యుద్ధముల నంశములకే వినియోగపడెను. ప్రకృతివర్ణనలు వీనిలో మధ్యమధ్య గన్పట్టు చుండెను.

ఆధునికకవిత్వములో ననుదినము బ్రకృతి లోను, సంఘములోను గలుగుసంఘటనల కెక్కువ ప్రాముఖ్యము గలుగుచున్నది. భాషా విషయమునగూడ నెక్కువ భేదము గలదు. పూర్వపుకవిత్వములో గ్రాంథికభాషయే వాడుక చేయబడెను. ఆధునిక కవిత్వమందు జాలవరకు వాడుకభాషయే యుపయోగింపబడుచున్నది. దీనిలో కూడ గ్రాంథికభాష విరివిగా నుపయోగింపబడుచున్నది. కాని యొకేరకపుభాష వాడవలె నను నిర్బంధము లేదు. అప్పటిభావమునుబట్టి యేడము పైకి వచ్చిన నానినే వాడుమగు. అదిగాక విషయమునుబట్టికూడ భాషయుండును. కూలివారి విషయమునుగూర్చి వ్రాయునపుడు వారు వాడువదములును, పండితులనుగూర్చి వ్రాయునపుడు వారు పయోగించుభాషయు కవిత్వములో గన్పడుచుండును. ఇది సరియైన పద్ధతియని మాయభిప్రాయము. పూర్వపుకవిత్వమందు ఛందోనియమములు, భాషాప్రయోగనియమములు అతికఠినముగా నుండుటచే బ్రతివారికిని వీని ననుసరించుట సులభసాధ్యము కాదు. ఆధునికవిభావమునం దీనియమములు జాలవరకు సడలినవి.

ఆధునికకవిత్వమందలి ముఖ్యవిషయము భావోదయము. అనగా మనమందు బయల్పడలు భావములు కవిత్వమందు బ్రస్ఫుటముచేయుట. ఈభావప్రకటనమే యీనాటి కవిత్వమందు ముఖ్యముగా దలంపబడుచున్నది. రెండవ విషయము దినవిషయముల గూర్చి వ్రాయుట. మూడవది కవిత్వమం

దుపయోగించెడిభాష. వెంకట్రపుగారికవిత్వములో సీమాంతనవిషయములన్నియు బ్రాముఖ్యము వహించుచున్నవి. కాని వీరికవిత్వమం దొకవిచిత్రము గలదు. వీరినైపుణ్యము చేత పదములకూడికసాబగు చక్కగ నమరుచున్నది. ఒకగీతిక జూచిన అది హిందీ భాషయో యనుపించును; మరియొకటిచూచిన అది సంస్కృతమా యనిపించును; మూడవదిచూచిన బజారులో కూలివాండ్రు మాట్లాడుచున్న ట్లగవడును. కవిత్వ పద్ధతిలో వీరు పూర్తిగా ఆధునికులని చెప్పనొప్పును గాని భాషను పట్టి నిర్ణయింపజాలము. నైమూడు రకములగీతములకు కొన్ని చిన్న యుదాహరణముల వీరిగీతములనుండి పొందుపరచెదను.

౧

“నవోనవోజయ! భరతమహాశయ

సఫలోదయ మంజులహాసీ !

సుముఖభవ ! సుస్వప్నీభవ !

సుఖదాయీభవ ! హేదరహాసీ !

భవదాగమన వినిర్మలమారుత

లోలతరంగమ్ మమరంగమ్

భవదాగమన జయప్రసవోద్భవ
జయదోష్టరంగమ్ మమరంగమ్.”

“మాతాపితృభావములనుబట్టి
ధారాధరశంకరశిఖరీ
పావనజలధితరంగనినాద

ప్రకటితరామేశ్వరముఖరీ !

శీతలనీరద దివ్యసమీరణ

చంచలచామర వనఖచరీ !

జయ ! ముక్తిప్రియ ! జయశాంతివిజయ

జయధర్మవిజయ ! జయమాతా !”

3

“ముప్పావులాకూటాస్తది

నాయప్పరాయె

కోతలోకి కూలికెడదాము

కూకుడుంటె కూటాస్తదా

నాయప్పరాయె

కోతలోకి కూలికెడదాము.”

కవిత్వమందు భాషావిషయమున పీఠానంతరమున వచ్చిన పద్ధతి చాలసమంజసముగా నున్నది. విషయమును బట్టి భాష మారుచున్నది. పైనిచ్చిన యుదాహరణముల బట్టి యీ విషయము సుగమముగా గలదు. భారతదేశసంస్కృతమును, భారతదేశోన్నత్యమును గూర్చి గానముచేయుచున్నపుడు వినియోగించిన భాషకును, కూలికివెల్లదమని కూలివారల సంభాషణవర్ణించునపుడు పయోగించిన భాషకును గలతారతమ్యమును బట్టి వీరు కవిత్వమందు పయోగించు భాషావిషయమున వీరి యభిప్రాయము వెల్లడియగుచున్నది. భారతదేశోన్నత్యమును గీర్తించునపుడు సామాన్యులు వాడుభాషయు, కూలివారసంభాషణకు బంధితులు పయోగించు గ్రాంథికభాషయు వాడిన నెంత హేయముగ నుండును! వీరి సంగతి గ్రహించియే విషయమున కుచితమైన భాషయే వాడిరి.

ఛందోనియమముల విషయములో గూడ

వీరు తమ కిచ్చవచ్చిన తెరంగున మెలగలేదు.

వీరు గీతములు, హయగతిగడలు మొదలగు

ఛందోరూపములనే వాడిరి గాని కొన్నితావు

లలో యొకభావమును వెల్లడించు నొకపదము

ఛందస్సుప్రకారమచ్చట పనికిరానప్పుడు భావ

మునకే ప్రాధాన్యమొసగి యాపదమునే వాడి

ఛందోనియమమునకే వ్యతిరేకముగా బ్రవ

ర్తించిరి. అట్టి చిన్న మార్పులతో వీరు ఛందో

నియమముల ననుసరించిరి. ఇంతవరకు బ్రకటి

తమైన వీరిగీతములలో ముఖ్యమైనవానిని బరీ

క్షించి వానిలో గలగుణముల నీక్రింద బొందు

పరచెదను. వీరిని రకములగీతములను గుచ్చె

త్తక ప్రకటించునపుడు విషయభేదమునుబట్టి

విడివిడిగ బ్రకటించుటచే వీరిగీతములకు విష

య విభాగముచేయు శ్రమ తప్పినది. వీరి మొదటి

పుస్తకము భావమురళి. ఈ పేరే గ్రంథము

లోని విషయమును జెప్పక చెప్పుచున్నది.

భావమురళిలోని రెండవగీతికయగు కోకి

లమును బరీక్షింతుము. ఈపద మెన్ని సార్లు

వినినను, చదివినను తనవివేరకయుండును.

కోకిల ప్రతివత్సరమున నొకసారి మునవచ్చి

యాపాటచే పాడుననియు, ఇదివరకె

బుట్టింటికి వచ్చి అట్టియు పాడుననియు,

దానిరాక కంటకచరితముగ నుండునని

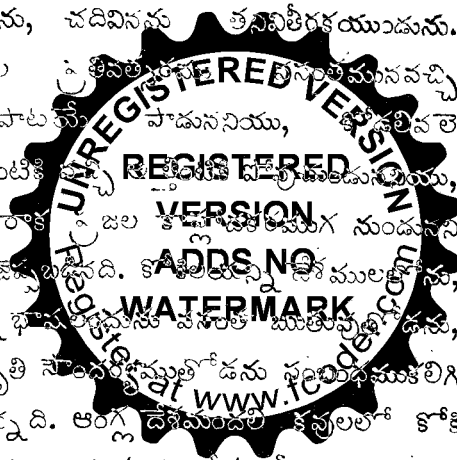
యు జెప్పబడినది. కోకిలయన్ని పక్షములతోను,

అన్ని భాషలందును పాటలు ముత్యముగ

ప్రకృతి సౌందర్యముతోడను పండితముకలిగి

యున్నది. అంగ్ల దేశమందలి కవులలో కోకి

లనుగూర్చి పాడనికవి లేడనియే చెప్పవచ్చును.

ఆపద్ధతినే యాంగ్ భాషాపరిచయముగలమన యాధునిక కవులుకూడ అవలంబించుచున్నారు. సామాన్యముగ ఆంధ్రులందరు వసంతాగమ మైనపుడు కోకిల పుట్టినింటికి వచ్చినట్లుగ భావింతురు. ఈభావమే గీతమందు బ్రకటితమైనది. అందుచేతనే పాఠకులకు గీతములోని భావ మెంతయో రమణీయముగ నున్నది.

‘ఎట్టకలువపువ్వు’ అను గీతికలో నది యెట్లు తటాకమధ్యమందుండి యా తటాకము దనకొఱకే నిర్మింపబడినట్లు తలచుచున్నదో అట్లు దానిభావము వెల్లడింపబడినది. దానినీడ నీటిలో నెట్లు ప్రతిబింబించుచున్నదో కూడ కవి చక్కగ జెప్పెను-

“నీనీడ చెఱువులోన
నిలువున గిలపించున్.”

“జీవనగీతము”లో జీవితరహస్యము చక్కగ బ్రకృతిలోని వస్తుచయముతో బోల్చి వర్ణింపబడినది-

“జీవన మొకనన్నజాజి చిన్న మొగ్గకదర!
దినదినమును జ్ఞానమనెడు తెలిరేకులువిడుచు;
జీవన మొకటిట్టె తోచు చిట్టిమేఘము కదర!
చిరునగవను “కంద్రధనుసు” సింగారం బాసంగు
జీవన మొక తెరచావను బోవునావ కదర
మోతుమనెడుపారంబునుబొందనేయుదుదకు.”

‘వెలుగు’ అను గీతికలో సంక్రాంతిండుగ తరువాత స్త్రీలు నోచుబొమ్మలనోము నాఖరు దినమున బొమ్మలను దీపములతోనహ అరటి బొందల తెప్పలపైనుంచి నదిలో విడుచుట వర్ణింపబడినది. గీతిక యాయుత్సవము సరిగ

వర్ణించుచు మనమున కాహ్లాద మొసగు చున్నది-

“బెండుతెప్పను లీలవిలసిల్లు వెలుగ!
ముత్తైదు చేజాటి ముదమందువెలుగ!”

* * * *

బొమ్మలనోముగా బాలతులు నిన్ను విడిచివారలదాచి వెడలిరి వారు
“పాలలో బుట్టినపడతి ‘గవిరమ్మ’
నీళ్లలోఁ గలిసెనే నే”డంచు నేదొ,
అటువంటి పాటతో నానందముగను
నీమిన్ను వెను వెన్న నీటుగాఁ జూచి.”

ఒక ‘అశరాహ్లామున’ యనుగీతికలో ప్రకృతి చక్కగ వర్ణింపబడినది-

“కాని యాకోనలోఁ గనిపించునవిగ
ఇరుగడ శరదంపు టీనేటిచేలు
చేలపయినడచేటి దూది మేఘాలు
మేఘాలు విడ నడు నీలంపుజాలు.”

రెండవపాత్రము ‘జననదములు.’ ఇంద నుదినమును సామాన్యజనులలో జరుగు విషయములగూర్చిన గీతములు గలవు. దీనిలో ‘కోతపాట’ ‘బుట్టకట్ట’ ‘పూలియన్నలకుతు కము’ ‘రేపకనుంచినచ్చిన రేపకచిర్యలు’ ‘సంతనుండ వచ్చిన పాదవిగూర్చి’ ‘శిర్క పుసరదా’ ‘ఎక్కడన్నదా’ ‘రేపకమర మ్మతు’ ‘మొదలగు విషయములవికాద గీతములు గలవు. ఈగీతములన్నియు వినుట కాహ్లాదకరముగ నున్నవి. రెండవము జరుగుసంగతులు విషయమునకు దగినభాషలో వ్రాయబడినవి. అందుచే బ్రతివారిని నివి యా

కర్ణించుచున్నవి. 'కోతపాట'లోగల యొకటి రెండు ప్రకృతివర్ణనల నిట బొందుపరతును -

నిదురగనిక, నీటగనెరు

ఆమడాకు, తూటి కాడ

తేమకెమలి తీగసాగేను

* * * *

చిన్నిచిన్ని మంచుబొట్లు

సన్న వరిముల్లుమీద

మాపు నిల్చి తేపురాలెను.

మొన్నబట్టిన గాలివాన

మునిగినట్టి మునురుచేలు

సిన్నమొన్న వేసినట్టి

కొండగాలి కారిపోయెను.

చెరవుమఱిగి వెఱపులెఱిగి

పఱగ పట్టబారులేగె

జేగె లెగి సోయస్స రామె

కోతలోకి కూలికెడదాము.

మూడవపాల్తము 'కుమారకంఠము'. దీని లో 'బాలురమాటలు, వారుచెప్పకొనుకథలు గలవు. పురాణగాథలు చారిత్రకవిషయములు గూడ కథల రూపమున గీతికలలో వ్రాయబడినవి. దీనిలో 'నాడవ', 'శివాజి', 'బంతియాట', 'ఉడుత-బుడత', 'వినాయక', 'రాజ-రయిత', 'భూమి-ఆకాశము', 'శబరి' 'పిట్టపోరు - పిట్టపోరు' 'నీటిబొట్టు' ముఖ్యమైనవి. 'శివాజి' యను దానిలో సుహారాష్ట్రనీరుడు శివాజి యారంగజేబువద్దనుంచి మిఠాయిబుంగలో దాగి పాటిపోయిన చారిత్రక విషయము 'బాలురకు సులభముగ బోధ

పడునట్లు రచింపబడినది. ఇది బొబ్బిలి, కామ మృకథలపోలిక నున్నది. మచ్చునకు గొన్ని పాదము లుదాహరించెదను. -

శివాజిమనునొక - మరాటివీరుడు

అరంగజేబుకు - చేజిక్కెన్.

మొగల్ సవాబగు - అరంగజేబు

శివాజివీరుని - ఖైదుంచెన్.

'బంతియాట'యను గీతములో పురాణ గాథ వర్ణింపబడినది. పాండవులు, కౌరవులు బంతియాడుచున్నపు డాబంతి సూతిలోబడుటయు, ద్రోణుడు దానిని బాణములనహాయమున బైకిదీయుటయు వర్ణింపబడినది.

నాల్గవగ్రంథము 'మాతృదేశసంకీర్తనములు.' దీనిలో 'సవోనవోజయ', 'వడివడి వడకు', 'ఉయ్యాలదంబాలా', 'ఆంధ్రరాష్ట్రము - మాతృదేశమున కది యేనాడో' మున్నగు గీతములు గలవు. ఈగీతములలో కవియొక్క దేశాభిమానము ప్రకటితమగుచున్నది. కవిభాషనుగూర్చి వ్రాసినపుడు 'సవోనవోజయ' యనుగీతమునుండి యుదాహరణము విచ్చియుంటిమి. ఈగీతములు దేశాభిమానపూరితములుగా వ్రాసినవి.

'కలయక' మొదలగుగీతము దీనిలో 'బరి మల్లెక్కూడ', 'గలిజాన', 'దామరకాట', 'దాసిగొడవ' వన్నెలలు, 'దేవనకను దారిలోన' మొదలగుగీతములు గలవు. గీతికలలోని విషయములు నిజముగ జరగినవేయగుటచే జాలనాహ్లాదము గలుగజేయుచున్నవి.

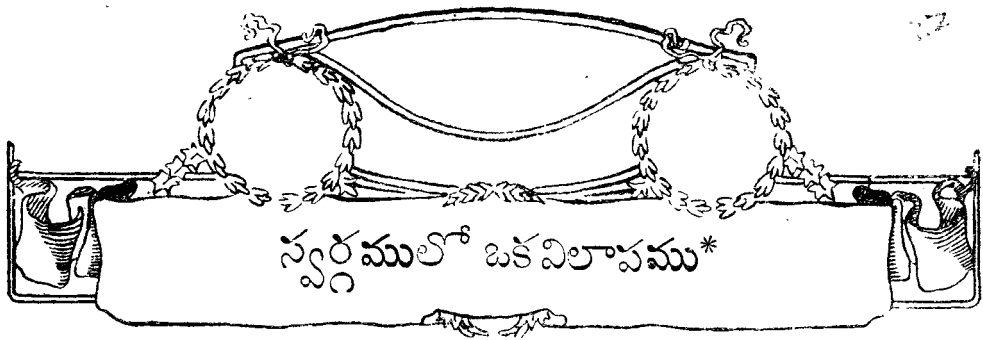
ఈయైదుపాత్రములతో మొదటిసంపుటము పూర్తియైనది. క్లష్టముగా వీనిలోని గీతికలస్వభావము బేర్కొంటిని. ఈగీతికలను బట్టి కవి మూడు ప్రకటింపబోవుగ్రంథము లింతకంటె నెక్కువ యిపు గూర్చునవిగా నుండు ననుట సాహసము కాదని నా నమ్మకము.

ఇట్టికవిత్వ మాంధ్రవాఙ్మయాభివృద్ధి కెంతవరకు దోడ్పడగలదనువిషయము మిగిలి యున్నది. భాషాకన్య కివియన్నియు భూషణములు. భూషణము లెన్నియించినను నవి యెక్కువకాజాలవు. కాని భూషణములలో బెక్కురకము లుండును. ఇవి యేరకమునకు జెందినవనియే మన ప్రశ్న. కవికొండల మొక ప్రాచుర్యగారికవిత్వము వాఙ్మయాభివృద్ధికి దోడ్పడగలదనుట నిర్వివాదము. భావవ్యక్తిరణము వీరికవిత్వముయొక్క ప్రధానధనము. ప్రకృతి కెక్కువ ప్రాముఖ్యము వీరికవిత్వ ముందు గలదు. ఇట్టి సందర్భముల కుదాహరణము లిచ్చియుంటిని. అనుదినము మనచుట్టును, పట్టణము పల్లె యనుభేదములేకుండ జరుగు విషయములే గీతికాస్వరూపమును దాల్చుచున్నవి.

అంగ భాషయందు వీరి కవిత్వమువంటి కవిత్వమును రోమేంటిక్ (Romantic) అందురు. వీరుబాబ్బిలిపాట, కామమృకథ వంటి బేలడ్ (Ballad) కవిత్వముగూడ 'శివాజి' యనుగీతములో గనుపరచిరి. ప్రకృతివర్ణనలు ప్రతిగీతమందును గన్పట్టును. బిచ్చగాండ్రు, కూలిజనము, దాసివాండ్రుమొదలగు కష్టజీవుల విషయములుగూడ ఈ కవిత్వమందు గన్పట్టుచున్నవి. ఇదికూడ సూతనకవిత్వమందొక ముఖ్యవిషయము. భాష విషయమును బట్టి మారినది. ఈ విషయమునుబట్టి కవి తనకు దోచినట్లు వ్రాయక బాగుగా నాలోచించిన యొక మంచిసూతనధర్మి యవలంబించుచున్నట్లగపడుచున్నది. ఇదియాంధ్ర వాఙ్మయమును సర్వవిధముల వృద్ధి చేయగలదని నానమ్మకము.

ఈవ్యాసమునకు మొదటనే వాఙ్మయముపై దేశకాలవర్ధితుల కెట్టిశక్తిగలదో వివరించియుంటిని. సూతనకవిత్వ మవలంబించుచున్న వారందరు నాంగ్ల భాష నభ్యసించిన వారగుటచే నాంగ్ల కవిత్వవర్ధితులు, పోకడలు వీరవలంబించుచున్నట్లు వివరించిన కవిత్వము మూలమున వాఙ్మయము శుష్కకావ్యభివృద్ధికాగలదు.

జయంతి గంగన్న గారు

ఘనుడంచు పొగడుదురు జనులెల్ల
[సన్నెంతో
ఘనుడంచు సభలెన్నో కావించి నాకీర్తి
దినదినము చాటుదురు దేశదేశములందు.

* * * *

ఎన్నెనియోసభల, ఎన్నెనిభాషలనో,
సన్నగనుస్వరముల, మిన్నంటునాదముల,
తిన్నగనువాక్యము, పెన్నుదప్పినగతుల;

* * * *

సరళోక్తిరచనలనా, సందిగ్ధవచనముల,
శరతుల్యవాగ్ధాటి, చంచలస్వరములనా,
మఱివిధిగతులను, మహనీయులెందఱో:

* * * *

కర్మవాదులు, భక్తిజ్ఞానవాదులు, సకల
ధర్మవేత్తలు, కవులు, తార్కికుల, వేదాంత
మర్మకోవిదు, లింక మఱియొదలెందఱో;

* * * *

రాచనీతులుకరచి రాజ్యాంగతంత్రముల
యోచించునాయకులు, ప్రాచీనవస్తుసాంఘి
కాచారములమార్ప జూచు సంస్కర్తలును;

* * * *

మఱియుంక నిటువంటి మహనీయులెందఱో,
'తరియించినాముగద, ధన్యులముగద!'యంచు
'శరమవాక్యము' లంచు, భవ్యసూత్రములంచు

* * * *

పలికినవికొన్ని, నే పల్కనివికొన్ని యును
కలిపి, అన్నియుచూపు తొలగి, నాకేవిత
కొలుపునట్లుగ, పల్కు పలుకునకుబండ్రెండు,

* * * *

మారుపల్కినవారి నోరుమూయగ నిక
ఆఱుముల, దీసి అక్షరంబున కైదు
కారికల నవలీల కల్పించి, తలలూచి;

* * * *

అదితెలియు నిదితెలియ దను శంక యొక్కంత
మదిలేక, సర్వజ్ఞమౌనము లన్నిటికంటె
సదుపాయమగుచుండి, చర్చించి, భరించి;

ఎవరెనది యుద్దేశ, మనశివరియభిమాన
మెవరెవరితోపకుల యుచ్చయలుండునో,
చివర కావచ్చునే నెవరెనది నాధించి

* * * *

* ఒక మహాత్ముడు జనులకు కొన్ని ఉపదేశములు చేసి మరణించెను. ఆయాపదేశములను జనులు తార్కారు
చేయునుంటునూచి, అతని యాత్మభగవంతుని యెదుటపెట్టు కొన్న మొఱు.

‘సిద్ధించె, జనులార, చింత యుడుగుడు, ముక్తి
 పద్ధతిదిగో!’ అనుచు పల్కి స్మృతవదనులై,
 సిద్ధాంతముల్ చిత్రచిత్రమైనవి పన్ని;

* * * *

ఆచిత్రచిత్రముల వ్యాపనముచేయుటకు
 నై, చిత్రచిత్రంబు లగుసమాజము లుంచి,
 ఆచార్యు, లభ్యుడు, లభికారులని పెద్ద

* * * *

నామముల్ పెట్టుకొని, పామరుల బల్కురను,
 శేముషీస్వాతంత్ర్య మామూలముగ విడిచి
 సోమరులగొంగళును చుట్టుచేరగ దువ్వి;

* * * *

నియమంబు, లర్చనల్, నిష్ఠ, లుపవాసములు,
 నయనూత్రముల్, శాసనంబులు, విధానములు
 జయశీతముల్, నగరసంకీర్తనల్ కథలు

* * * *

విధియించి, ప్రకటించి, వినిపించి, ఇటువంటి
 అధిక ప్రసంగ పర్యావృత్తిమై, మూల
 విధిసాధన క్రియావిముఖులై, ప్రముఖులై

* * * *

శక్తిలింతయుచూపి ‘జాతీయ ప్రత్యేక’
 ముక్తిపథమందటకు బోధించి, తా మొక్క
 భుక్తిమాత్రాన సంపూర్ణసంతృప్తులై,

* * * *

‘పాపబీజముధనము, పాపవృక్షముధనము,
 పాపపుష్పముధనము, పాపగంధముధనము,
 పాపఫలమే ధనము, పాపమే ధన’ మంచు,

* * * *

‘మఱి కీర్తియందువా, మాయగాదా?’ అంచు,
 దొరతనముకంటె నిక దుఃఖంబు లేదనుచు,

‘బిరుదములకంటె నిక బరువేమిగల’ ధనుచు,

* * * *

నాయకుండనగ నందఱికీష్టములబ్రీతి
 మోయువాడను సత్యమును గన్న వాకౌట
 మాయలకా, బరువులం, బాపముల, దుఃఖముల

* * * *

ఆనుచుల బీడించు నవ్వాని, తమసొంత
 పనులన్నియును వెనుకపడినప్పటికి, సూత
 వెనుదీయకను, మీదవేసుకొని, అత్యంత

* * * *

వినయ మఖిలోత్కృష్ట మనుచు, అద్దాని దా
 ల్చినవారి కెదురులేదని, సహజమగునట్టి
 వినయమంతయు హృదయముననుండి పై కెత్తి,

* * * *

లేనివినయము కొంతపైనుండి రప్పించి,
 దీనిదానినికలిపి దిట్టమగుకవచంబు,
 మేనంతయును కప్పదాని, చేసి ధరియించి;

* * * *

గొప్పగా తము దామె చెప్పకొనరోసి, ఒ
 క్కప్పడును ఎద్దానికైన కాదనని తల
 ద్రిష్టరాయలచేత చెల్పించి, బిప్పించి,

* * * *

ఎందెందులను వివరి కెటువంటి అనుచు,
 అందెందులను వివరికెటువంటి అనుచు,
 పొందుపడునట్లు, లిఖించి ధనంబు ముడి పెట్టి;
 అందఱును చంద్రియముల నుపయోగించు
 ముందుగా బుద్ధి తృప్తికములను పరీక్షించి
 సందియముచెంతకును జననిహరందఱును—

* * * *

డాక్టరు ముత్తులక్ష్మమ్మగారు

యమ్. బి. సి. యమ్., యమ్. యల్. సి.

మదరాసుశాసనసభకుపాఠ్యక్తురాలుగా నెన్నుకొనబడినది

సి. శే. కేశవలక్ష్మకన్య, బి. పి. యల్. టి.
ఈమె పేరీకళాశాలలో సహాధ్యాయునిగా నున్నది.
అకెడమిక్ కాన్సేషనుండి యీమె నాట్యమునభిరు
సభ్యురాలుగ నెన్నుకొనబడినది. ఇట్టి గౌరవమును
బడసిన మళయాళయువతి యీమెయే. ఈమె
న్యాయమూర్తి కృష్ణనుగారి సోదరుని పుత్రిక.

భారతీయ మహిళామండలి

భా ౩ తి

అక్షయ సం. ఫాల్గుణమాసము

శ్రీమతి పటవర్ధనమ్మగారు
మదరాసు యువై టెక్నాలజీ ట్రస్టు పంపిణీ చేస్తున్నది

‘అవునాను, బాగుబా!’ గనుచు తాళములేయ
అవసరములేదింక నని, తొడిగికొన్నయా
కవచమూడగ బెఱికి గర్జనల్ చేయుచును.

* * * *

తమభుజములనె ఆకసము నిల్చియున్నదని,
తమప్రేళ్ల మీదనే ధారుణీచక్రంబు
క్రమముతప్పక తిరుగ గల్గుచున్నదియనియు,

* * * *

తమకటాక్షమె రత, తమఉపేక్షయె శిశు,
తమకోపమే లోకదహనాగ్నికీలమని
భ్రమపెట్టుచున్ పరుల, భ్రమచెందుచు తాము

* * * *

—ఎంతకనివర్ణింతు ఈమనుష్యులపోక,
లెంతవర్ణించినను ఏమితరుగునుప్రభా?
ఇంతతోచాలింతు—ఈశ్వరా, ఓవరద!

* * * *

నామీదదయయుంచి— నవ్వులకుకాదయ్యె;
నామనస్సెంతో సంతోష మగుచున్నయది—
నానునవి యాలింపు మోమహితకరుణాంక!

* * * *

పోయివచ్చెద ఒక్కపూట భూలోకముకు,
చేయనాలస్యంబు, సెలవిమ్ము, సతతంబు
నీయాజ్ఞ సర్వత్ర, ఇపుడుకాదనవద్దు;

* * * *

పోయి ఆయాచార్యపుంగవుల, ప్రముఖులన్,
నాయకుల, అధికృతుల, అధ్యక్షులంజేరి,
న్యాయమా, మీరిట్లుచేయు టిదిన్యాయమా?

* * * *

ఎటువంటిఅపచార మెపుడుమీయెడ నేను
ఘటియించినో యెఱుగ, ఇటువంటిదన్న, ఎ
తటిదండనంబైన తగవుపెట్టకపడుదు.

* * * *

అంతియేకాని—మీఅడుగులకు దండాలు—
పంతంబుపట్టి నా పల్కులీరితిగా
ఫితవింతలుచేయ వెఱ్ఱెత్తుచున్నయది.

* * * *

అన్నలారా, పుడమియందు నేజీవించి
యున్న పుడుపుత్రులం గన్నవాడను గాను,
అన్ని సంతానంబు లొపల్కులే నాకు;

* * * *

వానిమీరలు చిత్ర వధ చేయఘానిన
ఘైన వంశవినాశ మగునాకు, భరియింప
లేను, సుతభిక్షార్థి, లేదు, పొమ్మనవద్దు

* * * *

భూలోకమున్విడిచి పోలేక, దేహంబు
చాలించినపు, డాతృ సగమిచ్చటను వాక్య
జాలస్వరూపమున సంధించిపోయితిని;

* * * *

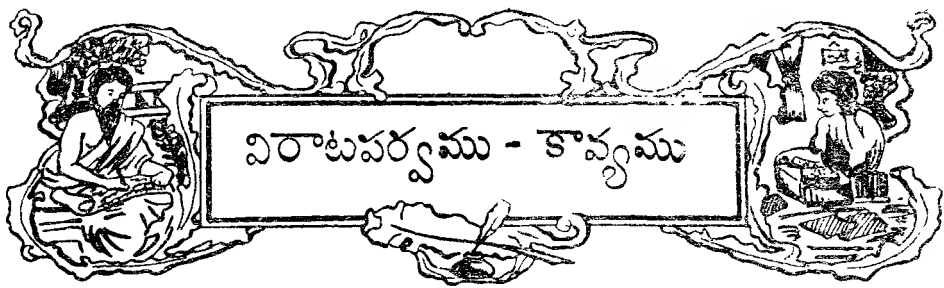
దానిరూపము మనోహరము ననుకల్పిన
ఘైన, ఆత్మవిధాన మగునాకు, అట్టివి
పూన లేవట కూడరాననాభిమానిన;

* * * *

చదువులన్నియు నేను చదివెయ్యుండగ లేదు,
పెదవెద్దనా మ్రొక్కుల స్వల్పయిన విన్నతనా,
హృదయానుభవపులె పదమూడు గూర్చితిని;

* * * *

నిడమర్తి సత్యనారాయణమూర్తి గారు, బి. ఏ. [సారస్వత సమాజము]

పురాణ శకలమగు విరాటపర్వమును సోమ
యాజి కావ్యముగా మార్చినవిషయ
మొకవిధముగా పొరపాటని నాకు గురుసమా
నులును, నాయందు వాత్సల్యము గలవారును,
సుప్రసిద్ధ పండితకవులును నగు నొకరు ప్రసంగ
పశ్యమున నెలవిచ్చియుండిరి. సంస్కృత భారత
మునందలి విరాటపర్వమును జదివినపుడు గలు
గని యానందము తెలుగున జదువునపుడు
గలుగుటకు గారణమేమాయని యాలోచించు
చున్న నా కీవాక్యములు కొంతయాధారమును
జూపించినవి. పరిశీలన చేసినకొలదిని విరాట
పర్వమును సోమయాజి కావ్యముగా రచించె
ననియు అట్లు చేయుటలో కొంద అనునట్లు
తిక్కన పొరపాటానర్పకపోవుటయే కాక
మీదుమిక్కిలి తన యపూర్వరచనాసామర్థ్య
మును బ్రకటించెననియు నభిప్రాయము నా
యందు దృఢమై నెలకొనినది. ఆవిషయమును
విపులముగ జర్పించి తిక్కనయందున్న జనా
దరణము నినుమడింపజేయుటే యీవ్యాసము
యొక్క యుద్దేశము. కావున కావ్యలక్షణ
ముల నొక్కొక్కటిగ జూచి యిది యెంత
వరకు కావ్యమో, దీని యాత్మకృష్ట మేమి
యో చూతము.

“కం. పురసింధు నగర్జివన శశి
సరసీ వన మధు రతిప్రసంగ విరహముల్
పరిణయ తనయోదయ నయ
విరచన యాత్రాజిద్యూత విభు వర్ణనముల్
(నరసభూపాలీయము.)

అనునవి కావ్యమునం దుండవలసిన యష్టాదశ
విశిష్టవర్ణనములు. (అనగా పురము, సింధువు,
నగరము, ఋతువు, సూర్యుడు, చంద్రుడు,
సరస్సు, వనము, మధుపానము, రతిప్రసంగ
ము, విరహము, పరిణయము, తనయోద
యము, నయవిరచన, యాత్ర, ఆశి, ద్యూత
ము, విభువర్ణనము). మఱియు,

ఇందు నొకకొన్ని కడమైన నెంచిచూడ
నదియు నవని మహాకావ్య మనగ బరగు.
(నరసభూపాలీయము.)

నని లాక్షణికాల్పనమునకు చేరువగు బంధ
మున కిది మున్నె యవశ్యకము కాదని తేలు
చున్నది. ఇందువల్ల కావ్యమునకు వర్ణనలలో
చాలవరకు అధికముగా తగినవివరమునకు
మహాకావ్య లక్షణము నిచ్చియున్నది.

అభిమన్యుని వివాహసమయమున బుర
వర్ణనమును జేసెను.

“కం. వివిధాలంకరణంబుల

నవకాంతి వహించి పట్టణంబు వివాహా

త్సవమాధవలక్ష్మికి లలి

తననంబై యెలమికలిమితావలమయ్యెన్.”

ద్వితీయాశ్వాసమునసూర్యోదయ సూర్యా
స్తమయ చంద్రోదయములను విపులముగ
వర్ణించి విడిచెను. కీచకుడు ద్రౌపదిపై మోహ
ముతో వికలచిత్తుడై వనవిహారము సలిపిన
సమయమున సరోవరమును, వనమును వర్ణిం
చెను. అసమయముననే యాతడు నుడివిన,

“నీ. కెంగేలు గేలితో గీలించి నెయ్యంపు

మాటలఁ దగుమఱుమాటలార్తు

గుఁచము లురంజనఁ గుదియించిక్రమమున

నిజిసిన కౌగిట నింపొనర్తు

సంగుళంబుల నల్ల నలకలు గబళించి

కెమ్మొవియాని యెక్కింతుఁగాయ్య

మనము మనంబునఁ బెనఁచి కేళికె జొచ్చి

నతిఁదేల్చు సౌఖ్యరసంపు నిట్టఁ

దనిపు మొదలై నెఱిగురొత్తుతమకమునకుఁ

బ్రాఁకుపెట్టుచు మగుడఁ బైఁబడుచు నింతి

వితభంగుల కెలయించి వెకలిఁ జేసి

యభిమత క్రీడనములకు నలవరింతు.”

పలుకులలో రతి ప్రసంగ విషయము
సరచాటుగనుంచి చేసెను. కీచకుని ప్రసం
గమెల్లను విరహపరిపూర్ణమై యున్నది. పర్వా
రంభమున బొండ్లపులు విరాటపురికి బయలు
దేరుసమయమున ధౌమ్యుడు వారికి నేవా
ధర్మముల నెఱింగించి నయవిరచన మాచరిం
చెను. ధర్మజుడులవైభవమును, మహనీయ

మూర్తులను వర్ణించి విభవవర్ణనమును, గోగ్ర
హణనమయమున యుద్ధమును, దక్షిణగోగ్ర
హణానంతరము విరాటధర్మజులచే పాచికలా
డించి ద్యూతమును వర్ణించెను. ద్రౌపదిచే గల్లు
దేరబంపి మధుపానమును వర్ణించెను. పాండు
పులు ఆజ్ఞాతవాసవత్సరమున బడినకష్టములను
మరపించుటకోయన సంత్యమున అభిమన్యుని
వివాహము వైభవోపేతముగ వర్ణింపబడెను.
ఏ మూడునాలుగువర్ణనములలో తప్ప నితరము
తెల్ల నిడుపుష్టిగను సరసముగను వర్ణింప
బడినవి.

ఈ కావ్యమునకు నాయకత్వమున కర్హు
లు ముగ్గురు కలరు. వారు ధర్మజభీమార్జు
నులు.

“కం. కీర్తిప్రతాపసుభగం

ఆర్తావనుఁ డఖిలగుణగణాధ్యుడు బాహా

వర్తిత భూభరుఁడై పరి

కీర్తితుఁడగుభర్త కావ్యగీత ప్రయుఁడై.”

(సరసభూపాలీయము)

అనియుండుటంబట్టి కీర్తి ప్రతాపము, ఆర్తావన
త్వము, గుణాధ్యత, భూభరత్వము కలిగిన
వాడు నాయకత్వమున కర్హుడని భావించున్నది.
ధర్మజుడు రాజునూతన నెలనెఱిగి భర్తృవరావ
తారుడని చెరుగాఁగెను.

“..... భూరి ప్రతాప మహావీరీవ
దురవిఘ్నహర గర్వాంధకారచరి
వీరకావీరమనఁగి మునివేషితులగు
తలుఁడు కేవలమర్హుఁడ ధర్మసుతుఁడు.”

ఇట్లులే భీమార్జునులుగూడ,

“కులము మహాభాగ్యము ను
జ్వలత యుదారత మహావిశాలత ధర్మా
కలనయు వైదగ్ధియు”

(నరసభూపాలీయము.)

నను నాయకగుణంబుల జెన్నోంది కథారంగ
మున ముఖ్యస్థానము వహించి నాయకత్వము
నకు నర్హులగుచున్నారు. కాని తఱచిచూచితీ
మేని వీరిలో ధర్మజుడే నాయకుడని తేలుచు
న్నది.

మొదట అర్జునుని గైకొందము. ఇతడు
కులీనుడు; మహాభాగ్యశాలి; ఉజ్వలపురుషో
త్తముడు. ఇంద్రుని అర్ధాననము నందినమేటి.
నివాతకవచకాలకేయాది మహాదానవపీఠు
నెదిరించి నెగ్గినప్రతాపశాలి. గంధర్వహస్త
గతుడగు దుర్యోధనుని గాచినయదారుడు.
విరాటపర్వకథాభాగమున ప్రాధాన్యమునొం
దిన యుత్తరగోగ్రహణసమయమున భీరుడగు
యుత్తరుని సారథిగాగొని శస్త్రాస్త్రజ్వాలోష్మ
స్ఫూర్త చతుర్విధోజ్వల బూతుగ్రులగు

“ద్రోణుడు భీష్ముడు గృవుడు
ద్రోణసుతుండును గర్జుడుం బశు
త్రోణపరాయణత్వమున
దర్పసముజ్వలభంగి నుల్లస
ద్భాణపరంపరల్ గురియ...”

వారిని తలపడి తనమార్గణాగ్నికి వారినాహుతి
చేసి వీరవిహారముచేసిన రణకుశలుడు. ఇతని
పాత్రము ముఖ్యమైన దయ్యను విరాటపర్వ
పూర్వార్థముననామమాత్రముగానుండిభీముని
ముందు నిస్తేజమై యున్నది. ఉత్తరార్థముననే

ప్రాధాన్యము వహించు అర్జునుడు నాయకత్వ
మునకు జాలడు.

రెండవది భీమునిపాత్రము—ఇతడు

“దుర్వారోద్యమ బాహువిక్రమ రసా
స్తోక ప్రతాపస్ఫుర
ద్గర్వాంధ ప్రతివీర నిర్మధన వి
ద్యా పారగుడు.”

ఇతని

“...వలమూపులాపు మును

నేలవహించిన నాగకూర్మ గో

త్రావనిభద్దిశాకరుల

కారయనూరటపట్టు.....నం

భావన భూజనంబులకుఁ

బండువు.....మహాగ్రకోపరే

ఖావిభవంబు వైరులకుఁ

గాలము చేరువ.”

లోకకంటకులగు బకహిడింబ కిమ్మీర జరా
సంధాది ప్రబలబలోదగ్రులగు రాక్షసులనెద
రినో యడంచి ప్రబాసౌఖ్యమునొడగూర్చెను.
అట్టివాడు తనకు గాలము చాలనపుడు వంటల
వాడయ్యును నిజసేవకై మహా
నసగృహాధ్యక్షుడు చెట్టులను గట్టెట్టులనలె
విరచుచు, నీచకాశులను వధిరచుచు ద్రుహి
గోగ్రహణమందువలె యుద్ధమునందు తన
వీరవిహారము నెడములెత్తిండు. ఇతని
ధర్మజాదుల నెడమీరిన మహాప్రతాప
శాలి. ఇతని నిష్ఠాపట్వము, త్రోణత్వము
నెడల గల విముఖత, దుర్మయు, నిరుపమాన
బలసత్త్వము, సాహసము, మొదలగు గుణ

పుంజములు ఇతనికి ప్రధాననాయకత్వమునకు అర్హత నిచ్చును. కాని ఇతడు ధర్మజునిముందు వ్యక్తిత్వము లేనివాడగుటచే ప్రధాన నాయకత్వమున కర్హుడు కాడు.

ఇక ధర్మజునిపాత్రవిషయము:

ఇతడు పాండవగ్రజుడు. నాయక గుణ లక్షణ లక్ష్మీతుడు. కాని కథాగమనమున నితని భాగ మత్యల్పము. విరాటపురిలో బ్రవేశించిన తరువాత నాలుగైదుసారుల కన్న నెక్కుడు మన కీతడు కనుపించడు. అదియైనను అక్కడక్కడ. కాని ఆనమయములు కథావిస్తృతికి ముఖ్యములైనవి. కీచకుడు ద్రౌపదిని తన్ని నపుడు భీముడు స్రళయకాల సమవర్తియట్ల యుగ్మడై, యతని ననుసరింప దిపురునపుడు హేలాహలము మ్రింగిన శివునియట్లు లాతని నడ్డి కోసానలము నార్పకున్న సమయభంగమై విరాటపర్వవృత్తాంత మన్యథా వర్ధిల్లి యుండెడిది. అట్లే ధర్మసూతి దక్షిణ గోగ్రహణమున భీముని బరికొల్పక మూరకున్నచో సుశర్మ విరాటుని బంధెగా గొనిపోయి యుండును.

భీమార్జునులను మహాయంత్రములను నడిపించు చతురుడు ధర్మజుడు. వారిబలము, వేగము సర్వమును ధర్మజునియజ్ఞా దృఢబంధ సంయమితములు. ఇంతటి మహావీరులను ఇచ్చ వచ్చినటులు నడుపుచు తన చేతిలోని కీలు బొమ్మలవలె నాడించిన ధర్మజుని చాతుర్యమును, నడవడియును, సంయమమును సామాన్యములు కాజాలవు. అందుకుదో డతని సత్య నిష్ఠయును, శాంతయును చంద్రికకు చలువ

వలె సతని గొప్పదన మినుమడింప జేయుచున్నవి. ఇట్టి ధర్మసూతి నాయకు డనుటకు సందియము లేదు. భీమార్జును లుఁడనాయకులు. ఒకరుపూర్వార్థమున,నికొకరు ఉత్తరార్థమున ఁడనాయకులు; ధర్మజుడు నాయకుడు.

రసవిచారణ

రసపోషణమున తిక్కనచూపిన యూచిత్యము విపులవిమర్శనార్హమగుటచే నావిషయమును ప్రత్యేకించి యొకవ్యాసమున వివరింపనుటినది. నవరసములను బోచిత్యము చెడకుండ వానివానిప్రాముఖ్యమునకు విరోధము లేకుండ వర్ణించుటలో తిక్కనచూపిన నేర్పు ప్రశంసించదగినది.

ప్రధానరసము నాయకుని యవలంబ సమున వర్ధిల్లుట ప్రసిద్ధము. వసుచరిత్రము సందలి శృంగారము వసురాజు సూతగా గొని వర్ధిల్లినది. ప్రభావతీద్రవ్యము మునందు ప్రద్యమునుడు నాయకుడు. శృంగార మాతని నాశ్రయించెను. ఈవిధముగ జూచినచో విరాటపర్వమున ధర్మరాజు శాస్త్రియైచిన శాంతమే ప్రధానరసము కావడెను. శాంతమున కీకాన్యమునం దున్న భీమార్జునులను దనుటకుగూడ కారణములు కలుగును. ఇట్లు ప్రధానరసమునకు ప్రత్యేకవంతులగు భీమార్జునులగ్గచల్లబడినటులు శాంతమునైరిరికింపబడు. అదియే ధౌమ్య డుకేసమునది. అదియే ధర్మజు డవలంబించి తమ్ములకుఁ జేసించినది.

ధర్మజునిశాంతము భీమార్జునుల వీరమును గొంతవరకును లోబరుచుకొని ప్రకాశించి

నది. ధర్మజునిశాంతమునకును, భీమునివీరమున నకును సంఘర్షణము ప్రాప్తించిన చోటులం దెల్ల శాంతమునకే వైచేయి యయ్యెను. అందుచే శాంతమే ప్రధానరసమని చదువరులను మానింపవలసిన యవసరముగూడ గలుగుచున్నది.

కాని విరాటపర్వమును జదివి పుస్తకమును మూసినయనంతరము భీముని బాహు బలప్రకటనోపయోగములగు సాహసకృత్యములును, అర్జునుని నిరంకుశవీరవిహారమును చదువరి మనఃక్షేత్రమున రాజ్యముచేసినట్లు ధర్మజుని శాంతము చేయలేదు. ఆతనిశాంతము ప్రశంసార్థమయ్యెను భీమార్జునుల వీరము ముందర నిష్టేజ్యముగనుచున్నది. వారి వీరమునకున్న నిశితత్వమును ప్రతిభయు ధర్మజుని శాంతమునందు గోచరించుటలేదు.

అదియును గాక వీరము పర్వమునందంతటను అనుస్మృతమై యున్నది. నిశ్చింతగ పాండవులు ఊడిగము సంగీకరించుట యందే వీరమున్నది. భీముని వినోద కృత్యములందు గూడ నున్నరస మిదియే. కీచక, ఉపకీచకాదుల సంహారమునందును, దక్షిణోత్తరగోగ్రహణములందును గూడ వీరము వ్యాపించి యున్నది. ఇంత వ్యాప్తిగాంచిన వీరము ముందు శాంత మొదిగియుండుట యం దాశ్చర్యము లేదు. అందుచే శాంతమునకు ప్రధాన స్థాన మబ్బకున్నది. వీరమే కావ్యము నందలి రసము. విరాటపర్వము వీర రసాత్మక మగు మహాకావ్యము.

నాయకుని యవలంబనమున ప్రధాన రసము పోషణము నొందినచో నాయకగుణ వర్ణనము విరివిగను, ప్రశస్త్యముగను జరుగుటయే కాక కావ్యమునందలి వివిధరసములకు సామరస్య మలవడి రసవైచమ్యము లేకుండ నుండును. కాని సోమయాజి యీవిషయమున మామూలుమార్గమును విడచి తన యద్భుత రచనాకౌశలమును జూపినాడు. ప్రధానరసము భీమార్జునుల యవలంబనమున వృద్ధిపొందినను ధర్మజుని పాత్ర పోషణ యనువుగను, సంపూర్ణముగను, ప్రశంసా పాత్రముగను జరిగినది. నిరాక్షేపముగ నాయకుడు ధర్మజుడగుచున్నాడు. అంతమాత్రమున భీమార్జునుల పాత్రములకు న్యూనతగలుగుటలేదు. భీమార్జునులవలన ధర్మజునకుగూడ న్యూనతగలుగుటలేదు. వారి పాత్ర పోషణము పరస్పర గుణప్రకటనమునకు సహాయకారియై కావ్యమునకు అందమునిచ్చుచున్నది.

రసప్రకటనముకూడ నటులే యున్నది. ఇందునవరసములును బ్రకటితములైయున్నవి. ఆయాస్థానములందు వియచితముగను, రసవంతముగను నొప్పుచున్నది. ఇన్ని రసముల నేర్పరించుటలో అలంతులగు కవులందఱాభానమును కప్పి వేసియున్నారని యిరుద్ధస్వభావముగల శాస్త్రజ్ఞులనుండి ఇందుగుదిరిన మైత్రి యభిప్రాయము. ADDS NO WATERMARK

వీరమే ప్రధానరస మగుటచే నాయాభావమును పోషించుచున్నది. ద్రౌపదీకీచకుల యవలంబనమున బెరిగినశృంగారము మూలమున ద్రౌపదీశోకమున స్ఫురించి

సకరుణము, కీచకవధయందు దయించిన అద్భుత శాస్త్రములు పోషింపబడినవి. ఈశ్వంగారము గూడ స్వతంత్రమైన నిలుకడలేక భీమునివీరమునకు లొంగి యంగిరసముగా మారినది. ఇటులే ఉత్తరుని యవలంబనమున బెరిగిన హాస్యమును తత్సమయమున బోషింపడిన భయానక బీభత్సములును అష్టనునివీరమున కంగభావమున మెలగుచున్నవి. అందుచే శ్వంగార కరుణాద్భుత హాస్యభయానక బీభత్సశాస్త్రములు వీరమున కంగరసములై దానికి ప్రాధాన్యము నిచ్చుచున్నవి. మిగిలినది శాంతము. దీనికి ప్రత్యేకమగు నిల్కడ గన్పించుచున్నది. నాయకు నాశ్రయించియున్న యీరసమున కామాత్రము స్వతంత్రస్థాయియుండుట సమంజసమే.

ఇట్లు రెండురసములకును స్వతంత్రమగు అవలంబనమున్నను వానికి షరస్పర వైరుధ్యము సిద్ధింపకుండ సోమయాజిచూపిన

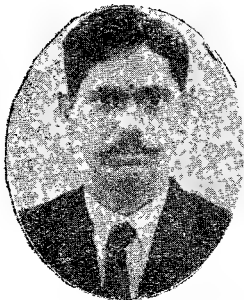
నేర్పు చూడదగినది. ప్రధానరసమగు వీరము అవలంబనముగాగొనిన భీమాద్భుతులు నాయకుడగు ధర్మజుని కనుసన్నల మెలగుటంజేసియు, అతని సమక్షమున వీర మొదిగియుండుటంజేసియు, నాయకు నాశ్రయించిన వీరమునకు గౌరవమగు స్థానము కుదిరినది.

పురాణశకలమగు విరాటపర్వమును గావ్యముగా మార్చి తిక్కనసోమయాజి గుణరూపములందు మాతృకకును, తన గ్రంథమునకు ననేకవిషయములందు భేదమును గన్పరచెను. ఈభేదము లందముగను, రుచికరములుగను నుండి పాఠకలోకమున కానందము నొసంగుచు తిక్కనయొక్క రచనాసామర్థ్యమును వేనోళ్ల జాటుచున్నవి. విరాటపర్వమును గావ్యముగా మార్పుటచే సోమయాజి తెలుగుగ్రంథమునకు మూలమునందులేని చవి తెచ్చిపెట్టి పండితపామరజనానందానుసంధా యియై వారి కృతజ్ఞతకు బాల్పడినాడు.

ఆత్మజ్ఞానము

(బరన్స్ కవిపద్యమున కనువాదము)

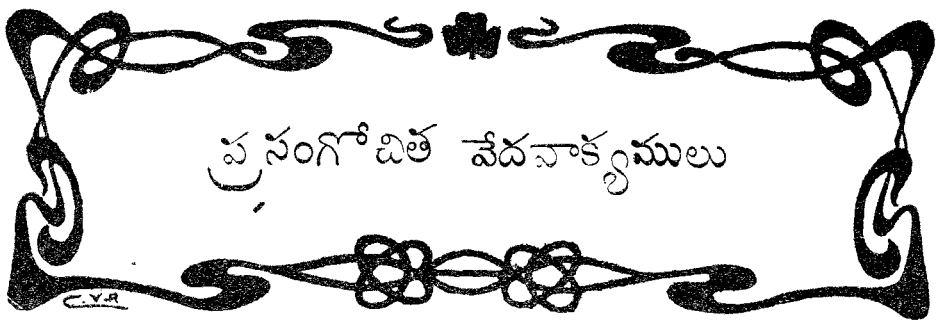
కొప్పర్తి నారాయణమూర్తి గారు, బి.ఏ., యల్ హిల్స్ [సాహితీసమితి]

వ్యాసకర్త

మనల నొరులెరుంగుగతిని మనము మనల నెరుగ నెద్దేని యొకవ్యక్తి వరలేసేని ఎంత బాగుండునో యెంత నెరుకగలమో తప్పలన్నిటిని మనము డాటగలము. తెలివిమాలిన యూహలు తొలగిపోవు, మనల భేదించు వైరము ల్మాయమగును!

ప్రసంగోచిత వేదవాక్యములు

పాఠశాల సర్వేశ్వరశాస్త్రి గారు

పఠన పాఠన శ్రమములచే ద్విజులకు గొప్పఫలము నిచ్చు శ్రీహత్ కృష్ణయజుర్వేదమున నచ్చటచ్చట ప్రసంగోపయుక్తములును రత్నసమానములు నగువాక్యము లనేకములు కలవు. అందు కొన్నిటిని మాత్ర మీదిగున సుజనమనోరంజనాగ్రము తెలియపరచుచు భాష్యానుసారముగ వానియర్థముంగూడ సంగ్రహించి వ్రాయుచున్నాను.

సంహితాభాగము

కాండ ప్రపాఠము కము

1. 1—5 “శతాయుః పురుషః”

పురుషుడు మారుసంతత్యము లాయుర్దాయము కలవాడు. ఇది సర్వసాధారణము. ఈ యాయుర్దాయము వారువారుచేయు ధర్మాధర్మములచే వృద్ధిక్షయముల నొందుచుండును.

2. 1—5 “త్యాప్తోః శత ఉచ్యతే”

పశువులు త్వష్టదేవసంబంధము లయినవి. జ్ఞానము లేనివానిని పశుసమానునిగ నెంచి ఆయర్థమున ‘శిడోక త్యాప్తి’ మని పరిభాషతో నందురు.

3. 1—5 “రజతం హిరణ్య మదక్షిణ్యం”

వెండి దక్షిణగా నిచ్చుటకు యోగ్యముకాదు.

4. 1—7 “ప్రజాపతిః ప్రజా అన్యజత”

బ్రహ్మదేవుడు ప్రజలను పుట్టించెను.

5. 2—1 “మనుష్యాస్సర్వాంవాచంనదన్తి”

దంతపటుత్వముకలవారు అక్షరలోపము లేక సంపూర్ణపగువాక్కును పలుకుచున్నారు. మనుష్యు

లాంఛనగీర్వాణాది సకలభాషాయాప మగు నాక్కులను పలుకుచున్నారనియు జెప్పనచ్చును.

6. 2—2 “పవిత్రంవై హిరణ్యం”

బంగారము పవిత్రమైనది=శుద్ధికరము

7. 2—2 “అగ్ని స్సర్వా దేవతాః”

అగ్ని సమస్తదేవతా స్వరూపుడు.

8. 2—2 “యద్వై కించ మను రసద త్త [ద్యేషజం”

మనువు ధర్మపుష్కడుగనుక నతడేమి మంత్రమును గాని ధర్మమునుగాని చెప్పిన నదియాపదప్రాయము. మనుధర్మశాస్త్రమునకు ప్రాముఖ్యము నిష్ఠావేదమునూడ చెప్పవచ్చును.

9. 2—3 “ప్రజాపతే త్రయస్త్రింశ ద్దు [హితర ఆనక్”

(బ్రహ్మకు ముప్పదమునకు (అగ్నివ్యాదులు) మూరిక లుండిరి.

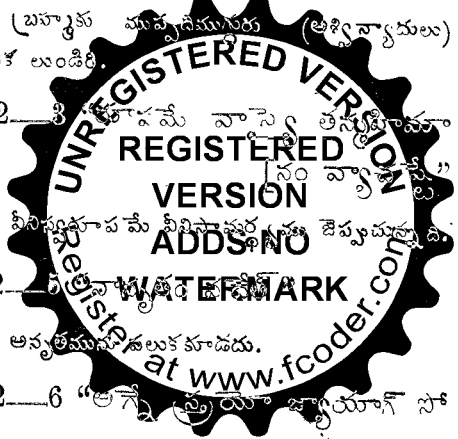
10. 2—3 “ప్రజాపతే వాస్యే తస్మహిమానం వాస్యే”

నీనిష్కూపమే నీనిసామర్యము జెప్పవచ్చును.

11. 2—5 “ప్రజాపతే అన్యజతే”

అన్యతమునకునుమాడదు.

12. 2—6 “అగ్నే త్రయో బ్యాయాన్ సో [హితర ఆనక్”

అగ్నికి మంగురన్నలుంశిరి. భూపతి, భువనపతి,
భూతపతి అనువారలు.

13. 2—6 “మత్స్యంధియాంధియాంధున్తి”

అగ్నిశాపముచే జాలరులు బుద్ధిపుట్టినపు డెల్ల
మత్స్యములను కొట్టుచున్నారు.

14. 5—2 “న హ్యవత్యః పతితు మర్హతి”

చెక్కలులేనివా డెగురజాలడు.

15. 5—4 “సుకృతాం వా ఏతాని జ్యోతిగ్ం
[పి య న్నక్షత్రాణి”

నక్షత్రములనునవి (అశ్విన్యాదులుగాక తక్కి
నవి) శాస్త్రోక్తపుణ్యకర్మములను చెప్పినట్లు చేసిన
మహానుభావుల ప్రకాశములు.

16. 5—6 “ఆపోవా అగ్నే ర్భాతృవ్యాః”

నీరు అగ్నికి వైరి.

17. 6—1 “ఏకహాయనా మనుష్యా వాచం
[వదన్తి”

ఒకసంవత్సరము నయనుగల మనుష్యులు మాట
లాడుట కుపక్రమింతురు.

18. 6—1 “అథోవా ఏష ఆత్మనోయత్పత్న్తి”

భార్యతనకు అర్థ భాగము=అర్థాంగి.

19. 6—3 “ఏషవా అన్యథో యఃపుత్రీ
[యజ్వా బ్రహ్మచారివాన్”

ప్రతిబ్రాహ్మణుడును పుట్టినతోడనే దేవ పితృ
ఋణములతో నుండునుగాన నెవడు సంతానవంతుడును
యజ్ఞములు చేసినవాడును, బ్రహ్మచారియై వేదా
భ్యాసము జేయుచు గరుకులవాసము నొనర్చినవాడు
నగునో యతడే మీదజెప్పిన ఋణాత్రయములేనివాడ
(అన్యథా) గను.

20. 6—4 “త్రయః పశూనాగ్ం హస్తాదా
[నాః పురుషో హస్తీ మర్కటః”

పశువులలో మనుష్యుడు, ఏనుగు, కోతి అను
నీయాడుజాతులను వాని యాహారమును హస్తముచే
గ్రహించి తినును. మిగిలిన గోనుహిషాదులు చేతితో
దీసికొనక ముఖముచేతనే గ్రహించితినును.

21. 7—4 “అగ్నిర్హిమస్య భేషజం”

అగ్నిహోత్రుడు మంచునకు (చలికి) బొవగము.
అనగా చలిని పోగొట్టువాడు.

బ్రాహ్మణభాగము

22. 1—4 “బ్రాహ్మణోవై సర్వాదేవతాః”

బ్రాహ్మణుడు సమస్త దేవతాస్వరూపు డని
భావము.

23. 2—1 “వత్సం జాతం దశరాత్రి ర్నదు
[హన్తి”

గోవు ప్రసవించిన (తొనిన) పిదప పదిరాత్రు
లలోపుయొక్క పాలుపితుకరు; అనగా నాగోక్షీరము
లు అపుడు త్రాగకూడదు. తథంగతి ధర్మశాస్త్రము
నందును చెప్పబడియున్నది.

ఆరణ్యకభాగము

24. 5—1 “ఉపదీకా యత్ర క్వచఖనన్తి
[తదపోభిత్వదన్తి”

చెదలు వానిముఖముచే నెన్నుట్రవ్వనో యచట
నీరుకల్గి ఆప్రదేహము నెప్పుడొనరును

25. 1—11 “సత్యంవదః పర్యుచరః; మహాత్మ
[దేవోవదన్తి పితృ దేవోజ్ఞనః;
ఆనాత్మ్యచేన్యో భవః; అతిధి
[దేవోభవ”

సత్యమును పలుకుము; పర్యుచరయము; తల్లి,
తండ్రి, గురువు, అతిథి, వీరలు దేవునివలె నేవింప
దగినవారు.

26. 4-11 “వృక్షస్య సంపుష్పితస్య దూరా
[ద్గంధో వాతి”

పుష్పించిన వృక్షముయొక్క పరిమళము దూర
మునుండి వాయువుచే వీచబడును అనగా పరిమళము
చాలదూరము వ్యాపించునని భావము.

27. 4-11 “అణోరణీయా స్మహతో మహీ
[యాక్”

అత్యవదార్థము చిన్నవస్తువుకంటె చిన్నది.
గొప్ప (పెద్ద) వస్తువుకంటె పెద్దదియు.

28. 4-10 “చత్వారిశృంగా త్రయో అస్య
[పాదాః”

ఓంకారస్వరూపుడగు పరమాత్ముడు నాలుగు
కొమ్మలు మూడుపాదములను కలవు. అనగా అకా
రోకార మకారనాదములను నాలుగుశృంగము లనియు
విశ్వతైజసప్రాజ్ఞులను మువ్వరు పాదములనియు భావము.
మరియు, నాలుగువేదములు శృంగములు నిత్యబద్ధముక్త
రూపములగు మూడును పాదము లనియును.

29. 4-63 “దానేన ద్విషంతో మిత్రాభవంతి”
భవము నిచ్చుట దానము. దానిచే శత్రువులు
కూడ మిత్రులగుచున్నారు.

30. 4-63 “లోకే ధర్మ్యం ప్రజా ఉపసర్పన్తి”
లోకమున ధర్మమునందున్నవానిని (గర్భాధర్మ
నిర్ణూతము) ప్రజ లుసరింతురు.

ప్రణయకథ

విద్యార్థ కోపల్లె శివకామేశ్వరరావు గారు

తనకై కానె తపించుచుంటి; దరుణీత్వం బోచెలీ యింత చు
ల్కననూనో; కడలేదొ యీవిరహనైల్యచ్చన్నదుర్లోకలో
కనివాసంబున; కింత వంత కలదో కాంత ప్రతితాతప
స్సున; నారుక్మిణి యేమి నోచినదె? కృష్ణం డామె యా పండురే?
నిలుమని యింతప్రేమ నవనీతము చూపి, మనస్విసీమన
స్ఫుల కది పూతగా నొనఁగి చొక్కఁగఁజేయుటయే యెఱుంగుఁగా
కల లలనారహస్యములయందలిభావము లేర్పఱించు కే
ర్పులుగలవాఁడె వాఁడు, చెలి, పొమ్మిక్కఁ జెప్పక పొనివార్తలనె
నిలువం డొక్కట, నెల్లయందునను దానే దుఃఖముకానోరీతి వల
చలుఁ డయ్యో! తనచేయివట్టికొని యాశ్చర్యమొనఁగించు
లల నూఁగం దలపెట్టినాముగద, లీలామూర్తినిగోరితి
లలకు న్బాయుటకంటె నోచెలియ, మేల్గా దేవునిబాసఁచుట
వినమగు వానిముచ్చటల విందొనరింపుము నాకును దాన వె
క్కనమగు నీశరీరమును గాఢనమానమునుక ద్భవించు
ముసిముసినవ్వుతో నెదురుముద్దులకై మొగమిచ్చు మనస్తా
కుసుమరసప్రమత్తు యదుకుంజరు నాత్మకు నాత్మః జేర్చెదన్.

శ్రీనాథకవిరాజీయము

కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి గారు

(వెనుకటిసంచిక తరువాయి)

ప్రౌఢ దేవరాయలు

ప్రౌఢ దేవరాయలు

(ప్రతిహరించి జూచి). వారి నిట శీఘ్రముగం బ్రవేశపెట్టుము; పొమ్ము. (కొలుపుఁ గలయఁ బరికించి) విద్వాంసులారా! కవులార! మీ కీశ్రీనాథు నెఱుంగుదురా? ఈతఁ డేదేశము వాఁడు?

(శ్రీనాథుని జూచి) కవీంద్రా! మీనివాసం బునఁ బవిత్ర మైనక్షేత్ర మెయ్యది?

శ్రీనాథుఁడు

“నీ. పరరాజగిరిదుర్గవరవైభవశ్రీలఁ

గొనకొనిచెడనాడు కొండవీడు

పరిసంధిరాజన్యబలముల బంధించి

కొమరుమించినచోడు కొండవీడు

ముగురురాజులకును మోహంబు పుట్టించు

గుఱు త్రైనయరిత్రాడు కొండవీడు

చటులవిక్రమకళాసాహసం బొనరించు

కుటిలాత్ములకుఁగాడు కొండవీడు

జననఘోటకసామంతసరసవీర

భటనటానేకహాటకప్రకటగంధ

సింధురారావమోహనశ్రీలఁ దనరు

కూర్మి నమ్రాపతిక జోడు కొండవీడు.”

డిండిమభట్టు

పీని నేను గని యెఱుంగను గాని విని యెఱుం గుదును. ఈతఁడు మనకు శత్రువైన కొండ వీటిరాజుకడ నుండినతెలుఁగుకవి. శ్రీహర్షుని శృంగారనైషధముఁ దెలుఁగునకుం బరివర్త నముచేయుదు నని డుముపులు తగిలించి మామిడిసింగయ్య కిచ్చినాఁడు. కులమువాఁడు గావున నితని నతఁడు గౌరవించి రాజుకడ నన్మానము గలిగించినాఁడు. విద్వాసనాథుఁ డనునీశ్వోకాదిపదము నేతివీరకాయవంటిది.

శ్రీనాథుఁడు

(శిష్యులతోఁ బ్రవేశించి) ‘రాజు న్నభ్యుద యోస్తు తే’ (చే యెత్తి దీవించును).

ప్రౌఢ దేవరాయలు

కవిరాజా! ఇందు విశ్రమింపుము. (పీకముం జూపును.)

(శ్రీనాథుఁడు విశ్రమించును.)

(శ్రీనాథా! విద్వాంసులచేత పేరు పెట్టు కొంటివి. శ్రీవేశాస్త్రిమహాభగ్యయనము చేసి తివి? నీకవిరాజునిబట్టి వెట్టితివి.)

శ్రీనాథుఁడు నావిద్యాభ్యాసము పెద్దలయనుగ్రహమే; బిరు దము నట్టిది యే.

హిండిమభట్టు

నీవు తెలుగుకవిత్వము చెప్పుదువా?

శ్రీనాథుడు

సంస్కృతప్రాకృతాదికవిత్వమును.

హిండిమభట్టు

అబ్బ! సంస్కృత ప్రాకృతాదికవిత్వమును జెప్పఁ గలవా! నీకు శాస్త్రవాసన యున్నదా?

శ్రీనాథుడు

అది యిప్పుడు చప్పనిమాటలతోఁ జెప్ప నేమి టికి ?

ప్రాథదేవరాయలు

కవిరాజా ! నీవు పెక్కుదేశములు తిరిగి పెక్కుర నోడించిన గండరగండ వని వినుచు న్నాము; సత్యమా?

శ్రీనాథుడు

దర్శనార్థి యై వ్రాసిపించినపత్రమందే తద్విషయ మున్నది; చిత్తగింపుడు.

ప్రాథదేవరాయలు

(పత్రముు ద్రిప్పి చూచి) ఇం దేమి వ్రాసి తిలో నీవే చదువుము. (శ్రీనాథుని చేతి కిచ్చును.)

శ్రీనాథుడు

(పత్రముు బుచ్చుకొని)

“నీ. డంబు సూపి ధరాతలంబుపైఁ దిరుగాడు కవిమీఁడఁ గాని నాకవచ మేయ దుప్పియోగంబుల దొరకొని చెప్పెడు కవిశిరస్సునఁ గాని కాలు చావ

సంగీతసాహిత్యసరసవిద్యుల నేర్చు

కవులతోమ్ములు గాని కాల్చి విడువ చదివి చెప్పఁగ నేర్చి సభయందు విలసిల్లు కవినోరు గాని ప్రక్కలుగఁ దన్న దంటకవులకు బలువైనయింటిమగఁడఁ గవులవాదంబు విన వేడ్క గలిగె నేని నన్నఁ బిలిపింపు మాస్థాననన్నిధికిని లతుణోపేంద్ర ! ప్రాథరాయక్షితింద్ర!”

ప్రాథదేవరాయలు

సంతోషము; సంతోషము. (హిండిముు దిలకించి) కవీంద్ర! కొన్ని నాళ్లనుండి వాదభోజనములేక యుపవసించితి నని యింతకు మున్న చెప్పి యుంటివి కదా! ఇదె శ్రీనాథకవిసార్వభౌముడు. ఈపండితునితో శాస్త్రవాద మొనర్చుము. చూతము. (భటునిం దిలకించి) నీవు పోయి చంద్రభూషక్రియాశక్తి గురువర్యులం దోడుకొని రమ్ము.

భటుడు

మహాప్రభూ! వారు వచ్చి హజారుకడ వేచి యున్నారు. తోడుకొనివచ్చెద. (నిక్కు)మించును.)

చంద్రభూషక్రియాశక్తి (ప్రవేశించి) ప్రాథదేవరాయలు గురువర్యుల ఇందు నిత్యమింపుడు. (చంద్రభూషక్రియాశక్తి కిచ్చియున్నను.) ప్రాథదేవరాయలు పండితాగ్రణీ! ఈపండితు లిరువురును శాస్త్రవాదంబు గావించెద రఁట! వీరివాదోపవాద

ములు విని జయపజయములు నిర్ణయించు
గోరుచున్నవాడ.

శ్రీనాథుడు

వాదమునకు మున్ను పణంబు నిర్ణయించ
వలసియున్నది.

డిండిమభట్టు

నేను నావాదంబున నోడితి నేని నాసార్వభౌమ
బిరుదమును వదలుకొని నాయీకంచుభక్తం
బగులు గొట్టించుకొందును.

శ్రీనాథుడు

నే నోడితి నేని నాసార్వభౌమబిరుదమును వి
ర్జించుకొని యథోముఖుండ నై పోయెదను.

ప్రథమపరాయలు

ఈసంస్థానంబున విజయ మందినవారికి స్వరా
భిషేకంబు చేయునాచారము కలదు గావున
నే నట్లు కావించెదను.

చంద్రభూపక్రియాశక్తి

పండితులారా! మీ రిప్పుడు వెక్కు-శాస్త్రం
బులు చర్చింప నక్కఱ లేదు గాని యొక్క
శబ్దవిచారముమాత్రము చేయుడు విందము.

డిండిమభట్టు

(శ్రీనాథునిదిక్కు మొగం బై) అయో! కిం
బహునా; ఉచ్యతాం నిత్య శబ్ద ఆహా స్వి
త్కార్యః?

శ్రీనాథుడు

నిత్య మేవ హి శబ్దః స హి కార్యః.

డిండిమభట్టు

తత్ర కిం ప్రమాణమ్.

శ్రీనాథుడు

“సిద్ధే శబ్దార్థసంబంధే” ఇతి వార్తిక మేవ
తత్ర ప్రమాణమ్.

డిండిమభట్టు

అహో కూలంకషం తే పండిత్యం. కిం సిద్ధ
శబ్దస్య నిత్యార్థకత్వం వర్ణ్యతే?

శ్రీనాథుడు

కస్తత్ర దోషః? సిద్ధా ద్యోః, సిద్ధా భ్యోః,
సిద్ధ మాకాశ మితి లోకవ్యవహార మప్యజాన
తాః మాక్షిప్యతే.

డిండిమభట్టు

అస్తు నామ లోకవ్యవహారో నిత్యార్థవిషయ
కః కిం నాస్తి కార్యార్థవిషయకో లోకవ్యవ
హారః; సిద్ధ మన్నం, సిద్ధ సూక్ష్మః, సిద్ధా య
వాగూ రితి.

శ్రీనాథుడు

వర్తతాంనామ లోకవ్యవహారః సహి కార్య
స్య సిద్ధత్వం వక్తుం శక్య మస్మిన్ తంత్రే “కిం
కార్య శబ్దార్థ సిద్ధః ఇతి వ్యాజినా సంగ్రహే
పక్షద్వయవిచారః కర్తవ్యః. తత్రాపి నిత్యత్వ
ద్వంద్వ భావో సిద్ధ శబ్దస్య నిత్యత్వ
త్వస్య నిత్యార్థకత్వం సిద్ధం. తత్ప్రమాణం
త్వత్వాదాత్మసిద్ధశబ్దస్య నిత్యార్థకత్వ
నేతి నిర్ణయః.

నను భోః కి మేలావత్త్వా
తవ్యతాశ్రమేణ య ద్యేవ మేవ స్వస్యా
ప్రశయస్తదా ఆచార్యః కాత్యాయనః

కిమరం నాపాదయేత్ “నిత్యే శబ్దార్థసంబంధే” ఇతి. తస్మాన్న నిత్య ఏవ శబ్ద ఇతి చతుర్ముఖే నాపి వక్తుం శక్యం; కిముత భవతా ఏకముఖేన.

శ్రీనాథుడు

అలమలం భో స్సర్వజ్ఞంమన్య! శ్రుణు. ఆయం ఖలు నిత్యశబ్దః నావశ్యం కూటస్థే ష్వవిచారిషు భావేషు దృశ్యతే. కింతు “నిత్య ప్రహసితః, నిత్యప్రజ్వలితః” ఇత్యాభిప్రేయేషి వర్తతే. తదత్రాపి నాపాకృతః ప్రయత్న వ్యాఖ్యాతవ్యతాశ్రమః. తత ఏ వాచార్యః కాత్యాయనః “మంగళా దీనీహ శాస్త్రాణి ప్రథంతే వీరపురుషాణి చ భవంతి. ఆయుష్మత్పురుషాణి అధ్యేతార శ్చ సిద్ధాంతా యథా స్యు”రితి న్యాయానురోధేన మంగళ ముద్దిశ్య ‘వ్యాఖ్యానతో విశేషప్రతిపత్తి ర్నహి సందేహః దలక్షణ! మితి వ్యాఖ్యానేన నిత్యార్థకతాం చ నిశ్చిత్య ఏకసాళే ఫలద్వయవత్ ఏకశబ్దే నైవలర్థద్వయలాభం సంపాదితవాక్ అతః శబ్దః నిత్య ఏవ నతు కార్య ఇతి సిద్ధాంతః. అత్రముఖపిఢాన మేవ భవత శ్వరణమ్.

చంద్ర భూషక్రియాశక్తి

పండితులారా! మీరిక వాదించనక్కఱలేదు. మీ వాదోపవాదములు నిలుపుడు. మహారాజా! మన డిండిమభట్టారకునివాద మోడివది. శ్రీనాథకవిసార్వభౌముని వాదముగెలిచినది.

ప్రౌఢ దేవరాయలు

డిండిమభట్టారకా! నీ సార్వభౌమ బిరుదము

పోయినది. నీడిండిమముం దీసి యటుపెట్టుము. శ్రీనాథా, నీవు సార్వభౌముడ వైతివి.

శ్రీనాథుడు

మఱి యితర శాస్త్రములందుఁ గాని కవిత్వమందుఁగాని సన్నుఁ బరీక్షింప నెంతరా?

ప్రౌఢ దేవరాయలు

నీవు సర్వసమర్థుడవు నిన్నుఁ బరీక్షించుటకు మముఖోంట్లు చాలరు. నీవుశారదాదేవియపరావతార మని నామదికిం దార్కాణమైనది. నీగ్రంథరాజములే నీకవితా మహత్త్వమును వేయినోళ్లం జాటుచున్నవి. వేటపరీక్ష యేమిటికి?

(డిండిమభట్టుకంచుఢక్కందెచ్చి రాజునెదుటఁ బెట్టును.)

(ప్రౌఢ దేవరాయలు దానింబగులఁగొట్టించును.)

డిండిమభట్టు

(తనలో) అయ్యో! గాపేరంతయు నొక్కశబ్దములోనే పోయినది. ఇక నిట నుంటినేని మఱియుఁ బరాభవం బగును. (దీనవదనంఁడై ముఖవస్త్రము నెఱుకొనినగ్నంబునంచును.) (భటులుస్వర్ణ తిమ్మ-ద్యభిషేక భవనంబులు దెచ్చి పెట్టుదురు.)

ప్రౌఢ దేవరాయలు
సార్వభౌమా! స్వర్ణభిషేకముం గావించవలెను, సన్నద్ధుడవును.

శ్రీనాథుడు
“చ. జననాథోత్తమ, దేవరాయస్మరణి,
చక్రేశ, శ్రీవత్సలాం

ఘన సంకాశ మహాప్రభావ, హరిర.

తూ దక్షి. నాబోటికి

గు నృపస్తోత్ర సముద్భవం బయిన వా
గ్దోషంబు శాంతంబు గా

గనకన్నానము చేసి కాక పొగడం

గా శక్యమే దేవరత్న."

ప్రౌఢదేవరాయలు

(శ్రీనాథుని మెడలోఁ బుష్పహారము వైచి
స్వరాభిషేకము చేయును.)

శ్రీనాథుడు

(రాజు దిక్కు మొగంబై)

"శా. జోటీ! భారతి! యార్భటికమెఱయు మీ

చోద్యంబుగా నేను గ

ర్ణాటాధీశ్వరు దేవరాయనృపతి

న్నా నీరథాటి చమూ

కోటిఘోటక ధట్టికాఖురపుటి

కుట్టక సంఘట్టన

స్ఫోటిధూత ధరారజస్సులు కితాం

భోటిం బ్రశంసించెదన్."

[తెరపడును.]

ఫలము-మెకమదుర్గపరిసరమార్గము

[శ్రీనాథుడు శిష్యులతో నడుచుచుఁ బ్రవేశించును]

శ్రీనాథుడు

శిష్యులారా! మనకుఁ ప్రౌఢదేవరాయల యా
స్థానమున విజయంబు సిద్ధించినది. మఱియుం
గొన్ని సంస్థానముల విజయంబు నొంది శ్రీ
శైలయాత్ర నేవించుకొని యిల్లు చేరం దలంచి
యిప్పురంబున కరుణించితిమి కదా! ఇట్ల నెట్లు
ప్రవర్తించ గలమో తెలియదు.

శిష్యులు

కవిసార్వభౌమా! డిండిమభట్టారకుని డిండి
మము పిండిపిండి గావించినప్పుడే మీకు సర్వ
దేశవిజయ మనుట సిద్ధాంతము. ఈసంస్థాన
మన నెంత?

శ్రీనాథుడు

అట్లనరాదు. ఈసంస్థానాధీశ్వరుండు విద్యద
గ్రేసరుడు; సర్వజ్ఞ బిరుదాంకితుడు. బహు
గ్రంథకర్త యై ప్రఖ్యాతిం గన్నవాడు.

"సీ. షీతిలోన సర్వజ్ఞసింగనృపాలుండు.

బలవైరిసన్నుతపౌరుషుండు

లలిఁ గావ్యనాటకాలంకారచతురుండు

నకలశాస్త్రార్థవిశారదుండు

వలనొప్ప సింగభూపాలీయనామక

గ్రంథంబు రచియించె గౌతుకమున

మును భాగవతమును దెనుఁగుచేసినయట్టి

బమ్మెరపోతన బాగుమీఱు

దనకుఁ జెప్పినభాగినీదండకమును

వెలయ నితరకవీంద్రులు విప్రవరులు

కోరి చెప్పినపద్యముల్ కొని ముద్రాపి

బెంపుతో నాది ముద్రించినవడసె."

శ్రీనాథుడు
ప్రాప్తమైన ప్రాధుల కన్నాధ్యం బెక్కు
నుండదు.
అంతేవా! సీత మంచినమయమున
ణకుం దెచ్చితిని. శక్తి విశ మింద్రులసృష్టి
బ్రస్తుతించి ప్రత్యక్షుంబు చేసినయెడ గాక.
(సుఖాననాసీనుడై కనులు మూసికొని ధ్యా
నించి)

“సీ. దీనారటంకాలఁ దీర్ఘమాశించితి
దక్షిణాధీశుముత్యాలశాల
ఁలుకుతోడై తాండ్రభామమహాకావ్య
వైషధగ్రంథసందర్భమునకుఁ
బగులఁ గొట్టించి తుదృఢవివాదప్రశ్ని
గొడడిండిమభట్టుకంచుడక్క
చంద్రభూషక్రియాశక్తి రాయలయొద్దఁ
బాదుకొల్పితి సార్యభామవిరుద
మెటులు మెప్పించెదో నన్ను నిక మీఁద
రావుసింగమహీపాలు దీవిశాలు
నిండుకొలువున నెలకొనియుండి నీవు
సరసనద్గుణనికురుంబ, శారదాంబ!”

(శారదాదేవి ప్రత్యక్షమై శ్రీనాథునిశిరముపైఁ
గరముపెట్టి దీవించి యంతర్ధానమగును.)
(శ్రీనాథుఁడుశిష్యులతోలేచినిష్క్రమించును.)

శ్లోము—సభాభవనము

[అపటితేజంబున సింహాసనాసీనుఁ డైనసింగ
భూపాలుఁడు మంత్రిసాహసంతాడులతోఁ
గొలుపుదీసి కాసుపించును.]

సింగభూపాలుఁడు

శ్రీనాథకవిసార్యభాముఁడు పెదకోమటి వేమ
భూపాలుని యనంతరము తనవిద్యావైశద్య
మున దిగ్విజయంబు నేయ నెంచి వివిధ దేశం
బులం బరిభ్రమించుచుఁ బ్రాథదేవరాయల
యాస్థానంబునకు వచ్చి నానావిద్యల వాదోప
వాదములు ప్రస్తరించి గొడడిండిమభట్టు నో
డించి వానికంచుడక్కర బగులఁ గొట్టించు
టయ కాక రాయలముత్యాలశాలలోఁ గన
కాభిషేకంబు నొంది యున్నవాడట! అట్టి

మహాకవినందర్శనభాగ్యంబు ననుభోటి తామే
టికి లభించునే? లభించినఁ గదా నాజన్మము
సాఫల్య మగుట.

మంత్రి

అవు నది యట్టిదియే. కాని దిగ్విజయంబు
నేయ నెంచినకవి మనయాస్థాని విజయంబు
నొందకున్న నితరవిజయంబు విజయంబా?
శ్రీనాథుఁ డిట్లెఱుంగఁడా? అతం డేల సర్వ
జ్ఞశిఖామణిం జూడ రాకుండును? రాకున్న
నాటికిఁ జూచుకొందము. ఇప్పు డీకొందలం
బేమిటికి?

దావారికుఁడు

(ప్రవేశించి) శ్రీనాథుఁ డనుకవిసార్యభాముఁ
డు దర్శనార్థియై శిష్యులతో వచ్చి హజారము
కడ వేచియున్నవాడు.

సింగభూపాలుఁడు

హా హా! ఆడఁ బోయినతీర్థ మెదు రైనట్లు
మాటలోనే మహాకవి దర్శనమిచ్చుచున్న
వాడు. దావారికా! ఆపండితోత్తముని శీఘ్ర
మునం బ్రవేశపెట్టుము.

దావారికుఁడు

చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)
సింగభూపాలుఁడు
మంత్రి సదాశివ! మన మంతటా మమ్మతోకవి
కెదురేగి తోడై తత్తము తెచ్చి రుచ్చుకొని
బూజించి చిత్తము
(అందఱు లేచిశీఘ్రమరేగుచున్నారు.)
(సింగభూపాలుఁడు శ్రీనాథునివేమ పట్టుకొని
తోడ్కొని వచ్చి సింహాసనంబుకడ నున్న తా
ననంబునఁ గూర్చుండఁ బెట్టుచున్నాఁడు.)

(అందఱు ఆసీను లగుచున్నారు.)

సింగభూపాలుడు

గొడఁడిచుభట్టుకంచుభక్తకంబగులఁగొట్టించి
కనకాభిషేక మందఁ గలిగినమహావిద్వాంసుని
సందర్శనంబు లభించుట మహాభాగ్యము.

శ్రీనాథుడు

రాజా! నీవు సర్వజ్ఞుడవు. నీదర్శనము మము
బోంట్లకు మహాభాగ్యము.

సింగభూపాలుడు

సార్వభౌమా! నీవు రచించిన ధనంజయవిజ
యాదిగ్రంథములు విని నిన్ను దర్శింప నెన్ని
యోనాళ్లనుండి కోరుచున్నవాడ. నీశృం
గారనైషధము దివ్యామృత ధారాపూర
మట! నీ వాకావ్య మేమార్గమున నాంధ్రీ
కరించితివి?

శ్రీనాథుడు

అశేష మనీషిహృదయంగమంబుగా శబ్దంబు
ననుసరించియు, సభిప్రాయంబు గురించియు,
భావం బుపలక్షించియు, రసంబు పోషిం
చియు, నలంకారంబు భూషించియు, నౌచి
త్యం బాపాదించియు, ననౌచిత్యంబు పరిహ
రించియు మాతృకానుసారంబు రచించితిని.

సింగభూపాలుడు

“శ్లో. విజ్ఞానసియా న గిరో మదర్థాః
వృథా కదుష్టే హృది నైషధస్య;
పితౄన దూనే రసనే సితాపి
తిక్తాయ తే హంసకులూపతంస!”
ఈశ్లోకంబునకు నీయాంధ్రీకరణం బెట్లు?

శ్రీనాథుడు

“తే. అధికరోషకషాయితస్వాంతుఁడైన
నరఃపతికి విన్నవింపకు నాయనస్థ
వైత్యరోగోదయంబునఁ బఱుస నైన
జిహ్వికకుఁ బంచదారయుఁ జేదు కాదె.”

సింగభూపాలుడు

“కుక్కవో నక్కవో ఫణివో
క్రోతివో పిల్లివో భూతపిల్లివో.”

ఈ సమస్యను మనోహరంబుగం బూరిం
పుము. ఇది యీభట్టానంగినాడు.

శ్రీనాథుడు

“ఉ. తక్కక రావుసింగవసు
ధాధిపుఁ డర్థుల కిచ్చుచున్నచో
ది క్కిల లేనికర్ణుని, ద
ధీచిని, ఫేచరు, వేల్పుమానుఁ, బెం
పెక్కినకామధేనువు, శి
బీంద్రుని నెన్నెదుభట్ట, దిట్టవై
కుక్కవో నక్కవో ఫణివో
క్రోతివో పిల్లివో భూతపిల్లివో.”

సింగభూపాలుడు

గోలకొండ, పులివెందుల, పులివెందుల,
కొత్తకుండ్ల, వచ్చునట్లు భారతదేశముగా
నొకపద్యము చెప్పము.

శ్రీనాథుడు

“తే. ఓయి! పులివెందుల, పులివెందుల
కొండనిధి మూలముండఁ గుఱుకొండ కాచి
పాండునూనుల గెల్పించు నండ యగుచు
నుదరమునఁ బూలదండరే కొత్తకుండ్.”

సింగభూపాలుడు

అహా! సార్వభౌమా! నీసమస్యాపూరణం
బెంత మనోహరము! కర్ణాదులం జెప్పి కుక్క-
నక్కాదులం జెప్పట యెంత గంభీరము!
ఇట్లు చెప్పట నీక కాని మఱి యెవ్వరికి
జెల్లును? నీయాంధ్రీకరణమును మూలము
నకు మెఱుగు పెట్టుచున్నది. నీప్రపుంభాన
సరస్వతివి. నిన్ను బాగడ నన్నదాదు లలం
తులు. (అని కర్పూర తాంబూలాంబరాభరాణా
దులర్పించుచున్నాడు.)

శ్రీనాథుడు

(స్త్రీకరించి)

“క. సర్వజ్ఞనామధేయము
శర్వనకే రాప్రసింగజనపాలునకే
యుర్విం జెల్లును నితరుని
సర్వజ్ఞాంశనుట కుక్క సామజ మనుటే.”

సింగభూపాలుడు

కవిరాజా! నీప్ర మానగరంబునఁ గొన్నినా
ళ్లుండి విద్యావినోదమును మ మ్మలరించిపోఁ
బ్రొక్కించుచున్నవాడే.

శ్రీనాథుడు

అది నాకుఁ బరమానందమ కాని శ్రీశైలం
బునకుఁ బోదలించితిని. జ్ఞ యొసంగుము.

సింగభూపాలుడు

నీయనుగ్రహము; కవిరాజుల శాసించుటకు
రాజులు సమర్థులు కారు. పోయి రమ్మ,
పునర్దర్శనం బొసంగుము.

(శ్రీనాథుడు లేచి రాజు నాశీర్వాదించి శిష్యు
లతో నిష్క్రమించును.)

(అందఱు లేచి కవిరాజు ననుసరింతురు.)

ఫలము — శ్రీశైలమల్లికార్జునాలయము.

[శిష్యులతో శ్రీనాథునిప్రవేశము]

శ్రీనాథుడు

(చేతులు జోడించుకొని మల్లికార్జును నెదుట
నిలిచి)

“జయ సోమ నమో జయ రుద్రనమో
జయ జయ శశుపతి దేవ నమో
జయ తామ్ర నమో జయ శృంగ నమో
జయ జయ ఖిలసమిదుగ్ర నమో
జయ భీమ నమో జయ శర్వ నమో
జయ జయ శివతర శీల నమో
జయ దేవ నమో జయ వర్గ నమో
జయ జయ మునివరపాల నమః.”

“అపరాధనహస్రనహస్రకరా
నపిభక్తజనా భవదంఘినతి;
ప్రవణా నవ సీదృశ మీశ్వర, మాం
కృపయా పరిపాలయ కృష్ణనుత!”

(అంతః బువ్వలశాంతయ్య యనుజంగమదేవర
కవిరాజు ననుసరించును.)

శాంతయ్య

(చేతులు జోడించుకొని)

“తే. నీమానరీతి కృతులెల్ల చేచునిటి
స్వాంధేయపారాధనములైన కథలలో
ఘనత భివరాతి సరితంబు తెనుగు గదాగ
గరుణాశ్రయము శ్రీనాథకవిప్రవేశము
శ్రీనాథుడు

అట్లయగుంగాక! నీక భ్యవయం పరంపరాభివృద్ధి
యగునట్లు అష్టాదశవర్ణ నాగర్భంబుగా శివ

రాత్రిమాహాత్మ్యంబు రచించి నీ యభీష్టంబు తీరిచిపోయెదం గాక!

శాంతయ్య

కవిచంద్రా! సంతోషం బయ్యె. నీ వియ్యంకం గలుగున శేషవిశేషంబు లరసి పోఁ బ్రార్థించు చున్నవాడ.

శ్రీనాథుడు

ఇం దణిమాదిసిద్ధులును, సిద్ధాపథంబులును, మఱియు ననేక మహాత్మ్యంబులును గల వని విందు. అవి యన్నియు నీ వెఱుంగుదేని మా కెఱింగింపుము. పోవుదము రమ్ము.

[నిష్క్రమింతురు.]

ఫలము.—మార్గము

[శ్రీనాథుడు శిష్యులతో సడచుచుబ్రవేశింపును.]

శిష్యుడు

గురూత్తమా! మనముచూడఁగలుగు నుత్తమ డేత్రంబులు, సంస్థానంబులు జూచితిమి. ఇంక స్వదేశంబునకుఁబోయి యొకమహా రాజు నాశ్రయించి సిరనివాసం బేర్పఱచుకొనుట యొప్పు నని నాయభిప్రాయము.

శ్రీనాథుడు

నీవు చెప్పినమాట నిశ్చయమే కాని యిపుడు మన కట్టియాశ్రయలెవ్వరోతోఁపకున్నయది.

శిష్యుడు

కలఁడు గదా రాజమహేంద్రవర పురాధీశ్వరుడు. అతఁడు మనకాటయవేమారెడ్డికూతురనితల్లికి నల్లభండు. కాటయవేమారెడ్డి తన

కూతు నల్లాడరెడ్డిరెడ్డవకొడుకైన వీరభద్రారెడ్డి కిచ్చి వివాహముచేసినాడు. అతనియన్నవేమారెడ్డి. ఇప్పు డారాజ్యము రాణివంకనైనది గావున వేమారెడ్డి తమ్ముని వీరభద్రారెడ్డిని రాజుఁజేసి పరిపాలించుచుండెను. మీరు బాల్యమునుండియు రెడ్డిప్రభువులకవులు గావున నిపుడును రెడ్డిప్రభువునే యాశ్రయించుట పోలు నని తలంచెదను.

శ్రీనాథుడు

నేను బెదకోమటి వేమభూపాలు నాశ్రయించి యుండినవాడ నగుటచే వారు వానిపై గల వైరంబు నాపైఁ బూనియుందురేమో యని సందేహించుచున్నవాడ.

శిష్యుడు

ఇట్టి సందేహమున కవకాశములేదు. ఆక్కడ మీకు ముఖ్యబాంధవుడు మంత్రియై యున్నవాడు. వాని మూలమున రాజాశ్రయము సులభసాధ్యము.

శ్రీనాథుడు

ఆమంత్రి యెవ్వరు?

శిష్యుడు
“సీ. ఏమంత్రియగుట దైవ మిందు శిష్యుడు దయారామభీమము. ఇట్లు తి యేమంత్రి యేలక యిట్లుకుమాంధాత్వ భయమనని భయంకర వేమననతి యేమంత్రి సీతకర్త యెడువారాత్మ కడకొనవలెనవలించికట్టింగొరగ యేమంత్రి సాధాగ్య మిగులుగై దువ జోడు లాలిత్యలీలకు మేలుబంతి

యతఁడు కర్ణాటలాటబోటాంగ వంగ
కురుకురు కుంతలావంతి ఘూర్జరాది
నృపసభాస్థాన బుధవర్ణనీయసుగుణ (డు).
మండనుడు బెండపూడన్న మంత్రివరుఁ

శ్రీనాథుడు

ఓహో! మంచియూలోచనమే చెప్పితివి. మన
మిపు డన్న మంత్రి దర్శనమునకుం బోవుదము
రండు.

[నిష్క్రమింతురు.]

స్థలము—అన్నా మాత్యునిహారము - రాజమహేంద్ర
వరము

[శ్రీనాథుడు శిష్యులతోఁ బ్రవేశము]

శ్రీనాథుడు

(హారముకడ దౌవారికుం జూచి) దౌవా
రికా! మీమంత్రి శ్వరుం డిపు డేమిచేయుచున్న
వాఁడు? మాకు దర్శనము లభించునా?

దౌవారికుడు

“సీ. భాట్ట ప్రభాకర ప్రస్థాన సంవేద్యు
లుద్దండపాండిత్య లొక్కవంక
ఫణిపభాషితభాష్య ఫక్కికాభాషజ్ఞు
లుత్తమప్రగల్భ్యు లొక్కవంక
గణభుజ్యతగ్రంథ గాఢార్థవిధులబా
హుశ్రీత్య సంపన్న లొక్కవంక
వేదాంతవాసనా విశ్రాంతహృదయజ్ఞు
లుఋషి తత్త్వజ్ఞ లొక్కవంక
ఉభయభాషాకవీశ్వరు లొక్కవంక
వేశ్య లొకవంక నొకవంక వీరభటులు

బలసి కొలువంగ నిష్ఠుడు కొలువుదీరె
బెండపూడన్న మంత్రి శ్వరుండు వింటు.”

శ్రీనాథుడు

ఓయో! సకలవిద్యాసనాథుండు శ్రీనాథుండు
దర్శనార్థమై వచ్చి యుండె నని మీమంత్రి
వర్యునితోఁ జెప్పిరమ్ము; పొమ్ము.

దౌవారికుడు

(లోనికిం జని చెప్పి నట్లు సభ దీరిన అన్నా
మాత్యునిఁ గని) మహామాత్యశిఖామణీ! శ్రీ
నాథకవిసార్వభౌముండు దర్శనార్థము వచ్చి
యున్నాఁడు.

అన్నా మాత్యుడు

ఓహో! నేఁ డెట్టిపుణ్యదినము! పెదుకఁబోయిన
తీవ పాదంబులకుం దగిలినది. ఓరీ! నీవు పోయి
శ్రీఘ్రమున వానిం దోడ్కొనిరమ్ము.

దౌవారికుడు

చిత్తము. మహామాత్యులయాజ్ఞ. (నిష్క్రమిం
చుచును.)

అన్నా మాత్యుడు

(కొలుపు గలయుం బడికిఁబడి నిద్రింపులా రా!
ఈ శ్రీనాథుండు సకలవిద్యావార్తగతుండు;
హం కమలనాభుని పోవుచు; ఇతఁడు బౌద్ధపుం
డు; ఎన్నోనాల్గ నున్న నీయిం గన్నులార
జూచి యభయంధింప నొనరింపు నొకవంక
అది నేటికిఁ బుష్పభూమి నొకవంక
కృతి నంది కృతార్థుడ నయ్యెదం దొక!

[సశేషము]

ఏక్షణము కేమొ, యెవ్వ రూహించగలరు?

బొమ్మకంటి సత్యనారాయణరావు గారు

లలితనిర్మల సుస్మిగ్ధ విలసి తాంబ
రథలని గ్రమ్ముకొనుచుండ బ్రేవ్యశంబు
దములు గాఢవిలసదుదరసుకాంతి
శోభితాభిరామములయి! చూడ్కిగముల
కెడనెడ దట్టిల్లతలు ముద మిడుచునుండ!
నతితరోత్సాహపారవశ్యమున నలరు
కేకిలోకంబు దక్క భయాకులంబు
లగుచునుండ ప్రోవితతు లన్ని నడుమ
నడుమ మిన్నుమట్టుచునుండ గడుగతోర
గర్జనారానములు! ప్రభా కరుడుపైత
మెచ్చటనొ కాని దాగుండి యీశ్రక్వతివి
చిత్రవిలసః మొకటి వీక్షించుచుండ!!

* * * *

నిట్టి యతితరానిర్వాచ్యనృశ్యమున నొ
కానొకమహీరుహగ్ర శాఖించలమున
గల దధివసించి చాతకాం గన యొకర్తు!!

* * * *

కడపినది యెట్టెటలూ పెద్దకాల మనుచి
నంబు కల్పంబుగా నీరదాంబుబిందు
వితతిగ్రోతడు నాన! దద్విమలభాగ్య
గరిమ నేతెంచె నాపాథ మరయ నేటి
కభిమతార్థంబు చేకూరు నట్టికాల
పరిమితి కడుంగడుక సమీపసమగుచు

నుండ! “నిక గొన్నినిముసము ల్నిండి నంత
నే మదాకాక్షీంతము గల్గు, నేమనందు
నొర మద్భాగ్య! ” మంచు నపార సంత
సాంబుధి నిమగ్న చిత్తయై చండగతి వి
సరెడి మారుతమును గూడ సరకుగొనక,
తోడి పక్షిసమూహము జాడనేని
గాంచనెంచక, వివృతాస్యగహ్వరయలు
నిక్కిజలదవినిగ్రత నీరకణన
మాభిలాష నుద్గ్రీవయై సానుమోద
బాష్పలోచనము ల్నింగిపై నిగుడ్చి
మించువేడుకతో నిశీలించుచుండ!!

* * * *

కాని విసరింపగలమె యఖిండ నిరుప
మాన దుర్జేయ ప్రకృతి విభానమేమొ?

* * * *

తన్మయత జూచు చాతక తన్మయతలు
నొందురెడ నెట్లెట్లమున నానందమున;
లేక భీకరశనిపాతవేగమునను;
ఈశ్వరాదేశ మెట్టియెట్లు కరుక
ఈవిశాలకృత్తిత్వ మెట్లుమెట్లు;
యేదియెట్లుగనొ చెప్ప నెన్నయెట్లు;
నేగడియ కేమొ యెవ్వ రూహించగలరు?
ఏక్షణము కేమొ యెవ్వ రూహించగలరు?

ప్రేతపల్లి సుర్యారావు గారు

(వెనుకటి సంచిక తరువాయి)

నాలుగవ యంకురము

మా పుట్టినిల్లు గ్రామములో నాళ్లనడుమ నున్నది. పెద్దపల్లిలో వచ్చిపోవువారి కంటికి జటాలన నెదురుగా గనబడును. మానాతినిళ్లు మంచివేకాని కోటికి వెళ్లయే నీళ్లు త్రాగుటకు దెచ్చుకొందుము. తక్కిన యన్నింటికి నూతినీళ్లే-బాండ్రత్రాడు. ఎంతచేతగాని వారు వండినను బప్పుకూడ నుడుకును. ప్రయాణికులు దాహమునకని మాయించికి దలుచుగవత్తురు. చైత్ర పైశాఖములలో గాడుపు చివెవిగాలి యాచెడికి గొట్టునపుడు, కాలువలు గట్టివేసినపుడు- గోతులలో నీళ్లుండవు. కోనసీమకు గొబ్బరి చెట్టునలెదు ముచ్చెట్టు మాదేశమునకు గల్పవృక్షము. ఎవ్వరో మహానుభావుడు చెప్పిన “నాళవాసరిముళ్లు తలచు దుబ్బులకోళ్లు” అను ఝట్టి సీమపచ్చములో జోటుచాలక కాబోలును దుమ్ముముళ్లని పెట్టలేదు. తుమ్ముముండ్లు గ్రుచ్చుకొని శేపటిబెడ్డలలో గాలెత్తియెత్తివేయుచు నడిచి నోరెండి మాయూరు నడ్డుపడి పొరుగురు పోవువారు కొంచెము నేపు మాపిగియరగచుూడనో చావడిలోనో కూర్చుండి, యూరపై చిన యుసిరిగకాయనమలియో రెండుపచ్చడి బ్రద్దలు చప్పరించియో యిన్ని మంచినిళ్లు త్రాగి ముండ్లతీసికొని- కొంత విశ్రమించి వెళ్లుచుందురు. మాపాలములోని యొక్కయుసిరిగచెట్టుకాయలను మాయమ్మ

యిందుకే పనియోగించును. మాకు బండితక్కువ. ఒక్కగే డెయ్య నొక్క యావును గలవు. కొంటిలో నేదో యొకటి పాలిచ్చిన దానిలోనే కొంచెము మజ్జిగ లేటతీసి బ్రాహ్మణుల యింటంగూడ దీగోపయోగము చేయవను శిలముగలవారుచచ్చి సూర్యతాపమునకు జంకి ప్రాణధాణము చేయుటకై- యాపధర్మముగా కొంచెము మజ్జిగలేట ముంచియైన నిన్నినీళ్లు శుద్ధిదాహమునుజేర నిచ్చునియడుగుదురని జాగ్రత్తచేయుచును. దినమున కొక్కరైనను దాని నుపయోగించువారు ఎత్తురు. అగ్రరాత్రమున బండ్లలో బోవును. బిట్టలు దాహమని చెప్పలేక యెడ్చునపుడు నాచెట్టు మాదేశావ్వరో యపుడపుడు తేవునుడువారు. మాయమ్మగారి జాతీనంతమంది బిడ్డలు బోవుననో సహజముగా నెట్టిలపెవయయెక్కువ. చంటిపిల్లలకు బాలుకావలయునని యడుచును. ఇప్పటికాలములో పిల్ల నీళ్లు చూతినంత స్తనము తేలితల్లులుతక్కువ. పిల్లలపై దయగలవె యుటయే ముఖ్యము. తక్కువ బాలకావలయునుకురాతని, అన్నమాతరును చెప్పవలసినచెప్పనాయత్త సూతురనగా ప్రేమయుండుననిగొని చదివెత్తుతునిన నుండదు. అగ్రమొక్కటియేయైనను మాటలపలకుబడిలో భేదమున్నది. స్వసాధారణముగా స్త్రీలక్షణమిది- నాయం

దుకంటె నెక్కుడు ప్రేమగాఁ బెంచినది. మానాయనకి గొడవయంతయు నక్కఱలేదు. “ఈనాఁడేమైన నునికిగ కాయలు పెట్టితివా” యని యడుగును. వారమున కొక్కరైన మానాయనపంక్తికి బాటసారులు వచ్చువారు. వైశ్యదేవముచేసి కొని పీఠాలోనికివచ్చి చూచిగాని నిత్యమును భోజనముచేయఁడు. దేవతార్చనపెట్టకట్టి వడ్డనయైన పిమ్మట నభిషేకమైన వెనుక నతిథికి సాలగ్రామ తీర్థముఁ దులసిదళమునిచ్చి తానుగొని, స్వయ నుపోశనము కూడదుగనుక మాయమ్మనచ్చి యాపాశనము వడ్డింపఁగా నిరువురును భుజించువారు. మాయారికిఁ జాట్టు ప్రక్కలనున్న యూళ్లలోని పెద్దతలల నందఱును మానాయన యెఱుఁగను గావున యతిఘటతో “వారెట్లున్నారు; పీఠిస్థితి యెట్లున్న”దని కుశలప్రశ్నలు చేయుదు భుజించును. ఎవ్వరోచెప్పివారు. పీఠాలోనిలిచి యెవ్వరైన వుందినో ముప్పియోయడిగిన “నిదిబ్రాహ్మణ గృహము; నీకు ముప్పిదొరకునా! వుంచి నీ శ్లేష్ణిచ్చిర”ని కోపపడువారట; మాయంటనట్లుకాదు. “మయిల్లుమయిల్లుని యింకను బుట్టినింటిని గుఱించి వాడుచున్నాను. నాకింఁడింగులు స్వాతంత్ర్యము గలవియే. అప్పుడదిమయిల్లు, నిప్పుడిదిమయిల్లు. ఎవ్వరికైన నీకో, హారమో బ్రాహ్మణ గృహమున నే దొరకవలయును. దంధినబియ్యమొకప్పుడు లేకపోవును; ధాన్యము పెట్టుదురు. గాఢలోనుండి తీసినధాన్యము లేవనును; మాయమ్మ “బియ్యమునిండు కొన్నవే; రేపురమ్ము. నేటిబియ్యము రేపటిబియ్యము కూడ నిచ్చెద”ననును. తర్వాతవారు రానిమ్ము, మాన నిమ్ము; అనిన ప్రకారము రెండునాళ్ల బియ్యమును బుట్టలోఁబోసి పీఠిచావడిగూటిలోఁ బెట్టవలసినదే.

ఎవ్వరుగాని చూచినవారు, సంతోషముతో నచ్యుతరామమ్మ గారి బిడ్డలు-‘ముగ్గురుమాఁడుదీపములు. మాఁడురత్నములు’అనువారు. “ఏమిదీపములోయేమిరత్నములో- యేగాలిలోఁబడుదురో- యేఘాళిలోఁబడియెదరో, ప్రపంచములో నిప్పుడేకదా యడుగువెట్టివారు? శీరిగుఱము నిప్పుడేమి తెలియును.” అని మెల్లగసరిది మానాయన చెప్పివుచ్చువాడు. నాకంటె వైదేండ్లుచిన్నదిలమ్మ; దానికంటెఁ గొంచెముచిన్నది గౌరు. వారిద్దఱు నన్నక్కయ్యాయనియే పెండ్లియగుదాఁకఁబిలుచువారు.

జ్ఞానమునచ్చిన కొలఁది, వృత్తాంతము తెలిసిన కొలఁది వారు వాపులు ‘మార్పుకొని లమ్మ’వదిసె’యని, గౌరు ‘అత్త’యనియు నన్నుఁబిలువసాగిరి. పాపము మాఁడు నాలుగేండ్ల యీడుననడచిన సంగతి వారికిఁ జెప్పినను జ్ఞాపకము లుండవు. మాతల్లిదండ్రుల యదృష్టము. ఇద్దఱును దల్లి దండ్రులు లేనివారే దొరకనా! కొన్నినాళ్లు వచ్చినవారెల్ల వారి పుంశ్చవృత్తాంతము విని విచారించి “వారికిట్టి గతివట్టినది. గతియేమిలే వారికంటె. నెక్కుడుప్రేమగాఁ బెంచుచున్నారు” అనుచున్న మావారు సంజ్ఞచేసి “యీకష్టవాండ్రకు జ్ఞానము తెలిసియింఁడెలియని యీఁడు; బెంగపెట్టుకొందురు. వాండ్రకుఁడెలియ వుండునట్లర్థాంతరముగాఁ బ్రసంగింపుఁ”డని వేడుచుండువారు. నేనెప్పుడును వారిద్దఱతో మానాన్నమాయమ్మ యనలేదు. ‘మన, మన’యనియే వాడుచుండుదానను. ఒక్కనాడు పితాపురమునుండి తెచ్చిన సామానులలోనుండి యేదో యెత్తఁబోవుచు నాన్న బూజుపట్టిన యద్దములుఁ బటములుం దులుపుచున్నాడు. “ఈయద్దములుఁబటములును జావడిలో నేలఁగట్టరాదా” యంటిని. తగిలించవచ్చును మీవదివెపట మొక్కటి గలదు దానిని మాత్రము దాచి తక్కినవానిని నీయిష్టమునచ్చినచోటఁ గొట్టువని మాతండ్రిచెప్పినఁ నన్నింటిని దీసిదులపి త్రాళ్లు గట్టివికట్టి పేకులుగొట్టిగోడలకుఁ దగిలించితిని. ఒక్కనాడు, గౌరువచ్చి “అక్క-య్య! వెదురుపేళ్ల బుట్టలోనిది యొక్కటి దిగఁబడి పోయినది. దీనినిగూడ నొకచోటఁ దగిలించవే”యని దాని తల్లిపటముం దెచ్చియిచ్చినది. అది నేళ్ల బుట్టవినదనిన సంగతి మేమెవ్వరము నఱుఁగను. “ఇది యెవ్వరో పుక్కి-య్య! సరస్వతియ్య! అత్తగారేమిచూ”యని యడిగినదిబిడ్డయ్య! యంతట నొక్కగంటనిపు మాయమ్మ యిండ్లనయ్య దాతి గుండెగట్టి మధురస్వభావమైనను నెన్నికవియెనచో నొక్కపదిమనశాస్త్రమును పఠింపనకల్యము రక్షించుటకుఁ దగినంత శక్తియును దీర్ఘాయుష్యమును మానాయన యింట లేదు. మామమ్మకడుగునున్న బియ్యము కడుగు బుట్టను నూతియొద్దనే పోట్లగొనినది. పోట్ల బియ్యము వెదవల్లుచున్నది. కట్టుకొనినపిర నీళ్లొడుచున్నది. కన్నీరుమున్నీరై నది. మాటలాడకుండ - మాటలాడిన

దానికే చెలియనని సంజ్ఞలో గ్రక్కు-గ్రక్కననుమ
శేడ్చినదిగదా!—ఎఱిగియున్న శేను నట్లే యేడ్చితిని.
“అమ్మయ్య, అక్క-య్యయు నెందుకో యేడ్చుచున్నా
రే” యని గౌరి లచ్చుతోఁ జెప్పినది. మమ్మిద్దఱుంగాంచి
వారు శేడ్చిరి. ఎంతయజ్ఞానమే యని మేము మఱింత
దుఃఖించి వాండ్రనిమిత్తమే మెల్లమెల్లగ వగవునపు
కొంటిమి. వాండ్రెద్దఱును—

“అమ్మా! యెందుకే మీశేడ్చినారు.”

“మొన్న గాడఁజే వాండ్రకుట్టివాఁడు వడుగులో
నెద్దుపోడిచి చచ్చిపోయినాఁడు.”

“అమ్మా, లచ్చమ్మత్తకు వాఁడేమగునే.”

“చచ్చిపోయినవాఁడు లచ్చమ్మత్త కేమియఁ
గాఁడు.”

“మనమెందు కేడువవలయును మఱి.”

“ఎద్దుపోడిచి బలవంతముగాఁ జచ్చినాడని.”

“ఎద్దుశేమిచేసినారు, దానిని గట్టిగాఁ గొట్టి
నారా?”

“నోరులేనిదానినిగొట్టిన శేమి లాభము! దానిని
గొట్టినఁ జచ్చినవాఁడు బ్రదుకునా?”

“చచ్చిపోయినవారు మరలఁ గనఁబడరని యెవ్వ
రొ చెప్పినారు.”

“చచ్చినవారిగొడవ మీ కెందుకే. వెట్టిమొగము
లార! పోయియుండుకొండు. కొట్టనే బియ్యము పోసి
కొనిపోవుచున్నవి- లచ్చీ!”

ఇట్టి మాసంభాషణలో వారు రసాంతరమునకు
మఱిరి. అపటమునుదీసి తాళపుఁదెట్టెలోఁ దెట్టితిని.
నామా లముననేకదా యింతటియలజడి వచ్చెనని, పట
ములను మొదలుగోడలకుఁ గొట్టుట—వాఁడవలసినదానిని
జాగ్రత్తచేయకపోవుట—తలచికొని కొంచెము చిన్నఁ
బోయితిని. మా నాయన వచ్చినాఁడు. గుమ్మములో
నడుగుపెట్టియుఁ దెట్టకమునుజే—“నాన్నా! లచ్చ
మ్మత్తగారి కుట్టివాఁడు చనిపోయినాడని, మనయమ్మ,
అక్కయ్యయేడ్చినా”రని లచ్చు గౌరు నెదరువెల్లి చెప్పి
రి. ఆయన మమ్ము “వాఁడెప్పుడో చచ్చినాడగదా!
నేడు మీరేల యేడిచినారు. కారణమే”మని యడిగిరి.

పోనితరు; వానికొండు మేమేడ్చుట—అని రహస్యముగా
మాయమృ చెప్పినది. “నేనెఱుంగనా, పోనీ, సరదాప
డుచున్నదని గోడకుఁ దగిలింపుమంటిని. తీసి మరలఁ
దెట్టెలోఁ దెట్టరాదా! ఎందుకవి యిక్కడ? దుఱిపి
మరల దాచివేయుట మంచిది” యని నిస్పృహ కనఁ
బడిచినారు మా నాయన. “ఉండనిండు కుక్రవారము
ప్రొద్దు పెట్టినపటములు తీసివేయనేల? కృష్ణమూర్తి
పటము, గౌరిదేవి విఘ్నేశ్వరు నొడిలోఁ దెట్టుకొనినది;
ప్రొద్దునలేదగనే చూచిన పుణ్యము. మఱియెప్పుడో
పెండ్లియన్నరుగదా! ఉండనిం”డని మాతల్లి పలికినది;
“ఇంకఁ దెండ్లియెంత. త్రిశ్శేష్టల వ్యవహారము చూచు
కొనుటయే తరవాయి”యని మాతండ్రి యనియెను.

“శ్వేష్టలేమిటి? పిల్లవాఁడు శ్వేష్టుఁడు గాఁడు,
పిల్ల శ్వేష్టురాలైనను.”

“శ్వేష్టబహుళములో మాధమువచ్చును.”

“వైశాఖబహుళములోని మహూర్తమునకు వా
రు తూఁగిరా లేరా?”

“మనమెప్పుడు రమ్మలిన నప్పుడే వారు రాఁగ
లరు. మనమే.”

“మనకుమాత్రము—గుడిలోమాత్రము నెలరు;
ఒక్క-గా నొక్క-పిల్ల.”

“మంచి మహూర్తములుండఁగా గుడియెందుకు?
కమ్మ-రికి దైవనన్నిధి.”

“కొట్టెనరామేమి, మాకు కేకిలేదనిన నూరం
దఱు వచ్చి మీరెఱుఁగమోదం?”

“కొరియోనెంతమందియున్నారలే, ధైర్యమున్నట్లు
పని.”

“మఱి యింకేల మీమఱి యేడుము.”

“పండ్లులు, అంకురములు, మ్రుగులుకొనలదామని.”

“కుభిరెచ్చిన మీరెందుకే, నేనున్న నానమ్మ, మీరకు
బనులతోఁ బనిలేదు; ఎప్పటికిఁ గావలయుననిన నప్ప
టికి నేను సిద్ధము చేసిదమ్మనమ్మకుటకు.”

“అడిగినట్లే; కుభిమత్తనివట్లే; వారు నీతో నేమ
న్నార?నీతో కాదులుపెండ్ల మేమో చెప్పుచున్నది.”

“మీరు పిలిచి యిప్పునపుడు మేము రెండవమాట యనఁగలమా యన్నది.”

“ఇంకేమి? వైశాఖబహుళములో నొక్కమంచి మహూర్తమున్నది.”

ఇట్లు వారు సంభాషించుకొని “శుభస్యశీఘ్రము, మృని ఆలస్యమైన వన మెవ్వరో కాలమెవ్వరో! రేపు పంజమినాఁడు కొంచెము వర్షము లేకుండఁ జూచి పనులు ప్రారంభించుము. పందిళ్లు పాకలు నేను జూచుకొందును. ధాన్యములు, చంపులు, పప్పులు, మడిపనులు, పచ్చడులు, అప్పడములు, వడియములు, ఏమేమి కావలయునో నీవు చూచుకొ” మృని మానాయన మాయమృతోఁ జెప్పెను.

పల్లెటూళ్లలోఁ గట్టెక్కవ. మంచికిఁ జెడ్డకు నందఱు నొక్కత్రాటివీరిన నడిచెదరు. “అక్కయ్య! కూతురు పెండ్లివచ్చుచున్నది. అత్త! మనుమరాలి వివాహము. వదిలే! మేనగోడలి కళ్యాణము” అని యిరుగు పొరుగు సాటి బ్రాహ్మణవనితలలో మాయమృ ముచ్చటించినది. మధ్యాహ్నములయందు మాయింటికి నలుపురు నాలుగిండ్లనుండి వచ్చువారు. రెండునాళ్లప్పడములు, రెండునాళ్లు వడియములు, ఇట్లే పనులన్నియుఁ జేసిమిగించి వారు. నరసప్పయను నొక యిల్లాలన్నది. సోమయ్య బాప కాక పెల్లివచ్చుచు దారిలోఁ జనిపోయినాడంట. అప్రదీమకూడనున్నది యొక్కతెయ్యే యాతనికన్నిక్రియలుచేసి నిర్విచారముగ, నిర్భయముగ నింటికివచ్చినదంట, వహాపతివ్రత! తీర్థసార్థములు, పూజములు పురుషార్థములను చెనిమిటియే నేర్పించినాడు. మగనాటికేమియైనను మగనివలననే యభ్యాసము కావలయును. గాడిచావ్యుదానే త్రవ్వినది. పెండ్లివారికి, నూరిలోనివారికి నందఱు రెండుపూటలు గంటలోఁ బక్షునపుకములతో వంటయంతయు నైదునాళ్లు నడుమనడుమఁ బిండివంటలతో నరసప్పరూపమున నేభిముఁడో నలుఁడో యను నట్లుగా నొక్కటలోపము లేకుండ రసవత్తరముగాఁ బాకముచేసి పెట్టినది. కావలసిన వస్తువు లందిచ్చువారిదే తడవు. ఏర్పాటులో ఆనరసప్ప సింహమువంటిది. మానాయన యేకూరగాని పచ్చడిగాని పుచ్చుకొని వడ్డింపఁ బోవువాఁడు, “చిన్నాయనా! నీవు ఉండవయ్య; నీకు

జేతఁగాదు; నీవల్లనుగాదు. ఓరి వేంకటేశ్వరా! ఓరి రామా, మామయ్య నడ్డింపబోవుచుండ మీరూరక చూచుచు నిలువఁబడియెదరురా” యని యొక్కకేకవేయనీ, నలుగురైదుగురు కుట్టివాండ్రు జలోదననేవయ భ్యాసము లేనివాండ్రు, స్నానము చేసి మడిగట్టుకొన్నవారు, భారాళముగా నాహితాగ్నుల పంక్తినిగూడ వడ్డింప నర్హులైనవారు లేరువారు. అన్నియు నామెయే చెప్పట: “బడిచలోనికిఁ బిలువఁబంపినారా? వారికివివంపినారా, యివియచ్చినారా?”యని, “మనయింటికి వచ్చినపుడు చెప్పినామని బద్దకింపవలదు; బసలోనికివెల్లి పిలువవలయును” అని, యిట్లాచారము లన్నియు నామెయే తెల్పుచుండునది. ఏడళ్లులు, నేయనుభవముగల యేమనవారు నామెకుఁ జాలరనుట సత్యాంశమేకాని పురుషులను చిరస్మరించుటకే చెప్పిన యతి శయోక్తి యిందుకంతయు నిందులేదు.

అలుకలా, కోపములా, నిష్ఠురములా, మృదువు తెప్పిన పరియాచకములా—మందునికైన గవఁబడలేదు. అయిదునాళ్లు, శాస్త్రుచిర్రలు, వేదార్థములు, గృహస్థధర్మములు, సుపన్యాసములు. ఓహో! బ్రాహ్మణుల యింట, మఱియు మానాయనవంటి వైదికుని యింట నెట్లు చెల్లవలయునో యట్లుచెల్లినది. ఎందఱుపండితులు! ఎందఱువిద్వాంసులు! ఎందఱువికారులు! ఆనభకు సభారైనవః! యని యొక్కనమస్కారము చేయుమన్న పుడెల్ల నాయెడలు జల్లుమని పులకలు వొడము చుండెడివి. ‘ఎట్లుజరుగనురా, యెట్లుండెట్లుదుమరా, యేవిధముగ తగవులు లేకుండునని నానావిధములను సాపము! నాడెట్లేమియు భవించవలసిన కారణములేకుండునందఱును మంచివాడుగావున శుభముగా జరిగినది’ అట్లు లేకన్న నామెనా, నాకేకకొలది నొక్కత్రాటిముల మిచ్చినాడును. వధూవరుల సోమ్యవేది దయచేయుట దనిన నెవ్వరు నేమియుచేయఁ జిలువనున్నను జరిగితిలోనికివచ్చి ముగియవలెనను ముగియవలెనను యంతటియల్లరి క్షుల్లిరిమూఁక మనయింటికివచ్చునా. ఏదోవిధముగా స్నానమునూ, తిండిపూటలూఁ బెండ్లివారికే భోజనమునకై యేర్పాటులు చేసి స్థాలీపాకమునుండి యూరిలోనివారిం బిలువవలయు”నని

మానాయనతలంపు. పిలువవలసిన వారిని, బిలువదలఁచినవారిని మానాయన స్వయముగాఁ బిలిచినాఁడు. రావలసినవారు, రాదలఁచినవారు వచ్చినారు. “దంపించిన బియ్యమున్నన్ని నాళ్లు వచ్చినవారికి సగము కడుదైన నిండునట్లు పెట్టెదను. తర్వాత—నందోరా జాభవిష్యతి యన్నా”డని మానాయన ముందే బెదరుహటలాడఁజొచ్చెను. దివాణము బాబుగారికి గృహస్థార్థముగా నొక శుభలేఖ వ్రాసిఁజూపినచేతఁ బంపియన్నాఁడు. సుముహూర్తము జరుగుచుండగాఁ బల్లెటూరికి మాయింటికిఁ బెండ్లివచ్చిన యంతమంది పెద్దవనుష్యు లేపెద్ద పట్టనములలోను రారని చెప్పవచ్చును. రాత్రి యెనిమిది గడియలకు స్థాలీపాకలగ్నమే. ఆసయములో నొక్క గుఱ్ఱము నెక్కిన యుద్యోగివచ్చి వీధిపందిరిలో దిగినాఁడు. అయ్యా! జనులతోందర యేమనిచెప్పను! మానాయనతో నెవ్వరో గుఱ్ఱము మీద వచ్చినాడని చెప్పినారు. నన్నింకను గంపలోనే కూర్చుండఁబెట్టి యున్నారు. కన్యధారకై వహాసంకల్పము జరుగుచున్నది. ఆసలేయంత-యందులో మఱియంత. పీటపైఁ గూర్చుండి ముచ్చెమటలు పట్టి మాతండ్రి, “యెవ్వరైనఁ బెద్దవారు వెళ్లి యేలవచ్చినారో కనుఁగొనిరండురా” యని దిగలుపడుచు బలికెను. మా పెద్దనాయనగారి సత్యమన్నయ్య వెళ్లి “సుముహూర్తమువేళ, మాచిన్ననాయన పీటలమీద గూర్చున్నారు. తాములోపలికి దయ దయచేయు”డని చేతులునలుపుకొనుచు బలికెను. గుఱ్ఱమును నేవకుడు పట్టుకొనగాఁ జెప్పలు విడిచి, తలకుఁ జాట్టుకొన్న పాగతీసి చేతఁబట్టుకొని యొక్క దివ్యసంవర విగ్రహాదు-బ్రాహ్మణుడే-సభలోనికి వచ్చినాడు “ఇక్కడకిక్కడకు, ఈలాగీలాగు దయచేయు”డని యెల్లవారుఁ దావుచేయుచుండగా మెల్లఁగాఁ దప్పించుకొనుచు నాప్రక్కవచ్చి యందఱకు నమస్కరించి కూర్చుండెను. ఆయనమొగము వంకఁజూచిన వారిల్ల నర్థము కాని భయముపుట్టెనుగాన యెవ్వరును బ్రశ్నింపదలఁచుకొనలేదు. వారి పురోహితుడు, మాదీక్షితులు మామతోఁ “బువ్వగ్రమెన్ని గడియలకు? సుముహూర్తకాలము సరిగానున్నదా” యని యడిగినాఁడు; కన్యధారవేళ నేఁ పీటలమీదఁ గూర్చున్నపుడు మేనమామలు వచ్చి

యేదోచీర, జేమారు తెచ్చటవాడుక. మామేనమామను గంగమ్మతల్లి సకుటుంబముగా మ్రింగివైచినది. ‘ఇప్పుడు ‘తమ్ముడున్నయెడల ఎంతయో లక్షణముగా నుండదా’ యని మాయమ్మ కన్నీరుపెట్టుకొనుచున్నది. మానాయనయే తెచ్చియుంచినాఁడు. ‘తమ మేనకోడలి వివాహకాలమున—గారు, తమ తోబుట్టువునకు బావ మఱిదికిఁ గట్టువర్గములు’ అని చదివించెదరుగదా! ఇప్పుడెవ్వరి పేరుపెట్టి చదివించెదరు! ఆకాలమున బల్లిపాడు, పట్టిసమును సభవారికన్నుల బాష్పములు రాల్పించినవి. ఏమోయనుచున్నారు గాని ఒక్కప్రక్కనుండి మాచిన్నమ్మమ్మగారి కుమారుడఁట; సుబ్బన్నమామ-ఆతఁడునులేడు-ఆతనికుమారుడు శేఖరము బావ, తానును భార్యయు వచ్చి కన్నులుకుడిచికునుచుఁ దాను దెచ్చిన నూతన వస్త్రములను దెచ్చి చదివించెను. ఆపెంటనే వచ్చినయుద్యోగి దీక్షితులు మామను బల్లెరము తెచ్చుని తన చంకలోనున్న సంచితీసి నూటపదారులు పోసి ‘యవి దివాణువారు, మన యద్యుతరావయ్యగారి కొమార్త వివాహకాలమునఁ జదివించినట్లు చదువు’డని లేచివల్కెను. గజగజలాడుచున్న యాసభ యపుడు పొందిన యానందము నేను జెప్పలేను గాని నామట్టుకు నేను గూర్చున్నతావు నాకిటుకనిపించినది. నమ్ముడు; నమ్మకపోండు; ఇంక మానాయనగారి కేమి దిగులున్నది. దైవహాసమునకుఁ బదిమంది సంతసపడిరి.

అయిదవ యంకురము

ఒక్కరిసంగతి దివ్యసంవరముగానైనఁ జెప్పవచ్చునుగాని నానాభావ నేనచెప్పకమును తలసరసముగా నుండదు. మొదలుపెట్టినదానను మాత్రముగదరు. రసభంగముకాకుండు నుచిత్రతెలియఁగొంత తెచ్చుచున్నదానను. చెల్లెలయింట భోజనమునకిది యున్నాడు మధ్యాహ్నము మాయింటికివచ్చి కూర్చుండి తోమిడి పండ్లతో నెట్టిదోబిట్టి మామమ్మను చూపుచుండగా భుజియించుచు, “హావారు! సింహాదలములలోను విశాఖ పట్టణములోను మామిడిగడ్డు—ఏదోచిట్టి! ఏమిరుచి! ఏమిరుగు!” అని వర్ణించుచు నేను మాయమ్మ నన్నము దినుచు వేసిన ప్రశ్నయలకు విశాలమైన యుత్తరములు

మామగారు చెప్పినారు. ఆమాట యీమాట యాడినారు. అత్త మాయమ్మతో లోనికివెళ్లి పాదప్రక్షాళనము చేసికొని పడవంటింటిలో బీటవైచుకొని కూర్చుండి యేమోచెప్పుచున్నది. నేను తెల్లపోయినదాననో, సంతోషములో నున్నదాననో యేదో వైపునకుమాత్ర మర్థములేనిమాపు చూచుచున్నదానను. వారి కుమారుడు మేనత్తగారియింటికి వచ్చినపుడెల్ల మాయింటికివచ్చి కూర్చుండువాడు. తమయూరిలోని పడవలు, లాకులు, లాకులమీది యధికారులు- తెల్లదొరలపుడతమ తపాకులు పట్టుకొని కొంగలనుగొట్టుటకు వచ్చుట మొదలయినవి చెప్పుచుండు వాడుక. ఈసారి, సింహాచలము, కొండ, దానిమీదిధారలు, అనాసపండ్లు, గులాబి పువ్వులుఁ జెప్పనలయునని యూహయట. మాతండ్రి, “రావోయి,మామిడిపండు తిను”మని తనవైపునకాకర్షించుట చేత వలసగాకపోయినదట. నేనుమాత్రము మావారిట్లు తలంచుచున్నారని యెఱుంగనుగాని, తొల్లింటి వలె మాటలాడుట బాగుండదని యేలనో కొంచెము తటపటాయించితిని. కాని యొకరిమొగ మొకరుచూచుకొనుట,యేదో యడుగఁబోవునట్లు చెప్పఁబోవునట్లు నుబలాట మిద్దఱు వినువలెదు.

సంసారగోష్ఠిలో వియ్యంకు లిద్దఱును స్వవిషయములగు కష్టముఖములు చెప్పుకొనుటలోఁ“గుఱ్ఱవానికిఁ జరుచుంట్లేదు. ఎంతసేపు, లెక్కలు, ధూమికొలతలు, గజములు, కుంటలు, తుల, యర్జు యీవెట్టిలోఁ బడినాఁడు. ఓరుసీలుగారు మనయూరికి రాకపోకలు చేయుచుండుటచేవచ్చినయనర్థమిది. మాయింటిలో బస; ఆయనకొడుకు కలకత్తాలో నున్నాడట. రైలులో పని.” అని మామగారు మానాయనతోఁ బ్రసంగించిరి. “ఏదోఁగోర్చికొననిండు. మనముక్కలవలన దమ్మిడిరాదు. మనవా రెంతమంది బురంపురము, కటకము మొదలగు తావులకు వెళ్లేదు! నేను బిల్లకుఁ బెండ్లిచేయవలసియున్నది. కనుబొమ్మలమీది వెండ్రుకలవలె నీపుడుగాదుగదా యింకనిరుచియేండ్లకయిన నింతకంటె నెక్కువ యెత్వర్యము నాకురాదు. ఎక్కడనో నాకుఁ దగినవానిని, నాలుగువేళ్లుగోనికిఁ బోవుచున్నవానిని జూచి ముడివేయవలయునని యున్నది. వైశాఖము వచ్చినది.

కుఱ్ఱది తెలివిగలది. ఒక్కమాట యనదు. ఒక్కరితోఁ గయ్యమాడదు. ఎనిమిదవయేడు. మీవానివంటి యీడుగలవాడు దొరకినఁ జాలును. తర్వాత వాండ్ర యదృష్టము. నాకేమియు నిచ్చుటకు శక్తిలేదు. పుచ్చుకొనుటకుఁ దలంపులేదు. వారిపిల్లవాడు మాయల్లుఁడు; మాపిల్లవారికోడలు ఇదియే యిచ్చిపుచ్చుకొనుటలు. ఈ వినిమయమున కొడంబకువా రున్నయెడలఁ జాలును; నేను వెదకిలేలేను.” అని మెల్లగా సాగవేసినారు మానాయనగారు. “నాకు నదియే యుద్దేశము. నేను గట్టుము లీయలేను. వగశుల్కచుడుగుటకు మావానికి విద్యలేదు నీభూమికంటె నెక్కుడుభూమి నాకులేదు. నాది సిత్రార్థితము, నీదికష్టార్థితము. కొంచెము నీకంటె నేను బెద్దవాడను. నీదేసంవత్సరము జననము? నాది శ్రీముఖ. నీది యువ కాఁబోలునని చెప్పినట్లు జ్ఞప్తియందున్నది. నీకు విద్యాసంతుఁడై యుండు కావలయుననినఁ జెప్పలేనుగాని, మావాడు నీకు వచ్చినాఁడా? నాయంతట నేనై యడుగుచున్నవాడను. నీయభిప్రాయము తెలిసికొనకుండ నీహఁతులు నడుగనా, మావాడు నచ్చునేమోదానికి? యేమమ్మా, యిటురా, మానారాయణ నీకెట్లు కనఁబడుచున్నాఁడు! బాగుగాలేదా!” అని శాస్త్రులు మామగారు నమ్మజూచి నవ్విరి. నేను జిఱునగవుతోఁ జాటునకుఁ బోయితిని. “ఇంతకంటె వంచినబంధము నేను దేగలనా? మీరెన్ని మెట్లమీద నున్నారో యని భయపడుచున్నవాడనుగాని నేనిందాఁక భోజనము చేయుదు మీతోఁబుట్టువుతో నేమంటినో యడుగరాదా! ఏమి! ఓయో! ఇటురా,” యని మాయమ్మ మానాయనగారు పలికిరి.

అప్పుడు నీ పసంగము చేయుచున్నారు కైఫీయీను, ఫాల్గుణ మాసము మొదలు చటాలన నవ్వుచువచ్చి పుచ్చుకొని మీచెల్లెలిమాటలు నేనటు కత్తిన నతుకడను మమ్మకమ్మని యత్యంతమున్నయ్య పిల్లమునున్న నుభయగోష్ఠియింటికిఁ దీసికొని వెళ్లి నానటనేను భోజనమునకు రాతదని యెంతకల్పించినదో! వారి పుచ్చుకొని నీమాయలునాకేమి తెలియు”నన్నది. “ఇదిగో బావనాకిక్కడ ఫలప్రదానము చేసినాఁడు. కొంచెము బెట్టు చేయుచున్నాడను.

మీరు వియ్యపురాండ్రులు నాలోచించుకొనుడు. పిల్ల పిల్లవాడు నిదివఱకు గుజ్జనగూండ్లాడుకొన్నవారే" అని శాస్త్రులు మాకు; "మీరు నేను పై యనుకొన్నయెడల నాడువాండ్ర నెంతనేపు నచ్చఁజెప్పవచ్చు"నని మా నాయన; "అలాగునఁగాదోయి, యింకను నీవు పీయం కుడవుకాలేదు. అపుడుగాని నిన్ను మన్నింపను "అని శాస్త్రులుగారు; "సరిసరి! నన్ను నాకోర్కీదీర్చి యీ విషమముగా మన్నింపుడు మీరు పెద్దవారు; చుట్ట టికము వచ్చినంతనే నేను మీకంటె, యిద్దరిలోఁ గాని, విద్యలోఁగాని యేండ్లలోఁగాని పెద్దవాడ నగుదునా! యోగం తెరుగుదునా! నన్ను మీపూర్వాభ్యాస మువలెనే పిలువ నలయును గాని మార్చవల"దని మా నాయన.

"నేను నిన్నే పుడైన బావాయని పిల్చుచున్నవాఁడనా చెప్పును."

"లేదు, అచ్యుతరామయ్య యనియే పిల్చుచున్నాడు."

"మాఁటివా? యపుడే మాఁటినది. ఇంకమాఁక తప్పదు. రారా; నాయనా, నారాయణమూర్తి:—"
అని—

"రావే; అమ్మ! రామకుబ్బి! ఇటురా మామయ్య పిల్చుచున్నారు. దూరముగాఁ బోవుదువేమి?" అని మా నాయన నన్నుఁబిలిచెను.

తండ్రుల పిలుపులవలన మాయూహలు చేహరి నవి. ఇరువురము నొక్క-వోటఁ గూర్చున్నారము. అనఁగా, వారినాన్న తొడమీఁద,—మానాన్న తొడ మీఁద నేను గూరుచుంటిమి.

"ఇదియే మంచిపని, నీవు సజ్జనుడవు; చదువు కొన్నాడవు. ఒక్క మాఁతులు. నేను దుఃఖము లను భవించియున్నాడను. విడిచిపెట్టి కొక్క-కొసరు కాయ మిగిలియున్నాడు. నేనెవ్వరితో నాలోచింపవలసిన పని లేదు. నీకు నచ్చినదా!" యని శాస్త్రులుగారు.

"మీకు నచ్చిన దనిన నాకును నచ్చినదనినమాట రుచి; అందఱము నొక్కడనే యున్నారము." అని మా నాయన.

ఇట్టి సమయములలో అత్తవచ్చి, "సరి యింకనేమి? వియ్యంతులెద్దలు సిద్ధముచేసినారు, కానిండు; పెండ్లిచేసి మన పిల్లను మనము దీసికొనివెళ్లవచ్చును." అని యేదో చెప్పవచ్చినట్లును దానికి సరిగా మేముండుటయును గనుఁగొని పరికినది. మాతల్లి దండ్రులున్నపుడే వారు తీసికొని వెళ్లుచున్నట్లు తటకాపడి త్తణకాలముండి "యే వ్వరియగృష్ట మెట్లున్నదో తెలిసికొనలేము. ఆవర్హ మూర్తి యిక్కడకుఁ దీసికొనివచ్చినాడు గదా! పెండ్లి మాత్రము చేయలేదా! ఆస్వామిదే యీపిల్లలభార" మని యంతలో నవ్వుకొనిరి.

మానాయన "నుబ్బలక్ష్మిని సాయంకాలము పిలిచి యడుగుడు."

శాస్త్రులు "దానికేమి కాలయును నేను జెప్పినఁ గెవ్వనఁ గేకవేయును."

మానాయన— "అపధానులున్నాఁడా, యొక్కడ కైన వెళ్లినాడా?"

శాస్త్రులు— "మీ యన్నదమ్ముల రహస్యములు మీకేయెఱుక. ఆయనయూహలు, ఆయనయత్నములు మనకుఁ దెలియనీయఁడు. ఉన్నాడు, డబ్బో డబ్బో యని కొట్టుమిట్టాడుచున్నాడు."

మానాయన— "అతనికేమి? రెండుపట్లనేల, యిల్లు వాకిలి, యిద్దఱుకొడుకులు; మనకంటె మేలు."

శాస్త్రులు— "ఏమిమేలో; మనకంటె నెక్కుడు కష్టపడుచున్నట్లు దీదయవచ్చును."

ఇట్లు ప్రసంగించుకొనుచు నేను గొంటియట్లు బంతికివెళ్లిన లదు గోరు, గబగబ పరుగెత్తుకొని వచ్చి, "నాన్నా నాకు తాబట్టుబట్టువచ్చిందా? నాకు దాంబూలము వోడన"దని మాతల్లి దండ్రులకుఁ జేరిరి. నారిష్ట అం గాంచి రామాయణము రెండుకాండలు తిరుగవేసి నారు. "వీరితర్క మెట్లున్నదో బావగారు! మాకు దావరించినారు. ఇప్పుడు తొడమీఁదనుకొని మిగిలిన గూడ నాకున్నది." యని మాతండ్రిగారు తత్కృత్యముచేయుటలోఁ గొంతకాలమైనది. యిట్లున్నప్పుడ జరిగినవలసి నదేకాని యన్ననన్నములకు లోపమేమి? యని వారు నలువురను వారికిఁ గల యాస్తి, భూములు సుగడించిరి

కుచిత్తేసి! మానాయనకు రూపాయ మార్పి యెంతవ్యయముచేసిన నెంత మిగులునో మాయమృత్యు నే యడుగవలసిన కేకాని తనకుఁదెలియదు. అట్టివాఁ డిప్పుడు వీరివ్యవహారమునచ్చి పైఁబడినమీఁదట ధాన్యము, ధనము, కవులు, కదపా, దస్తు సిస్తులు, బల్లిపాడు పితాపురము పెళ్లుబ వచ్చుట, యిచ్చుట తేచ్చుట, యెవ్వరి లెక్కలు వారికి సరిగానంచుట—పెద్దముసద్దీపని నేర్పికొన్నాఁడు. సంధ్యావందనముగూడ సావకాశముగాఁ జేసికొనుటకుఁ గాలము చాలకున్నది పాప మాయనకు. మాయమృత్యు “వారి సొమ్మువారికిఁదెట్టునపుండైన—లచ్చు, గౌరు—ముక్కు లోముల్లనరు. వస్తువులుచేయించుటయొన మికంతభయ మైన నెవ్వరిమూలమున నైనఁ జేయింపరాదా! గోగుఁ బుల్లలవలెఁ బుట్టినవాడు పుట్టినట్లున్నాడు.” అని చెప్పి నపుడెల్ల “దానిమగఁడు దా ని కి, దాని మ గఁ డు దా ని కిఁ గా వ ల సిన వస్తువులు చేయించి కొందురు, పోనిమ్ము. నన్ను మాపనిలోఁ దింపకుము. తూనికలు తెయ్యవు. అపన్నె లెటుఁగను. నిజము చెప్పునుంటివా, యిత్తడియేవో బంగారదో నాకుఁ దెలియదు. నన్నేల యిబ్బందిపెట్టెదవు? అవధానలక్షికి డిబ్బిచ్చెదను; చేయించిపెట్టునుము. నాకుమాత్ర మౌ పని యభిక్షుభోజనమున లె నుండును. నాకుఁదెలియదు. ‘నాదీంధ్రహస్తమాయాం బాతు మజానాసి జాతుషీమహి షీ’ యనినమాట నాకుఁ జక్కఁగాఁ దలఁపునకు నచ్చుచున్నది. ఇంక లోతులోనికిదివిప్రి ప్రశ్నలుజేయవలదు.” అని మా నాయన చల్లఁగాఁ దప్పకొనువాఁడు; ఎవ్వకో చేయించిపెట్టువారు, వారికాసొమ్మచ్చివేయువాఁడు.

ఒక్కొక్కప్పుడు “పనివాండ్లు మోసముచేయు దురని నగలు చేయించిపెట్టుకొనుట యెవ్వరయిన మానుచున్నారా” యని మాయమృత్యు “నగలుపెట్టుకొనవలయునని సొమ్మునడుగు పెట్టుకొనువారుందురా” యని మానాయనః ఇట్లు వాదమునకు దిగుచుండువారు.

మ మ్మిద్యము ‘లేచి యాడుకొనఁ బొం’డని మా తండ్రులు పంపినైనచివారు. అప్పటికిఁ దెండియనిన, దాని విశేషములు మాయమృత్యుకుఁ దెలియవు; కాని, చుట్టములు వత్తురు, పల్లకి యెక్కుదుము—ఇట్టి యూహలుండునవి. ఏనిమిదియేండ్ల దానికి నాకంతకంటెఁ దెలి

యునా?పదాతేండ్లున్నంతనే—మాత్రము తెలిసినదేమి? అనురాగమున్నది వయకుతోపాటు క్రమక్రమముగా నభివృద్ధియగుచుండును. అది రెండువిధములు—వివరము చెప్పఁజాలను గాని—స్త్రీలయనురాగము జేటు, పురుషుల యనురాగము జేటు.

“అమృత మిశ్రాంత మమిడిపండ్లు దాచినది తినుండు, పాం’డనిల చ్చును గౌరును మానాయన యావలకుఁబంపి, “బావా! మీరు రెండవతలంపు పెట్టుకొనవలదు. మనమిచ్చడే నిశ్చయపటిచి కొన్నారము. నాకు సర్వవిధముల నిష్టముగానున్నది. మీవంటివారి ప్రాపులే కున్న మీఁదమీఁద—ఈ దిక్కుమాలినవాండ్రకుఁ గార్యములు కావలయును; నన్ను ముట్టుకొనకునుని దూరముగాఁ దొలఁగి తప్పించుకొనఁ జూచువారి సంబంధములు నాకిష్టములేదు. ఏమమ్మా, నాయకుం! ఏమిసీపూరకున్నదానవు? కోడలు నీచంకకెక్కుదు ననుచున్నది; బావగారి మెడలు వందినాఁడను” అనియెను.

“అన్నయ్యా! మీయాశీర్వాదము. నారాయణ! మీయెల్లఁడగునంతటి భాగ్యమునకు నోచినాఁడా.”

“మేము మీతోసంబంధము చేయుటకై నోచి నామనియే నమ్ముచున్నారము.”

“అన్నయ్యా! మీరు మీరు మాటలాడుకొనుండు, మేమాఁడువారము; మీచనుకనే నడచిబచ్చెదము.”

“మీవది నెకు నచ్చినది, నాకు సమృతమైనది; మా పిల్ల మామాట కడుగుదాఁడరు.”

“మీరందఱు ముఖమున నీసమీపమున నీసమీపమున జనవాఁడురావచ్చు.”

అప్పుడు శాస్త్రులు మామగారు మాయమృత్యుతో “సామిడనీ! మీయెల్లఁడు పండితుఁడగుఁడు, రెండుముక్కలురాస్తా” అనిన మానాయన “అన్నగారూ! మీరు పండితుఁడగు శాస్త్రుగారు మామగారియొద్ద బ్రతుకలేఁడా?” యనియెను. శాస్త్రులుగారు “నాతొడుపువానికి భర్తింపలే” దనిరి. మానాయన “చేయిమిదీయొన్నదియే చాలును; వారియదృష్ట మట్లున్నదోచుచున్నాము. మాకింక నింక నెవ్వరున్నార? నడుగులా పెండిండ్లా! యీచిన్న

కుట్ట నాగమ్మలు నాకుదొరకినారు. వీరితోఁగొన్నికష్టములున్నవి. అన్నయ్యగారు! నాదుఁఖము లడుగవలదు. పుట్టినిల్లు పురువు నాకి పోయినదిగదా! గడియగడియకు హృదయములో శత్రువులవలె గ్రుచ్చుకొనుటకు వీరిద్దఱు జతపడినారు. మీవంటి వారియూత్ర మాకు లేకున్న మేమగుదుము!”

శాస్త్రి—“మీకేమిభయము మేమెప్పుడైన మీకు సాయపడినారమా? యిక్కడి పూరి పుడక యక్కడఁ బెట్టితిమా? మీరిద్దఱును బుద్ధిమంతులు, శాంతులు. మీ మొగముచూచినవారికెల్ల మీయందు భక్తివిసయము లుప్పలిల్లును. మాకుమాత్ర మావల మీకంటె నేమిగొప్ప సంబంధములు వచ్చిపడును? ఏమిచూచుకొనియిచ్చెదరు? ఆయుర్దాయమున్న వారే బాగుపడియెదరు.

“అన్నయ్యగారు! సమానసంబంధమునకే మేము కొట్టుమిట్టాడుచున్నది. పెద్దపెద్ద వారితోఁగూడదు.”

శాస్త్రి—“మేమునదియేచూచుచున్నది. ‘వివాహశ్చ వివాదశ్చ సమయోరేవ శోభతే’యన్నారు పెద్దలు.

వేయిమాటలించెందుకు? శుభమస్తమకొన్నారు. అనుకొన్నవేళమంచిది. సత్యకాలపువారితలంపులకు సత్యమైనదేవుడు తోడుపడును. ఎవ్వరయ్యాశీర్వాదమొయిల్లని వాకిలియని యత్తమావలని సంసారమని—యంతటిదాననైతిని. ఆడుదానికి మగవానికి నదృష్టమొక్కటి ముఖ్యము. అది యనేకుల కనేకవిఘ్నములుగా నుండును. మాయత్తవారు పుట్టినింటివారు కొంతమేలు. ఆమేలెందులోను? మగసంతానముం గలిగియుండుటలో. ఇకముందవుతరావయ్యగారికుటుంబమున కెవ్వరున్నారని నేననినిల్చువారే? ఏమో, నేనెవ్వరో నాయదృష్టమెవ్వరో; నాకడుపునఁబుట్టి యాతనిపేరు మోయు వాఁడొక్కఁడుండవలయునుగదా! ఎందఱుపుట్టిననింటిపేరు నిల్పలేరు. వారియదృష్టమట్టిదైపోయినది.”

నాకొక్కబెంగపట్టుకొన్నది. నేనేదోయెఱిగినతావునఁ బడితిని. క్రొత్తలేదు. ఇపుడందఱను విడిచి యింతదూరములో నున్నప్పటికిఁ జిన్నతనపుముచ్చటలు మేమిరువురము మొదలుపెట్టుకొంటిమా యేమియుఁదోఁపనిగడియలు గడచిపోవుచున్నవి. లచ్చకెట్టివాఁడవచ్చు

నో, గారికెట్టి సంబంధముదొరకునోయని. ‘నామాటకేమి, వారిమాటయే బాగుగానాలోచింపవలయును.’ అని ‘నేననుకొను చుండుదానను, అనుకొన్నట్లుగానే మానాన్న శుభలేఖ వ్రాసిపంపెను. విప్పించువుదాఁకఁ జేతులు వాఁకినవి. మాతఁడిగారి యక్షరములని గుర్తించి నేనే పుచ్చుకొని విప్పించివితిని—గాని యింటికి వచ్చిన పిమ్మట నేనైన నుత్తరములు వచ్చినవాయని యనుదాఁక బల్లమీఁదనేయుండి, వారు చదువుకొన్న పిమ్మటఁ గాని, విశేషము లేమనియడుగుదానను గాను. ఎన్నఁడును స్వతంత్రించుటలేదు. మానాయన వ్రాసినను లకోటాయుత్తరము విప్పదాననుగాను; కాని; పసుపురాచియుండుట శుభలేఖయేకాని రాజకార్యములందుండఁగు దైర్యము. అది మాటకు శుభలేఖయేకాని లోపల నింతవిశేష వ్యవహార మున్నది. అందలి ముఖ్యవిషయ మేమనఁగా:

“మీరు దూరదేశములో నున్నవారను బెంగమాకు లేదు. దైవమున్నది. మనమెక్కడ నున్నను మనతోమన యిలువేలుపులు కాచియుండురు. మీరు వ్రాయు నుత్తరములు చదివిన మీతో మాటలాడుచున్నట్లే యుండును. మీరు తలంపునకు వచ్చినపుడెల్ల మీయుత్తర మొకటితీసి చదువుకొనుచుందుము. అది కొంతయూఱుట గలిగించుచుండును. మీనాయనకు నీవు నీజీతములోనుండి కొంతసొమ్ము పంపును వ్రాసినదానిలోని సంగతులు వింటిమి. నోరునుంచిదైన నూగునుంచిది యగును. మీవంటివారెంత యరణ్యవాసులతోఁ గలసియున్నను వారికి మీయందుఁ బ్రేమజనించును. మీస్వభావము లట్టివి. మిమ్ముగొర్రెతమువేయఁగూడదు. అచ్చువివాహమునకై మనచేతివచ్చి న్యయమకొనఁజేసి గొరిడబ్బుగారికే యున్నదానిని సరియైనమార్గమున పనియొగించుటయే మనపని. అకే రియేమన ప్రతిబంధకము వచ్చునోయని వారినివీరిన గూఁచిచేసి యడిగి యభిప్రాయము పుచ్చుకొన్నాము. తమకుమొనుగు, తన కుట్ట వాండ్రమీఁద దుర్మతవాండ్లనుమార్చి ఘట్టయెప్పుడుగాని లేకుండఁగియుండిట్టములు చేసినాడను తిరిగి తిరిగి వదుకలేను. తిరుగుటయే మొదలుపెట్టితిమా, తప్పదు; కొండద్రవ్య యెలుకను బట్టుదుము. మనకా తెలివి లేటలు లేవు. మనప్రాసి మారేమకాయ చేయఁజాలము.

దానికని యొక్కటి యూహించితిని. నాదగ్గఱ జదువు కొనుచున్న లక్ష్మీనారాయణునకు లచ్చును, శంకరదీక్షితునకు గౌరిని బెండ్లిచేయఁ దలఁచుకొన్నాఁగము. ఎఱిగినవాండ్రు, చనవైనవాండ్రు ఎచ్చటికైన మనపైఁగల గురుభావమునఁ గొంతజంకుచే లోకువగా నుండురు. శిష్యులకు బిడ్డల నిచ్చుటలో నాత్మేపము లున్నను లచ్చి నాబిడ్డకాదు. గౌరి నామాతరుగాదు. ఆత్మేసిందుట కవకాశ ముండరాదు. వారి తల్దండ్రులు మనయందలి గౌరవముచేత మనయొద్దికిఁ బంపినారుగాని వారికిఁ జాట్టు ప్రక్కలయ్యాలలో నెవ్వరును జదువుచెప్పువారు లేక కాదు. అట్టి విషయములో మన మిట్లు చేయుచున్నార మనిన శిరసావహింతురుగాని యడ్డుచెప్పరు. వారికున్నది వారికుండనిండు. ఏదో కొంత కూస్తోఁ బుట్టెఁడో రెండుపుట్టో భూమితోఁ గవ్యలు వచ్చుచున్నవారి కేమి కష్టము? మహారాజులలాగున నంగీకరింతురు, అంగీకరించినారు. లచ్చినడిగినారము : “అక్కయ్యకువలెనే మాకును నెఱిగిన వారేదొరకి నా” రన్నది. గౌరినడిగితిమి, “ఎవ్వరైన నేమి నగలు చీరలు కొనిన సరి”యన్నది. ఇదియును గొంతమేలే యనికొని సంతసించితిమి. మొదట గౌరికొఱకు లక్ష్మీనారా

యణుని యోజించినారము. గోత్రము, ఋషులు, విచారణలోఁ గొంతచిక్కు వచ్చినది. అటునుండి యిటు మార్చినారము. లక్ష్మీనారాయణునకు లక్ష్మి, శంకర దీక్షితునికి గౌరును సంఘటించితిమి. మీరెట్లు వత్తురా, మాటిమాటికి నెలపులెట్లు దొరకునా, ఒకపనిలో నుండి వేతొక క్రొత్తపనిలోనికి మాటి కొన్నిదినములే యైన దట; రానుపాను రెండునెలలశీతము వ్యయ మగును. మీరు రాకపోయినను వచ్చినట్లే సంతోషించెదము. ఎవ్వరుతిన్నది! పుట్టమీఁదఁ బెట్టినట్లు నూలురూపాయలు--ఎవ్వరు నూరకున్నను లచ్చిగౌరి యూరకుండరు; వారికిఁ డోచదు. మానిమిత్తముగాదు, మీనిమిత్తముగాదు. ఆ మట్టవాం ద్రిద్దఱుకొఱకు మీరు రావలయును. పెండ్లి గృహప్రవేశము నీ రెండును గాఁగానే మిమ్ముక నిమేష మిచ్చట నట్టేపెట్టను. నేనే తొందరపెట్టి పంపినై చెదను. శీతము నష్టమైనను సరియే-పడునైదుదినములు నెలపుగొని రావలయును. ఎట్లువచ్చెదరో; యెట్లు పెండ్లిచేయించెదరో; ఎట్లు మీయజమానులకుఁ గోపము రాకుండ నాజ్ఞలభించు సుపాయము చూచికొందురో!” ఇట్లున్న యుత్తరముంగాంచి మేమెట్లుపోకుండఁగలము?

క వి తా ప్ర పంచ ము

కె. అన్నమరాజశర్మ గారు

సరస్వత భావసామ్రాజ్యవీధి
నవనవాళయ ఘర్షణానందమతిని
విశ్వకావ్యరహస్యమల్ విశదపఱచి
క్రొత్తలోకంబు నొకదాని గూర్చికొంటి.
పొడుపుమలఁ బూచు రాగప్రబోధ మందు
సంధ్య చిత్రించు బంగారు చాయలందు
ప్రణయసుకుమార సూత్రి కాబాంధవమున
సరసకావ్యంబు లేన్నేని జదువుచుండు.

కలితసౌరభ్యమునునున్న గోపురంబు
సలుపు కింజల్కముంబోలే స్వాద్యక్షాన
గంధబంధులహృదయ లోకంబు నందు
ననిత రాసందర్శన తిష్ఠే భూభగవంతుడు.
సకలసౌందర్యరూపకంబుననున్న
పరిణమిం చేడఁ బూజాపాత్ర పరిణమిం చేడ
కనుల బ్రహ్మదానమూరంబు కడలనైన
మురళివాయింతుఁ దిద్దినసమృహసముగ.
—“మల్లెపువ్వులు”

అతిథి దేవుడు

శతావధాని వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు

కాకినాడలో ఒకయిల్లుమాత్రమే ఆనందరావు అస్తి. అతనికి సంబంధించిన తతిమ్మా ఆస్తి యావత్తూ భార్యాద్వారా సంక్రమించినదే.

స్త్రీధనమువలన జీవించవలసిన దైన్యమతనిని అతిగా బాధించినది. కావున తన భార్య జ్యోతికి వచ్చు ఆస్తిలో రెండులక్షలు నిలువచేసి తనపేరున పొతమూరు అనుగ్రామము కొన్నాడు.

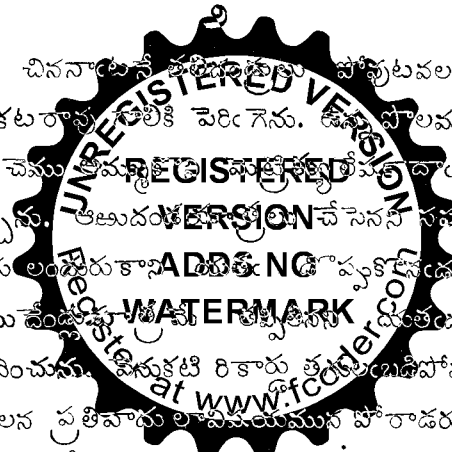
ఆనందరావుకు తనపేరున కాకితములో నెక్కిన ఆస్తి చూచికొని పూర్వపు దైన్యము వదలివేయఁగలిగెను. లోకులు మాత్రము పొతమూరుకూడ జ్యోతిదేయని వ్యవహరించుకొనుచుండువారు. జ్యోతికిని ఆనందరావునకును అటువంటి వ్యవహార మెన్నఁడును కలుగలేదు. ఆడుదానికి మగవాడే దైవము. మగవానికి మఱిలేడుకదా!

ఆనందరావునకు నియోగులకుండు ఆత్మగౌరవ మెక్కువ. వైదికులందు భక్తియు అధికమే. యాచింపవచ్చు అవధానులకు నాలుగైదునాళ్లు స్విప్వకృత్తుగా భోజనము పెట్టి రొండిని పెట్టుకొనుటకు నాలుగైదురూకలకు తక్కువ లేకుండ ఇచ్చువాడు. ఆటస్తిలో

యావకుల కందఱకుఁబయిల్లే యింత హవిస్సు ఇచ్చును.

ఆనందరావు మంచి పేకాటగాఁడు. అందు అందఱకు బాకీలేకాని ఎవరికిని ఏనాఁడును తీర్చినటులు తోఁడదు. ఎవరైనను ఇంటికి వచ్చి అడిగినపుడు ఆనందరావు తాళపుఁ జెవులకు తడవులాడుకొనుచుండఁగా అతని గుమాస్తా వెంకటరావు అది కనిపట్టి 'ఇప్పుడు డబ్బులేదు పో!' అని బోకరించుచుండువాఁడు. అటులు బోకరించుట ఆనందరావునకు ఇష్టము కాకపోయినను ఊరకండువాఁడు. జ్యోతి మాత్రము మనస్సునందు పరితపించుచుండేది.

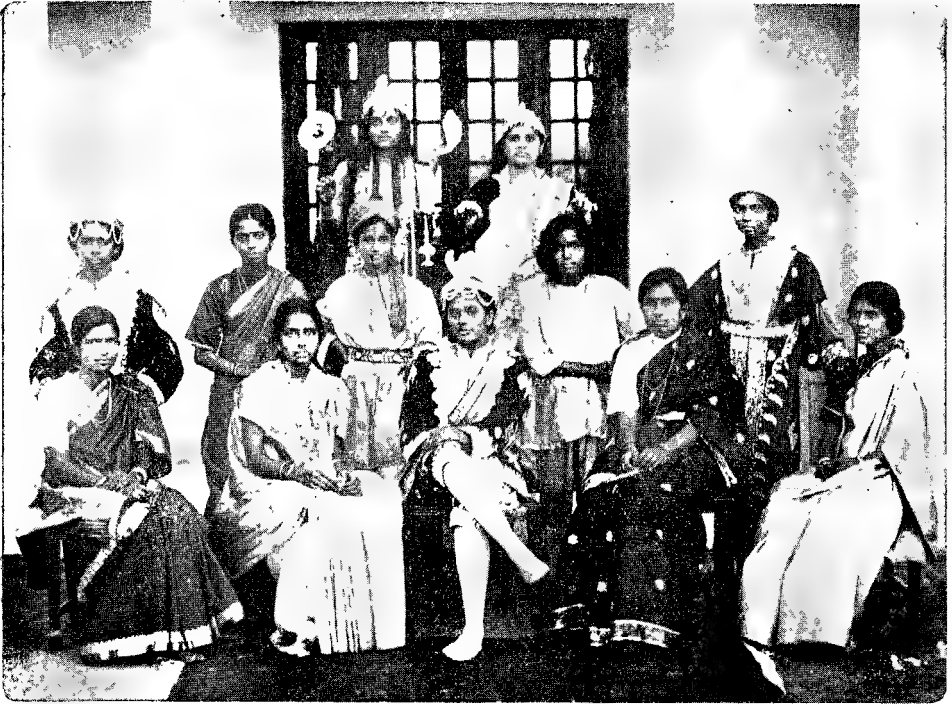
చిననాటినుండి తతిమ్మాకు పోవుటవలన వెంకటరావు సొంతికి పెరిగెను. దీని పొలము కొంచెము అమ్మకమునకు బాధ్యులై యున్నాడని వచ్చెను. ఆటబండ్లదొంగలొకఁడైన నీ సహపాతు లందఱుకాని యింకొక డొప్పుకొనఁడు. అయి వేండ్లు పోతము తతిమ్మాను దురుడు వాదించును. పనుకటి రికారు తతిమ్మాపేరు పోవుటవలన ప్రతివాదు లాపదయమున పోరాడరు. అంతటితో ఆచదు వంతమయినది.

భారతీయమహిళామండలి

మేరీ రాణీకళాశాలా విద్యార్థినులు

38-13-14, Vanipellavayal Street,
SITAMPURAM
VIJAYAWADA - 520 002 (A.P.)

శిలావతీ సులోచన నాటకప్రదర్శన చిత్రము

నాటకప్రదర్శనమున విరామపమాయమలంగు నునోహరముగ గానముచేసిన విశ్వాంజలి చిత్రము.

ప్రచురణ: డి.వి.ఆర్.

ఈ ప్రదర్శనము గోపనప్రస్థాపనమున జరిగినది. ప్రదర్శనమున
జాగ్రత్తగా పాఠశాలవారిందు గలరు. స్వేచ్ఛ, ప్రభు సమల కప్పులను ఈ పాఠశాల వారికి పంపింపి. నిర్వహణ
విన్సెంట్ గారు చాలాను వీరే పడసిరి.

కొన్నాళ్లు నాటకములలో తిరిగెను. కంఠమున కాకి అధినైతముగా ఉండుటవలనను, ఆంధ్రమున ఆదరము లేకపోవుటవలనను అందులకును తిన్నగాఢనికారాలేదు కాని ఆనాటకరంగము ప్రసాదించిన ఆడంగిరేకుల గుణములు లోనగునవి కొన్ని అతనియందు నిలిచి పోయినవి. పిమ్మట వెంకమ్మ ఆను ఒక దిక్కుమాలిన విధవను తీసికొనివచ్చి ఆమెచే పూట కూర్చుని సాగించెను. అఱవవారిలో పోటీచేయ లేకపోవుటవలన అందులను కడుపునిండ తిండి దొరకలేదు. అయినను ఆవ్యాపారము ఇంకను మానలేదు. ఆవలి యాధారము చూచుకొని కాని యీవలి యవలంబనము పురుగేని వదలదు కదా!

సరిగా ఆసమయమునకే ఆనందరావు పోతమూరు కొనుట సందర్భించినది. ఆనందరావు సొంతయాస్తికి ఒక సొంతగుమాస్తా కావలసివచ్చెను. వెంకటరావు అతికెను.

ఆనందరావు తనగుమాస్తాను తనయింటనే భుజింపు మని యనుచుగాని పండుగునాడైనను వెంకటరా వందులకు సమ్మతించలేదు. సాటివానియింట తినుట గౌరవమునకు హాని యని యతని విశ్వాసము.

శూన్యము బ్రహ్మణ్యమింటి కతిథిగా వెళ్లుచుగాని సాటిశూన్యమింటికి చనడు. సాటివానియింట కులగౌరవమున కేమి లోపము వచ్చునో యని వానికి జంకు. తనకన్న ఎక్కువకులమువాడగు బాపనియింట తనకు మర్యాదలేకపోవుటయే మర్యాదయని యతని

విశ్వాసము. కృష్ణానదికి ఒకప్పుడు బ్రహ్మణ్యునకు మిత్రము ఏకాశమునకు శంకలేదు.

వెంకటరావు పరగృహమున విస్తరివేసి యెఱుంగెడు. అతనికి పూటకూలి యింటనే అన్నప్రాశమయినది. అతని కదే స్వగృహము. పూటకూలియింట ఎంత స్వాతంత్ర్యముండునో నిర్ణయింప వెంకటరావు ప్రమాణము. ఏలయనగా ఆహా ఈపీట లెంత కేలికగా ఉన్నవో చూడుడు! అని పొగడుచు ఆకాశమున కెగుర వేయువాడు. అవి క్రిందబడి యిబ్బడి యగునవి. మంచినీరు అడుగుటకు క్రిందపడియున్న నాపరాతిమీఁద జర్మనీగ్లాసుకొట్టి 'నాకెంత ముడ్డి

కుదురున్నదో నీకును అంతయే! అని నిందించుచు నీరు పోయించుకొని చేపట్టు వదలు

వాడు. కొన్ని విస్తృతమైనవాడుగా ఆవహిక పోవుచుండగా విస్తరిలోని అన్నముతీసి అడ్డు కట్టలు ఆనకట్టలు పోయుచుండువాడు. ఇట్టి పనులవలన వెంకటరావు ప్రమాణముకాడని యెవర డనగలడు?

3

దైవదీపమును పలువురు వచ్చుచుండుట వలనను వచ్చినవారి కందఱకు జ్యోతియే పలురకముల వంటలు చేసిపెట్టుటవలనను వెంకటరావు తన యజమానుని యింటినిగూడ పెద్దపూటకూళ్ల యింటినిగూడ పరిగణించుటయే కాక జ్యోతినిగుఱించి ప్రక్కగుమాస్తాతో పెద్దవంట లక్కయని వ్యవహరించుచుండును. 'ఆనందరావు పిల్లజమిందారు. పిల్లజమిందారేమి? పెద్దజమిందారే. జ్యోతి కిటువది వేలువచ్చును. తనకు పదివేలు వచ్చును. ఇంత ఆదాయముకల యిల్లాలు సొంతచేతులతో వంట చేసిపెట్టుట వైదికకుటుంబములలోనే లేదే! ఇక నియోగిష్టయూ' అని తనకే నామర్దాగా నున్నటులు వెంకటరావు లజ్జించుచుండువాడు.

వంటవాడనగానే ఆచారవ్యవహారములు తిన్నగా జరుగవని జ్యోతియే వంట చేసికొనును. కాని ఆనందరావు కొన్నాళ్లు వంటవాని ముచ్చటలు చూడక మానలేదు. వంటవానితో తానుగూడ ప్రతినిమిషము ఉండవలసి వచ్చుటచేతను, వైదికబ్రాహ్మణులు తిండి కుండకపోవుటచేతను, ఆవధానులకు తన యింటనే విందులిడి వారిచే ఆశీర్వాదము

పొంది తత్ఫలముగా పుత్రప్రాప్తికుతూహలము పొందియుండుటచేతను ఆనందరావు నింట వంటవానికి మఱి ప్రవేశము లేకపోయినది. ఆపత్కాలమున ఏయవధానులుగారో వంటచేసి పెట్టవాడుకావున వారికి ఆవిషయమున ఆట్టే కష్టము కలుగలేదు.

పంక్తిలో బ్రాహ్మణుడు లేనియెడల ఆనందరావున కానాడు పనే. ఒకనాడు బ్రాహ్మణుడు లేని దుద్దినము తటస్థించినది. వెంకటరావును ఆహ్వానించెనుగాని యీతడవ పండుగునాడు వచ్చెదనన్నాడు. బలవంతము చేసినకొలది విగిసినాడు. తుదకు జ్యోతి యింటిలోనుండి వెలుపలికి వచ్చి 'నాయనా! నీవు వచ్చిననాడే మాకు పండువు. నామాట నయినను మన్నింపు'మని యడుగగా వెంకటరావు తల యూపినాడు.

ఆడుదానిమాటలో తల్లిప్రేమయు, మిత్రుని యనురాగమును, గురువునాజ్ఞయు నున్నవి. వెంకటరావు హృదయశిల జ్యోతిప్రార్థనచే గరగినది. వెంకటరావు కలువంపి అక్కడనే ఆగిపోయినాడు.

ఆనందరావు స్నానమయినది. వెంకటరావు నిడకన్నము పియ్య మన్నారం వెంకటరావున కచట నన్నముకొయ్య సంధేయముగానే యున్నది. వెంకటరావు వెంకటరావు వెంకటరావు కట్టించుటయే కాని తన బట్టను తాను పిడుచుకొని యాట్టుతోకొనుట యెఱుంగడు. అందును పరిగృహమున తన బట్ట తాను పిడుచుకొని ఆటంగట్టుకొనుట

యెంతకష్టము! కాని ఆగ్రీష్మాంతమున అడవి జంతువులు కూడ జలకమాడక తప్పవు. అందు వలన అతఁడును ఎట్టులో స్నానము చేసెను. ఉదకము యొక్క శబ్దము ఎవరికిని వినిపించని లాగున బట్ట పిడుచుచుండెను. బట్టయొక్క ఊకిచెంగు వృథిపీగంధమును మూచూచుచు న్నది. రెండవ చెంగు చేతులలో నున్నది.

వెంకటరా వెంతనేపటికిని లోనికి రాలే దేమి యని జ్యోతి యచటికి రాగనే ఆప రాధవము సహింపలేక వెంకటరావు తన పనిని తొందరిగా ముగింప తొక్కినలాడుచుండగా జ్యోతి 'ఆపని నీకెందులకు? దాని పిడిచి ఆఱవైచునుగదా! లోనికి వచ్చి మడి గట్టు కొనుము' అనుచుండగా చేతులలో నున్న రెండవ చెంగుకూడ కుసుమాంజలివలె నేలపై బడెను.

‘అబ్బే! నే నేమియుచేయుట లేదు. క్రింద పడవైచుచునే రాజోపుచుండగా మీరే వచ్చితిరి’ అని లోనికి వెళ్లి పీటమీద నున్న మడిబట్ట కట్టుకొనుటకుఁగూడ మొదట కొంచెము సందేహించెను. ఏలనఁగా వెంకట రావునకు మడిబట్ట కట్టుకొనుట అనునది అదియే మొదలు. కట్టువిడిచినబట్టగాని, చాకి మడతగాని తనదేమియు నచట లేమి దానిని కట్టుకొనక తప్పినదికాదు. ఆమడిమడుపు కట్టు కొనుచుండగా వెంకటరావునకు గగురు పొడి చినది. ఆవలిపెమున నతఁడు మృదుస్పర్శ ననుభవించుటకు బదులు గఱుకుముండ్ల స్పర్శ ననుభవించెను. కాని కట్టుకొనిన కొంత సేపటికి దాని పరిశుభ్రత ప్రత్యక్షము. కావుట

మొదలు పెట్టినది. ఏలయనిన అది సామాన్యముగా పరులకు మడిబట్టగా ఇచ్చు తలంటు కొల్లాయ గుడ్డకాదు. పాపమది మృదుల వస్త్రము.

అందాఁక పద్మాసనము వేసికొని కూరుచున్న ఆనందరావు అపుడే కనులు తెఱచెను. నగ్నమయిన తన నైశ్యము ఆనందరావు కనులార చూచిపోయినటులు వెంకటరావు మనస్సులో రాయపడ్డది.

వెంకటరావునకు తూర్పు సంద్యావందనము చేయుటయైనను చేతకాలేదు. చిన్న పుడు జ్యోమెట్రిలో నేర్చికొనిన సర్కిల్ ఒకటివేసినాడుకాని ప్రాణాహుతు లభింపించుట చేతకాలేదు. వాని యన్నిటిమాట యటుండఁగా అన్నము తినుటగూడ చేతకాలేదు.

పెద్దమనుష్యులలో అన్నము తినుట చాలగట్టవే. తమకు భిన్నమయిన ఏయే చారములు సంభవించినను పెద్దలు వానిని మేచ్చాచారము క్రింద కట్టుదురు. తుదకు రుచిలోను అంతిమ. తనలోగూడ ఒక వింత లేకపోలేదు. కావలసిన భోజనము గాని యడుపుట తనకు మానవలసి. తలచుటయు, పొడంచుచుండఁగా చాలు. జీతమున మొగము నిట్లించుకొని తనకుకొంత యాపల లేకపోవుటయు.

వెంకటరావునకు పూటకూడ మొంటి రాచటికము, ఆనందము ఒక్క పాతగా మాయ మయిపోయి దాస్యదుఃఖము లారెట్టి స్థాన

ములను ఆక్రమించుకొనెను. ఆనందరావునకు భోజనవేళలో మూడేండ్లనుండి మూకవ్రత ముండుటచే సరిపోయినది కాని కానిచో అతని ప్రతిమాటయు శూలమువలె వెంకటరావును బాధించియుండును. నడుమనడుమ

కమ్మను పదినాళ్లపాటు మావదినెగారియింట నుంపవలయు' నని జ్యోతి యన్నది.

ఆపది దినములలోను ప్రాణములు పోవు ననుకొన్నాడు వెంకటరావు. జ్యోతి మొగ

ము చూచినాడు అనందరావు. వెంకటరావేమియు సమాధానము చెప్పలేదు. ఇరువురులేచి చేతులు కడుగుకొనిరి.

ఆనందరావుకూడ వెంకమ్మను తన అక్కగారి యింటికి బంపవలయును గాబోలు నని యనుకొన్నాడు. పాకులు వేసికొనుచు 'వెంకటరావు! ఈ రెండు మెతుకులు మా

తల్లి ప్రేమతో ఇదికావలయునా అదికావలయునా అని యడుగుచు ఆరంగ మధ్యమునకు జ్యోతియే రానియెడల వెంకటరావున కంధ కారమునందు భుజించునటులు ఉండెడిది.

వెంకటరావు కడుపు నిండలేదని జ్యోతికి తెలియును. ఏలయనగా ఆమె సిగ్గునకును అకలకికిని జరిగిన పోరాటమును కనులార చూచినది. మఱిమఱి యడుగుచో ముడుచు కొనిపోవు నాతని నాగరకతాదేవత కెఱుంగ నటులు బలియిడినను అది ప్రసన్నముకా లేదు.

'వెంకటరావు! నీవు పదినాళ్లపాటు మాయంట భోజనము చేయవలయును. వెం

యింటనే నంజుదువుగాని వెంకమ్మను మా యక్కగారియింటికి పంపుచు మీ!' అని అన్నాడు. అప్పుడు వెంకటరావునకు తన తక్కువతనమును, ఆనందరావు ఆధిక్యమును గోచరించినవి. అతడు 'చిత్తము' అని అన్నాడు. ఆనందరావు కనుగొనలేదుగాని భూరమునందును ప్రాణములు అతని యగ్రీతారములో ఏమి అన్నకావలయున్నదో తెలిసికొనకపోయెను.

వెంకటరావు మెచ్చుమెచ్చగా ఇంటికి నడిచి వెళ్లెను. ఎన్నట్లు ఎత్తుకొని అప్పుడే వెంకమ్మ

ఇల్లు శుభ్రపఱచుచున్నది. పడునొకండు గంటలు వివరబడినవి.

వెంకటరావు పరుండెను. వెంకమ్మపై తన యాధిపత్యము వినియోగింప కుతూహలమతనికి కలదుగాని ఆనందరావు నియోగమునఁ గలుగు నైచ్యము బయటఁబడక మానదని వెంకటరావు తన యాధిపత్యము నుపయోగింపఁ బూనుకొనలేదు. తప్పించుకొన నుపాయము లాలోచించుచుండెనుగాని యేయిపాయమైనను వెంకమ్మతో సంప్రతింపని దెటులు?

అతఁడు సహజసిద్ధమైన నిద్రను ఆలోచనలు పెట్టకొని ఆపుకొనుచుండఁగాని తుదకొక స్వప్న మాఁరెట్టిని ఆవలికి నెట్టి యాక్రమించుకొనియెను. 'పొతమూరునుండి తొందరపనిమీఁద వచ్చి తనను లేపుచు 'నిఖామాను' వాకిట నిలువఁబడియున్నాఁడు. తాను లేచి వస్త్రములు సరుదుకొన్నాఁడు. వెంకమ్మను పంపకుండుటకు దైవముసాయము చేసెనని సంతోషించుచున్నాఁడు. ఉలికిపడి లేచి 'శ్రీరాములూ శ్రీరాములూ!' అని పిలిచెను.

'పలవరించుచుంటివా యేమి, పండుకొనుము. శ్రీరాము లెక్కడినుండి యిపుడు వచ్చును?' అని వెంకమ్మ పనిపెను. తన దురదృష్టమునకు పగచుచు వెంకటరావు శయనించెను.

తెలవారఁ బోవుచుండఁగా ఆనందరావు కడనుండి వెంకటరావుకొఱకు జమాను వచ్చెను. వెంకటరావు వానిని గాంచి తటపటాయిం చెను. 'వచ్చెదను లెమ్ము, వెళ్లు' మని చెప్పెను.

'దగ్గఱ నుండి తీసికొని రమ్మన్నా' రని జమాను కదలలేదు.

వెంకమ్మను వారియింటికిఁ బంపుటకే వార్త! అందులకే జమాను దగ్గఱ నుండి తీసికొని వెళ్లుట! 'చీచీ, ఈయివోగము మానుకొననివో మానహాని. వెంకమ్మను వెళ్ల వలదందునా? రాత్రి పంపుదు నంటిని. వెళ్లు మందునా? చీచీ; తల చితుకకొట్టకొందును.' అని యిటులు మల్లగుల్లములు పడుచుండఁగా మఱియొక జవాను వచ్చెను. ఏమియుఁ దోచక 'ఈవిషయము వెంకమ్మకే వదలెద' ననుకొనుచు వెంకటరా వానందరావు నింటికి వెడలి పోయెను.

వాకిట పొతమూరి 'నిఖామాను' శ్రీరాములు కూర్చుండి యుండెను. కాకితములుసరి చేసికొనుచు కుర్చీలో కూగుచుండిన యానందరావు కిటికీనుండి కానిపించుచుండెను. శ్రీరాములు కానిపించుటతోడనే వెంకటరావు ముఖము మాతెను. వడిగా నడచి 'శ్రీరాములూ! రాత్రి నన్ను పిలిచితివికాదు?' అని యడిగెను. శ్రీరాములు వెల్లబోయి 'నేనిపుడే కదా వచ్చితిని' అనినది. వెంకటరావు ఆనందరావుకడ పోయెను.

'గురవారాయనికి ప్రణామమునాఁదికి వచ్చి నదట. అట్టిని నోదినకు కాలిదోషమట్లపట్టుటచే ప్రాణమే పోయినది. మఱియు దానికి ప్రాణప్రతిష్ఠ చేయుచుకొని రక్షణ. రైలువేళ అయినది.' అని చెప్పెను ఆనందరావు నోటు వెంకటరావున కిచ్చెను.

వెంకటరావు మనస్సు రెండువిషయములచే ఉక్కిరిబిక్కిరి యయినది: ఒకటి వెంకమ్మమాట యెత్తకుండుట; రెండవది తన స్వప్నప్రకారము ఇంచుమించుగా శ్రీరాములు వచ్చుట.

మఱిమాటలాడక వెంకటరా వానోటు జేబులో వైచుకొని వంటయింటిదేస దొంగ చూపులు చూచుచు బయటికి నడచెను. శ్రీరాము లతని ననుగమించెను. వెంటనే యింటికి వెళ్లి తాను పొతమూరు పోవుచున్న టులు తెలిపి రైలునంచి తీసికొని రైలుకడకు నడచెను. రైలెక్కిన తరువాత అతని మనస్సున కాస్వప్నమును గుఱించి తలపోయుటకు అవకాశము చిక్కెను.

‘నేటినుండియు నాలో ఏదియో ఒకశక్తి పనిచేయుచుండు ననుకొందును. నాకు కలలో ఏయపాయము స్ఫురించెనో అదియే యేల సిద్ధిపపలెను?’ అని నడుమనడుమ ననుకొనుచు కలలోని ప్రతియంశమును గుఱుతునకూ దెచ్చికొని సంతసించుచుండెను. కాని జ్యోతి వెంకమ్మకు కబురంపి పిలిపించునేమో! వెంకమ్మ వెళ్లనేమో! తాను వెళ్లవఱకు రంగము మఱు మొదటికి వచ్చునేమో! అను సంశయముకూడ ఆసంతసము వెనుకనే తాపటము చేయఁబడియుండెను.

కొవ్వూరున దిగి పూటకూటియింటికి పుట్టింటికి వెళ్లినటులు వెళ్లెను. అచట అన్నము తినుచు రొట్టలు వేయుచుండెను. పదార్థములు గుచ్చములుగా నున్నందులకు కాదా.

మఱుల సొంతగృహ మబ్బినందులకు శాస్త్రీ సగము మాడిన యతని కడు పిపుడు బెత్తైఁజుబిక్సెను. లేచి వాకిటఁ బండుకొని యిటు లాలోచింపఁ దొడఁగెను: ‘పొరుగింటి భోజనమునకు పూటకూటింటి భోజనమునకు పోలికా? అచట కావలసినది కూడ వలదు వలదని అఱుతుము: ఇచట అక్కఱలేనిదికూడ కావలయునని దబాయుతుము. అచట చెంబులు మెల్లగా పెట్టుదుము: ఇచట సత్తువకొలఁది వినరి పాఱవైతుము. అచట మాటలాడము: ఇచట ఇల్లెగిరిపోవునటు లుపన్యాసము లిత్తుము. కావుననే పూటకూటి యిండ్లకు ఆనందభవనమని, ప్రమోదారామమని పేరలు.

మన దేశమున అతిథిపూజ అనునది కడు దురభ్యాసమయిన విషయము. తన పనిమూఁద నెచటనుండియో బయలుదేరి యెచటికో వెళ్లు విధవ హరియట! వాని కింటిల్లిపాది పూజ. కాని సామాన్యముగా అతిథులు తమకు కావలసినదానిని అడిగి పెట్టించుకొనను లేరు, ఇంటివారును చేయి విడిచి పెట్టను లేరు. అతిథులు సోమరులు; గృహస్థులు తమసర్వస్వము వారికి ధారపోసినట్లుగా భావించుచుండు వంశకులు.

వెంకటరావు విటలు తనలో తాను మనస్స సించుకొనుచుండెగా శ్రీరాము లాతని బండ్రి తెచ్చెను. వారు పొతమూరునకు పయనమయిరి.

గోదావరిపై వేసినట్లు కొల పుగాడ్పులు బయలుదేరినవి. ఇనుక తెరలు లేచి తెర

చాడలవలె కొట్టకొనిపోవుచున్నవి. అవి అరిగిన పిదప చల్లనిగాలి వీతించినది. క్షయచే చిక్కి శల్యమైన గోదావరి యారోగ్యమునకు ఆగాలి వచ్చి నటు లుండెను. ఆగాలి వెనుక వానదేవుడకూడ చిటపట చినుకులతో బయలుదేరెను.

ప్రాణగుంకువఱకు వెంకటరావు పొత మూరు చేరెను. గురవారాయని వాకిట కాలు పెట్టెను. ఇంక వాన కుండలతో పోసెను.

గుటగుటలాడుచున్న గురవారాయని ప్రాణము లుద్రేకించిన యామహాప్రాణములో లయము చెందునటులున్నవి కాని ఆనందరావున కితఁడు నోటు తిరిగి వ్రాసియిచ్చునా? యీయఁడా? చూత మనుకొని అరిగినటు లున్నవి.

కొంత సేపటికి వెంకటరా వండులకు వచ్చెనని గురవారాయనికి తెలిసెను. అతఁడు వెంటనే క్రొత్తనోటు వ్రాయించెను. అందు వ్రాలు పెట్టుటకు కలము చేతఁ బట్టకొని ఒక యక్షరము వ్రాయువఱకు తల తిరిగి పఱపుపై నొటిగెను.

ఇటులు రెండు ప్రయత్నములు జరిగెను. రెండుమాటులును మూర్ఛ వచ్చెను. గురవారాయని భార్య కృష్ణవేణి 'అయ్యా! మీపైకము పోదు; నేను నోటు వ్రాసియిచ్చెదను. మఱి మీరు బాధింపవలదని ప్రార్థించెనుగాని వెంకటరావునకు ప్రాణమునందలి తీపి యేమి తెలియును; డబ్బునందుఁ గాని? అతఁడా రేండు నచటనే జాగరించెను.

సూర్యోదయమునకుఁగాని గురవారాయనికి స్మృతి కలుగలేదు. స్మృతి కలిగిన వెంటనే వెంకటరావును బిలిచి నోటిమ్మని అడిగి పుచ్చికొని అతి ప్రయత్నముతో ఇటు వ్రాలు పెట్టి అటు ప్రాణములు వదిలెను.

టనే వెంకటరావును బిలిచి నోటిమ్మని అడిగి పుచ్చికొని అతి ప్రయత్నముతో ఇటు వ్రాలు పెట్టి అటు ప్రాణములు వదిలెను.

వెంకటరా వొక నిమిషమేని అచట నిలువ లేకపోయెను. రేయెల్లయు వానకురియు టచే బండి కుదురలేదు. సమీపగ్రామమగు భట్టవల్లిలో భోజననిడువాయము (శ్రీ)రాములు చెప్పఁగా నడచిపోయెను. రాత్రి ఇంకనెంచుట చేతను, ఎవఁడో చూచినవాఁడు, కళ్ళిబ్బెలు చేతను వెంకటరావునకు నశువు జాలకపోయెను. నోటు తిరిగి వ్రాయువఱకు ఆనందరావున మే అతని నెటులో నభింఁచెను. దీక్షానోకటము గంటల కతఁడు భట్టవల్లికి పరిపించెను. ఇంక ఆగ్రామమున ఏ ఆనందభవనమునకో పెళ్లవచ్చునని యతని తలంపు.

గ్రామకంఠమునఁ జింతచెట్లక్రింద పశువులఁ గాచికొనుచు పదములు పాడుకొనుచున్న పైలానిఁ జూచి 'యాయూర పూట కూటియిల్లు కన్నదా?' అని యడిగెను.

'చీచీ, పల్లెటూరిలోఁగూడ పూటకూటియిల్లు ఉండవలసిన గతి యింకను పట్టలేదు. వెళ్లవయ్యా, ఘోషీశ్వరులవారి యింటికి; నీతోటి వారెందఱు వచ్చినను ఎన్నట్లున్నను పులతో అన్నము పెట్టుదురు' అని వాడనెను.

వెంకటరావు గుండెలు కొట్టకొనెను. 'రాత్రి భోజనము లేదు; కాని కొవ్వూరే చేరువాడను. నేను వెళ్లి వైదికబ్రాహ్మణునివలె ఊరక భోజనమిడుడని యెఱులు ప్రార్థించగలను?' అని అనుకొనుచు నడచుచుండెను.

చెఱువు మెట్లమీఁద కూరుచుండి మాధ్యాహ్నిక మొనర్చికొనుచు ఘోషీశ్వరుడమాటలు వినెను. వెంకటరావు సమీపింపగా లేచి దాపునకు వచ్చి 'అతిథి రావయినో హరిః' అని నమస్కరించి 'తాము మాయింటికి భోజనమునకు దయచేయవలయును' అని ప్రార్థించెను.

'ఈమూర బండ్లు కుదురునా? నేను కొవ్వూరునకుఁ బోవలయును. భోజనమున కేమిలెండు!' అని వెంకటరావు వనియెను.

'తమకు భోజనమునకు కొఱతయనికాదు. మట్టమధ్యాహ్నమున నడతెంచిన మీరు నారాయణులరు. మాయింట విను కుడిచి గాని మఱిపో వీలు లేదు.' అని ఘోషీశ్వరుడనెను.

వెంకటరావు వెట్టకేలకు సమ్మతించెను. నేను వెంట వచ్చి దిగవిడుతునని ఘోషీశ్వరుడు మెల్లెక్కఁ బోవుచుండగా వెంకటరావు 'ఇచటనుండి చూపుడు; మీరు రానక్కఱలే' దనఁగా ఘోషీశ్వరుడు 'అదిగో చూచిచట్టు! దాని కెడటియిల్లే!' అని తెల్పెను. వెంకటరావు కాళ్ళిడ్చుకొనుచు వారివాకిలి చేరెను.

చాలమంది అతిథులు దొడ్డిలో బ్రహ్మయజ్ఞము చేసేకొనుచుండిరి. ఒకతె యిల్లు పరిశుభ్రపఱచుచుండెను. తాలింపు తావులు అతని బెల్లించుచుండెను. నడుమునకుఁ గట్టిన కంచెతుండు అరుగునినది చూచునై పఱచుకొని పడకొనెను. అంకటినుండి కేఱుపఱచి నిద్ర యిత్తు నడచుటించెను.

'అవినినా కృత మిక్కలమే' అనుకొనుచు ఘోషీశ్వరుడు మఱిగఁ జెఱువులో కొద్దో వందనము త్తుడయినవాని నన్నిటిని ముగించి యింటికి వెళ్లెను. అతనికి ద్వారంగవల్లి తీర్చి దీపారాధనము చేసెను. నాడి గట్టుకొని దేవతార్చన యారంభించెను.

‘ఆహా! ఫస్టుబెల్ అయిన’ దనుకొనుచు కనులు తుడుచుకొని వెంకటరావు లేచి కూరుచుండెను. భోజనమునకు పిలుచులోపల స్నాన మొనరించి వత్తు ననుకొని కొలఁచున కేగెను.

ఒకొక్కరే దేవతార్చనలు చేయుచుండిరి. ఒకరికన్న మఱియొక రాలస్యము చేయుచుండిరి. వారికి వచ్చిన ధ్యానశ్లోకములన్నియు నాలుగైదుమాటలు లాన్ఘ్యము లగుచున్నవి. వెంకటరావు చెఱువునుండి వచ్చి పట్టుబట్ట కట్టుకొని వాకిటఁ గూరుచుండెను. అతఁడు నిదురచే తూఁగుచుండెను. గోడ కానుకొనియే అతఁడు కునికెను.

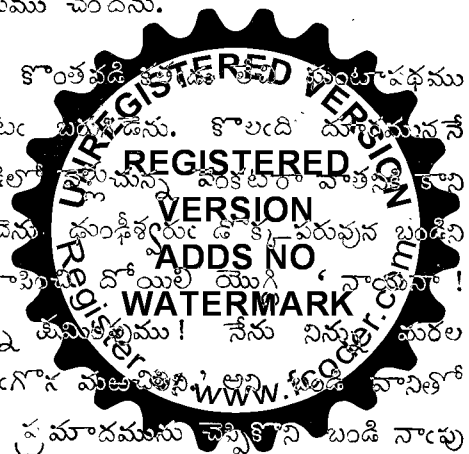
కొంత సేపటికి చెంబులు పైకెత్తి మంచి నీరు త్రాగు గళబిలధ్వనులు ‘నేయితెమ్ము కూరతెమ్ము’ అను పురమాయింపులు ‘అన్న పూర్ణవంట’ అను పొగడ్డలు వెంకటరావును లేపినవి. తనను కనుఁగొన లేదను మంట ఆకటి మంటకు తోడయినది. అతఁడు లోలోపల ధుంధీశ్వరునిపై కారాలు మిరియాలు నూతెను.

అతిథికి అన్నముపెట్టి తీటవలసిన నియమ మేమేని కలదా? లేకపోయినను అతిథియే ఆనియమమును స్థాపించినాడు. తనను అగౌరవపఱచినాడను నేరము మోపుట కతిథికి సంపూర్ణమయిన అధికారము కలదని వెంకటరావున కెఱుకపడెను. ఆ నేర మెన్నటికిని పరిమృష్టము కాకుండ నుడవలయునని వెంకటరావు తలఁచెను. ‘ప్రతిమూరను పూటకూటియిం డుండుఁగాక! అందును ధుంధీశ్వరునియిల్లు ఆనందభవన మగుఁగాక!’ అని యాశీర్వదించెను.

అతిథులు నారాయణస్మరణ మొనర్చుచుండిరి. ఆ భగవన్నామ కీర్తనారస నిమగ్నుఁడైన ధుంధీశ్వరున కింతవట్టు వెంకటరావు గోచరింపలేదు. కొంత సేపటికి అందఱు మొగములు చూచినాడు. ఆ మొగములలో నీలా లకఱివేష్టితమగు మొగ మేది? అతని మొగమున తీమించినను తొళితము కాదేమో యనునంత అపరాధము కానిపించెను. అతిథులందఱు తెల్లఁబోయి చూచుచుండిరి. భార్య పట్టుకొనిన పల్లెము పట్టుకొనిన పాళముగా నిలువఁబడి పోయినది.

ధుంధీశ్వరుఁ డంటలేతితో. లేచి వాకిటి కరిగెను. వాకిలి శూన్యముగా నుండెను. నారాయణస్మరణ చేయుచు సతఁడు వీధిలోని కరిగెను. అంతయు శూన్యము, అంతయు శూన్యముగా నుండెను. ‘నా నారాయణుని నేను పోఁగొట్టుకొంటిని, నా నారాయణుని నేను పోఁగొట్టుకొంటి’ననుచు సతఁడు శూన్యమును పరికించెను. అతని మన స్సాశూన్యమునలయము చెందెను.

కొంతవడికి తన మంటపధము వెంటఁ బుట్టించెను. కొలఁది దూడముననే బాడిలో వ్రచుచున్న వెంకటరావు తనకి కాని పించెను. ధుంధీశ్వరుఁ డొక్క వరువున బండిని సమీపించు దోయిల్ల యొగ నాచునా! నన్ను తీమితిమము! నేను నిన్ను మరల కనుఁగొన మఱచితిని! అని భరింపఁ బొనితో తన ప్రమాదమును చెప్పికొని బండి నాఁపు మనెను.

‘వెంకటరా విమమతయు సంగీకరింప మానివైచెదను’ అని ఒ ట్టిడుకొనెను. వెంకటరావు ‘రాత్రిభోజనము కూడ మాను’ మనెను.

మొదట వెంకటరావును వెనుక ఘోషి శ్వరుడును పరువిమచుండిరి. ఘోషిశ్వరునకు చాలివచ్చెను. అతడు బిగ్గటగా

‘అశాస్త్రీక్షే సంగతం సూన్యతామ్
చేష్టాపూర్వే పుత్రపశూంశ్చ సర్వాన్;
ఏతత్ వృత్తే పురుష స్వాప్నిషేధసో
యస్యానశ్నన్ వసతిబ్రాహ్మణో గృహే.’*

అని పఠించుచు నేలఁబడిపోయెను. అతనినోట మఱి మాటరాలేదు. అతనిశరీరమునుండి స్వేద

లేదు. ఘోషిశ్వరుడు పలుమాటలు బలి మాలుకొనెను గాని వెంకటరావు ‘నే నిక వెనుదిరుగను’ అని చెప్పివైచెను. ‘నేను బండి కట్ట’నని బండి వాడు ఎద్దును విప్పి వైచెను. వెంకటరా వొక్కడూఁకుడూఁకి పరువిప నారంభిం

చెను. ఘోషిశ్వరుడు ‘నాయనా! నీవు రా ము న్నవ్వించి అనిపించెను. అతని నొడిచి కున్న నే నిక మధ్యాహ్న భోజనము వేసికొని బండివాడిని పిలిచి పోయెను.

[చిత్రకారుడు: శ్రీయుర అడవి బాపిరాజురావు]

* ఎవనియింట బ్రాహ్మణుడు పుష్పించునోవానికి రాత్రుకొను ఘోషిశ్వరునిను సమ్యక్ కల ఫలమును, సత్యవాక్ఫలమును, ఇష్టాపూర్తముల ఫలమును, పుత్రులను, పశువులను-ఈస్వప్నమును నశిరదును.

వ్యాసుఁడు జనమేజయు సంశయముతీర్చుట

మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు

(పడినూంధ్రభవిష్యపుర్యములోనిది)

వ్యాసకర్త

వ. జనమేజయుభూనాయకుం డట్లు సర్వయాగంబు సమాప్తియొందించి పదంపడి యశ్వ
మేధం బూనిరింపఁ గృతాభిలాషుండై యొక్కనాఁ డాసర్వసత్త ప్రదేశమందలి శిబిరం
బున నింజోలగంబుండి ఋత్విక్పురోహితాచార్యాదులకుఁ జనసంకల్పంబు విన్నవించి
తదాహవయోగ్యమైన హయరత్నమును విడిచిపెట్టెదగిన సన్నాహము సలుపుచున్న
పుడు, యోగదృష్టి నతని మనోరథం బెఱిగిన శ్రీకాలజ్ఞుడగు కృష్ణద్వైపాయనుఁడు
కామగమనంబున నచ్చి, యాసభాంతరాళమున సాక్షాత్కరింప నప్పుడమిత్రేఁడు సం
భ్రమాశ్చర్యసంతోషపఱితుడై ప్రత్యుత్థానాభివందనపూర్వకంబుగా నర్ఘ్య
పాద్యాది విధులూచరించి యమృతహాత్ము నుచితానసాసీనుం గావించి సకలవేదపురా
ణార్థసంగతంబులగు వివిధచిత్రకథాప్రసంగంబులఁ గొంత ప్రొద్దుగడపి, యనంతరంబు
తన తాతముత్తాతయుఁ గౌరవాన్వయసేతికరుండు నగు నప్పరాశరసూనుతో మహా
భారతప్రశంసాపూర్వకంబుగా నిట్లనియె.

ఉ. వీనులవిందు, మానసమువేడుక, నాలుకతీపియైన యా

ఖ్యానము, సాంగవేదపరమార్థనిధానము, సర్వధర్మసం
స్థానము, భారవాన్వయవిధానము, లోకయశోవిభూతిసం
ధానము, భారతంబును సదా వినుచుండును వీను లాదిగన్

గీ. కాని శంఖపయోధారకరణిఁ బరమ-పావనంబును మౌళికమై కర్మము నీర్త
దివ్యకవితాసుధాధార తీపిమరగు-నాదుమది కిష్కటికిఁ దగ్గఱి వేదమును

గీ. కాక, సుధనాగిండుట నాకసుఖము-గాంచుటంబును మౌళికమై పావన గతియగు
భారతకథాసుధారసాస్వాదనమున-నొక్క-నిముసంబు నాజ్ఞాన నోపనేను

క. అనవరతముల్లు భారత-మును విన ననుమాన మొకటి పొడవెను, దాసన్
వినితీర్పుము ముమ్మనుమని-గని కూర్చి దపోనిధాన, కరుణాభరణా!

సీ. ఆదిని రాజసూయము సోముఁ డొనరింపఁ దారకామయసంప్రహారమయ్యె
నట్లుపైని వరుణుఁ డయ్యాగంబు సాగింప నుగ్రదేవాసురయుద్ధ మయ్యె
నంత హరిశ్చంద్రుఁ డాజన్న మెలయింప ఘనతరాడీబకకలహ మయ్యె
నట ధర్మజుఁడు దాని నాచరింపఁగ మహాభారతరణ మతిఘోరమయ్యె
నట్లు లరయంగ రాజసూయం బజేయ-రాజవీరుల కగునుపద్రవము చండ
భండనారంభకల్పితవ్రతము గాడె ? యదియ కురువంశ మేర్చినయగ్ని గాడె ?

క. అలవికి మీఱిన యంగం-బులు పెక్కులు రాజసూయమున కవి యెల్లఁ
దలమే జరపఁగ, నొక్కటి-తలఁగినజనసంక్షయంబు తప్పదుగాడె ?

గీ. ఇంత యెఱిఁగియు ధర్మజుం డేల గడఁగె నన్వయక్షయమూల మయ్యెజ్జమునకు ?
నాగతానాగతజ్ఞుడవైన నీవు-మాన్వ లే దేలొకో దాని హానినాథ !

గీ. కానివారల నమ్మినహీనమతులు-ననదలును దారితప్పట చనును గాని
ఘనమనీషులు నీశిక్ష గన్నవారు-పాండవులు త్రోవ దొలఁగుట పాఁడియగునె ?

వ. అనియడిగిన సభిమన్యుపాత్రునకుఁ బాండవపితామహుం డిట్లనియె :

ఉ. కాలముదాట నెవ్వరికిఁ గాదు, తదద్భుతవేగ మాఁగఁగాఁ
జాలునె మానవుండు తనశక్తిని ? గానఁ బ్రజావినాశ మా
చాలునఁ జేయఁజూచువిధిచాపలభావ మెదుర్కొనంగఁ దా
బోలక ధర్మజుం డపుడు పుట్టినబుద్ధిన పోయె బాలకా !

ఉ. కాలవశంవదుండగుటఁ గాఁగలకార్యము నట్లులుంట న
న్నేల యుధిష్ఠిరుండడుగు ? నియ్యదియకా నిది గాదటంచు నే
నేల వచింతు నాతని కప్పట్టుడనై యదిగాక త్రోవఁగఁ
బోలునె నాకుఁ గాలకరముద్రితమానవఫాలలేఖిలఁ.

ఉ. నీ విపు డశ్వమేధమున నిక్క-పుఁగూరిమి గల్గి యిట్లు నీ
త్రోవకు వచ్చినాఁడవని తోఁచిన దెంతయుఁ దెల్లమయ్యె
భావము, దైవయోగమునఁ బౌరుష మడ్డము గాచుగాని మే
ధావివి గానఁ జెప్పెదను దాల్మి భవిష్యము నాలకింపమి !

ఉ. రాజుల కశ్వమేధము గరం బుచితంబగు దానికీపు నే
రోజు గడంగు దవ్వొధికి నోర్వక వానవుఁ డడ్డునేయును
త్రేజముతోడ నట్లులని తీర్పఁగఁబూనిన దాని మానఁగా
నీజతనంబు చెల్లనె ? గణించునె దైవము పౌరుషంబులఁ ?

క. కావున గాఁగలకార్యంబీవిధిఁ జనుటెఱుఁగుదేని యిటుత్తిజలున్
నీవును నప్పురుహూతుఁడుఁ-గావించిన తప్పు లేమిగాంచెదు వత్సా!

ఉ. ఇప్పటి కశ్వమేధవిధి నీవ యొనర్చెద వింకదీని పే
రొప్పదు నావిధాత సెలవొప్పు, నిదేమి? సమస్తయజ్ఞముల్
ముప్పునఁ బోవు వానిఫలముల్ తెగనమ్మెడి విప్రజాతిచే
దప్పక సర్వభూతములు తత్ప్రళయంబునఁ గూలుకై వడిన్.

వ. కావున సచరాచరంబైన యీసకలప్రపంచంబు దైవాధీనంబు యగుటంజేసి పురు
షుండు పౌరుషంబున నించుకేని తత్ప్రతికారంబు చేయనోపంజని భావింపు మన్నంత
సన్నరనాయకుం డిట్లనియె.

గీ. అనఁకు! యియ్యాగ మితట నాగిపోవఁ-గారణం బెఱిగింతువే గరుణతోడ
నీదు దీవనకతమున నేర్పుకొలఁది-దానిఁ దోఱఁగింపఁ జూతు నేమైనఁగాని.

మ. అనినన్ సాత్యవతేయుఁ డిట్లనుఁ గుమారా, నీకు భద్రంబు; చా
లును దాని దొలఁగింతునంట, యట నాలోచింపు లోకేశుశా
పనిమిత్తం, బిక భూమియుండుగ మహిపాలావళిన్ నీకుండ
క్క నొరుం డొక్కని కశ్వమేధమున వంకం జూడఁగాదేనియున్.

చ. అనవుడు భూవరుండు చతురాసను శాపము నోకి యింక భూ
విని హయమేధమాఁగఁగ నిమిత్తమునేనయి దుర్యశంపుబు
ధనమును జొత్తునేని, యురిత్రాళులఁ జిక్కిన రాజహంసచ
ర్యను గనఁజాల విష్ణుపదమంచు భయంపడి యమ్మునీంద్రుఁడో.

గీ. యోగిజనవంధనీయ! నీయోగదృష్టి-దురగమేధనిన్మత్తి నేతువును గాఁగ
నట్ల తత్పునరాస్మాత్తి నరసిత్తే-త్రెలివి కూరిమి నావంబు తీర్చుమనఁగన్.

గీ. వ్యాసుఁ డిట్లువచించె దినాంత వేళ-నఖిల తేజంబు భాస్కరునం భూమి
నట్టలీ హయమేధంబు నణఁగియుండు-బ్రహ్మణోత్తములందన్మత్తి నేతువును గాఁగ.

వ. ఇట్లీ యాగంబు చాలకాలంబు వారియందు జ్ఞానకూటమున విలసంతై యుండునంతఁ
గలియుగంబునఁ గొంతకాలంబునకుఁ గాశ్యపగోత్రంబున జేనానియను మత్రియుండు
తపోన్విష్ట కునికి పట్టయిన భూవివరంబు వెలువడి యీవలకు వచ్చి విధ్యుక్తంబుగ
మరల దీని నాచరించి తరువాతవారికి మార్గదర్శి కాఁగలండు.

విశ్వవిద్యాలయములు-ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము

మామిడిపూడి - వెంకటరంగయ్యగారు, యం. ఏ.

ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము యొక్క యుద్దేశముల ననుసరించి ప్రత్యేకముగ ఆంధ్రదేశలాభము నుపేక్షించి స్థాపింపబడిన సంస్థలలో ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయముకొని యొకటియైయున్నది. దీనిమూలమున దేశమున కధికముగ ప్రయోజనము సమకూరునని ప్రబలనేతలు తలచుచున్నారు. ఆప్రయోజనమెట్టిదో, అది కలుగుటకై విద్యాభిమానులు చేయవలసిన కృషియెట్టిదో మనము తెలిసికొనవలసియున్నది. ఈసందర్భమున ఇప్పటికే ఒకగొప్ప విషయమై ప్రముఖులలో ఆభిప్రాయభేదముగపడుచున్నది. ఆనర్కు, యం. ఏ. లో నగు ఉత్తమపరీక్షలకు కావలసిన విద్యను నేర్చుకొనకాలను విశ్వవిద్యాలయమువారే స్థాపించి నడిపింపవలయునని కొందరును కొనుచున్నారు; మరికొందరు రిట్టిమార్పున కంగీకరించక, రాజమహేంద్రవరము, అనంతపురము మొదలగు ప్రదేశములం దిప్పుడుండు కలాశాలలే ఇట్టి ఉన్నతవిద్యను నేర్పవలసినదని తలచుచున్నారు. ఈవిషయమును గురించిన వాదప్రతివాదములను పరిశీలించగా విద్యావిషయములలో యథార్థమును కనుగొనవలయునను ఆసక్తిగల ఆంగ్లం లనేకులున్నారని తెలియుచున్నది. అట్టివారును, తుదకు కార్యక్రమమును నిర్ణయించు అధికారులును ఈసందర్భమున ఏయే విషయముల ఆలోచించవలయునో తెలుపుటకై ఈవ్యాసము వ్రాయబడినది.

(1) విశ్వవిద్యాలయముల ఉద్దేశములు.

విశ్వవిద్యాలయముల ఉద్దేశములు ఎట్టివో, అవి యెట్లుండవలెనో మనము తెలిసికొనినగాని ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయముయొక్క కార్యక్రమమును నిర్ణయించబాలము. (1) గుమారు డెబ్బదిసంవత్సరములుగ పనిచేయుచుండు మద్రాసు, బొంబాయి, కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయములయొక్క ముఖ్యోద్దేశము పాశ్చాత్యవిజ్ఞానమును

మన దేశమందు వ్యాపింపజేయుటయని చెప్పవచ్చును. ఇటీవలవరకు ఈవిద్యాలయములను చేయుచుండిన పని ఇదియొక్కటే. వీరు నిర్ణయించిన బి.ఎ., యం.ఏ. మొదలగు పరీక్షలలో ఉత్తీర్ణులైనవారు నేర్చుకొనుచుండు విద్య ఇట్టిదే. (2) కాని, మనదేశమందు కలకత్తా బహు విశ్వవిద్యాలయములు ఇంతటితో తృప్తిపొందియుండకూడదు. పాశ్చాత్యవిజ్ఞానముతోపాటు ప్రాచ్యవిజ్ఞానమునకుకూడ గౌరవము నియ్యవలెను. ఇంగ్లీషుభాషయొక్కటే మనకు ముక్తిసాధనముకాదు. మనమాతృభాషయు, మనము పవిత్రములుగ నెంచు సంస్కృత ప్రాకృతములును, అరబ్బీపారశీక భాషలును మనకు పఠనయోగ్యములైనవే. ఇట్లే పాశ్చాత్యదేశచరిత్రలు మాత్రమేకాక మనదేశచరిత్రమును, ప్రాచ్యదేశములగు జపాన్ చైనా మొదలగు దేశములచరిత్రములును, మనవేదాంతము, జ్యోతిషము, గణితము, రాజనీతి, అర్థశాస్త్రము లోనగు విద్యలనన్నిటిని మనము చదువవలసియున్నది. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ మెంతవరకు ప్రాచ్యవిద్యల వ్యాప్తికి తోడ్పడునో చూడవలసియున్నది. (3) సాధారణముగ విశ్వవిద్యాలయములు విద్యావిషయమై చేయవలసినపనులు రెండు కలవని చెప్పవచ్చును. ఇట్టివిద్యకు సంగ్రహింపబడిన విద్యార్థులకు విద్యార్థులకు మనదేశమును మొదటి పని. పరిశోధనములను క్రొత్తజ్ఞానమును సంపాదించుట రెండవది. ఇదివరకు మనదేశములో స్థాపింపబడిన విశ్వవిద్యాలయములు మొదటివిని మాత్రమే చేయుచున్నవి. రెండవవి జరుగనివి కావలసి అవకాశములను అవి కల్పించియుండుటను క్రొత్తదేశములను విద్యార్థులు సత్వములను ప్రేమింపవలయుములను నశింపజేయువాటిని తమజీవులకు బోధించియున్నామని తమ తెలివితేటలను పయోగించి స్వతంత్రముగ క్రొత్త సిద్ధాంతముల నేర్పరుపకున్నారు. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము ఏవిషయమున

యమున మార్పు కలుగవలెను. ఈవిశ్వవిద్యాలయ పండితులు తమ స్వయంకృషివలన జ్ఞానాశీవృద్ధి కెంతవరకు తోడ్పడగలరో చూడవలసియున్నది. ఇందుకుకావలసిన ఏర్పాటులను విద్యాలయమువారు చేయనియెడల ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము సార్థకము కాజాలవని చెప్పవలసి యుండును. (4)జ్ఞానవాల్మీకి, నూతనజ్ఞాన సంపాదనము- ఈరెంటికంటెను నుత్తమమైన మహాకార్యమొకటి విశ్వ విద్యాలయముల మూలమున జరుగవలసియున్నది. విద్య నేర్చుకొనుటకై వచ్చిన యువకులను యోగ్యులుగను, సత్సంప్రదాయముల ననుసరించి తమతమ ధర్మములను నెరవేర్చువారుగను చేయుటయే ఈ మహాకార్యము. యోగ్యత లేనినాడుపాండిత్యమెంతయుం శినలాభమేమి? పూర్వకాలమున మనదేశమందు బ్రహ్మచర్యమును, గురు కులవాసమును విద్యార్థులకు విధియైయుండెను. అట్టివిధికి లోబడినవారలకు మాత్రమే గురువులు విద్యల నేర్పుచుండిరి. విద్యపూర్తి చేసి స్వగృహమునకు మరలివచ్చిన విద్యార్థి అభిమానశాస్త్రమందు పరిపూర్ణపాండిత్యము సంపాదించినవా డగుటయేకాక దానికితోడు తన కుల ధర్మములను చక్కగ నెరిగి దాని ప్రకారము నడుచుకొనుటకు సంసిద్ధుడై యుండెను. బ్రహ్మచర్యము నిర్ణీతమై యుండినందునశరీరమనోదార్ధ్యములగలవాడైగృహస్థ ధర్మముల చక్కగ నిర్వహించగలవాడై యుండెను. స్నానము, జపము, తపము, దైవభక్తి, పెద్దలయెడ గౌరవము లోనగు సుగుణములను, సదాచారములను సంపాదించినవాడై యుండెను. కావున విద్యావంతుడనినపండితుడనిమాత్రమే కాక పాండిత్యమున కనుగుణమగుశీలము గూడ కలవాడని చెప్పదగియుండెను. ప్రస్తుతకాలమున విశ్వవిద్యాలయములం దారి తేరిన యువకుల విషయమై ఇట్టియర్థము చెప్పటకు వీలున్నదా? విశ్వవిద్యాలయ పరీక్షలకు చదువరోరువారు పదిహేను పదహారుసంవత్సరముల వయస్సుననే తల్లిదండ్రులనువదలికలాశాలలుండు పట్టణమునకు వెళ్లుచున్నారు. అప్పటినుండి అయిదారు సంవత్సరములు, విద్యపూర్తియగువరకును, వారటిపట్టణమునందే కాలము గడుపుచుందురు. ఏదియోఒక విధియందొకగదిని అద్దెకుపుచ్చుకొని పూటకూడియిండ్లలో భోజనముచేయుచు, కాఫీక్లబ్బులలో ఫలహారముల గావించుచు,

అప్పిచ్చుటకు సిద్ధపడియుండు దుకాణములలో కిల్లీలు, సిగరెట్లు, మట్టుకొనుచు, ఇష్టానుసారముగ నాటకములు, సినిమాలు, పాటకచ్చేరిలు మొదలగు ఖనోదములందు కాలము గడుపుచు నిర్ణీతపద్ధతికి దేనికి లోబడవలసిన జరూరు లేక విద్యార్థులు కాలముగడుపుచుండుట అందరికి తెలిసినవిషయమే. ఏవయస్సునందు కట్టుదిట్టములును, పెద్దలజగదూకతయు, అనుభవజ్ఞులసాంగత్యమును అత్యావశ్యకములో ఆవయస్సున మనము మన యువకులను స్వచ్ఛందవిహారమునకై వదలిపెట్టుచున్నాము. తల్లిదండ్రులుగాని, ఉపాధ్యాయులుగాని, కళాశాలాధికారులుగాని, విశ్వవిద్యాలయాధికారులుగాని ఈవిషయమందేలాటిశ్రద్ధను వహించుటలేదు. కావున విద్యమూలమున ఏయేలాభములు కలుగవని మన మెంచుచుండు మో, ఏయేలాభములు ప్రాప్తినకాలపు విద్యాపద్ధతుల మూలమున కలుగుచుండెనో వానిలో సమాప్తాంశమైన ఇప్పటి విశ్వవిద్యాలయము లేర్పరచు విద్యావిధానమువలన కలుగుటలేదు. ఇట్టి స్థితియందు సహితము మన విద్యార్థులు భ్రష్టులుగాక కొంతవరకైన తమజాతిధర్మములను నిలబెట్టుకొనగలిగియుండుటకు వారిపూర్వజన్మ సంస్కారమే కారణముగాని మరియొకటి కాదు. గనుక విద్యార్థుల కష్టసుఖముల గ్రహించి, గరుకులవాసపద్ధతుల నేర్పరచి, తగుశీలిని వారిని శిక్షించి, వారిని క్రమమార్గమున బెట్టుట విశ్వవిద్యాలయమునకు విధియై యున్నది. నిజమైన విద్యకిదియే లక్షణము. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమీపనికి పూనని పత్యమున దేశమునకు దాని మూలమున విస్తారలాభము కలుగజాలవచ్చును.

ఈవిషయార్థముల నన్నిటిని ముత్రాను విశ్వవిద్యాలయము నెరవేర్చు దేశమునకు కారణముగా చెప్పినే గదా ఆంధ్రదేశమునకు ప్రత్యేకముగ నొక విశ్వవిద్యాలయము కావలయునని మనము చెప్పవలసింది. మనము కోరినట్లుగ మనకొక విశ్వవిద్యాలయము లభించినది. ఇదియెంతవరకు విద్యార్థులకు నెరవేర్చగలదో మనము విచారించవలసింది.

2. దేశభాషలందు- దేశీయనిజ్ఞానము ఏయే భాషలను, ఏయే విద్యలను మన విద్యాలయమందు నేర్పవలసినదియు నిర్ణయించుటకు విద్యా

లయము వారికి స్వాతంత్ర్యము కలదు. పండితసభ (Academic Council) వారివిషయములకు సంబంధించిన తీర్మానముల నెట్టిచై నను చేయవచ్చును. ఇప్పటికి ఈసభవారు రెండుమూడు ముఖ్యములగు తీర్మానముల చేసిరి. బి. ఏ. పరిక్షయందు ఆంధ్రభాషను అభిమాన శాఖగ నెన్నుకొనిన విద్యార్థు లిదివరకు దక్షిణఇండియా చరిత్రలో అరవదేశమునకు సంబంధించిన చరిత్రను విశేషముగ చదువవలసియుండెను. ఇప్పుడట్లుగాక ఆంధ్ర దేశచరిత్రను ఎక్కువగ చదువవలయునను తీర్మానము కావించబడెను. ఇట్లే హిందూ దేశచరిత్రకును, హిందువుల రాజనీతికిని, భరతఖండ రాజ్యాంగచరిత్రకును ఎక్కువప్రాముఖ్యమునుకలిగించు నుద్దేశముతో వీరు మరి కొన్ని మార్పులను చేయ నుద్ద్యుక్తులై యున్నారు. ఇంతకంటె ముఖ్యమైన విషయము మాతృభాషమూలముననే విద్యలనన్నిటిని నేర్పుట. ఈపద్ధతి నవలంబించుటవలన కలుగుసాధక బాధకముల నన్నిటిని ఆలోచించి ఆచరణయోగ్యముగు కార్యక్రమమును నూచించవలసిన దని వీరొక ఉపసంఘమును స్థాపించిరి. ఈ ఉపసంఘమువారు ఎట్టి తీర్మానమును చేసెదరో తెలియదు. కాని, సమస్తవిద్యలను మాతృభాషమూలముననే నేర్పవచ్చునను తీర్మానము కావించుటయే యుక్తమనితోచుచున్నది. అట్లు చేసిన యెడల సనకు రెండుమూడు విధములగు లాభములు చేకూరును. (1) విద్యార్థులకు శాస్త్రజ్ఞానము ఇప్పటికంటె నెక్కువ నులభముగ అలవడును. ఇంగ్లీషు భాషమూలమున వారిప్పుడు శాస్త్రములను చదువుటవలన ఇంగ్లీషు భాషవారికి పూర్తిగ స్వాధీనము కాకుండుటచే వారికృషియంతయు భాషను స్వాధీనము చేసుకొనుటయందే వినియోగమగుచున్నది. శాస్త్రార్థమును గ్రహించుటకు కావలసినంత అనకాశము వారికి లేకున్నది. చదివిన శాస్త్రములు వారికిపూర్తిగ స్వాధీనము కాకుండుటకు కూడ నిదియే కారణము. మరి యేదేశమందు కూడ విదేశభాషమూలమున విద్యల నేర్చుకొనుపద్ధతి లేదు. కావున మనవారి సందర్భమున కోరుచుండు మార్పు సహేతుక మైనదనియు లాభకారి యనియు చెప్పవచ్చును. (2) ఆంధ్రభాషలోని వాఙ్మయము వృద్ధియగుటకును దానిమూలమున జనసామాన్యమునకు ఉన్నతవిద్యలభించుటకును ఇదిచాలావశ్యకము. మూడుతరములనుండి మనవారు విశ్వవిద్యాలయములందు విద్యల నేర్చుకొనుచున్నను మన వాఙ్మయము మాత్రము వృద్ధికా లేదు. ఏవియోకొన్ని నవలలు, నాటకములు బయలుదేరినవి కాని చరిత్రము, రాజకీయము, ఆర్థికము వేదాంతము, ప్రకృతిశాస్త్రము లోనగు గ్రంథములసంఖ్య చాల స్వల్పముగ నున్నది. విశ్వవిద్యాలయములలో చదివిన వారికి ఆంధ్రభాషాపరిచయము మిక్కిలి తక్కువగుటయే దీనికి కారణము. తాము నేర్చుకొనిన విషయములను ఇంగ్లీషుభాషలో న్యక్తపరచుటకు వలయు సామర్థ్యము కొంచెముగనో, గొప్పగనో కిరికి కలదుకాని ఆంధ్రభాషలో వ్రాయుసామర్థ్యము తక్కువ. భాష అభివృద్ధియగుట అనగా నేమి? ఎంతటి క్లిష్టమైన అభిప్రాయములనుకూడ మనభాషచూలమున మనము తెలియపరచగలిగిన నాడేకదా మనభాష అభివృద్ధియగుట! ఇట్లుభివృద్ధి అయినగాని విద్యావంతులమూలమున జనసామాన్యమునకు విస్తారలాభము కలుగజాలను. (3) ఇప్పుడు మనమందరము స్వరాజ్యమునకై పాటుపడుచున్నాము. స్వరాజ్యమునగా ప్రజాపరిపాలనమని చెప్పుచున్నాము. ఈ స్వరాజ్యసంపాదనములో జనసామాన్యముయొక్క సాహాయ్యముండుట అత్యవశ్యకము. స్వరాజ్యములభించినతర్వాతకూడ దానిని నిలబెట్టుటకు జనసామాన్యముయొక్క సాహాయ్య మవసరమైయున్నది. ఇట్టిసాహాయ్యమెప్పుడు చేసారును? దేశములోని ప్రతిమనుష్యుడను దేశమునకు సంబంధించిన ఆర్థిక రాజకీయ సాంఘికవిషయముల గురించి శాస్త్రీయమైన జ్ఞానము కలవాడైనప్పుడుకదా! అట్టిజ్ఞానము ప్రజల దుష్టములగుటకు దేశభాషలో ఉద్భవింపములు బయలుదేరుకొని ప్రధానసాధనము. మన విద్యార్థులకును ఇట్టివిభాషమూలమున శాస్త్రముల నెంతకంటె నుపయోగపడుదునో అంతవరకు వాటికి గ్రంథములు వ్రాయగలిగియుండుదు; ఈ విషయములపైకించి వారికిగల అభిప్రాయములను జనసామాన్యమునకు తెలుపజాలియుండిరి. కావున మాతృభాషద్వారా ఉన్నతవిద్యలను నేర్చుకొనుట అత్యవశ్యకము. ప్రస్తుతకాలమున విద్యావంతులకును, జనసామాన్యమునకును నిజమైన ఐకమత్యములేదు. వారి అభిప్రాయములు

మునకు ఉన్నతవిద్యలభించుటకును ఇదిచాలావశ్యకము. మూడుతరములనుండి మనవారు విశ్వవిద్యాలయములందు విద్యల నేర్చుకొనుచున్నను మన వాఙ్మయము మాత్రము వృద్ధికా లేదు. ఏవియోకొన్ని నవలలు, నాటకములు బయలుదేరినవి కాని చరిత్రము, రాజకీయము, ఆర్థికము వేదాంతము, ప్రకృతిశాస్త్రము లోనగు గ్రంథములసంఖ్య చాల స్వల్పముగ నున్నది. విశ్వవిద్యాలయములలో చదివిన వారికి ఆంధ్రభాషాపరిచయము మిక్కిలి తక్కువగుటయే దీనికి కారణము. తాము నేర్చుకొనిన విషయములను ఇంగ్లీషుభాషలో న్యక్తపరచుటకు వలయు సామర్థ్యము కొంచెముగనో, గొప్పగనో కిరికి కలదుకాని ఆంధ్రభాషలో వ్రాయుసామర్థ్యము తక్కువ. భాష అభివృద్ధియగుట అనగా నేమి? ఎంతటి క్లిష్టమైన అభిప్రాయములనుకూడ మనభాషచూలమున మనము తెలియపరచగలిగిన నాడేకదా మనభాష అభివృద్ధియగుట! ఇట్లుభివృద్ధి అయినగాని విద్యావంతులమూలమున జనసామాన్యమునకు విస్తారలాభము కలుగజాలను. (3) ఇప్పుడు మనమందరము స్వరాజ్యమునకై పాటుపడుచున్నాము. స్వరాజ్యమునగా ప్రజాపరిపాలనమని చెప్పుచున్నాము. ఈ స్వరాజ్యసంపాదనములో జనసామాన్యముయొక్క సాహాయ్యముండుట అత్యవశ్యకము. స్వరాజ్యములభించినతర్వాతకూడ దానిని నిలబెట్టుటకు జనసామాన్యముయొక్క సాహాయ్య మవసరమైయున్నది. ఇట్టిసాహాయ్యమెప్పుడు చేసారును? దేశములోని ప్రతిమనుష్యుడను దేశమునకు సంబంధించిన ఆర్థిక రాజకీయ సాంఘికవిషయముల గురించి శాస్త్రీయమైన జ్ఞానము కలవాడైనప్పుడుకదా! అట్టిజ్ఞానము ప్రజల దుష్టములగుటకు దేశభాషలో ఉద్భవింపములు బయలుదేరుకొని ప్రధానసాధనము. మన విద్యార్థులకును ఇట్టివిభాషమూలమున శాస్త్రముల నెంతకంటె నుపయోగపడుదునో అంతవరకు వాటికి గ్రంథములు వ్రాయగలిగియుండుదు; ఈ విషయములపైకించి వారికిగల అభిప్రాయములను జనసామాన్యమునకు తెలుపజాలియుండిరి. కావున మాతృభాషద్వారా ఉన్నతవిద్యలను నేర్చుకొనుట అత్యవశ్యకము. ప్రస్తుతకాలమున విద్యావంతులకును, జనసామాన్యమునకును నిజమైన ఐకమత్యములేదు. వారి అభిప్రాయములు

ఆచర్యములు వేరు; జనసామాన్యముయొక్క అభిప్రాయములు, ఆచర్యములు అంతకంటె విలక్షణములై యున్నవి. వీటినిన్నిటిని సమన్వయించినగాని దేశక్షేమముకొరకు కావలసిన మార్పు లేవియు జరుగవు. ఈ సమన్వయమునకు విద్యావంతుల భావయు, జనసామాన్యముయొక్క భావయు నొకటే యగుట ముఖ్యసాధనము. దీనిని బట్టికూడ మాశ్రీభాషద్వారా విద్యలను నేర్చుకొనుట అత్యవశ్యకమని స్పష్టమగుచున్నది. కావున నీవిషయమును విమర్శించుటకేర్పరుపబడిన ఉపసంఘమువారి మేచేయబోవుచున్నారో తెలుసుకొనుటకు దేశమందనేకులు కుతూహలులై యున్నారు.

విశేషకష్టములేక దేశభావలను, జాతీయవిద్యలను వృద్ధిచేయుటకు ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమువారి కవకాశమున్నదనుట స్పష్టము. విద్యాభిమానులు మాత్రము జాగరూకులై యుండి, విద్యాలయమువారు వారి విధులను శ్రద్ధతో నిర్వహించుచుచున్నారా లేదాయని గమనించుచుండవలెను.

3. పరిశోధన

‘పరిశోధన’ అను విషయమును గురించి ఇదివరకే కొంత వ్రాసియుంటిని. విశ్వవిద్యాలయముల మూలమున చేపాడవలసిన ఫలములలో ‘సత్యము’ ఇదియని తెలిసికొనుట ముఖ్యమైనదిగ నున్నది. మన మేవిషయమునుగురించి ఆలోచించినను యథార్థమిదియని చెప్పుటకు వీలులేదని స్పష్టమగుచున్నది. ప్రతిజ్ఞాప్రాయమున ఇట్టి సిద్ధియందే యున్నది. పదార్థ విజ్ఞానశాస్త్రమున తిర్కింపబడు అణువు పరమాణువు లోనగువాని తత్త్వమునుగురించి పదిపదిహేను సంవత్సరముల క్రిందట సత్యములని యెంచబడిన అంశము లనేకము లిటీవలి పరిశోధనలవలన సత్యములు కావని ఏర్పడెను. జంతుకోటిలోని ప్రాణము వృక్షకోటిలోని ప్రాణముకంటె విలక్షణమైనదని ఇటీవలివరకు వృక్షశాస్త్రజ్ఞులును, జీవశాస్త్రజ్ఞులును చెప్పుచుండిరి. కాని జగదీశచంద్రబోసుగారి పరిశోధనలవలన పదార్థములన్నిటియందును సమాన లక్షణములుగల ప్రాణమున్నట్లేర్పడెను. ఇరువదిముప్పది సంవత్సరముల క్రిందటివరకు ‘ఆర్యులు’ ప్రప్రథమమున మధ్యమక్షేత్రములో నుండిరిని చరిత్రకారులు చెప్పుచుండిరి.

కాని ఇని తప్పనియు, వారినివాసభూమి ఐరోపాఖండమనియు ఇప్పటివారుచెప్పుచున్నారు. ఇట్లే ప్రతిజ్ఞాప్రయందును నూతనములగు అంశములనేకములు బయల్పడుటయు, అందుమూలమున వస్తుతత్త్వమును మనవ్య తత్త్వమును గురించిన మన అభిప్రాయములు మారుటయు జరుగుచున్నది. ఇట్లు మారిమారి మన అనుభవము అధికము కానుకాను మనకునిజమైన తత్త్వమేదియో గోచరమగును. విద్యావ్యాసంగమువలన తుదకు కలుగఁఫలమిట్టిదే. ఇదియే సత్యాన్వేషణము.

ఇట్టిసత్యాన్వేషణ మెల్లకాలములందు, ఎల్ల దేశములందును విద్యాసీతముల నలంకరించు పండితులచే చేయబడుచున్నది. విద్యాసీతము సజీమా, నిర్జీవమాయని నిర్ణయించుట కిదియే మూలనూత్రము. దీనినిబట్టి చూచినయెడల మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయము నిర్జీవమైనదని స్పష్టమగును. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ మట్లుగాక సజీవముగ నుండి జ్ఞానసముదాయము వృద్ధియగుటలో తోడ్పడి ‘సత్య’స్వరూపమును నిర్ణయించుటలో పాల్గొనవలయుననికదా మనమందరము కోరవలయును. ఈకోరిక సఫలమగుటకు ఇప్పటికేమియు అవకాశమున్నట్లు కనపించదు. ఏలయునగా దీనికి ద్రవ్యసహాయ మత్యావశ్యకమై యున్నది. సత్యాన్వేషణము చేయుటలో (1) పాండిత్యమును ఉత్సాహమును గల విద్యావంతులను, (2) వారి పరిశోధనలకు వలయు సాధనసామగ్రియు ఉండవలెను. బహుశః ఇట్టిపరిశోధకు లనేకులు ఈక్షణమందు ఆంధ్రదేశమున లేకపోవచ్చును. లేరని తోచినయెడల అట్టివారిని తయారుచేయుటకు విశ్వవిద్యాలయాధికారులుపూనవలయును. విద్యావంతులగుటకే తోడ్పడినవలయునని ఇంగ్లండు జర్మనీనిమిషాదుల దేశములలోని విశ్వవిద్యాలయములకు నామినేషన్ల ఆక్రమణమును పరిశోధకాని గణ్యులవద్ద రెండుమూడుసంవత్సరములకాలము పరిశోధనపద్ధతుల నేర్చుకొనివచ్చుట కొరచునయవలెను. ఇట్టివారు తిరిగివచ్చినతరువాత పరిశోధకులుగా నున్నవారిందుసాధనములన్నిటికి నావకావలసిన సాధనములను రసాయనశాస్త్రమున పశుచికిత్సాస్త్రము లావలసినయందు పరిశోధనచేయుటానికి కావలసిన సాధనములు—(Apparatus)ను, అధికాస్త్రము, నీతిశాస్త్రము

ము లోనగువానియందలి పరిశోధకులను కావలసిన గ్రంథ పముదాయమును విశ్వవిద్యాలయమువారు సమకూర్చు వలెను.

ఇదంతయు ద్రవ్యసహాయమువలన కావలసిన పని గాని కేవలము ఉత్సాహమువలన జరుగనేరదు. ఇందుకై లక్షలకొలది ద్రవ్యసహాయకము. పూర్వకాలమున మన దేశమందు అమరావతి, నాళంద, నవద్వీపము, తక్షశిల, కాళి మొదలగుపట్టణములలో వేలకొలది విద్యార్థులును, వందలకొలది గురువులును ఏకకాలముం దిట్టివిద్యావ్యాసంగము చేయుచుండిరనియు, అట్టివారికి కావలసిన ఐన తుల నన్నిటిని దేశమును పరిపాలించుచుండినరాజులును తదితరులగు ధనికులును కల్పించియుండిరనియు, కొన్ని విశ్వవిద్యాలయములకు వందలకొలది గ్రామములు ఇనా ములుగ నియ్యబడి యుండిననియు మనము గ్రంథము లందుచదివియున్నాము. ఇటీవలికాలములో ఇంతటిగొప్ప విశ్వవిద్యాలయములు మన దేశములో లేకుండినను అచ్చటన్నట ఘనులగు పండితులుండుటయు, వారు వారి అభి మానశాస్త్రములను వారిదగ్గర చదువుటకువచ్చిన విద్యార్థుల కెట్టి ప్రతిఫలమును కోరకనేర్పచుండుటయు, అట్టి వారి జీవనార్థమై అగ్రహారములు, ఇనాంభూములు రాజు లిచ్చుటయు మనకు తెలిసియున్నది. కనుక విద్యావ్యాప్తికిని పరిశోధనకును ప్రభువులయొక్కయు ప్రజలయొక్కయు బౌదార్యమే ఆధారము. సామాన్య ప్రజలెల్లప్పుడు దరిద్రులైయుండుటచే ఇట్టి బౌదార్యమును ధనికులగు వర్తకులును జమించారులును చూపన లసియున్నది.

ఇప్పటికాలమున మన దేశములోని తక్కినరాష్ట్రములందు స్థాపింపబడిన విశ్వవిద్యాలయములపట్ల ప్రభుత్వమువారును ధనికులును వారి యౌదార్యమును చూపించియున్నారు. కలకత్తా, ఢక్కా, లక్నో మున్నగు విశ్వవిద్యాలయముల కేటేట అయిదారులక్షలరూపాయలను ప్రభుత్వమువారిచ్చుచున్నారు. ధనికులగువారు ఇరు వది ముప్పదిలక్షలమొత్తమును విరాళముగ నిచ్చియున్నారు. కాని మనకిట్టి యదృష్టము పట్టినదికాదు. ఏటేట ఇంతసామ్యునిచ్చెదమని ప్రభుత్వమువారు చెప్పి యుండలేదు. ఇదియే ఇప్పటి చట్టములోగల గొప్ప

లోపము. తామెంతోకష్టపడి ఈ చట్టమునుగావించి ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించినట్లు పాత్రో గారును, వారిన్నే హితులును చెప్పుచుండురు. కాని, వారు కష్టపడి నిర్మించినది ప్రాణములేని శరీరము. దానికి ప్రాణప్రతిష్ఠగావించి శాశ్వతముగ జీవించియుండునట్లు చేయుట అసంభవము. దీనిని చేయగలవారు ఇప్పటి మంత్రివర్గమువారును, ఇప్పటిశాసనసభలోనుండు సభ్యులును. ఎన్నికలకాలముందు వారికి వోట్లనిచ్చినవారందరు విశ్వవిద్యాలయమున కిట్టి సహాయముచేయునట్లు వారిని ప్రేరేపింపవలసియున్నది. సాలువకు అయిదు లక్షలరూపాయలైన ప్రభుత్వమువారు విశ్వవిద్యాలయమున కిచ్చినగాని పరిశోధనకు వలయువసతు లేర్పడ జాలవు.

4. కొన్ని ఆక్షేపణలు

కాని ఈసందర్భములో కొన్ని ఆక్షేపణలకు సమాధానము చెప్పవలసియున్నది.

(1) విశ్వవిద్యాలయపరీక్షలం దు తీర్చులైన బి. ఏ. లు, ఎం. ఏ. లు, యల్. టీ. లు, లాయర్లు మొదలగు వారిలో అనేకులు నిరుద్యోగులై, వారి కుటుంబములను పోషించుకొనుస్థితిలో లేకున్నారు. కూలీపని చేసుకొని జీవించు సామాన్యజను లీ విషయమున విద్యావంతులకంటె ఎన్ని రెట్ల మంచిస్థితి యందున్నారు. ఇట్లుండ, ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ మొకదానినిస్థాపించి, ఏటేట వందలకొలది బి. ఏ.లను యం. ఏ.లను తయారుచేయుట వలన లాభమేమి? అని కొంద రడుగవచ్చును. లాభము లేని పక్షమున అట్టి విద్యాలయమును విరాళములిచ్చిన ప్రయోజన మేమి? అను శంకయు కలుగవచ్చును.

ఈ ఆక్షేపణలకు వారి సత్యమున్నదని విశ్వకర్తప్పడు. ప్రజలము మనదేశానికి విద్యావంతులౌచి కడుకోవనియొక నున్నది. తమవృత్తులు సంపాదించిన ఆస్తులను కుటుంబమువారును చేతికి లదికొనవాయలు ఖర్చు సెట్టికొనినన్నియొకష్టములగుపాత్రలే పరీక్షల యందు తీర్చులైనవారు కైలకు ముప్పదిలక్షలరూపాయలు సంపాదించుటకు తగిన యాగృతిలేనివారై యున్నారు. కాని దీనినిబట్టి విశ్వవిద్యాలయములవలన లాభము లేదని

యూ, వాటిని పోషించుట అవశ్యకముకాదనియు వాదించుట న్యాయముకాదు. బుద్ధివికాసము, మనోనిశ్చయము, యోగ్యత మొదలగు గుణగుణములను సంపాదించుటయందు మాత్రమే విద్యప్రయోజనకారియగునని గాని ధనసంపాదన మందుకాదు. ధనసంపాదనాశక్తిని అది వృద్ధిచేయజాలని కారణముచే అది నిరుపయోగమైనదని మన మనుకొన కూడదు. మనఃస్థితి సుఖదుఃఖముల కొకధనము మాత్రమే ఆధారముకాదు. బుద్ధివికాసములు కూడ ఆధారములై యున్నవి. ప్రాచీనకాలముందు మన దేశములో ఉన్న తవిద్యను సంపాదించినవారు ధనాభిరాములై అట్లు చేయలేదు. వారిలో అనేకులు భిక్షుత్వముచేసి తిమ్మను, తమకుటుంబమును పోషించుకొనుచుండిరి. కావున విద్యయొక్క విలువను రూపాయలకాటుల పైసల మూలమునిర్ణయించుటకు విలువలేదు. ఇదిగాక, ఇప్పటికాలపు మన విద్యావంతులు గొప్ప జీతములలో గూడుకొన్న ఉద్యోగముల చేసినకాని తమ పరువుపర్వదల కాపాడుకొనుటకు విలువలేదను దురభిప్రాయము. కలిగియున్నారని. పాశ్చాత్య దేశములందు గాక పట్టపరీక్షలందు తీర్చులైనవారు స్వల్ప ఆదాయములతెచ్చి వ్యవసాయము, వ్యాపారములోనగు వృత్తులలో ప్రవేశించి, ఇట్టి వృత్తులు స్వగౌరవమునకు హానికరములు కావను నిశ్చయముతో సుఖముగ జీవనము చేయుచున్నారు. ఉన్న తవిద్యకు ఆమరకముగు వృత్తు లేవో కొన్నియున్నవనియు, అవశ్య తక్కినవాటిలో ప్రవేశించుట విద్యావంతులకు మర్యాదకాదనియు అభిప్రాయపడి మన విద్యావంతుల సేకకష్టము లనుభవించుచున్నారు. అట్లుగాక వారు స్వగ్రామములకు వెళ్లి ఇతరులు జీవించు విధమున తాముగూడ జీవించుటకు సిద్ధపడిన యెడల ఈకష్టములన్నియు నవశ్యములగును. పాఠశాలలు లేని గ్రామములలో పాఠశాలల స్థాపించియు, సహకారోద్యమమునకు సంబంధించిన సంస్థల నెలకొల్పియు, తగిన నాయకులు లేకపోవుటచే క్షీణించుచున్న పరిశ్రమల పునరుద్ధారణచేసియు, విద్యావంతులు సుఖజీవనము చేయుటకవకాశమున్నది. “ఇంతటి గొప్పవిద్యల నభ్యసించి తువకు ఈలాటి సామాన్యవృత్తులకు వెళ్లుటయో” అను దురభిమానమును విడనాడవలెను.

ఈ సందర్భమున మరియొక విషయముకూడ ఆలోచింపదగియున్నది. ఇదివరకు మన దేశమందుండిన మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయము లోనగునవి “వృత్తివిద్యలను” విశేషముగ గౌరవించియుండలేదు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము వారిట్లుగాక వృత్తులకల్పించు విద్యలను నేర్పుకళాశాలలను ఎక్కువగ స్థాపింపవచ్చును. వ్యవసాయము, ఇంజనీరింగు (Engineering), లోహపుష్పములచేయుట (Mining and Metallurgy) లోనగు విద్యల నేర్పుటకు మన విశ్వవిద్యాలయ మేర్పాటు గావించవచ్చును. అట్లు చేసినయెడల పై ఆక్షేపణకంత యవకాశముండదు.

కావున విరాళము లియ్యదలచినవారు ఉన్నత విద్యవలన లాభములేదని యనుకొనుట పొరబాటు. ఇప్పటి విద్యావిధానములలో లోపములున్నవనివారు తలచినపక్షమున, ఎట్టి విద్యావిధానములు లాభకరము లో నూచించుచు, అట్టివానికి తాము విరాళముల నియ్యవచ్చును. మొత్తముమీద, విశ్వవిద్యాలయమును పోషించుట ప్రభుత్వమువారికిని ఉదాత్తులగు ధనవంతులకును విధియని చెప్పకతప్పదు.

(2) ఇప్పటి విశ్వవిద్యాలయముల గురించిన ఆక్షేపణ మరియొకటికలదు. “విశ్వవిద్యాలయములు నేర్పువిద్య ప్రబలంవరికి ఉపయోగించునది కాదు. ఉద్యోగములు చేయదలచినట్టివారికిని, ఉన్నతవిద్యను సంపాదించుకొను స్వల్పసంఖ్యాకులకు మాత్రమే దాని వలన లాభము కలుగుచున్నది ప్రాథమికవిద్యయన్ననో ఇట్లుగాక జనసామాన్యమున కంతకు లాభకరముగ నున్నది. కావున విద్యాభ్యాసములకా భివృద్ధి, విద్యను ప్రోత్సహింపదలచు ప్రభువులును ప్రాథమిక పాఠశాలల స్థాపించుటకు ప్రభుత్వమునకును ప్రభుత్వమును భుజి పెట్టుట తగినది.”

ఈ ఆక్షేపణకూడ యజ్ఞశ్రీమంత్రిగారికిం చెబుటలేదు. (1) ఉన్నతవిద్యను సంపాదించినవారు రసకులు దేశమందుండినగొప్ప ప్రాథమికవిద్యను భోధించుటకు కావలసిన ఉపాధ్యాయులు దొరకజాలరు. ప్రైవేటు పరీక్షలలో కృతార్థులైనవాచే ప్రైవేటు పరీక్షలు

లోని బాలుర కుపాధ్యాయులైన యెడల వారు బోధించుచు దేమియున్నది; పిల్లలు నేర్చుకొనునది ఏమిటను? పసి పిల్లలకు బోధించు ఉపాధ్యాయులు సహితము గొప్ప పండితులుగను, కాస్త్రువేత్తలుగను ఉండుట అత్యవశ్యకము. అట్టివారిని తయారుచేయుటకు విశ్వవిద్యాలయము బహుములు గదా? (2) దేశముయొక్క—అనగా సామాన్యజనులయొక్క—బాగుటకులకు చాలవరకు దేశనాయకులు తెలివి తేటలును శక్తిసామర్థ్యములును ఆధారములై యున్నవి. ప్రతిదేశమందును కొందరు నాయకులుగను తక్కినవారు వారి ననుసరించి నడుచుకొనువారుగను నుండురుకదా? ఇట్టిస్థితిలో, దేశమును ఉద్ధరించెదమని చెప్పి, పనికి పూనునాయకులు విద్యావంతులై యుండుట అత్యవశ్యకము. విశ్వవిద్యాలయము లట్టి నాయకులను తర్ఫియి చేయునవిగనుక వాటిమూలమున కొందరికి మాత్రమేకాక దేశమునకంతకు లాభము కలుగుచున్నది.

ఇంతకంటె మరియొక గొప్పవిశేషమున్నది. విశ్వవిద్యాలయపండితుల కృషిమూలమున కనిపెట్టబడిన విజ్ఞానమును విద్యార్థులకేకాక జనసామాన్యులకునూడ తెలియపరచు సుద్దేశముతో పాశ్చాత్యదేశములందలి విశ్వవిద్యాలయము-భికారులు క్రొత్తసర్పము లనేకములు చేయుచున్నారు. దీనికి 'Extension Movement' అని పేరు. ఇట్టి యుద్యమమును కొనసాగించవలయునని ఆంగ్లవిశ్వవిద్యాలయమువారిప్పటికే తలపెట్టియున్నారు. ఉపన్యాసకులను పట్టాములకును పల్లెలకునుబంపి సామాన్యులు గ్రహింపదగిన విషయములను వారికిబోధింప నెంచియున్నారు. వ్యవసాయము, వ్యాపారము, ఆరోగ్యము, ప్రభుత్వవిధానము, లోనగువిషయములగురించిజనసామాన్యమునకు తెలియజలసిన దంతయోయున్నది. ఈ జ్ఞానమును వారియందు వ్యాపింపజేయుటకు తగినమార్గములను విశ్వవిద్యాలయమువారిలోచించుచుచున్నారు. ఇంతయు సఫలమగుటకూడ ద్రవ్యమవసరమై యున్నది. ఇందుకు వలయు ధనసహాయము నెవరైనచేసినయెడల విశ్వవిద్యాలయము మూలమున కొందరికే లాభమున్నదనియు, జనసామాన్యమున కంతకు లాభము లేదనియు చెప్పువారి ఆక్షేపా కవకాశము యుండజాలదు.

(3) గురుకులమునకు విశ్వవిద్యాలయముకాదనియు, అందుకు తగినవిద్యార్థులను ఆంగ్లవిశ్వవిద్యాలయమువారు చేసినగాని నిజమైనవిద్య దేశమందు వ్యాపింపజాలదనియు మరికొంద రాక్షేపించుచున్నారు. ఈవిషయమై పైన ఇదివరకే కొంత చెప్పబడియున్నది. కాని, గురుకులపద్ధతి విశ్వవిద్యాలయమందు నెలకొనవలయుననిన విస్తారద్రవ్యము కావలసియున్నది. విద్యార్థులును వారి గురువులును నివసించుటకు తగిన వసతిగృహముల కట్టవలసియున్నది. విద్యార్థులు చెడుమార్గముల బోకుండునట్లు చేయవలయుననిన ఒక్కొక్కగురువుయొక్క అధీనమందు పదిపది పానుగురు శిష్యులకంటె ఎక్కువ యుండకూడదు. ఒకగురువుయొక్క అధీనమందుండు శిష్యులసంఖ్య హెచ్చుకాను కాను వారిలో నొక్కొక్కనిలోటుపాటులను తెలిసికొని దానికితగినట్లు ఆతనిని బాగుచేయుటకు ప్రయత్నించుట కష్టతరమగును. ప్రతిశిష్యునియొక్క గుఱివములు గురువునకు తెలియుట అవశ్యకము. అట్టిదిశిష్యులసంఖ్య తక్కువగు నన్నప్పడే వీలగునుగాని ఇప్పటివలె వందలకొలది శిష్యులొక్కొక్క గురువుయొక్క అధీనమందుండినయెడల నది కొనసాగ నేరదు. అనగా ఉపాధ్యాయులసంఖ్య ఇప్పటికంటె నెంతో అధికము కావలసియున్నది. ఇదిజరుగుటకు ఉపాధ్యాయుల వేతనములకై ఇప్పటికంటె నధికద్రవ్యమును ఖర్చుపెట్టవలసియుండును. వసతిగృహముల కట్టుటకును ఉపాధ్యాయులసంఖ్య హెచ్చుచేయుటకును ద్రవ్యసహాయ మత్యవశ్యకము. ద్రవ్యము నియ్యదలచినవారు గురుకులవాసాభివృద్ధికై తమియ్య ధనమును వీనియొగపరవలయుననుచునటును విద్యార్థులయెడల ఈయాక్షేపాకుకూడవికాకముండదు. విశ్వవిద్యాలయముయొక్క ముఖ్యదేశమును సాగునైపుణ్యమును శిష్యులముఖ్యమని దీనినిబట్టి స్పష్టమగుచున్నది.

5. వరి ట్రేడింగ్ ముద్రాపత్రము విశ్వవిద్యాలయమునకు వ్రాసుట
పైన ఉపాధిగిరింపబడిన ఉదేశమున నెరవేరవలసినయెడల ఆంగ్లవిశ్వవిద్యాలయమునప్పటివలె వరి ట్రేడింగ్ ముద్రాపత్రముగూత్ర ముండుటమీది నిజమైన విద్యాపీఠముగ మార్పవలసియుండును. వరికొద్దనకు వలయు సౌకర్యము

యను, గర్భకులవాసపద్ధతియు, ప్రాశస్త్యవిద్యులను, తదితరములైన క్రొత్తవిద్యల వ్యాప్తియు అభివృద్ధిగాంచవలయుననిన ఈమార్పు అత్యవశ్యకము. ఆనర్పుయం. ఏ. మొదలగు పరీక్షలకు వలయు విద్యలను విశ్వవిద్యాలయము వారిచే స్థాపించబడిన కళాశాలలో నేర్వవలయునుగాని రాజమహేంద్రవరము, అనంతపురము లోనగు ప్రదేశములం దిప్పుడుండు కళాశాలలలో నేర్పుట లాభకరము కాదని చెప్పుటలోగల సత్యమిదియే. ప్రస్తుతము విశ్వవిద్యాలయము ఆంధ్రదేశములోని కళాశాలలలో చగువు విద్యార్థులను పరీక్ష చేయుటకు కావలసిన ఏర్పాటులను మాత్రము చేయుచున్నది. ఇంతకంటె నదిచేయుచుండు ఘనకార్య మేదియులేదు. విద్యలనేర్చు భారమంతయు కళాశాలలు వహించియున్నవి. ఇకముందుమాడ విశ్వవిద్యాలయము పరీక్షాపితముగ నే యుండునలెనని వాదించినయెడల పరిశోధనాదులు జరుగకపోవుటయే కా, ప్రభుత్వమువారును, ధనికులును విరాళములనియ్యవలసిన జరూరుండును. పరీక్షాపితమునకు విరాళము లేందుక? విరాళములమూలమున లభించిన ధనమున కప్పుడు వినియోగ మెట్లు?

కృష్ణాజిల్లా బోర్డువారు విశ్వవిద్యాలయమునకు మూడులక్షలరూపాయలను విరాళముగనిచ్చి వ్యవసాయమునకు సంబంధించిన ఉన్నతవిద్యను నేర్పుటకై ఆద్రవ్యము ఖర్చు పెట్టవలసినదిగ కోరియున్నారు. వారియభిమతము కొనసాగవలయుననిన విశ్వవిద్యాలయమువారు వ్యవసాయకళాశాల నొకదానిని స్థాపించి నడిపించవలయునుగదా? ఇట్లే మరియొకరైన ప్రకృతిశాస్త్రాభివృద్ధికై కొంతసొమ్మును ఇచ్చినయెడల ఆశాస్త్రమునందు పరిశోధనచేయుటకు వీలగు నట్లొకకళాశాలను స్థాపించి పరిశోధకవిద్యాలయములను నియమించి వారిచే విశ్వవిద్యాలయమువారు పనిచేయించనియెడల ఆసొమ్ము ఖర్చు పెట్టుట యెట్లు? కావున ప్రకృతిశాస్త్రకళాశాల యొకటి అత్యవశ్యకమగును. ఇట్లే ఏశాస్త్రమునందు పరిశోధన గావించుటకు విరాళములు దొరుకునో ఆశాస్త్రముల నన్నిటిని నేర్పుటకు తగినకళాశాలను విశ్వవిద్యాలయమువారు స్థాపించుటకు పూనువలెను. ఇట్టి కళాశాలలును

స్థాపించి పనిచేయుచుండిన యెడల విశ్వవిద్యాలయము నిజమైన విద్యాసీతమగును.

ఉన్నతవిద్యలను నేర్చుకళాశాలలు విశ్వవిద్యాలయమువారి అధీనమందుండకూడదని వాదించువారి వాదమే సరియైనయెడల పైజెప్పిన మార్పున కవకాశ ముండదు. ఉన్నతవిద్యకై ఏటేట అయిదులక్షలరూపాయలు ప్రభుత్వమువారు ఖర్చు పెట్ట నిశ్చయించి, ఆసొమ్మును విశ్వవిద్యాలయమువారి యధీనము గావించినయెడల విశ్వవిద్యాలయమువారికి సాంతకళాశాలలు లేకపోవుటచే వారామెత్తమును దేశమందుండు తక్కిన కళాశాలలకు పంచిపెట్టి ఆకళాశాలలద్వారా ఉన్నతవిద్య అభివృద్ధియగుటకు తగిన ఏర్పాటుల గావించవలసియుండును. అనగా అప్పుడు విశ్వవిద్యాలయాధికారులు చేయవలసినపని తపాలాధికారులు (Post office) చేయు పనివలె నుండునుగాని విద్యకు సంబంధించినట్టిదిగ నుండదు. దొరతనము వారిచ్చిన ధనమును తమయొద్దనుంచుకొనక ఏదో యొకవిధముగ ఇతరకళాశాలలకు గ్రాంటు (Grants) రూపమున విభజించుట మాత్రమే వారిపనిగ నుండును. విభజనముచేయుట యను ఈస్వల్పకార్యమునకు విశ్వవిద్యాలయమును నొక గొప్ప పేరుగల సంస్థను స్థాపించుటయెందుక? ఆసంస్థవ్యవహారముల నశువుటకై రెండువేలరూపాయల జీతమునిచ్చి వైసువాకొనలరుఅను నొక యుద్దోగిని నియమించి వారిసహాయమునకై మరి కొన్నివేలు ఖర్చుపెట్టి రిశిస్ట్రీరు, మేనేజరు మొదలగు ఉద్యోగిగణుల నేర్పరచుటయందుకు పరీక్షలచేయుటయు, గ్రాంటుల పంచిపెట్టుటయు అనేక నీరసంపనులను మాత్రమే చేయుటకు క్రొత్త విశ్వవిద్యాలయాని మొకటి అవశ్యకమే యిది. ఇంతకంటె ఘనకార్యమేదీనియో ఘన విశ్వవిద్యాలయము చేయగలదను ఆలోచింప సంస్థకావలయునని ప్రజలుకోరితమిది ఇట్టి స్వల్పకార్యమును నిర్వహించుటకు కాదు.

ఉన్నతవిద్యలను నేర్చుకళాశాలలు విశ్వవిద్యాలయమువారి స్థాపించినయెడల విశ్వవిద్యాలయము పేరు సార్వకముయ్యైకా, ఉన్నతవిద్య ఇప్పుటి కంటె మంచిస్థితికి రాగలదని చెప్పవచ్చును. సామాన్య విద్యకును ఉన్నతవిద్యకునుగల ముఖ్య భేదమొకటి గను

నిరపవలసియున్నది. ఉన్నతవిద్య పరిశోధనతో కూడు
కొనియుండును. పరిశోధనయందారిలేరిన విద్యం
నుల ఉపాధ్యాయులుగను, పరిశోధనయందభిలాషగల
యువకులు విద్యార్థులుగను ఉందురు. ఇట్టి విద్యను నేర్చు
టకు ప్రస్తుతము ఆంధ్రదేశములోని కలాశాలలలో దేని
యందును తగిన వసతులు లేవు. రాజమహేంద్ర
వరము అనంతపురములలోనుండు కలాశాలలలో కూడ
ఎట్టి సదుపాయములు లేవనియే చెప్పవలెను. ఇట్టి
సదుపాయములను కల్పింప దొరతనమువారు పది
లక్షల రూపాయలను ఖర్చుపెట్టుటకు సంసిద్ధులై
యున్నారని తీసుకొందము. అప్పుడాసామ్యును రాజ
మహేంద్రవరము అనంతపురములలో సమానముగ
ఖర్చుపెట్టవలయునా? లేక ఒక ప్రదేశమందధికముగను,
మరియొకదాని యందల్పముగను ఖర్చుపెట్టుటచుంవిదా?
ఒకచోట అధికముగను మరియొకచోట అల్పముగను
ఖర్చుపెట్టుటన్యాయమా? ఏఒక్క శాస్త్రజ్ఞుడుగాని
పరిశోధన చేయుటకు ఎన్నోలక్షల ద్రవ్యవసరమై
యుండగా, ఉన్నస్వల్ప మొత్తము నీవిధముగ పంచుట
వలస లాభముగదా? ప్రజలు చెల్లించు పన్నులనుండి
ఖర్చుపెట్టబడు ఈద్రవ్యమును రాజమహేంద్ర అనంత
పురములందు మాత్రమే ఖర్చుపెట్టుట యుక్తమా? కొం
తసామ్యు విశాఖపట్టణములో ఖర్చుపెట్టనూడదా? బెజ
వాడ కూడ కేంద్రస్థానముగ నుండవలయునను నుద్దే
శము కొనసాగిన యెడల అచట గూడ కొంతసామ్యును
ఖర్చుపెట్టవలసియుండును గదా! ఈవిధముగ అన్ని
పట్టణములవారిని సంతోషపెట్టుటకు ప్రయత్నించిన
యెడల ఏపట్టణమందును ఉన్నతవిద్యకు కావలసిన
గొప్ప కలాశాలయొకటి స్థాపితము కానేరదు. కావున
ఉన్నతవిద్యకు కావలసిన వసతులను, కలాశాలలను
ఆంధ్రదేశమందేదో యొకచోట ఉండుటచుంచిదిగాని
పలుప్రదేశములందు వెదనల్లుట విద్యావ్యాప్తికి సహ
కారికాజాలను. ఉన్నతవిద్యకై మనము ఖర్చుపెట్టగల
సామ్యు చాలతక్కువ. ఆసామ్యునంతను ఒకచోట ఖర్చు
పెట్టిన యెడల ఎక్కువ ప్రయోజనము పొందుట కవ

కాశముండును గాని పెక్కుచోట్ల ఖర్చుపెట్టితేమి
విలాభమును చేపూరజాలదు. నిష్పక్షపాత బుద్ధితో
ఆలోచించినయెడల ఆంధ్రదేశమందంతట నెక్కడో
ఒకచోట ఉన్నతవిద్యల నేర్చు కలాశాలయుండుట
లాభకారియనియు, అనేకచోట్ల అట్టికలాశాలలస్థాపిం
చుటకు వలయు ధనమిప్పుడు లేదనియు స్పష్టమగును.

ఒకచోట అట్టి కలాశాలయుండుటయే యుక్త
మని అంగీరించినయెడల, అవి విశ్వవిద్యాలయము
యొక్క అధీనమందుండుట చుంచినవి ఏర్పడును. అట్లు
కానియెడల అనేకనష్టములు కలుగనున్నవి. దొరతనము
వారి అధీనమండే అవి యుండినయెడల దొరతనమువారికి
ఉన్నతవిద్యపై సర్వాధికారముండుటయు, వారి యభి
వృత్తుల ననుసరించిన అభిప్రాయముల గలవారలే
ఉపాధ్యాయులగుటయు, అట్టి అభిప్రాయములను మా
త్రమే విద్యార్థులకు బోధింప నవకాశముండుటయు
సంభవింపను. విద్యార్థిమయములందు విశ్వవిద్యాలయ
మునకు స్వాతంత్ర్యముండుటకు వీలుకలుగజాలదు. దొర
తనమువారుగాక మిషనరీలు మొదలగు వారియధీనమందు
ఉన్నతవిద్యయున్నను ఇట్టి నష్టములు రాకమానవు.
స్వాతంత్ర్యముతో మాడుకొనిన ఉన్నతవిద్య దేశమందు
వ్యాపించవలయుననెన, అట్టివిద్యను 'కేర్వు' అధికారము
విశ్వవిద్యాలయ మొక్కదానికే యుండవలెను.

కావున దేశాభిమానులను విద్యాభిమానులను
ఈమయము చక్కగ గ్రహించి, ఆంధ్రవిశ్వ
విద్యాలయమును నిర్మించి విద్యాలయముగా మార్చుట
కను, విద్యాలయములయొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యములను
నెరవేర్చుటకు వలయునవిదాతవిద్యార్థులచేయుటను,
అన్నిటికంటే దానియొక్క ప్రాంతీయమును కాపాడి
దానిని జాతీయవిద్యాలయముగా పరిమింప జేయుట
కును ప్రయత్నింప చేయవలెను. ఈసందర్భమునచేప్ప
వలసిన విషయము కొంచు ఎన్నెయో యున్నను వ్యాస
మిప్పటికే అతిదీర్ఘమునచే ఇంతటితో బిరమించు
చున్నాను.

వ్యాసకర్త

ఊహా ప్రపంచము - సాక్షాత్కారము

చింతలపూడి శేషగిరిరావు గారు

ఆంధ్ర వాఙ్మయ సింధుమధ్యంబు నందుఁ
దఱచి తీసిన దొరకు రత్నంబు శాతి
రా జిలుచు నుండెడి పురాణ రాజ మొండు
చదువు చుంటయు మన్మథస్స రసిజంబు
సంతతానంద వాహినిఁ జాలఁ దేలు
చుండె; నర్ధనిమిలీతాక్షుండ నగుచుఁ
బరుగు లెత్తితి నూహాప్రపంచ మందు.

అందుఁ గనుఁ గొంటి నొక్కదృశ్యంబు నేను
గంటి ననుకొంటి గన్నులు కలఫలంబు
ప్రథమమునఁ గంటి దుర్గ మారణ్య మందుఁ
గాకి దూచుటకును సందులేక యుండె
గాని తరియింపఁ గల్గి తక్కాననంబుఁ
జేరఁ గల్గితి నారామ సీమనొండు.

సుందర తర తరు సమూహ శోభితంబు
గాఁగఁ గన్నడ నవ్వన భాగ మెల్ల
వల్లులు లతాంతయుతములై యల్లి బిల్లి
గాఁగ నల్లఁగ వలఁ బన్ను కరణిఁ దోఁచె.

పక్షు లవ్యక్త మధుర శబ్దంబు లెంతో
శ్రావ్యముగఁజల్పుచును దరుశాఖలందుఁ
బారు చుండుటఁ గననేత్ర పర్వమయ్యె.
కమ్మని రసాల పల్లవ ఖాది యగుచు

సరసముగఁ బాడె బంచమస్థాయి యందఁ
ప్రేమగీతంబులను వనప్రియ యొకర్తు.

బహుళనవ మంజరీయుత వనము నడుమ
నచ్చటచ్చటఁ దిరుగాడి యచ్చమైన
దివ్య పరిమళ గంధముల్ దెచ్చి తనదు
గంధపహనామమును సార్థకంబు నలువఁ
గలిఁగెను కుమారపవనుఁ డక్కజము దోఁడ.

తరులు ఫలభారమునఁ దమతలలు వంచె
జూడఱకు నమ్రతను నేర్పు చున్న వనఁగ.

వివిధవర్ణ విభాసిత విహగసమితి
రకరకంబులు గలసుమరాజములును

గలిగి యారామ మష్టదు గానబడుచు
నుండె నాఖండలునిపనుఃఖండ సమితి

చే విరాజి తప్పింపదు భరి
అట్టులారామ ప్రాచీనమంతయును

కనుల వండువు నలుకడఁ గాంచి; తపఱ
దృష్టి పథమునఁ బడెద బలవంతయుతంబు

నతి విశ్రాంతి తనకు దయము బిల్వ
అందు ఘనభావనరతి నచ్చటచ్చట

లేళ్ల గమి చెంగు చెంగు దోహదంబు
భళిర! తాలున వత్సేనపం క్తితోడ.

బహుళరమణీయమైన యాబయలు నడుముఁ బారుచుండె దొనదొన ప్రవాహ మొకటి.

అందు రాయంచలు కడింది యందమొప్ప నీడులాడుట గాంచగ మోదమయ్యె. చేరువనె యచట ప్రవాహతీరమందు పైకతస్థలి నొక్కెడ సంతసంబు దనర ముచ్చటాడె నొకరథాంగ యుగము.

ఏటి కావల. పర్ణ కుటీర మొండు గలుగ నద్దెనిఁగాంచెడి కౌతుకమునఁ దరణిలేకయె యయ్యెటి తరంగలందు నీడులాడుచు నద్దరి కేగినాడ.

ప్రాంగణమ్మున భిక్షుకుల్ పాత్రలూని హస్తములునాచి భిక్షుల నడుగు చుండఁ గడమపడసీక గృహకాంత యిడుచునుండె నన్న కబళంబు లోపిన యంతవఱకు.

అంతట గృహధికారి సాయాహ్న మందు శీఘ్రగతి నొకవేది నాసీనుఁ డగుచు

భక్తియును బ్రహ్మవర్చస్సు బరగించుచు న్రాయఁగడఁగెను శ్రీతాళపత్రములను గంటమునుఁ బూని యెద్దియోగ్రంథ మచట.

అంత నొకయంబుజాక్షియు నటకుఁ జేరి హస్తమందునఁగల వీణె నవల నునిచి కనుఁగొలఁకులందునను బావ్పకణములురలఁ దేజమునుదక్కి మిక్కిలి దీన యగుచు పండితాగ్రేసరుని ముందు నుండియుండి యొరమోమిడి దుఃఖించు చుండుటయును గనులఁగట్టినయట్టు సాక్షాత్కరించె.

ఆపెఁగాంచి యక్కోవిదుండనియె నిట్లు: “ఏలకడుపుచెఱువుగ నీవేడ్చెదిట్లు లమ్మ! కడుపుకక్కురితి నిన్నమ్మ నమ్మ! తిన్నయిలు గుద్దలింతునే కన్న తల్లి! నమ్ము నామాట యిద్దినత్యమ్ము సు”మ్మ టుచునుంటయు నాహస్తమందునఁ గల గ్రంథమది క్రింద జారఁగఁ గండ్లుతెఱచి తెలివిఁగాంచితి కలఁ గని తేరు భంగి.

వ్యాసకర్త

అనంత ప్రకృతిలో నానందకల్పోలము

సిరుగూరి జయరావుగారు, బీ. యస్. సి.

విరతిలేక నితాంతము విరుతిఁ జేయు వీచికాఢోలికలతోడ వియ్య మంది, భవనశాబకమజ్జాతవాసనలకు మేలుకొలుపులుపాడంగ మేళవింది, మైత్రివైణికతంత్రి సమానగతుల నలవరించె; సుహృన్మణి! అవలకడలి,

యిసుకలివల్లు, బై ననాకసముఁజేటి కఱిగిపోయి, యునంత సాంగత్యసౌఖ్య తన్మయతనోదయి దల్లి నతాసుఖాప్తి నీవు, నేనును నభిషేక లలిచిపోతి మింకనాపాట యాపాటనెనసినయె; నింకనామాట కూమాట నింకిపోయె—

జన్మభూమి

తురగా వేంకటరామయ్య గారు

౧

౪

విడిపోవుచునుండేనా-బంధమ్ము
నేడే, పొమ్మనుచుంటివా!
కాణాడదాయె, తల్లీ!-నినువీడ
గలనటే, కల్పవల్లీ!

వేయేండ్లనాడెప్పుడో-యనవేమ
విభుడుగట్టిన పేటలా!
వీడిపోవగవచ్చెనా-యీనాడు,
వీడొక్కడే భారమా?

౨

౫

కన్నులెఱ్ఱంజేయకే!-నాగుండె
కమలియొరుగై పోవునే!
మరచి పోకేపావనీ!-నీగర్భ
నరసింహుడినప్పువునే!

ధన్యులై చన్నారటే!-మాతాత
తండ్రులందరు నిచ్చటే;
నినువీడుటలుగల్గెనా!-నానాడు,
నీచజీవుడనైతివా!

౩

౬

కంఠమ్ముకంపించెనే!-మనస్సెల్ల
కరడుగట్టుకపోయెనే!
కఠినశాసనమేటికే? -నాత్మల్లి
కడుపుతీపేలేదటే!

పటిలంకలుపాటించినాకొని
బీటిపాలవున్నాటలా!
తోటసిద్ధమందులో-నియడక
వీతానగారాములా!

2

పూవులేకోయనీవా!-నీవిభుని
పూజలేచేయనీవా,
పాలుగ్రోగనీయవా,-గొంతెత్తి
పాడ నానందింపవా!

౩

కలుములిమ్మనికోరనే,-మితిలేని
పొలములిమ్మనివేడనే;
పాడనిమ్మనుచుంటినే,-యానంద
సరసశుడనై యుంటినే?

౪

నేను జేసినపాపమో,-నాతల్లి!
నీకుబట్టినకోపమో?
కన్నదానవుగావటే,-నన్నింత
కష్టపెట్టగనానటే?

౫

మ్రోడులే చివురించునే,-గొంతెత్తి
పాడి విలపించగానే;
కఠినపాపాణమేమో,-నీమనసు
కరగ నాలేదటే!

౧౧

వేణుగానము విందునే,-యానంద
వీణచేతనుదాల్తునే;
భారతినినే వింతునే,-నన్నేలు
ప్రభునిబాడుచు బోదునే!

౧౨

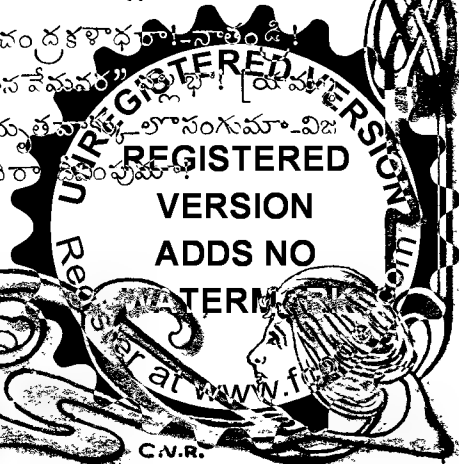
నాపాటలం బాడితే,-నీపేరు
నవకంపు గళలందితే,
అప్పడై నా పిల్వవా!-నాపాలి
యానందమయరూపమా!

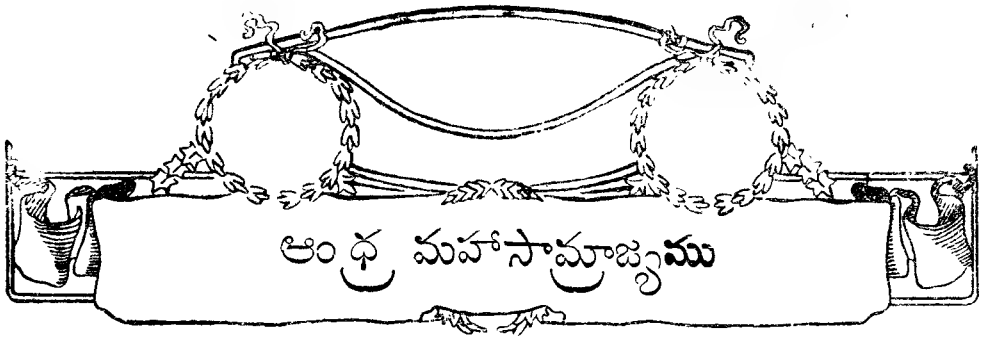
౧౩

వెడలిపోవుచునుంటినే,-కన్నీటి
వేడికాలువగట్టెనే!
తల్లి! దీవనలీయనే,-యెప్పుడు నీ
దర్శన మొనరింతునో!

౧౪

అర్ధచంద్రకళాధరా!-నాకుండీ!
“యనవేమనర” నల్లభా! [యవన]
యమ్మతనాన్నలొసంగుమా-విజ
లందిరా నీపంపుమా!

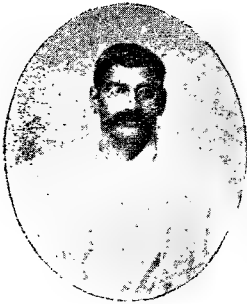

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ గారు

ఆంధ్రరాజుల కాలనిర్ణయ సమస్య

ఆంధ్రరాజుల చరిత్ర మంతయు పెక్కుసం
దేహములతో నిండియున్నది. అందొకటి
కాలనిర్ణయమును గురించినది. ఆంధ్రరాజుల

వ్యాసకర్త

రాజ్య పరిపాలన
కాలము ఇంత
వఱకు సంతృప్తి
కరముగ నిర్ణయింప
బడి యుండలేదు.
అనేకులు అనేక
విషములైన సిద్ధాం
తములను జేసి
యున్నారు; కాని
యవి యన్నియు

పునాదిదిట్టములేని కట్టడములవలె కూలిపోవు
చువచ్చినవి; కారణమేమన ఆయాసిద్ధాంతముల
కాధారభూతములైన ప్రమాణము లంత బల
మైనవికాకపోవుటయే. ఆంధ్ర సామ్రాజ్యచారి
త్రమును వ్రాయుటకు మన కాధారములు
చాలకొద్దిగ నుండుటవలన ఊహలే యెక్కు
వగ జేయవలసివచ్చును. ఒక్కొక్కయూహ,
ఒక్కొక్క సిద్ధాంతము ఒక్కొక్క క్రొత్త
ప్రమాణము దొరకిన బడిపోవుచువచ్చుచున్న

ది. అయినను ఉన్న యాధారములతోనే చరిత్ర
కారు లెప్పటి కప్పుడే యూహలనల్లిసిద్ధాంత
ములుచేసి చరిత్రను నిర్మించుచున్నారు.
ఆంధ్రరాజుల కాలము నెట్లు నిర్ణయింపవీలు
కలుగును; నిర్ణయాధారములేవి; అనువిష
యములను జర్పించుటయే యీ వ్యాసము
యొక్క యుద్దేశము.

పురాణములు—భవిష్యద్రాజకథనము

ఆంధ్రరాజులను గుఱించి మనము సం
పూర్ణముగ దెలిసికొనుటకు గల ప్రధానాధా
రము పురాణములు. మత్స్య, వాయు, విష్ణు,
బ్రహ్మాండ, భాగవత పురాణములలో భవిష్య
ద్రాజకథన మనుపేర ద్వారముగ మంతమైన
సిద్ధ కలియుగమును ఏయే పంజరములు భరత
ఖండమును హేలించునో తెలుపబడియున్నది.
నైమిశారణ్యమున భాగవతవర్ష కుమాగ
మప్పుడు యుషులయజ్ఞము కలియుగ రాజవృ
త్తాంతమును తెలుపబడినదని సూతరుని వేడు
కొనిరి. అప్పుడతడు తనకు వాస్తవాలవారు
చెప్పిన అనాగతవృత్తాంతము ననుసరించి
ముందు కలియుగమున రాజ్యముచేయు రాజు

లను గుఱించి యాఋషీశ్వరులకు చెలిపెను. కలియుగము రాకపూర్వము సూతుడు ఋషీశ్వరులకు చెలిపిన యీ కలియుగ రాజవృత్తాంతమునకే భవిష్యద్రాజకథనమని పేరు.

దానిప్రకారము కలియుగ ప్రారంభమున

(౧) ఐళులు [ఇళాబధుల సంతతివారు: ఐళుని (పురూరపుని) వంశమువారు: వీరినే పౌరపులందరు];

(౨) ఐత్వోకులు [ఇత్వోకుని సంతతివారు];

(౩) సౌద్యములు [సుద్యముని సంతతివారు] పాలింతురు.

పిదప క్షత్రులు (క్షత్రియులు?), పౌరశపులు (బ్రాహ్మణునికిని శూద్రస్త్రీకిని బట్టిన వారు), శూద్రులు, ఇంక సతరులైన బహిశ్చరులు (విదేశీయులు?)—వీరినుండి నృపులు పుట్టుదురు. అందు ఆంధ్రులు (ఆంధ్రులు), శకులు, పులిందులు, ఆభీరులు, శబరులు మొదలగువారు స్లేచ్ఛసంభవులు; పౌరపులు, వీతిహోత్రులు, వైదిశులు (విదిశవంశజులు), కోసలులు, మేకలులు, పాంధ్రులు, గౌనద్దులు, స్వప్నకులు, సునిశర్ములు, శకులు, నీపులు మొదలగువారు స్లేచ్ఛజాతులవారు.

ఒక్కొక్క వంశమున నెందఱెందఱు రాజులుందురో, వారొక్కొక్కరు ఎన్నెన్ని యేండ్లు పాలింతురో, మొత్తముమీద వారి వంశమొంతకాలము పాలించునో యీ వివరములను పైనడివిన పురాణములలో కొన్ని తెలుపుచున్నవి. ఈవిధములైన వివరములను

సంపూర్తిగ తెలుపునవి మత్స్యవాయు పురాణములు.

ఇట్లు పురాణములందు తెలుపబడిన వంశములేవనగా:

కలియుగ రాజవంశములు	వంశములలోని రాజుల సంఖ్య	ఆయా వంశముల వారి పరిపాలన కాలము
౧. పౌరపులు	౨౩	
౨. ఐత్వోకులు	౨౯	
౩. బౌద్ధాశ్రమములు (బృహద్రథుని సంతతివారు)	౧౬	౨౩౩ సం.
౪. ప్రద్యోతులు	౫	౫౨ "
౫. శకునాగులు	౧౨	౩౬౦ "
౬. నందవంశజులు		౧౦౦ "
౭. మాత్యవంశజులు	౧౦	౧౩౭ "
౮. కుంగవంశజులు	౧౦	౧౧౨ "
౯. కాశ్యాయులు (వీరినే కుంగభృత్యులందురు. వీరు బ్రాహ్మణులు)	౪	౪౫ "
౧౦. ఆంధ్రులు	౩౦	౪౬౦ "

ఆంధ్ర రాజ్యము విచ్ఛిన్నమైన పిదప గర్దభిలులు, మురుండులు, ఆభీరులు, ఆంధ్రభృత్యులు మొదలగు వారు పాలింతురు.

ఈనందవంశజుల ఆంధ్ర రాజుల పేర్లను, వారొక్కొక్కరు పరిపాలించు కాలమును గూడ తెలుపబడినది. ఇతర వంశములలోని భవిష్యద్రాజవృత్తాంతముననుసరించి వీరిని రాజుల సంఖ్యయు, మొత్తముమీద పరిపాలన యేండ్లను నట్లు తెలుపుచున్నది. ఇంకొకటి వాదికావచ్చునది కాలమును చాలవఱకు సరియైనవే యని భారతీయులైన ప్రాచ్యవేదవేదక పండితులే కాక విదేశీయులగు పండితులుకూడ అభిప్రాయమిచ్చి

యున్నారు. కాని ఆయావంశములందలి రాజులకు ఇచ్చిన పరిపాలనకాలము సరియైనది కాదని పలువురి యభిప్రాయము. దీనికి కారణమేమన, ఈ భవిష్యద్రాజకథనమునందలి కొన్ని వంశములలోని రాజుల శాసనములు దొరకినవి. వారి శాసనములందు వారిరాజ్య సంవత్సరసంఖ్య నిచ్చియున్నారు. అనగా వారా శాసనమును తమయొక్క యే 'రాజ్యసంవత్సరము'న చెక్కించిరో యది తెలిసి యున్నారు. శాసనముల ననుసరించి యారాజు లెన్నేండ్లు పాలించిరో తెలిసికొన వీలుకలుగుచున్నది. ఇట్లు శాసనములవలన నొకరాజు ఇన్నేండ్లు పాలించునని తెలియవచ్చుచుండగా ఆరాజే అంతకెక్కువ యేండ్ల, అంతకు తక్కువయేండ్ల పాలించినట్లు పురాణములు తెలుపుచున్నవి. ఇట్టి వ్యత్యాసములవలన పురాణములలో ఆయారాజులకు దేలుపబడిన పరిపాలనకాలము సరియైనది కాదని తక్షణమే యభిప్రాయము.

ఈవిధమున నందులపిదప మౌర్యులు, వారిపిదప శుంగులు, వారితరువాత కాణ్వా యనులు, వారితరువాత ఆధ్రులు పాలించిరినియు, వైనుడివిన వంశము లొక్కొక్కటి మొత్తముమీద నెన్ని సంవత్సరములు పాలించినదియు తెలిసినను ఆంధ్రరాజులకు బూర్వము ఏరాజవంశమునకు గాని, ఏరాజునకుగాని సంబంధించి నిర్ధారణగ చెప్పదగిన ఏదియో యొకకాలము (సంవత్సరము) తెలిసిననే కాని రాజవంశముల యీపురాణపరిగణనములననుసరించి ప్రయోజనము కలుగదు.

అట్టికాలము (సంవత్సరము) ఏదియైన తెలిసికొన వీలు కలుగునేమో చూతము.

హైందవచారిత్రక కాలపరిగణనము

హైందవుల యొక్క చారిత్రకకాలము పెక్కు విధముల పరిగణింపబడుచున్నది. ఈ కాలపరిగణనమును హిందువులు శ్రీకృష్ణనిర్యాణముతో నారంభించెదరు. శ్రీకృష్ణుల వారు నిర్యాణము చెందిననాడే కలియుగ మారంభమగుచున్నది. హిందువుల పరిగణనమున కిదియే ప్రారంభము. కలియుగబద్ధములు 3౧౦౧ గడచినపిదప క్రీస్తుశక మారంభమగుచున్నది: అనగా కలి 3౧౦౨ వ సంవత్సరము క్రీస్తుశకము మొదటి సంవత్సరమగును. ఇకబౌద్ధులు తమ పరిగణనమును బుద్ధనిర్యాణముతో ప్రారంభించెదరు. బుద్ధనిర్యాణ మెప్పుడన్న విషయమున ఉత్తరాది బౌద్ధులకును, దక్షిణాది బౌద్ధులకును మతభేదములు కలవు; అయినను దక్షిణాపథ బౌద్ధులును, సింహళము, బర్మా, సయాము దేశములందలి బౌద్ధులును గూడ ఏకగ్రీవముగ బుద్ధనిర్యాణము క్రీస్తుశకమునకు 5౪౩-౪౩ సంవత్సరములకు బూర్వము జరిగెనని యాశించును. అట్లు వదేశములవారు 5౪౩-౪3 నే బుద్ధనిర్యాణకాలముగ నంగీకరింతురు గనుక నదియే సరియైనదని చాలమంది యభిప్రాయము. జైనముల తమ చారిత్రక పరిగణనమునకు మహావిద్యుత్ నిర్యాణకాలమునకు ఏకమనవలెననియును అధికముగ గైకొందురు. ఏకమసంవత్సరము (లేక శకము) క్రీస్తుపూర్వము 7౧౭-7౧౬ లో ప్రారంభమగుచున్నది. మహావీర నిర్యాణము

నకు దరువాత రూ. 2 సంవత్సరములు గడచిన పిదప విక్రమశక మారంభమని జైనుల సరస్వతీ గచ్చపుగాథలవలన దెలియుచున్నది; అందువలన జైనచారిత్రముల ప్రకారము మహావీరుడు క్రీస్తునకు ౫౪౫-౪౪ సంవత్సరములకు పూర్వము నిర్వాణము నొందెను.

ఈ విషయముగనున్న కాలపరిగణనమును జూచి విదేశీయులైన ప్రాచ్యపరిశోధక పండితులు - వారు హిందువులైన నేమి, బౌద్ధులైన నేమి, జైనులైన నేమి-హైందవుల పరిగణనము క్రీస్తుశకమునకు జాలపూర్వమునకు బోవుచున్నదని శంకించి, గాథలవలన దెలియనచ్చు నిర్వాణకాలముల సత్యత్వమును విశ్వసించరైరి. హైందవచారిత్రమునకు సంబంధించిన కాలపరిగణనము హైందవులు తెలుపునంత పురాతనమైనదిగ గాక క్రీస్తుశకమునకు సమీపమున నుండవలయునను ఉద్దేశముతో వారు పరిశోధనలను ప్రారంభించిరి. ఈ పరిశోధనలలో వారికి సహకారియైనది అలెగ్జాండరు దండయాత్ర.

క్రీస్తు శకారంభముననుండిన 'ప్లూర్యు', క్రీస్తుశకము మొదటిశతాబ్దిలోనుండిన 'క్వింటస్ కర్టియస్ రూఫస్', 'డయడోరస్ సెక్యులస్'లు, క్రీస్తుశకము అయిదవ శతాబ్ది నాటి వాడుకాదగు 'జస్టిన్'-వీరందఱు యవన భాషతియైన అలెగ్జాండరును గుఱించియు, అతని హిందూదేశ దండయాత్రను గుఱించియు ప్రాసియున్నారు. అలెగ్జాండరునాడు మగధను సందుడు పాలించుచుండెననియు, అతడు బహు దుర్మార్గుడనియు కడునీచుడై

ప్రజలను హింసించుచుండెననియు, అప్పుడు చంద్రగుప్తుడు ఆఱులకుఁ సైన్యముతో హిందూ దేశమునంతను జయించెననియు, అలెగ్జాండరు నతడు పంజాబులో చూచెననియు, అతడు చనిపోయినపిదప 'సెల్యూక్స్ టెర్' అను నతడు అలెగ్జాండరు జయించిన పూర్వదేశములనన్నిటిని క్రమక్రమముగా జయించుచు, తుదకు హిందూదేశమునకు వచ్చెననియు, అప్పటికి హిందూదేశములోని యవన రాజప్రతినిధులనుగూడ సంహరించి, పారతంత్ర్యమునుండి తన దేశీయులను విముక్తులంజేసి వారికధిపతియై చంద్రగుప్తుడు రాజ్యమేలుచుండెననియు వారి ప్రాతలవలన దెలియనగును. అలెగ్జాండరు క్రీస్తుకు పూర్వము ౩౨౩ లో చనిపోయెను. ఈయాధారములను బరస్కరించుకొని, చంద్రగుప్తుడు యవన ప్రతినిధులను సంహరించి సింహాసనమెక్కుట అలెగ్జాండరు మరణానంతరము కాని జరిగియుండదని భావించి, అలెగ్జాండరు క్రీ. పూ. ౩౨౩ లో చనిపోయెను గనుక చంద్రగుప్తుడు క్రీ. పూ. ౩౨౨-౩౧౨ లమధ్య సింహాసన మెక్కియుండననియు, సందుని సంహరించి యాతడు మగధ సింహాసనము నెక్కెనని యవనుల ప్రాతలు తెలుపుటవలన, సీచంద్రగుప్తుడు పంజాబును పురాణముల ప్రకారము సందునియనుచుంటును, అనగా సంద పశ్చిమరాష్ట్రల యవనిలకు మగధసింహాసనము నెక్కెనని తెలియవచ్చు చూతకమొకపు చంద్రగుప్తుడగుననియు విదేశీయులైన ప్రాచ్య పరిశోధకపండితులు నిర్ధారణచేసిరి. ఈసిద్ధాంతము ప్రకారమే హైందవ చరిత్రకారులగద

ఋతు హైందవ చారిత్రకకాల పరిగణనము చేయుచున్నాను. ఇంతవఱకు హిందూదేశ చారిత్రమున కాధారభూతమై, హైందవచారిత్రక కాలపరిగణనమునకు తల్లిపేటుగనున్నది ఈ చంద్రగుప్త పట్టాభిషేకకాలమే. దీనిబట్టి హైందవబుద్ధనిర్వాణకాలమును, మహావీరనిర్వాణకాలమును క్రీస్తుశకనతస్సరముల లెక్కను సిద్ధాంతముచేసిరి. ఇట్లు మౌర్యచంద్రగుప్తుని పట్టాభిషేక వత్సరమును పురస్కరించుకొని బుద్ధ, మహావీర నిర్వాణకాలములను సంస్కరించినను ఈ సంస్కరణములు, ఈ నిర్ణయములు సరియైనవికావని సందేహించుట కేవల చిక్కులు తటస్థించుచునే యున్నవి. ఈసాశ్చాత్యు నిర్ణయము ప్రకారము ఈ నిర్వాణకాలములు జైనబౌద్ధగాథలకు భిన్నముగనుండి క్రీస్తుశక సమీపమునకు వచ్చినవి. అందువలన ఈమహావీర, బౌద్ధనిర్వాణకాలములను గుఱించి దేశీయులు, విదేశీయులునైన పండితులు ఇంకనుపరిశోధనలు చేయుచునే యున్నారు. పరిశోధన లెక్కుడైన కొలది ఒక్కొక్కరొక సంవత్సరమును నిర్ణయించి యొకనూతన సిద్ధాంతమునుజేయుచునే యున్నారు.

నిర్వాణకాలములను గుఱించి యిట్లు భిన్నమతము లున్నట్లే చంద్రగుప్త పట్టాభిషేకకాలమునను భిన్నమతములు కలవు. ఒకరు క్రీ. పూ. 3౧౨ లోనని, మఱియొకరు 3౮౫ లోనని యీ చంద్రగుప్త పట్టాభిషేకకాలము నెవరి యిచ్చవచ్చినట్లు వారు వెనుకకు ముందుకు జరుపజూచ్చిరి. కాని విస్మయ స్మిత్తుగాను తమ హిందూదేశచారిత్రమున దెలిపిన

ప్రకారము తగువాటి చరిత్రకారులుండలు సాధారణముగా చంద్రగుప్త పట్టాభిషేకకాలమును క్రీస్తు పూర్వము 3౨౨ గనే రూఢిపఱచి గ్రహించుచువచ్చిరి. ఇటీవల కొందఱు తిరిగి జైన, బౌద్ధవాఙ్మయములను, శాసనములను పరిశోధించి, అంతకు పూర్వము కంటే నుత్తమములైన ప్రమాణములవలన హైందవ చారిత్రక పరిగణనమును గొంత సుస్థితికి దీసికొనివచ్చిరి.

ఇట్టి పరిశోధకులలో మున్నుందు పేర్కొనదగిన వారు హిందూదేశీయులైన శ్రీయుత కే. పి. జయస్వామిగారు. వీరుపురాణములందలి కలియుగరాజవృత్తాంతములను, సింహళద్వీప బౌద్ధ పాలీ వృత్తాంతములను, జైనలనరన్వతీ గచ్చపుగాథలను, యవనచారిత్రములను, అశోకుని శిలాశాసనములను పరిశోధించి, పరస్పరము సమన్వయించి బౌద్ధులు, జైనులు తెలుపు బౌద్ధ మహావీర నిర్వాణకాలములు సరియైనవేయని సిద్ధాంతముచేసిరి. ఈసిద్ధాంతమునకు పారికి ముఖ్యముగ దోడ్పడినవి అశోక చక్రవర్తి శిలాశాసనములు. ఆతని పదుమూడవ శిలాశాసనమున క్రీ. పూ. 2౬౧ వత్సరము కలవు.

సమస్తములను విచారించి దేవానామ ప్రాయశః ధర్మవిజయో నామ పునః లభో జ్ఞానాం ప్రయస్ ఇమా చ సప్రసాదా చ అంతః ఆత్మసాక్షి యోజన శక్తిః యత్ర అతిమహో నామ యోగ రాజ పదం జైన అంతము కనః చతుర్థ రాజని తురమదో నామ అంతికిని నామ మరణ నామ అంతి క సుదరో నామ [;] దిన పద పంచ అన తాంబంపం నియ ఏవమేవ హివరాజ [.]

“దేవానాం ప్రియునియొక్క యిదియే—
యీ ధర్మవిజయమే ముఖ్యమైనది. ఇచ్చటను
(అనగా నితని సామ్రాజ్యమునందును), (తన
సామ్రాజ్యమునకు) అంతమునందుండు వారి
మీదను (అనగా దన పొరుగువారిమీదను),
అంతేకాక, ఎచ్చట అంతియోక నామకుడైన
యవనరాజున్నాడో యచ్చటను, అంతియో
కునికి పైని ఎచ్చట నలుగురు రాజులు, తుర
మయ నామకుడగురాజు, అంతికిని నామ
ధేయుడగురాజు, మాకనామధేయుడగురాజు,
అలికసుందరనామకుడగురాజు — (పీరులున్నా
రో) అచ్చటను, ఇంకను దక్షిణమున తామ్ర
పర్ణివత్తుకు ఎచ్చట చోడ, పాండులున్నారో
అచ్చటను, ఇట్లే ఎచ్చట హిందరాజు ఉన్నాడో
యచ్చటను దేవానాం ప్రియుడీ ధర్మవిజయ
మును పొందెను’ అని దాని భావము. ఇందు
అయిదుగురు విదేశీయులగు యవన భూప
తులు పేర్కొనబడి యున్నారు.

(౧) అంతియోక యవనరాజు (Antiochus Theos of Asia) క్రీ. పూ. ౨౮౧-౨౪౨.

(౨) తురమాయ (Ptolemy Philadelphus) — క్రీ. పూ. ౨౮౫-౨౪౭.

(౩) అంతికిని (Antigonas Gonatus) — క్రీ. పూ. ౨౭౮-౨౩౯.

(౪) మాకరాజు (Magas of Syrene) — క్రీ. పూ. ౨౫౮ లో చనిపోయెను.

(౫) అలికసు [౦] దరరాజు (Alexandar of Epirus) — క్రీ. పూ. ౨౭౨-? ౨౫౮.

పీరులందఱును పాలించుచుండినప్పుడు అశోకు
కు జాతాననమును వేయించెను; అనగా నది
క్రీ. పూ. ౨౮౧ కి ౨౫౮ కి నడుమ చెక్కిం
చెను. అశోకుని శిలాశాసనములలో నిది కడప
టిదని అందఱు నిర్ణయించినారు. దీనికి పూర్వ
పు శాసనమే (అయిదవది) యొకటి అశోకుని
౧౪ వ పట్టాభిషేక సంవత్సరమును పేర్కొను
చుండుటవలన నిది అశోకుని షడునాలుగవ
పట్టాభిషేక సంవత్సరమునకు పూర్వపుది కాజా
లదు. ఈరీతిని చర్చించి జయస్వాలుగారు ఆశా
సనము క్రీ. పూ. ౨౫౮ నాటిదని నిర్ణయిం
చిరి. ఈనిర్ణయమునుబట్టి అది అశోకుని షడు
నాలుగవ పట్టాభిషేక సంవత్సర మగును.
అనగా అశోకునికి క్రీ. పూ. (౨౫౮ + ౧౪)
౨౭౨ లో పట్టాభిషేకము జరిగెను. అశో
కుడు పట్టాభిషేకమునకు నాలుగు సంవత్సర
ములకు పూర్వమునుండియే సింహాసన మెక్కి
పాలించు చుండెననియు, సింహాసనమునకు
వచ్చిన నాలుగేండ్ల కాలనికి పట్టాభిషేకము
జరిగెననియు బాధ్యులపాలీ వృత్తాంతములు
తెలుపుచున్నవి. అందువలన అశోకుని ౪రి
పాలనము క్రీ. పూ. ౨౭౨-౨౫౮ నుండి ప్రారం
భమగుచున్నది అని ననుసరించి చరిత్రగుర్తుని
రాజ్యాభిషేకకాలమును, మౌర్యుల, బౌద్ధుల
నిర్వాణకాలమును నిర్ణయించుకొనవచ్చును. అశో
కుని తండ్రి పీరులనామ, తాతయగు మూర్ఖ
చంద్రగుప్తుడు; ఇతని పేరునికే ఆ సంవత్సర
ములు పాలించిరి. అందువలన మూర్ఖచంద్ర
గుప్తుని ౪రిపాలనము క్రీ. పూ. ౩౨౬-౨౫౮
లో ప్రారంభమగుచున్నది. అనగా మూర్ఖ

సంశయున చంద్రగుప్తుడే ప్రథము డగుటచేత హార్యవంశ పరిపాలనము క్రీస్తు పూర్వము ౩౨౬-౨౫౧ లో ఆరంభమని చెప్పవచ్చును. ఈ నిర్ణయముల ననుసరించియే మహావీరుడు క్రీ. పూ. ౫౪౫ లోను, బుద్ధుడు క్రీ. పూ. ౫౪౪ లోను నిర్వాణమునొందినట్లు సిద్ధాంతము చేయబడినది. ఈ నిర్ణయమే యిప్పుడు హైందవచారిత్రిక కాలపరిగణమునకు మూలకందము. ఈనిర్ణయ సిద్ధాంతముల నిపుడు పెక్కు రామోదించుచున్నారు. ఈ నిర్ణయములలో మనకు గావలసినది హార్యవంశ పరిపాలనారంభ కాలము.

హార్యవంశముల కాలనిర్ణయము

హార్యవంశము యొక్క- పరిపాలనము క్రీస్తుపూర్వము ౩౨౬ - ౨౫౧ లో ఆరంభమయ్యెనని తెలియుటచేత నిష్పడుపురాణమునలన నేయేవంశ మొత్తంత కాలము పాలించెనో మనకు దెలియునుగావున ఆంధ్రవంశ పరిపాలన మెప్పుడు ప్రారంభమయ్యెనో మనము తెలిసికొనవచ్చును.

హార్యవంశపురాజులు ౧౩౭ సంవత్సరములు పాలించిరిని పురాణములు తెలుపుచున్నవి కావున ఆవంశము క్రీస్తు పూర్వము ౧౮౮ లో సంతరించెననియు, పిదప శుంగవంశజులు మగధ సింహాసనము నలంకరించిరినియు తెలియదగును.

శుంగవంశజులు ౧౧౨ సంవత్సరములు పాలించినట్లు పురాణాధారమువలన దెలియుచుండుటచేత నావంశజులు క్రీస్తుపూర్వము ౧౮౮

మొదలు ౭౬ వఱకు మగధ నేలీరనుట స్పష్టము.

పిదప కాణ్వాయను లనబడు శుంగభృత్యులు రాజ్యమునకు వచ్చిరి. అనగా వీరి పరిపాలనము ౭౬ తో ప్రారంభమగుచున్నది. వీరు నలువదియైదేండ్లు పాలించిరి. అటుపెనుక ఆంధ్రులు రాజ్యమునకు వచ్చిరిని చెప్పవలసియున్నది. అనగా ఆంధ్రుల పరిపాలనము క్రీస్తుకు పూర్వము (౭౬-౪౫=) ౩౧ లో ప్రారంభమగుచున్నది.

కాని యాంధ్రులంతకు పూర్వమే పరిపాలనమునకువచ్చిన క్షూహించుటకు పురాణములనలననే కొంతయవకాశము కలదని కొందఱుందురు. ఇట్టివాదము చేయువారు రేఫ్ఫా దొరగారును, కీర్తిశేషులైన శ్రీరామకృష్ణ గోపాలభండార్కరుగారును. వారికిట్టి సూహకేడ మిచ్చినది యీక్రిందిశ్లోకము.

“కాణ్వాయనాం ప్రతో భృత్యాః

సశక్త్యాః ప్రసవ్యా తమ్;

సంగానాంచైవ యశ్చేషా

కపిత్యున బుద్ధిమాన్.

శుంగవంశపురాణము

కాణ్వస్య తీమాం వసుంధరాశ్చ

ఆంధ్రశిశుకుడు సుశర్మను, కాణ్వాయను

లను ఎదిర్చి, శుంగభృత్యులమును రాజ్యముచేసి యాభూమి ననుభవించునని యానిభావము. కాణ్వాయనులలో కట్టకడపటివాడైన సుశర్మతో శేషించిన శుంగభృత్యము నశించెనని పురాణములు తెలుపుచుండుటచేత, శుంగ

లును, కాణ్వులును సమకాలికులైననే తప్ప “శేషించిన శుంగాధికారము” అనుటయెట్లు సంగతమగునని భండార్కరుగారు మొదలగు వారు వాదించుచున్నారు. అందువలన, కొంత కాలము క్రితము మహారాష్ట్రమును పాలించిన పేష్వాలవలెనే కాణ్వాయనులును శుంగ వంశపు రాజులయధికారమంతయు దామగ్రహించి పేరునకు మాత్రము వారిని రాజులనుజేసి తామే పాలించిరి. పేష్వాలకువలెనే వారును బ్రాహ్మణులు. బ్రాహ్మణులకు రాజ్యముచేయుట కధికారము లేకపోవుట యీ యూహకు బలమిచ్చుచున్నదని వారు చెప్పి, యందువలన కాణ్వాయనులును, శుంగులును సమకాలీనులనిరి. కాని

భవిష్యతి సుత స్తస్య దేవభూమిః సమాదశః,
దత్తైశే శుంగరాజానో భోక్తృంతీమాంససుంధరామ్
శతం పూర్ణం దశ ద్వేష తతః కణ్వాక గమిష్యతి;
(శుంగవంశజులలోని కడపటి వాడగు) దేవభూమి పదిసంవత్సరములు పాలించును. ఈ శుంగవంశపు రాజులు పదిమందియు నీభూమిని ౧౧౨ సంవత్సరములు అనుభవించుదురు. పిదప నది వారినండి కాణ్వులకు భోవునని యర్థము. ‘ఇట్లు స్పష్టముగ పురాణములు శుంగుల పిదప కాణ్వులు పాలింతురని చెప్పుచున్నవి. అదియునుగాక, మంత్రియైన వసుదేవుని ప్రోత్సాహమున దేవభూతి (దేవభూమి)యొక్క దాసీపుత్రి రాణివేషముతో వచ్చి మోహానృత్తుడై యుండగా శుంగుని జంపెనని బాణుని హర్షచరిత్రమున గలదు.’ అను నీప్రమాణముల మీద విన్నంటుస్మిత్తు

గారు భండార్కరు, కేష్సనులవాదము సరియైనదికాదని నిరాకరించుచున్నారు. భండార్కరు ప్రభృతుల వాదమునకు దోడ్పడునది మఱియొక శ్లోకము కలదు. అదియేదనః

అమాత్యో వసుదేవస్తు

బాల్యాన్ వ్యసనినంనృపమ్;

దేవభూమి మఘోత్సాద్య

శౌంగస్తు భవతానృపః

భవిష్యతి సమా రాజా

నవ కాణ్వాయనో ద్విజః.

— మత్స్యపురాణము.

పాతాంతరము:

దేవభూమిం తథోత్సాద్య

శుంగేషు భవతానృపః.” —

— వాయుపురాణము.

బాల్యముచేత వ్యసనియైయున్న దేవభూమిని అమాత్యుడైన వసుదేవుడు బాలాత్కారమున వెడలగొట్టి తాను (మత్స్యపురాణప్రకారము) శౌంగరాజగును; (లేదా వాయుపురాణము ప్రకారము శుంగులలో రాజగును). ఆకాణ్వాయనుడు తొమ్మిది సంవత్సరములు పాలించును అని యాశోకమున కర్థము. శుంగులు, కాణ్వులు సమకాలికులనుట కీశ్లోకములే బలీభూతులైన ప్రమాణములుగ నున్నవి. అట్లే కాని కాణ్వులు బ్రాహ్మణులుగనుక వారికి రాజ్యాధికారములేదు. అందువలన వాద్య రాజ్యముచేయలేదు అనుట హేతువాదముననుగురితమివే. కాని కాణ్వాయనులవలెనే శుంగులును బ్రాహ్మణులనియే తెలియుచున్నది. అందువలన గూహేతువు నిలువజాలనిది.

మహామహోపాధ్యాయ హరప్రసాద శాస్త్రిగారు శుంగులుకూడ బ్రాహ్మణులేయని చెప్పుచున్నారు. లాట్యాయనశ్రేతసూత్రము లలో నొకసూత్రము సందర్భమున శుంగుల యభిప్రాయ ముదాహరింపబడినది. ఆసందర్భమున వ్యాఖ్యాత శుంగులు ఆచార్యులనియు, అందును వారు సామవేదాచార్యులనియు చెప్పి యున్నాడు. భరద్వాజసగోత్రులైన శుంగులకును, విశ్వమిత్రగోత్ర లగు కతవంశజుల శ్రీకిని జనియించినవారు చెప్ప ప్రవరయొకటికలదు. అందు భరద్వాజ విశ్వమిత్రగోత్రజుల ఋషులు కలరు. దీనినిబట్టి శుంగులు బ్రాహ్మణులనియు, సామవేదులనియు నిస్సంశయముగ నుడువదగును. తన రాజ్యమునందంతట యజ్ఞయాగాదులను నిషేధించిన అశోకచక్రవర్తి రాజధానిలోనే శుంగులలో ప్రథముడైన పుష్యమిత్ర డశ్వమేధయాగము నెట్లుచేసెనన్న ప్రశ్నకు 'శుంగులుబ్రాహ్మణులు, అందు సామవేదు లని చెప్పిననే తగిన సమాధానము దొరకగల'దని హరప్రసాదశాస్త్రిగారు నుడుపుచున్నారు. పుష్యమిత్రుడు బౌద్ధమతమునకు వైరియనియు, బౌద్ధులను పెక్కుమంది నాతడు చంపించెననియు బౌద్ధగాథలు కలవు. శుంగులు బ్రాహ్మణులను దానధర్మాది కములచేత సత్కరించి బ్రాహ్మణవిద్యను బ్రోత్సహించిరనుటకు తార్కాణములు కలవు. ఈకారణములచేతకూడ శుంగులు బ్రాహ్మణులేయని హరప్రసాదశాస్త్రిగారు వాదించుచున్నారు. ఇదియే నిజమని యంగీకరించుచో బ్రాహ్మణులైన శుంగులే పరిపాలనమునెఱపి

నపుడు కాణ్వాయను లేల నెఱపియుండరాదు? అందువలన శుంగులు, వారి పితవ కాణ్వాయనులు, వారి పితవ ఆంధ్రులు పాలించిరని చెప్పవచ్చును.

కాణ్వలు బ్రాహ్మణులు గావున రాజ్యముచేయలే దనునది యెట్లున్నను పురాణములందలి శ్లోకముల యాధారమున వాదమునకు భండార్కరుగారు చెప్పనదియే సరియైనదని యంగీకరింతము. అట్లంగీకరించుటకుకూడ మనకు వేటొకయాధారము లేకపోలేదు.

పురాణములు ఒకవంశముపితవ మఱియొక వంశము పాలించెనని చెప్పుచున్నను వాటిలో గొన్నివంశములైన ఒకదాని కొకటి సమకాలికములైనవి యుండకపోవు. ఇట్టి యభిప్రాయమున కెడ మిచ్చుచున్నది ప్రద్యుమ్నసూరి విరచితమైన 'ప్రభావకచరిత'మను జైన గ్రంథము. దీనివలన ముగ్గుడులు, శకులు, గర్దభిలులు, ఆంధ్రులు మొదలగువారొకేకాలమున బాలించినట్లు అనగా నివియన్నియు సమకాలీనవంశము లైనట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. పురాణములలో నీవంశములన్నియు దెలుపబడినవి కాని కేవలముట్లు లేదు. ముగ్గురు ఆంధ్రులు, అంధ్రులపితవ ఆభీరులు, వాటిపితవ గర్దభిలులు, వాటిపితవ శకులు ఇట్లు పాలింతరని కలదు. ఇప్పుడు ప్రభావకచరిత సమాఖ్యన పురాణములలో దెలుపబడిన వంశములలో గొన్ని సమకాలీనములైనవియు నుండివచ్చునని పండితులలో నొకభాగముయొక్క కలుగుచున్నది. అందువలన మనముకూడ దీనినే

విశ్వసించి శుంగకాణ్యాయన వంశములు రెండును సమకాలీనములే యందము.

అట్లయినచో నాంధ్ర వంశపరిపాలనమెప్పుటినుండి ప్రారంభమగును? శుంగులును, కాణ్యులును సమకాలికులనుచున్నాముకావున శుంగుల యనంతరమేఅనగా క్రీస్తుపూర్వము (౧౮౮—౧౧౨=) ౭౬ లోనే యారంభమగును. ఆంధ్ర వంశము క్రీస్తుపూర్వము ౭౬ నుండి పాలించునన్న విషయము సరియైన దగునా? ఇక మనకీసమస్య పరిష్కారమునకు వాఙ్మయమునుండి తోడ్పాటు రాదు. అందువలన నికమనము వాఙ్మయేతరములైన శాసనాదికములను శోధింపవలసియుండును. అట్లయిన ఆంధ్ర రాజు లెచ్చటివారో, వారి శాసనము లేవైన కలవేమో పరిశీలించి వాటిమూలమున మన మిప్పుడు తేల్చుకొనిన ఆంధ్ర పరిపాలనారంభ సంవత్సరము సరియైనదో కాదో, లేక దాని నికను ముందుకో, వెనుకకో జరుపవలెనో చూతము.

ఆంధ్రవిష్ణువు: ఆంధ్రుల యాదిమ నివాసస్థలము

ఆంధ్రులు చాల ప్రాచీన కాలమునుండి కృష్ణాగోదావరీనదులమధ్య నివాసము చేయుచుండిరనియు, వారికి కృష్ణానదీతీరమున నుండిన శ్రీకాకుళము మొదట రాజధానిగనుండెననియు, అచ్చట సుచంద్రుడను వాని కుమారుడగు ఆంధ్రవిష్ణువు నిశుంభుడను రాక్షసునితో బోరాడి తుద కాతనిని సంహరించి యాంధ్ర రాజ్యమును స్థాపించి రాజ్యము చేసెననియు నొకగాథ కలదు. ఈగాథ యెంతవఱకు సత్యమైనదో మనకు దెలియదు. కాని శ్రీకాకుల

ములో శ్రీవల్లభుని యాలయము కలదు. అందు అనేక శాసనములు కలవు. అవి యన్నియు నిప్పుడు గవర్నమెంటువారిచే బ్రకటితమైనవి. ఏవిధమునను శాసనములు ఈగాథకు సహకారులగుటలేదు. క్రీస్తుశకము పండ్రెండవ శతాబ్దినుండి యీయాలయమున శాసనములు కానవచ్చుచున్నవి. క్రీస్తుశకము పదునొకండవ శతాబ్దాంతమునుండి ధనదనోలు (చంద్రవోలు, రేపల్లెతాలూకా) రాజధానిగ తెలుగుదేశమును బాలించిన వెలనాటి చోళరాజుల పరిపాలనములో ఈ శ్రీకాకొలని శ్రీవల్లభునికి ప్రసిద్ధి వచ్చినది. శాసనములందీదేవుడు శ్రీకాకులేశ్వరుడనియు, శ్రీకాకొలని శ్రీవల్లభుడనియు బేర్కొనబడి యున్నాడు. కాకతీయుల పరిపాలనము అంతమగునఱకు గానవచ్చు నీ దేవాలయపు శాసనములలో నీ దేవునిపేరు శ్రీకాకొలని శ్రీవల్లభుడనియే యున్నది. ఆ దేవుడు శ్రీకాకొలని ఆంధ్రశ్రీవల్లభుడనికాని, ఆంధ్రవిష్ణువనికాని, తెలుగు రాయడనికాని పేర్కొనబడి యుండలేదు. ఈ దేవాలయము లోని మంటపస్తంభముల మీది శాసనములలో క్రాంజ వారందేశ్వరుడేవరకు చేయబడిన దానములను పేర్కొనునవి కొన్ని కలవు. దీనినంతటిగానూచుటచున్నట్లు తరువాత కట్టబడినదనియు, అట్లు కట్టబడిన క్రాంజ (కాజు) వారందేశ్వరాలయము అట్టిటికి శిథిలమైయున్నది. అట్టిటికీ సురభములును దీసికొనివచ్చి యమంటప నిర్మాణమగునకు యోగించి యుండవలసియున్నదని చోళరాజు లేనిచో శ్రీకాకులమున క్రాంజ వారందేశ్వరుని దాన

శాసనములుండుట సంభవము కాదు. క్రాంజ నరేంద్రేశ్వరుని దానశాసనములుకూడ క్రీస్తు శకము పండ్రెండవ శతాబ్దముండి కానవచ్చుచున్నవి. అట్టి శాసనములలో మిక్కిలి పూర్వపుది క్రీ. శ. ౧౧౭౭ నాటిది: చాల తరువాతిది క్రీ. శ. ౧౧౭౨ నాటిది. అందు వలన ఆనరేంద్రేశ్వరాలయము క్రీ.శ. ౧౧౭౨ తరువాత శిథిలమైయుండగా నాయాలయము లోని స్తంభములను తెచ్చి ౧౧౭౨ తరువాత కట్టబడిన దనదగు శ్రీకాకులేశ్వరాలయ మంట పముయొక్క నిర్మాణమునకు పయోగించి యుండుదురు. వేంగీచాళుక్య భూపతియైన నరేంద్ర మృగరాజవిజయాదిత్యుడు తన పేర నూటొక్క శివాలయములను బ్రతిష్ఠించెనని మనకు శాసనములవలన దెలియవచ్చుచుండుటచేత నీక్రాంజనరేంద్రేశ్వరాలయప్రతిష్ఠ యతనిదే యై యుండవచ్చును.

ఇది యటుండ నిండు. శ్రీకాకొలని శ్రీవల్లభనిమూలయములోని శాసనములలో తెలుగురాయ డనుపేరు మొదట గజపతుల నాడు కానవచ్చుచున్నది. కపిలేశ్వరగజపతి (క్రీ. శ. ౧౪౨౮-౧౪౬౪) యొక్క శాసనమున తెలుగురాయ డనుపేరు చూపట్టును. ఈ శాసనమువలన దెలియవచ్చు ధర్మము తెలుగురాయనికి జేయబడినదే.

నరేంద్రేశ్వరుని బేర్కొను కొన్ని శాసనము లచటనుండుటచేత శ్రీకాకొలనిదేవునికి రాయడనియు, తెలుగుదేశమున నుండుటచేత తెలుగురాయడనియు వ్యాప్తికలిగె నేమో? తెలుగున రాయడనుపేర బరగు నరేంద్రేశ్వరు

నికి తెలుగు అను పదము జేర్పబడినట్లే శ్రీవల్లభునికి ఆంధ్రయను పదమును జేర్పబడి తుదకు శ్రీకాకొలని శ్రీవల్లభుడు - ఆంధ్రవిష్ణువన బరగియుండును. శ్రీకాకొలని శ్రీవల్లభునికి తెలుగురాయడనియు, ఆంధ్రవిష్ణువనియునెట్లు పేరువచ్చెనో నిశ్చయముగ దెలుపుట కష్ట సాధ్యమే. కాని, యీపేర్లు గజపతులపరిపాలనకు పూర్వము, లేదా రెడ్ల పరిపాలనకు పూర్వములేవనట నిశ్చయము. ఇందులకు శాసనములే ప్రమాణము. శాసనములందు శ్రీకాకులేశ్వరునికి,

“గోపాంగనాశ్రేతశరప్పకాంఠం
యోగీంద్రపూర్వద్వ సహేందుభావం
శ్రీవల్లభం దైత్య గజాఘనిహం
శ్రీకాకులేశం శరణం ప్రపద్యే.”

అని భక్తులు ప్రణతు లర్పించియున్నారు. శ్రీకాకులేశు డాంధ్ర విష్ణువేయై యతడు నిశుంభుని జంపిన విషయమే నిజముగా పురాణోక్తమగునేని ఆదేవునికి నిశుంభుడైరియనియో, నిశుంభమర్దనుడనియో కొన్ని విశేషణములుండకపోవు. ఆంధ్రవల్లభుడైనయెడల ఆంధ్రులు అట్లాపేరితో నతనిని బేర్కొనకపోరు. ఈశ్వోకములలోని దైత్యగజాఘనిహం అను శ్రీవల్లభుడిని విష్ణువునకు సాదృశ్య నామమే. అతెకాక మంచన కవి నండువారి గుండ మండలిని వర్ణించుచు నతడు

“పాటింపియొక శిశువు తిరునాళ్లలో

నధులకైతే నర్పమిచ్చు”

ననియు,

“నలుపుగంఠము శిశువీడునాటల బోపలనండమంత్రి ని, ర్యలమతి బిట్టనేగముగ మాడల రత్న చయరమః జల్లు”

ననియు పొగడియున్నాడు. ఇందును శ్రీ కాకాల ని దేవుడు శాసనములందువలెనే కాకులేశ్వరుడనియే పేర్కొనబడెను కాని తెలుగురాయ డని పేర్కొనబడలేదు. ఈ కారణములవలన శ్రీ కాకాలని దేవునికి శ్రీవల్లభుడు, కాకులేశ్వరుడనియే అసలు పేరులనియు, ఆంధ్రత్వాభిమానము హెచ్చిన పిదపనే యతనికి ఆంధ్ర విష్ణువు, తెలుగురాయడు ననుపేర్లును, నిశుంభవధ మొదలగు విశేషములతోడి స్థలమాహాత్మ్యమును వచ్చెననియు నాయభిప్రాయము. ఈ గాథను మొట్టమొదట ఇంగ్లీషు గ్రంథము లోని కెక్కించినది క్యాంబెల్ గారు. వారు ఆంగ్లేయుల యుపయోగార్థము ఒక తెలుగు వ్యాకరణము వ్రాసిరి. ఆ గ్రంథపీఠికలో వారు దీనిని పొందుపఱచిరి. వారి గ్రంథము నాధారము చేసికొని బర్డెన్ మొదలగు పాశ్చాత్య పరిశోధక పండితులు దానిని లోకమున ప్రవర్తింపజేసిరి. ఆవిధమున నీ గాథ గ్రంథములలో నల్లుకొనియెను. అందువలన సుచంద్రునికొడు కాంధ్ర విష్ణువని కాని, యతడు నిశుంభుని జంపెనని కాని, ఆతడే యాంధ్ర రాజ్యమును కృష్ణానదీతీరమున సంస్థాపించె నని కాని, శ్రీ కాకులము ఆంధ్రులకు రాజధానియని కాని విశ్వసింపజాలము.

ఇక ఆంధ్రుల యాదిమనివాసము కృష్ణా గోదావరీనదుల మధ్యనగునా యన్నవిషయమును గుఱించి యోజితము. ఆంధ్రులు ఆర్యా శ్రమోపాంతముల నుండిరిని ఐ త రే య బ్రాహ్మణము నుడువుచున్నది. హరివంశము వలన కరూశరాజగు చాణూరాంధ్రుని కృష్ణుడు వధించెనని తెలియుచుండుటచేత ఆంధ్రులు

కరూశ దేశమున నుండినట్లు ఊహింపనగును. మత్స్య వాయుపురాణము లీ మూహను బలపఱచుచున్నవి. వానివలన ఆంధ్రులు మధ్య దేశవాసులని తెలియుచున్నది. మధ్య దేశమేది?

“హిమవద్వింధ్యయోర్మధ్యఖం యత్ప్రాసిద్ధినాశనాదపి ప్రత్యేకేషప్రయాగాచ్చ మధ్యదేశః ప్రకీర్తితః.”

అనగా ఉత్తరమున హిమాలయపర్వతములకును, దక్షిణమున వింధ్యపర్వతములకును, తూర్పున ప్రయాగ (అలహాబాదు) కును, పశ్చిమమున వినాశనము (అనగా సరస్వతీనది యంతర్వాహినియై, యంతర్విత్తయైన చోటు)నకును మధ్యగల ప్రదేశము ‘మధ్య దేశము’ అని మనుస్మృతివలన దెలియుచున్నది. ఆంధ్రు లీ మధ్య దేశమున నుండిరిని పురాణములు తెలుపుచున్నవి.

రామాయణ మహాభారతములలో ఆంధ్రులు పేర్కొనబడియున్నారు కాని వారినివాసము ‘ఫలాని’ చోట నని స్పష్టముగా తెలియరాదు. అయినను మహాభారతము భీష్మపర్వమున సంజయునిచే వర్ణింపబడిన భరతవర్షమునందలి దేశములను బట్టిచూడగా ఆంధ్రులు దక్షిణముననుండిన దక్షిణ దేశములలోనుండి మేచ్చ జాతులవారియోచోటుకాక బ్రాహ్మణములగు ఆర్యజాతులవారియే అని తెలియవచ్చును. వర్ణాశ్రమముల సున్నములను తెలుపబడినది. దీని ననుసరించి ఆంధ్రులు బ్రాహ్మణముల కిరుప్రక్క అనున్న దేశమున నుండు ప్రజాపాపనగును.

ఇక బౌద్ధజాతులకుని సమసరించి చూచినను ఈవిషయమే స్పష్టపడుచున్నది. ఆ బౌద్ధ

జాతక కథల ప్రకారము తెలివాహనది (తెలివది) ఆంధ్ర దేశమునకు పశ్చిమ సరిహద్దుగ నేర్పడియుండెనని శ్రీ జయస్వామిగారు తెలుపుచున్నారు. ఈ ప్రకారము చూచినను, క్రీస్తు శకము పండ్రెండవ శతాబ్దినాటి చేదిదేశాధిపతియగు జాజల్ల దేవుని శాసనముల ననుసరించి చూచినను ఈ తెలివదికి తూర్పున నున్న ఒరిస్సాలోని పాద్, దస్పల్లానంధానములు ఆంధ్ర దేశములోని వగుచున్నవి. ఈ తెలివది విశాఖపట్టణ మండలమునకు పశ్చిమమున నున్న పర్వతపంక్తులలోబుట్టి ఈశాన్యమూలగా ఒరిస్సాలోని పశ్చిమనంధానముల గుండ్ర వహించి మహానదిలో గలియుచున్నది. తరువాత క్రీస్తు శకము ౬-వ శతాబ్దిలోని నరాహమిహిరునినాడుకూడ ఆంధ్రులు ఆర్యావర్తమునకు ఆగ్నేయ మూలనుండిరి. ఈ ప్రదేశము పౌద్ధజాతక కథలవలన దెలియవచ్చిన ప్రదేశమునకు సరిపోవును.

తరువాత మహాఖరభూపతుల శాసనముల ననుసరించి చూచినను ఆంధ్రులు మగధకు సమీపముననే దానికి దక్షిణమున నుండి రని యూహించ నవకాశము కలుగుచున్నది. మహాఖరులు హర్షశిలాదిత్యుని నాటివారు; క్రీస్తుశకము ఆఱవశతాబ్ది కడపటను, ఏడవ శతాబ్ది ప్రారంభమునను మగధ దేశప్రాంతము నేలిరి. వారిలో ఆదిత్యవర్మ కుమారుడైన ఈశానవర్మ మూడువిధములుగ మదోదకము స్రవించు వేలకొలదిగనున్న ఏనుగులుగల ఆంధ్రాధిపతిని జయించెనని యొక శాసనము తెలుపుచున్నది. అదియును గాక మహాఖర

భూపతి కోడిపోయి ఆంధ్ర భూపతి వింధ్యపర్వత గుహలలోనికి పారిపోయెనని మఱియొక శాసనమువలన దెలియుచున్నది. నేను చూచినంత వఱకు పైనివ్రాతలలోను, మహాఖరభూపతుల శాసనములలోను మాత్రమే ఆంధ్రులకు గొప్ప గజసైన్యమున్నట్లు పేర్కొనబడినది. ప్రాచీనకాలమునుండియు కళింగాటవులు గజములకు ప్రసిద్ధిబడసినవి. ఆంధ్రులకు కూడ గొప్ప గజసైన్యము కలదనియు, మహాఖరులు వారిని జయించిరినియు చెప్పబడుటవలన వారి రాజ్యము వింధ్యపర్వతములకు, కళింగాటవులకు నడుమను, మగధకు దక్షిణమునను ఉండిన ట్లాహించుట యుక్తము.

అటు తరువాత క్రీ.శ. ౭-వ శతాబ్దిలో వచ్చినయు వాఛాంగ్ కూడ దక్షిణ కోసలమునకు దిగువభాగము నాంధ్ర దేశమని చెప్పి, దానికిరాజధానియైన 'పింగ్-కి-లో'ను పేర్కొనియున్నాడు. శ్రీయుతులు భావరాజు వేంకటకృష్ణారావుగారు దీనిని వేగిగా గుర్తించి యున్నారు. అది సరియైనదిగనే కన్పట్టును. పౌద్ధజాతక కథల ప్రకారమును, యువాచాంగ్ వర్ణనల ప్రకారమును, నరాహమిహిరుని పశ్చిమ ప్రకారమును ఒకవేళ దక్షిణ కోసలములోని దక్షిణాభిముఖముగా ఆంధ్ర దేశముగా నేర్పడుననిమా! ఇది యెట్లున్నదో కోసలమునకు దక్షిణ ప్రాంతమంతయు పూర్వ దేశమునటను ఇ.శ. ౧-వ ప్రమాణము కలదు. బసవరాజులములో క్రీస్తుశకము ౧-వ నుండి ౪-వ వరకు శతాబ్దులలో నాగవంశపురాజులు వేసిన తెలుగుశాస

నములే కన్పట్టచున్నవి. ఏడవశతాబ్దిలోని వాడగు దండిమహాకవి తన దశకుమార చరిత్రమున ఆంధ్రనగరమును వర్ణించుచు, నది యొక గొప్పనరస్సున కనతిదూరముననే కలదని చెప్పియున్నాడు. ఈవర్ణనము కొల్లేటికి సరిపోవును. అట్లయినచో ఆంధ్ర (ఆంధ్ర) నగరమువేగియై యుండవచ్చును. దండి మహాకవి వేగీచాళుక్య విష్ణువర్ధన, మొదటి జయసింహులకు సమకాలికుడు. అప్పుడు చాళుక్యులకు వేగీనగరమే రాజధానిగా నుండెను. అందువలన వేగియే ఆంధ్రనగరమునట సమంజసముగ నుండకపోదు. ఈవిధమైన పరిశోధనవలన దేలిన విషయమిది: ఆంధ్రులు ఉత్తరాదినుండి దక్షిణమునకు వచ్చినవారు. వారు చాలకాలము తెలివాహనదీప్రాంతముల నుండి పిదప కృష్ణాగోదావరీ మధ్య ప్రదేశములకు వచ్చిరి. క్రీస్తుశకమునకు పూర్వము నను, క్రీస్తుశకారంభమునను దక్షిణకోసలము నుండి కృష్ణానదివఱకు వ్యాపించియుండురు. అందువలన వారు వ్యాపించిన యీ ప్రదేశములలో వారిశాసనములకై చూతము. ఆంధ్ర రాజుల పేరులేవో ముందుమనకు తెలియవలెను.

ఆంధ్ర రాజులు

పురాణములలో నీ యాంధ్ర రాజులు ౪౬౦ స:వత్సరములు పాలింతురని చెప్పబడి యుండుటయేకాక ఆచంశములోని రాజుల పేర్లను వారు పాలించుకాలమును గూడ దెలిపియున్నట్లు మన మెఱుగుదుము. ఇట్టి కలియుగ రాజవంశముల పట్టికల నిచ్చు పురాణములన్నిటిలో మత్స్యపురాణమే యుత్తమ

మైనది. ఈపురాణము నందలి రాజవంశపు పట్టికలు ఇతరపురాణములలోని పట్టికలకంటె సమగ్రమైనవి. ఈపురాణములందలి కలియుగ రాజవంశములను గుఱించి వర్ణించుభాగములను విడదీసి వేటువేటు పురాణముల యొక్క వేటువేటు ప్రతులను రమారమి ౧౬౦ వఱకు సంశోధించి పాఠాంతరములతోగూడ పట్రిటరు

ఆంధ్రరాజుల పట్టిక

౧	శిశుమడు	23
౨	కృష్ణుడు	10
3	శ్రీశాతకర్ణి	10
౪	పూర్ణోత్సంగుడు	18
౫	స్కంధస్తంభి	18
౬	శాతకర్ణి	56
౭	లంబోదరుడు	18
౮	ఆశీలకుడు	12
౯	మేఘస్వాతి	18
౧౦	స్వాతి	18
౧౧	స్కంధస్వాతి	7
౧౨	మృగేంద్ర స్వాతికర్ణుడు	3
౧3	కుంకలస్వాతికర్ణుడు	8
౧౪	స్వాతికర్ణుడు	1
౧౫	పులోమావి	36
౧౬	అరిష్టకర్ణుడు	25
౧౭	హలడు	5
౧౮	మంతలకుడు	5
౧౯	పురింద్రననుడు	21
౨౦	సుందర శాతకర్ణి	1
౨౧	నకోరశాతకర్ణి	1
౨౨	శివస్వాతి	28
౨3	గౌతమీపుత్రుడు	21
౨౪	పులోమావి	36
౨౫	శివస్వాతి	28
౨౬	శివస్కంధ శాతకర్ణి	3
౨౭	యజ్ఞశ్రీ శాతకర్ణి	29
౨౮	విజయకుడు	1
౨౯	చండశ్రీ శాతకర్ణి	10
౩౦	పులోమావి	7

గారను విదేశీయపండితులు ఒక చక్కని ప్రతిని ముద్రించియున్నారు. వారు మత్స్య పురాణప్రతియే యీ పట్టికలనిచ్చు పురాణ ప్రతులన్నిటిలో శ్రేష్ఠమైనదనియు, సమగ్రమైనదనియు చెబుచున్నారు. దాని ప్రకారము పైపట్టికలోని ఆంధ్రరాజులు వారివరిపాలన సంవత్సరములతో గూడ దెలియవచ్చుచున్నారు. ఈ పైపట్టికలోని మొదటిపేరు విష్ణుపురాణమున శివకుండనియు, వాయుబ్రహ్మాండపురాణముల సింధుకుండనియు వేణువేణువిధములగలదు. అంతేకాక ఒక్కపురాణప్రతిలోనే యూపేరు వేణువేణువిధములుగ పేర్కొనబడియున్నది. అదియునుగాక (౨౦) ఫులోమావికిని (౨౧) శివశ్రీ ఫులోమావికినదుమ వాయుపురాణ ప్రతియొకటి శాతకర్ణి నొకని బేర్కొని యతడు ౨౯ సంవత్సరము

లు పాలించెనని చెప్పుచున్నది. ఏ యితర పురాణము నితనిని పేర్కొనకపోవుటవలన నాపే రీపట్టికలోనుండి తొలగింపబడినది. (౮) ఆపీలకుడు వేణువేణు పురాణములలోనేకాక ఒకే పురాణముయొక్క ప్రతులలోనే వేణువేణువిధముల పేర్కొనబడియున్నాడు. ఆపీతకుడు, అర్యాంతకుడు, ఆపీలవుడు, ఆపీస్తవుడు, దాపిలకుడు, దివిలుడు, సిబిలకుడు, వివిలకుడు- ఈ మొదలగునవి అతని నామముయొక్క రూపాంతరము లనేకములుకలవు. ఇక నొకటి రెండుపేర్ల కుకూడ నిట్టి రూపాంతరములున్న ను మనలనంతగ బాధింపవు. ఈవిధమున దెలియవచ్చిన ఆంధ్రరాజుల శాసనములు ఆంధ్రదేశమునగాని, మఱియెచ్చటగాని కాన వచ్చునేమో చూతము:

(సశేషము)

అం చ

మిన్నికంటి గురునాథకవి గారు

వ్యాసకర్త

ఉరుగాంధీర్యము పోయె, హంససఖుండా!

ప్ర్యాపాంబుధా నాడ్డనల
బరివేప్పించిరి జాలరుత్త కొలకు నా

వానము నాలించిన

త్వర మిం దుండకపోమ్ము, లెమ్ము,

బావపుర పంకానులేపావలే

పరసన్నురైన నుత్తముచుం బదములం

బై మోహకున్మంతలోక్

ఉ. పాలును నీరు వేణుపటపంగల; పుష్పరవీధి దవ్వలం

గాలు గదల్పబోక యరుగంగల; పున్నతహా పదంబునుం

జాల గడించె మీకొలముసామి ; యదే మటుతమ్మికాడపై
వ్రాలెద ? లెంతయున్నఁ గులపద్ధతి మారదొ రాజహంసమా ?

శా. ఐనం దా నొకరాజహంస యగుఁగా; కాకాశగంగా సువ
ర్ణానూనాంబుజనాళఖాదియగుఁగా; కారాధ్యమేధావియుం
గాని; మైన సమస్తభూతగణహృత్కృతూహలాపాదియౌ
పానీయంబిడు నాఘనుం గన సహింపం డేమిసౌజన్యమో ?

ఉ. కమ్మనినీటి వెల్లువ దగం దొలఁగించి, మృణాళనాళదా
నమ్మున నాఁకలిం గెడపి, నవ్యజలేజములకా శ్రమమ్ము వోఁ
జమ్మి బహుపకారములు నేయుఁగడమ్మ సరోవరమ్ము; దా
నెమ్మెయి వృద్ధిబొందుట సహింప వదేమొకో, రాజహంసమా !

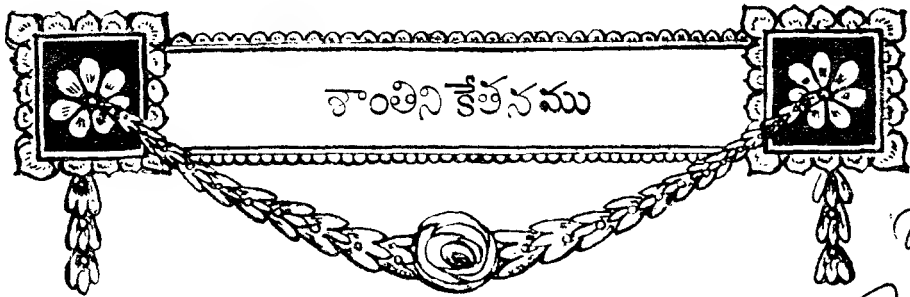
ఉ. ఎవ్వరు మీరు ? హంసముల ; మొందునివాసము ? మిన్ను వాక ; నం
దెవ్వరిఁ గర్వులేదుగద ? యీశ్వరు సత్కృప ; పంట లెవ్వయో ?
మవ్వపుఁ బైఁడిదామరలు మాకు సమృద్ధము ; సత్తగుల్లలో ?
యవ్వెయెఱుంగ ; మన్న నహహా యని గొల్లున నవ్వె గొంగలుకా.

శా. ఏమే హంసలమంచు నబ్బకము లిం దేతెంచి వాక్రుచ్చె, మా
యీమూఢుల్ నిజమంచు నమ్మి, రిక మీ రేతేర వచ్చెం బక
స్తోమం బందురు తారతమ్యముల నిచ్చో జూడరో హంసలా
రా ; మీ న్వేచ్చగ నొండువోటి కరుగుండా ! యీనిమేపంబునకా

మ. స్వకులాయంబుల వీడకుండు బలిపుష్పస్వాంగముల్ గొన్ని న
క్షికులంబుల్ కుపితోగ్రకౌశికనఖక్షీణాహతిం బట్టిముట్ట
శకలం బొటకు సిద్ధమైనను మృణాళగ్రాస వరిమృతము
శకునుల్ గొన్ని త్యజించుఁ గర్దమము లేశంబైతి గంగంబువుకా

ఉ. వెల్లెఁగఁ బుచ్చెఁ బ్రాయమును వేడ్కఁ బ్రపుల్లనోరుకాళిదాస
వేల్లితగంధబంధురపవిత్రవిశుద్ధమనస్సరస్సునం
దొల్లి మరాళ ; మిప్పు డతిదుర్భరనిస్వనభేకభీక
ద్యుల్లవప్రల్పలాంబులఁ గటా ! యెటు కాలము వెల్లెఁబుచ్చునో ?

“ అ డ వి పు వ్రు లు ”

శాంతిని కేతనము

గూడా కృష్ణమూర్తి గారు

సాహిత్యము

జనవరి 1927-28

ప్రశాంతమై, తరుశాఖావృత్తమై కవులకు, చిత్రకారులకు సహస్రశతములను పయోగపడు ప్రకృతి సౌందర్యము కల్గి, సార్థక నామమున బరగుచున్న దీ శాంతిని కేతనము. ఆశ్రమమంతయు బారులు తీరిన వృక్షములతోను, లతలతోను నిండియుండి, విద్యార్థులకేమి, అధ్యాపకులకేమి, యానందము కల్గింపకమానదు. ఆశ్రమావరణాంతర మంతయు బహిరంగస్థలమే కాని ఆ నిర్మలాకాశము, అచ్చటచ్చట అనతిదూరముననే

మాయకు గురియగుచు గగనమున సంచరించు విహంగములును నిజముగ నెంతమనోహరములు! ఇప్పుడిసుందరతర మగుప్రదేశము పూర్వ మొకయెడారిగ నుండి, దొంగలకును, దోపిడిగాండ్రకును ఆకరమై, చుట్టుప్రక్కల నివసించుజనుల కతిభయంకరమైయుండెను. అట్టిప్రదేశము నేడుచాలమార్పుల జెంది, ప్రాకృతిమఖండములకు జ్ఞానవిజ్ఞానముల చెదవల్లదు, మహాపండితులకు, చరిత్రకారులకు, చిత్రకారులకు, గాయకులకు తావొసంగుచున్నది.

ప్రాకృతిమధురగోళములు చెందును అనేకమారులు చుట్టినచ్చిన వంగకవి శేఖరుడగు రవీంద్రనాథతామారు గారిచే స్థాపింపబడి నానాదేశ సారస్వతవిజ్ఞానములకు తా వొసంగుచు, భరతఖండముయొక్క విశేషవిజ్ఞానమునేమి, ప్రాదేశికముల విజ్ఞానములనేమి చెదవల్లట కవకాశమిచ్చి, నేటివరకుమాడ అకవి శేఖరునియాధిపత్యము క్రిందనే నెవడిచాధిపత్యము జేయుచున్నది. ఈ ప్రదేశమున నొక నదిగాని, కొలనుగాని పోనకగవనకు ప్రయాణమునకు అడ్డంకు మంతటితో అంతరించిన తమిళమున ప్రాచీనములగును. ఈ

మహర్షి ప్రాథనాస్థలము(వలువరాతికట్టడము)-సాంతింతాల-శాంతిని కేతనము

యున్న చిన్నచిన్నపల్లెలు, మిట్టపల్లెలుగను మైదానములుగను ఉన్న భూభాగములును, అమాయకులును, నవనాగరికతాస్పృహ యిందుకంతయు లేనివారును నగు "సంతాలు" చేయుపనులును, ఆశ్రమావరణకు కొంచెము దగ్గరనే నిర్మింపబడిన "గురుపల్లె"ల నెడిది యుపాధ్యాయులకుటిరములును, స్వాతంత్ర్య మనుభవించుచు, మానవుల

ప్రదేశముకు సుందరతలములను ప్రదేశము లనేయులున్నవి. కాని యిదే శాంతిని కేతనమునకు తొరణమున్నది. వంగకవిప్రసిద్ధి జనకుడగు మహర్షి దేవేంద్రనాథ తామారు, తమ దేశాటన సమయమున, ఒకానొకదినమున ఈస్థలమునుండి పోవుచు, ఇచ్చటి

శాంతివలననేమి, ప్రస్తుతపట్టణముల
యొక్క గడబిడగాని, రస్తాగాని
లేక శాంతముగనుండి నిజముగ ఈ
నిర్జనప్రదేశము సౌందర్యముగ నుండు
టవలననేమి, ఆనా డెచ్చట విడిసి
యుండెను. ఆకాలమునాటికి నృక్ష
ములుగాని లతలుగాని ఒక్కటియు
ను లేవు. కాని రెండుమూడు పెద్ద
పెద్దవృక్షములు మాత్రము గుబురుగ
నొక్కివొజనుండి, ఇల్లగ నుండు
చుచే మహర్షి డేరాలతో ఆ నృక్ష
ములక్రింద కొద్దిరోజులు మకాము
చేసియుండెను. ఈ స్థల మిప్పటికి
నూడే బహురవ్యముగనే యున్నది.
నేటికినూడే ఆవృక్షములుయథాస్థాన

ఉత్తరాయణమున రవీంద్రుని నివాసస్థలము, శాంతినికేతనము

మున యథాగతిని చెరుగుచున్నవి. ఇచ్చట దేవేంద్రనా
థరామారూగారు ప్రతిదినము ప్రార్థనలసల్పుచుండెడి
వారు. అట్టితరి ఒకదినమున ఒకవహాజ్యోతి యీశాన
మున ఆయనలో ప్రవేశించినట్లు లావహరికి గోచరమ
య్యెను. ఈ స్థలమే ఆయనయాత్మకు శాంతినోసం
గినది. అనంతర మిచ్చటనుండి వరియొక్కలమున
కేగుట కాయన యిచ్చగించియుండలేదు. ఈస్థలముననే,
ఆ మూడువృక్షములక్రింద మహర్షి జపహవరించుకొను
స్థలముననే, చలవరాతితో నిర్మింపబడిన యొకచిహ్న
మున్నది. అందుపై నిట్లు లిఖింపబడియున్నది:

తని

ఆత్మకు

అమార్ ప్రాణేర్ ఆరామ్ నాయొక్కప్రాణారాము
మనేర్ ఆనంత్ మనస్సుయొక్క ఆనందము
ఆత్మార్ శాంతి. ఆత్మయొక్క-శాంతి.

అనంతరము మహర్షి యిచ్చట నొకచక్కనిభవ
నమును నిర్మించెను. నాటినుండి యీప్రదేశము శాంతి
కాకరమైనది గాన శాంతినికేతన మని చెప్పవచ్చును.
ఇంకను ఈమందిరమునను, ద్వారమునను పెక్కువ్రాతలు
గలవు. అందు మాంసాహార మిద్యపాననిషేధములు
ముఖ్యములైనవి. అప్పుడే తా నొక ప్రార్థనా
మందిరమును నిర్మించెను. అయ్యది యతిరవ్యముగ
వివిధవర్ణములుగల గాజుతో గట్టబడి లోపల నొకచ

క్కోహాలు చలువరాతితో నిర్మింపబడెను. అందెచ్చ
టను యెట్టివిగ్రహముగాని, మరియేచిహ్నముగాని లేక,
యేకేశ్వరోపాసనను బోధించుచు, ప్రార్థనకు చక్కగ
నుండి, భక్తిపూర్ణస్మారయలకు శాంతి నొసంగుచున్నది.
ఈమందిరమున నేటికినూడే వహాపురుషులయొక్కగాని
మహాత్ములయొక్కగాని ఆత్మలకు ప్రార్థనలు జరిగి
శాంతి నొసంగుచుండనని చెప్పకతీరదు. అదిగాక
యిచ్చట సెలవునెనమరు ప్రతినిధివారమున ప్రార్థనలు
జరుగుచుండును. ఇందు రవీంద్రుడు స్వయముగ పాల్గొ
నుచుండును. ప్రథమమున బాలికలందరు కలిసి యేకకం
ఠముతో చక్కగ బాదినయనంతరము ఆ మన యావేశ
ముతో ప్రార్థనసల్పుచుండును. ఆయనలేనితరి మరి
యొక రాధ్యర్థము వహింతురకు విష్ణుప్రార్థనామందిర
మానాటివహర్షి దేవే అనంతరము రవింద్రుని జనకుని
యొద్ద ననున్న నీ తననలువదియవయేట ఆనగా
1901 వ సంవత్సరమున, ఈ యాశ్రమము స్థాపించెను.
ఇయ్యది ప్రారంభించిన నాటినుండియు దినదినాభివృద్ధి
చెంగుచుండెను. దీనికి బహువిధములయందును మొదట
నానుబిదిరీతి ప్రభుత్వ సేవలుచేయుచున్న నొక ప్రార్థన
భింపబడినది. రవీంద్రుడే ముఖ్యోపాధ్యాయుడు. అనం
తరము మొన్న మొన్న తీరనకునూడే కొంతైన పాఠములు
చెప్పుచునే యుండెను. అప్పుడు ఉపాధ్యాయులు
విద్యార్థు లందరునూడే ఆయనపాఠమువినుటకు పోవు

చుండిరి. కాని యిప్పుడిప్పుడి నానాదేశములకు వ్యాపించి, కీర్తిగాంచి, యెల్లజాతులకు జాతి మతభేదములు లేక మహర్షి నీతివాక్యముల ననుసరించియే నడువ

సాలవృక్షములబారు, శాంతినీకేతనము

బడుచున్నది. ప్రస్తుతము విశ్వభారతీయనబడుచు ప్రపంచాభివృద్ధికి, మానవకోటిసంఘభావమునకు తోడ్పడుచున్నది.

ఆదర్శములు:—

ప్రపంచమునం దెచ్చటను కవులు సాధారణముగ ఇట్టివిద్యాలయములు స్థాపించుట చాల అరుదు. కాని జగద్విఖ్యాతకవిశేఖరు డిట్టివిద్యాలయము స్థాపించుటకు కారణమేమి? యని యెల్లరకును తోపకమానదు. కాని రవీంద్రుడు ఒక్కవయ్యేకాదు: వేదాంతి. మానస ధర్మముల తా తెలిసికొని అయ్యవి కార్యరంగమున నడుపుటకు ప్రయత్నించును. మహాదేశాభిమాని. పుట్టిననాటనుండియు ఒకవిభిముగ ప్రత్యేకత్వముకల్గిన వ్యక్తి. ఆయన సామాన్యవిద్యార్థులవలె గాని, తనసోదరులవలె గాని మామూలుపాఠశాలకు పోయి విద్యనభ్యసించలేదు. ప్రత్యేకముగ జనననియాజ్ఞకు లోబడి అభ్యసించెను.

తనకిచ్చిన విషయమును మానవకోటియొక్కచర్యతో సరిపెట్టి చూచుచుండును. ఈయననుగూర్చి యాయన గ్రంథములు చదివినవారికి విశేషము కాగలదు. నానాదేశాటనము చేసియుండుటచే భాగ్యం అనుభవము సంపాదించియుం డెను. మహాదేశాభిమాని యగుటచే ప్రస్తుతమున్న విద్యావిధానముయొక్క బలహీనతను గుర్తించెను; తన యితరదేశములయనుభవముతో సరిపోల్చి చూచెను. భారతదేశదుస్థితికి వగచెను.

భారతభూమిపైన్నత్యమునకు తగినపుత్రు లగుట లేవని తలంచెను. కాని అతడు నిరాశజెందినపురుషుడు కాదు. భారతదేశపునర్ధరణము అవశ్యముగ జరుగవలయును ప్రస్తుతప్రపంచమున ఇతరదేశములవలెనే భారతభూమికిమాడ అత్యుత్తముమగు సందేశమున్నది. భారతచరిత్రనుగాని, వాఙ్మయమునుగాని తెలిసికొనుటకుతగిన యచకాశములుమాడ నిజముగ లేవు. అదియుగాక, భారతీయులుగూడ ఈవిషయములలో శ్రద్ధసహించువారు గాని, పాల్గొనువారుగాని, గౌరవించువారుగాని యెక్కుడుగ లేకున్నారు. ఈవిషయము లన్నిటిని సులభముగ నెరిగించుటకు అచకాశ ముండవలెను. భారతీయులు తమకు తామే తెలిసికొనలేదు. కాన ప్రస్తుతము తన్నుతా నెరిగి యభివృద్ధి జెందుటయే కాక, యితరమానవకోటికి తనసందేశమును దెబ్బచు, వారల తనకడకు నిజవిజ్ఞాననీవ్వకారమున కాకర్పించి, యితరు లావిషయములు బాగుగ నెరుంగుట కవకాశము కల్పించవలెను. ఇందుల కంతజ్ఞాతీయవిశ్వవిద్యాలయ మవసరము. పశ్చిమభూమిని పాశ్చాత్యులు, వారి విజ్ఞానమునంతను చక్కగ నెరిగి, వారి విశ్వవిద్యాలయములెరిగించి యభివృద్ధిచేసింది. అటులే పూర్వాప్రదేశమున మాడ తమవిజ్ఞానమునుతెలుపలేదు. యితరమానవకోటి కెరిగించిన గాని నిజమున ప్రసరించినవిజ్ఞానాభివృద్ధి కానేరదు. ఇట్టిపని విశ్వభారతీ భూమికినైనా ఈకార్యముకు కోకొల్లలు. విజ్ఞానాభివృద్ధికికాక పూర్వాప్రదేశము లన్నియును, అందులలోఅసియా యెక్కువగను, పాల్గొనుటయును. ఆర్యులొక్కయు, నెమైటు, చైనా, జపాను, మంగోలియా ప్రజలయొక్కయు వికమత్యము అత్యవసరము. ఇచ్చట నశించినప్పటికి భార

తదేశమునుండియే టిబెటు, చీనా, జపానుదేశములకు ప్రాకి, అచ్చటనే భారతసారస్వతవిజ్ఞానమతిములుగూడ నివసించియున్నవి. అందుచే ఈవేత్త్యురజాతులు, దేశములు, విజ్ఞానములు కలిసినగాని పూర్తియైన ప్రాద్దేశ విజ్ఞానము గానేరదు. కాన అట్టియవకాశ మీ విశ్వ భారతీయం దుండవలెను. అప్పుడు ప్రా క్షి మ దేశములనుండి విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులు ఇచ్చటకు ప్రాద్దేశవిజ్ఞానము గ్రోలుటకువిచ్చేసి, వారలవిజ్ఞానసంపద మనకు తెలియజేయగలరు. అప్పుడు సోదరత్వమున కెక్కుడు అవకాశ మున్నది. కాని యింతవరకు భారత దేశమున, పశ్చిమదేశపుచర్యచూచినచో, విద్యయనునది శూన్యమైనది; అనగా నిజమగు విద్యాంకు డనుటకు ఒక్కడు నద్దుడైన యా త డు లే కు న్నా డు. అది గాక, యిప్పుడు చాల విజ్ఞాన వంతుల మనబకు వారు చక్కని పెద్దపెద్ద భవనములలో, బాఠశాల నిర్మించితిగినగదులలో, హద్దువారనిబుద్ధిబలము నుపయోగించి, తమతమవ్యవహారములకై సంకుచితవిద్యాపద్ధతులలో తయారై, యం ఏ.బి.సి. మొదలగు బిరుదుములనుగాంచి సంతనే విజ్ఞానవంతు లనుట, విద్యావంతు లనుట లజ్జా కరము. ఇట్టివారు చక్కగ రాజభక్తిపరాయణులై గుమాస్తాలుగను, స్టేషనులుగను, పోలీసుఉద్యోగులుగను బాసగ తనూరమన్నారు. ఇయ్యది విద్యకానేరదు. అట్టివిద్య మన విద్యార్థుల బుట్టలలోని కెటులో యెక్కించుట ధర్మముగాదు. విద్యార్థికి స్వభావస్థముగ నుండిన యూహాప్రసంగమును జంపి, బెదిరించి, భయ పెట్టి, యెట్టులు సంకతులబోధనచేయవలయునో అట్టిపద్ధతులు తెలియక, ఆవిద్యార్థి మేధనుధ్వంసముచేయుట ధర్మముగాదు. ప్రస్తుతము మనము విజ్ఞానవంతులమంటుకుగాని, ఫండితవర్గులనుంటుకుగాని ప్రయత్నములు జరుగకపోవుటయేకాక, యేవో తప్పనిసరిగ కొన్నిపరీక్షలయందు స్త్రీర్ణులనుటయు, అందునను ఆంగ్ల భాష యందున్నవాటికి ప్రాముఖ్యము నిచ్చుచుండుటయు, సాధారణవర్గకవ్యాపారమువలె నైయున్నది. ఇట్టికట్టుబాటుల మన మతిక్రమింపవలయును. ఈవిధముగ విద్యనభ్యసించునప్పుడు ఉపాధ్యాయుని విద్యార్థి యొకవ్యాప్రమువలెను, ఉపాధ్యాయుడువిద్యార్థి నొకమేకపిల్లవలెనుజూచుచు,

అవసరమైనప్పుడు నాల్గు మొత్తి, గూతని కేవో నాల్గు ముక్కలుచెప్పితి నని ఉపాధ్యాయుడు సంతసించునే కాని, ఆతని నాశనము చేయుచుంటినని మాత్రము తలంపడు.

విద్యార్థులకును ఉపాధ్యాయులకును మధ్య పరస్పరప్రేమానురాగములు లేనిదే, విద్యావిషయములబృక, ఆధ్యాత్మికాభివృద్ధిలేక, కాగితమే దేవుడనియు, పుస్తకమే తనకు పరమావధియనియుంచి, విద్యార్థిప్రకృతి నేమరచిపోవును. కాన ఇట్టివిద్య యిహలోకమునకుగాని పరలోకమునకుగాని యెట్టియుపయోగము లేక, విద్యార్థిని జెరచి, స్వభావముచే నాతడు జ్ఞానమునొందు నవకాశమును నశింపజేసి, సంకుచితకూపమున బడద్రోయును. ఇట్టివిధానమంతయు మారితీరవలయునని రఘింద్రుడు తలంచెను. కొంద రాంగ్లభాషలోపండితులైనపప్పటికి

బాలుర కొనిరంగ రేగుత్ర, శాంతినికేతనము కొన్ని కొన్ని విషయములు బాసగపరించుట కాటండిత్యము చాలదు. ఇదియే యాధునికముగనున్నది. ఇట్టివానికి మన మెడమీయరాదు. పాశ్చాత్యదేశములనుండియే మనకు విజ్ఞానము లభించునని యెంచుట చాలఅసమంజ

సము. ఇయ్యది నిజముగ కాంతిమంతుడగు భాను డిచ్చట వెలుగొందుచుండ, నాతనిగుర్తింప లేక, యెచ్చట నుండియో బాసగ వెలుతురునిచ్చు సూర్యుడుదయించు నని యెంచి, అంధకారమున బడికొట్టుకొనునట్లున్నది. కాన ఇప్పుడైనను మనము జాగరూకలమై యుండవలయును. ప్రస్తుతవిద్యాలయములవలెగాక భారత విజ్ఞానమునకును భావలకును, గాన చిత్రకళలకును ముఖ్యముగ స్థానమొసంగి, యభివృద్ధిచరుపవలెన. అంతకును ముఖ్యమగు విషయ మింకొకటి గలదు. ఈవిద్యార్థిదశయందే స్వభావసిద్ధముగ నభివృద్ధి చెందుటకును, విద్యగూడ నిర్బంధమంత లేకుండగనే యభ్యసించుటకును, ఆధ్యాత్మికాభివృద్ధి జేయుటకును తగినయవకాశమియవలయును. విద్యార్థులు గ్రంథపఠనమునకన్న ప్రకృతి సంస్పర్శముననే నిపుఁబలు కాగలరు. అట్టియభివృద్ధికి వారలకు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము సొంతి, ముక్కును పెంచునట్లే పెంచవలయును. అందు బాలుదైయుండునప్పటినుండి యతి జాగరూకతతో పెంచుట మరింతయవసరము.

ఇదియే ముఖ్యమగు విద్యార్థులకు అవశ్యకముగ సహకూర్పదగినమార్పులు. ఈపైవిషయములమీద నాధారపడియే యీవిద్యాలయము నెలకొల్పబడినది. ఇందు రవీంద్రుని యాచర్యములనుబట్టి నడుపబడుటచే యెల్లరకును మరింతస్వీకారయోగ్యము. ఈవిద్యాలయమునకంతకును విశ్వభారతీయని డేరు. ఇందు శాంతినికేతనము,

అదికుకేతనము (విద్యార్థులకు విద్యార్థులసభ), శాంతినికేతనము

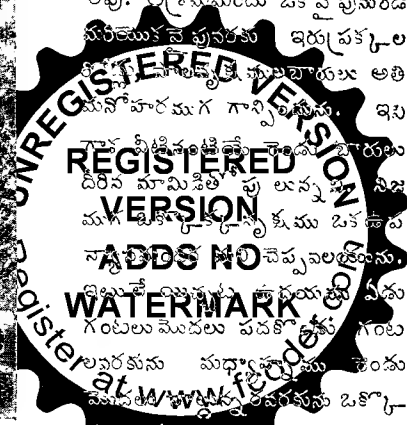
శ్రీనికేతన మని రెండు భాగములు. ఈరెండింటిలోను శాంతినికేతనమే ముఖ్యమైనది. శ్రీనికేతనము శాంతినికేతనమున కొకమైలుదూరమునందు నిర్మింపబడి, చేతి పనులు మొదలగు వానియందు శ్రద్ధగఁగియున్నది. ప్రస్తుత విచ్చట జీవిత మెట్లు లుండునో, యెట్లు విద్యా విషయము లుండునో చూడవలయును.

ఆశ్రమజీవితము:—

ఈవిద్యాలయమున మున్నుండు జూడవగినవయిచ్చటి జీవితమే. అందునను పసిబాలుర జీవితము మరింతయుత్సాహపూరితముగ నుండును. పదియేండ్లలోపు బాలు రందరు నిర్భీతిగ, బెంగయనునది లేక, తల్లితండ్రిల విడిచి, యిచ్చట చదువుకొనుటకు దేశముయొక్క నానాభాగములనుండి వచ్చుచుండురు. ఇచ్చట బాలురందరకు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యమే. ఈ బాలురందరు ఒక ఉపాధ్యాయుని యాజమాన్యముక్రింద నొకప్రత్యేక గృహమునందు నివసించురు. ఇంకను వీరలుగాక మెట్టి కృతేమనువరకు చదువుకొను విద్యార్థులు గలరు. వీరలు కూడ ఒక్కొక్కయుపాధ్యాయుని యాధిపత్యముక్రింద ఒక్కొక్కకుటీరమందు నివసించురు. అనంతరము కాలే జితరగతులలో చదువుకొను పెద్దవిద్యార్థులుగలరు వీరు సంపూర్ణస్వాతంత్రులు. వీరందరుగాక పాలిక లన్ని తరగతులలోను గలరు. వారలకు ప్రత్యేక గృహమున్నది. ఇచ్చట పాఠశాలచెప్పుటకు ప్రత్యేకముగ చక్కని భవనములు గాని

గదులుగాని (Lecture Halls)

లేవు. ఆశ్రమముందు ఒకవైపునుండి మరొకవైపునకు ఇరుప్రక్కల కట్టిన గోడలమీద బాలులు అతి మనోహరముగ గానించును. ఇవి గాన శీతీకరణకాండల భాగము దీరిన మామిడితీపు లున్నవి నిజముగ చక్కనికన్యకుము ఒకడెవ నాడైనా అది చెప్పవలయును. ఇవియే యిచ్చట ఉదయము వడు గంటలు మొదలు పదికొంతు గంటలవరకును మధ్యాహ్నము నెండు ముప్పది మధ్యాహ్నమున ఒక్కొక్కప్పుడు క్రిందవతురాసములు పరచుకొని కూర్చునియున్న

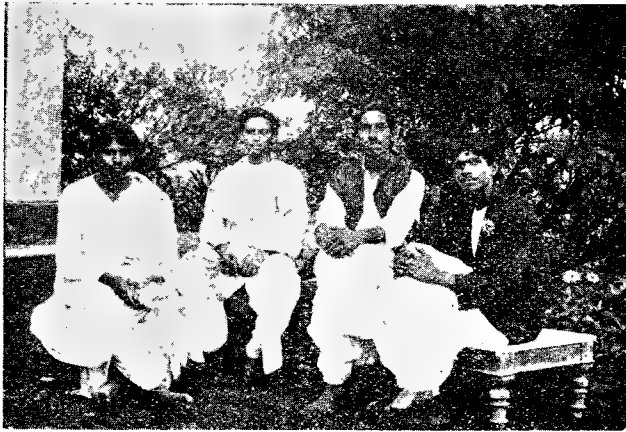
తి ర గ తు లు కానుపించును. ఉపాధ్యాయులును, విద్యార్థులును వారివారిచతురాసనములు వెంట దీసికొని పోవుచుందురు. బాలురు, ఒకతరి ఉపాధ్యాయులరాక ఆలస్యమైనచో, చెట్టుకొమ్మపైవేహర్చుని పఠించుటయు గలదు. ఇచ్చట నొకవిషయము జెప్పవలయును. విద్యార్థులు, విద్యార్థినులు గూడ నొకేతరగతియందు, విద్యార్థి కెట్టిహక్కులున్నవో అట్టిహక్కులనే విద్యార్థినిగూడ యనుభవించుచు, పఠించుచుండును. ఇట్టిది ఘోషపద్ధతి మిక్కుటముగనున్న బెంగాలునందు జరగుట చాలచక్కనిపని; కాని యిందువిద్యార్థినులు చాలవరకు సంఘ

వలెను. విద్యార్థులందరు వారివారిపనుల స్వయముగనే నెరవేర్చుకొనుచుందురు.

అన్నిటికన్న ముఖ్యమగువిషయ మేమన, ఇచ్చట టికి దేశముయొక్క నానాభాగములనుండి విద్యార్థులు వచ్చి, సోమరభావమున మెలంగుచు, వారివారిభావములను, ఆయాప్రాంతముల ఆచారవ్యవహారములనుగూర్చి చర్చించుచు, అనేకవిషయములు పుస్తకములలో లేనివి బాగుగ తెలుసుకొందురు. ప్రాంతాభిమానము ఇందు బాగుగ ప్రకటిత మగును. అదిగాక బాలురు ఇతరప్రాంతముల నుండి వచ్చినచో వారువచ్చిన వారముపదిదినములలో

బాగుగ బెంగాలీహాడా మాటలాడగల్గుదురు. ఇందు మాతృభాషను మరచుటకు కూడా ఎక్కువ యవకాశమున్నది. ఇచ్చట మొత్తము విద్యార్థులందరికి ప్రత్యేకముగ ఆధికారులచే నడపబడు వసతిగృహ మొకటి ఉన్నప్పటికి, అచ్చటి భోజనము అందరకు కుదిగా నుండకపోవుటచే ఆయా ప్రాంతమునుండి వంటవారిని తెచ్చుకొని, ప్రత్యేకముగ వేర్వేరువసతిగృహములు పెట్టుకొందురు. ఇప్పుడు గజరాతీలు, ఆంధ్ర తమిళ మలయాళీలు రెండు వేర్వేరు వసతిగృహముల జరుపుచున్నారు. చిన్నచిన్న బాలురు ఆడువారివసతిగృహమున భుజింతురు. అసం

తరము విద్యాలయావరణయందే ఒకఆనుపత్రి యుండుటచే చాలఅనుకూలముగ నున్నది. ఏమాత్రపు సలతగ నుండినను త్వరలో అచ్చటకుపోయి మాన్యుకొందురు.

శాంతినికేతనమందలి ఆ.ప్ర.విద్యార్థులు.

సంస్కృతులు, బ్రాహ్మసామాజికలనియే చెప్పవచ్చును. క్రమక్రమముగ ఇతరస్త్రీలు, తల్లితండ్రులుగూడ నెట్టి సంఘసంస్కరణకు పూనుకొని, స్త్రీవిద్యకు తోడ్పడ

ఉ ప లా ల న ము

మునిమాణిక్యం నరసింహారావుగారు, బి. ఏ.

[సాహితీ సమితి]

కమలాయ తాక్షుండు కళ్యాణ మూర్తి
కోరి నివ్వరియించి కొంపోన దలచి
ఆకాశనది దాటి అన్త్రులు దాటి
చెల్లి, నీ నన్నిధి చేరు కొన్నాడు.

నీవె జీవితమని నెరనమ్మినాడు
నిరతమ్ము ధ్యానించు నిన్నె దేవతగ
నీనామ జపమునే నిరతమ్ముచేయు.

విరహ హాలాహల విషము కంఠమున
బిగబట్టి నీమీది ప్రేమచే నతడు
బహుళ కష్టంబులు భరియించి నాడు!
విమల చరిత్రుని విఖ్యాత యశుని
ఏటికో నీవాశ్రయింప కున్నావు!
ఎవరని యెతువో యేమి తలంతో,
మహనీయు డాతడు మానధనుడు.
ఆశ్చర్య కరముగ నాతనినెట్లా
పడవేసి కొంటివి పాదాలమీద!

ఎంతపాపాణమో హృదయంబునీది!
పుట్టి నింటను గల్గు బుద్ధిపోదాయె
విషము నీతోబుట్టువేకాదె లక్ష్మీ!

మంజులరోచిస్సు మధురరూపంబు
ఉండబో వెల్లెప్ప ఉండ బోనమ్మ
కోమలోజ్జ్వలమైన కుసుమ రాజంబు
మండు తుండలలోన మాడి పోకున్నె?

నీకొఱ కాతండు నిరతంబు హృదయ
భేదకంబుగ చేయు రోదనం బకట!

ఆలసించితివేని ఆతండు చెల్లి,
శరణంబు చొచ్చును మరణగృహంబు!

విమల సిద్ధాన్నంబు విరజిమ్ము బోకు
జీవితామృతమును చిమ్ముబోకమ్మ,
కాలయాచన యేల? కాతన్యముడిగి

కమలనేత్రునకింక కబురంపుమమ్మ,
రమణీయ మూర్తి నికొ రాణినానెచె

కాతన్య మేటికి కడగొడవీరవు
దైవతంబుగ నమ్ము తలచినా డతడు

సామాన్యమృత్యుతో చెరియింపలేదు
చల్లని రమణీయ సాయాహ్లాదేన

ప్రయణనంబు చేసెగడవేరవు!

మహమ్మదు నీతివాక్యములు

శ్రీమతి గుడిసేవ నాగమణిదేవి గారు

ఎవనిహృదయమున దయయుండదో వానిపై ఈశ్వరుడు దయవహించడు. ప్రాణు లెల్లరు భగవంతుని పరివారమై యున్నారు. ఏమానవుడు మానవకోటి కంతకును సుఖము గూర్చుటకై ఎక్కువకృషి చేయునో వాడే భగవంతునికి ప్రియతముడైన సేవకుడును, శ్రేష్ఠమైన భక్తుడును అయియుండును.

ఎవడు జ్ఞానదీపమును ప్రజ్వలించజేయునో వానికి మృత్యువు లేదు.

ముసల్మానుల దృష్టిలో జ్ఞానవాంఛభగవత్ప్రేరణ, జ్ఞానభిక్ష ఈశ్వరుని ఆదేశములై యున్నవి.

ఏమానవుడు జ్ఞానమార్గమవలంబించునో వానికి ఈశ్వరుడే స్వర్గమార్గమునుజూపించును.

జ్ఞానుల నోటినుండి వెలువడిన మాట శహీదుల (మతమునకై ప్రాణమిచ్చినవారి) రక్తముకన్న పవిత్రమగు వస్తువు.

ఎవడు జ్ఞానోపార్జనముకొరకు ఇంటినుండి బయటకు వెడలునో వాడు స్వర్గమునకుబోవు బాటసారి యని యెఱుంగవలయును.

స్త్రీలుగాని, పురుషులుగాని ముసల్మానులెల్లరకు విద్యానర్పచేయుటముఖ్యకర్తవ్యమై యున్నది.

అన్నివిధముల విద్య న్యాజ్ఞింపవలెను. విద్యమూలముననే న్యాయాన్యాయముల విచక్షణ యేర్పడును. అదియే స్వర్గమార్గమును సుగమము చేయుచున్నది. విద్యయే నిర్జన ప్రదేశమందును, మరుభూములందును మిత్రుని వలె నుపకరించుచున్నది. విద్య సుఖమునకు మూలమును, దుఃఖమున కౌషధము నై యున్నది. విద్య బంధుసమాజమున అలంకారముగను, శత్రువ్యూహమున కవచముగనుచుండును.

జ్ఞానోపార్జనము చేసినవానికి ఎల్లకాలము కల్యాణమగును. ఎల్లరు వానిని గౌరవింతురు. జ్ఞాని దరిద్రుడైనను ఈ లోకమున రాజాధిరాజుల సాంగత్య లాభమును, పరలోకమున అనంతమగు ఆనందమును పొందును.

ఉపాసన విశ్వాసము గలవారికి లాభకారియై యున్నది.

ఏకాంతమున భగవంతుని సేవ చేయుము. మౌన బ్రతీకలున్న సేవ విశేషము లభించును. మతియు ముక్తియునే మనశ్శాంతి కలుగును.

ఎట్టియెవ్వరైనా భగవంతుని నిర్మలము కాదో అట్టిదేవుడైన నీశ్వరుడు పరిగ్రహించడు.

ఏమానవుడు ఉపాసనలో అనాదుష్ప్రవర్తనమును తొలగించుకొనడో వాడు చేతిలో

కాగడాయున్నను మార్గము మరచిపోవును. ఇట్టి ఉపాసనచే ఎవరికిని పుణ్యవృద్ధికాజాలదు. ప్రతిదినము ఈశ్వరునకును, వాని సతితాత్మకును మధ్యవ్యవధాన మేర్పడును.

శ్రేష్ఠదానమే ఉన్నత హృదయమునకు నిదర్శనమై యున్నది. దానివలనహృదయము ఉత్సాహితమగును. దుఃఖితమైన హృదయమునకు దానివలన అమృతవర్షమున బలె కల్యాణమగును.

ఎవడు కష్టార్జితముచే జీవించుచు బీదలను త్రిప్పివేయక దానముచేయునో అట్టివాని దానమే శ్రేష్ఠమైనదానము.

కోపమును జూపుటకు అవకాశమున్నను ఎవడు దానిని అణచుకొనునో భగవంతుడు వానికి పారితోషిక మిచ్చును.

మనుష్యుని సులభముగ గ్రహించవేసిన వాడు బలవంతుడు కాడు. ఎవడు కోపమును అణచుకొనునో వాడే నిజమైన బలవంతుడు.

ఈశ్వరస్మరణచేయుచు నెవడు కోపమును అణచుకొనునో వానితో సమానుడగు భాగ్యవంతు డెవడును లేడు.

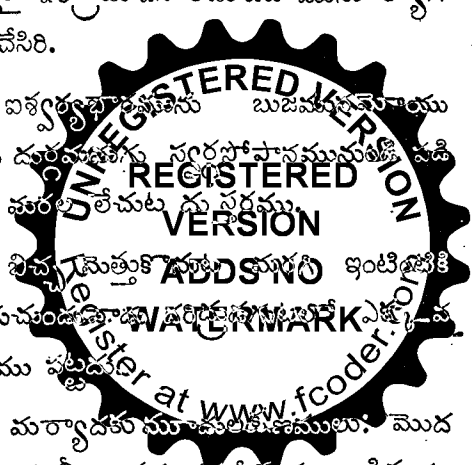
ఒకవేశ్య బావిదగ్గరనుండి ఎచ్చటకో వెళ్లుచు దప్పికచే బాధపడు నొక కుక్కను చూచెను. దప్పిక అధికముగా నుండినట్లు కుక్క తెలియజేసెను. వేశ్యయొద్ద నీరునింపుటకు ఏపాత్రయు లేకుండెను. కాబట్టి ఆమె తనపైబట్టను నీటివరకు పోనిచ్చి ముంచి కుక్కకు దప్పిక తీర్చెను. ఈపనిచే ఆమె జీవితమందలి కళంకమంతయు తొలగిపోయెను.

ఇతరులకు కష్టము నిచ్చుటకొరకు ఎవరు పరుల సాహాయ్యము కోరుదురో వారితో మనకు పనిలేదు. తనజాతి అన్యాయ యుద్ధము చేయుటనుజూచి ఎవరు తనజాతిపక్షముననే చేరుదురో వారితోడను మనకు పనిలేదు. అధర్మయుద్ధమున ప్రాణమర్పించినవారిని మహమ్మదు తనపక్షమున చేర్చుకొనడు.

మీరు మాకు లేనిపోని గౌరవము నీయవద్దు. మేము భగవంతుని సేవకులము. మమ్ములను భగవంతుని సేవకుల మనియు దూతల మనియునే పిలువుడు.

తర్జనీమధ్యమాంగుళులయందు ఏప్రకారము వ్యత్యాసము లేదో స్వర్గరాజ్యమందు ఆవిధముగనే మలినవస్తుధారిణు లగు విధవలకును, సన్మానితులగు వ్యక్తులకును భేదము లేదు. ఒకనాడు పరమసుందరులుగ నుండిన వారు విధవలెట్టైరి? వారే తుదకు విధవలయి తమసుఖము, స్వాతంత్ర్యము, సౌందర్యమును తుచ్ఛముగానెంచి కేవలము సంతానపాలనమునకై పరిశ్రమచేసి తమదేహమును త్యాగము చేసిరి.

విశ్వరూపభావమును బుజమునవేయు వాడు దుర్గమభాగము స్వర్గసోపానమునుపట్టి పడినచో మరలలేచుట దుష్కరము. విచ్చుమెత్తుకొనుట ముగ్ధు ణ్ణుటిబిడికి తిరుగుచుండవలెను. దుర్గమభాగములలో ఎక్కడవకాలము పట్టదనుదు. మర్యాదకు మూలమితిముఖములు: మొదటిది: అద్వితీయు డగు పరమేశ్వరుని అస్తిత్వము.

ను స్వీకరించి వానికి ఎట్టికష్టము కలిగించకుండుట. రెండవది: ఇతరులదార్బల్యమును జూచి వానిని అధార్మికులని నిందింపకుండుట. మూడవది: ఇతరుల దుష్కార్యములబట్టి వారిని సంఘమునుండి బహిష్కరింపకుండుట.

వ్యభిచారియు, మద్యపాయియు, స్వార్థపరుడును, దాసుడును, విశ్వాస భూతుకుడును నగువాడు ఎప్పుడును ఆస్తికుడు కాజాలడు.

బ్రహ్మపరాయణుడును, పరలోక విశ్వాసియు నగువాడు మంచిమంచి విషయములపై నాలోచన చేయుచుండవలయును. అది చేత కానిచో పశానముగనుండుట మంచిది.

ఆత్మజయమునకై యుద్ధ మొనర్చుటకు సిద్ధపడువాడే ప్రపంచములో నుత్తముడగు పీరుడు.

సంవత్సరమంతయు నామకీర్తనము చేయుటకంటె ఒకజాము ధ్యానములో మగ్నముగా నుండుట శ్రేయస్కరము.

భూతదయ గలవానిపై ఈశ్వరు డెప్పుడును ప్రసన్నుడై యుండును. మంచివారిపై గాని, చెడ్డవారిపై గాని దయచూపుటలోలుబ్ధత్వము పనికిరాదు. దుర్జనునిపై గూడ మంచిగ ప్రవర్తించుటయే మానవునికి ముఖ్యమగు తరణోపాయము.

ఏయింటియందు అనాథశిశువు ఆశ్రయము నొందునో అదే శ్రేష్ఠమైన ముసల్మానుని ఇల్లు. అనాథల నాడరింపని గృహము ముసల్మానులదే అయ్యును అది మతాంతరులయు, నాస్తికులయు గృహముకంటె నీచమైనది.

సదాచారము మహాపురుషులకు పితృ ర్జితమగు సొత్తు. పుత్రునికి సదాచారమును నేర్పిన తండ్రియే తనకొడుకునకు మంచి సంతతి నప్పగించి పోయినవాడుగ నెన్నబడును.

నిరాటంకముగ స్వర్గమునకు వెళ్లగోరువాడు తన తల్లిదండ్రులను సంతోషపెట్టవలయును.

తమకు అపకారముచేసినను తల్లిదండ్రులకు నేవచేయుట సంతానమునకు పరమధర్మము.

తండ్రి సంతోషించినచో భగవంతుడును సంతోషించును. తండ్రి సంతోషింపనిచో సమిధలచే అగ్ని వలె భగవంతుని రోషము మండిపోవును.

మనుష్యుడు చనిపోయిన పిమ్మట వాని దోషములను డిగ్గడవలసిందే. నేను పరమజ్ఞాతిని దర్శించితిని. ఆత్మీయి యందే నాతివాసము. [హిందీనుండి అనువాదము.]

స్వత్వనైరాశ్యము

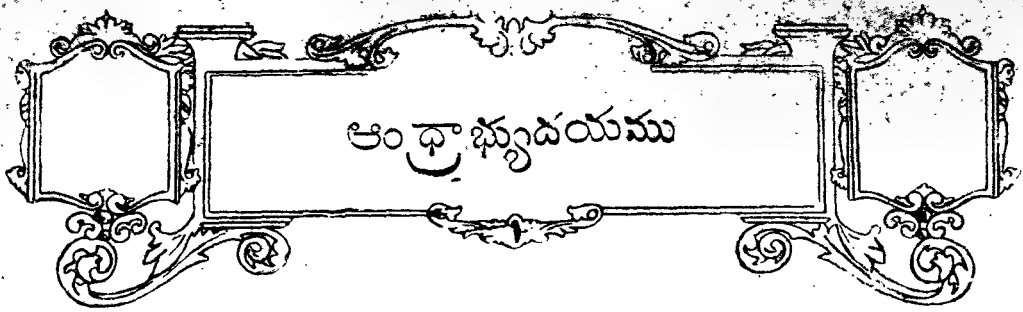
నూరి గుచ్చి కృష్ణమూర్తి గారు

వ్యాసకర్త

నాటి సాయాహ్న సమయమునం దదేమొ
యేమితోచక యుద్విగ్న హృదయుడనయి
వెనుకసంగతు లన్నియు మనసులోన
సంస్మరించుచు నాశ్చర్యచకితుడనయి
యరుగుచుంటిని దారి నే సరయకుండ
నవ్వుకొంటిని నాదుజన్మకును నేనె
విస్మయము నందినాను నావిషయములకె
ఏడ్చితిని గొంతునెత్తి నాకృత్యములకె
ఔనటంచును దలచుచునాను నేనె
ఏపదమువట్టి చేరితి నీవిశాల
రమ్యనిశ్శబ్దశాద్వలరాజభూమి
కనుచు నదృశ్యమందుచు నాత్మయందె
తెలివినందితి నొక్కింత తడవు కపుడు
మఱగిపోలేదు భానుబింబమ్ము నిక
సాంధ్యరోచిస్సులైనను జాటలేను
స్వత్వసహజహాసమ్మును వదలివైచి
శాంతిఁ దాల్చిన దీప్రదేశ మ్మటంచు.

తలచి నిర్మక్షికమును శాద్వలపరీత
ధరణిమీఁదను నాదువస్త్రమ్ముబలచి
మేనువాల్చితిఁ జదువ నేమియును లేమి
వెలవెలంబాటు లెల్ల మబ్బులను జూచి
యేడకివి మందగతితోడ నేగుచున్న
లో యెఱుంగఁగలరె యిల నొక్కరైన
మొన్నమాయింటిలోని యాబోతు మిగుల
మదముచే దనపాలకు మాటవిసక
యిష్టముగ గంతులెన్నియో యేసి యేసి
తుదకు నాప్రక్క నూలిలో బెదరిపడియె
లని స్మరించుచు గన్నుల నట్టెమూసి
నానో లేదో కన్నడె నొకనవ్యమూర్తి
శాంతమూర్తి మందస్మితశాలి యెదుట,
దక్షిణకరమ్ము మామకవత్సమందు
నునిచి గంభీరవాక్యములను వినినా
యువకనైరాశ్యసాధాలనూరకేస
జించి, దైవందినమ్ము శరమ్ముచేచెదల,
ప్రకృతి విషము జీవనము నమ్ములము సుమ్ము!

శ్రీమతి రుక్మాబాయి గారు

శ్రీమతి రుక్మాబాయి మదనపల్లె చెంత నున్న గంగనాయకను హల్లియం దొక

నియోగిబ్రాహ్మణ కుటుంబమున జనించినది.

నాలవ ఫారమువరకు ఆంగ్లవిద్య నభ్యసించి నది. జననము మొదలుమంచి ఆరోగ్యమును,

దేహదార్ఢ్యమును గలిగి

యుండి యనుదినమును

శరీరసాధన చేయుచు బల

మును పెంపొందించుకొని

నది. ఈమె కిప్పుడు ౨౮

ఏండ్లు వయస్సు. పది

యేండ్లకు పూర్వ మొక

సర్కసు కంపెనీలో చేరి

వ్యాయామ ప్రదర్శనము

లను గావింప నీమె మొద

లిడినది. తరువాత ఛత్రి

సర్కసు, పరశురామ

రావు సర్కసు కంపెనీ

లలో కొంతకొంత కాలముండి యిప్పుడు జాక్

కార్నరు సర్కసులో వ్యాయామప్రదర్శన

ములు గావించుచున్నది. మొన్న ఫిబ్రవరీలో

చెన్న పురమున ఫోర్డు మోటారుకారును ఆపి

తన యద్భుత శరీరబలమును ప్రకటించి ఆంధ్ర

లోకమునకు వన్నె దెచ్చినది. ఈమె యిట్లు చేయుట కిదియే ప్రారంభము.

ఈమె అవివాహిత; మితభాషిణి; సామా

న్యస్త్రీవలె గాన్పించును. ఈమె నింటికడ

చూచినపు డీమె యిట్టి యసాధారణ బలము

కలదని తెలియరాదు. ఇంటి

పనులన్నియు నీమె తానే

చేసికొనుచుండును. ఈమె

యిప్పుడు ననుదినము, శరీర

సాధనమును, ప్రాణాయామ

మును జేయుచుండును. తన

కిట్టి యసాధారణ బలము

లభించుటకు ప్రాణాయామ

మే ముఖ్యముగా మూమె

చేత్వము.

ఇదివఱకు కాంచుటకో

ప్రాప్తినరు కోడై రాజు

మాత్రమే యిట్టి సామర

మును గలిగి యున్నాడు. ఇప్పుడు

రుక్మాబాయి అట్టి కీర్తి నేనమయ్యెను.

శ్రీలలోగూడ నిజీవపు బలులు దేవదాంధ్ర

దేశాభ్యుదయ సూచకముగదా!

కలగూరగంప

1. ఎచ్చరిక

[౧౯౨౭ వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరి నెల మాడరక్ రిప్యూ ప్రతికయందు ఆప్రతికసం పాదరుడు వ్రాసిన యైదవ లేఖనుండి.]

యూరపుఖండమున నేను సంచారముచేసిన ప్రతి దేశమునను, పట్టామునను, అన్నటివారుజను లనేకులు చేరు బహిరంగ ప్రదేశములను, భవనములను పరిశుభ్రముగనుండు బుకుమిగుల శ్రద్ధనుదీసికొందురు. మనదేశమున దేశము పరి శుభ్రముగ నుండుటకొరకు పలుమారు నీటమునుగుదుం దుము కాని వారివలె మనచుట్టుపట్టులను సయితము శుభ్ర ముగ నుండుకొన జాలకున్నాము.

౧౯౨౦ వ సంవత్సరమున లండను నగరమున నున్న బ్రిటీషు మ్యూజియము లైబ్రరీ యూరపుఖండము సంవలి యితరములప లైబ్రరీలలో గొప్పదిగా నుండినది. ఇపుడు దీనికన్న ప్యారిసు నగరమునందలి నేషనల్ లైబ్రరీ పెద్దదిగానున్నది. బ్రిటీషుమ్యూజియము లైబ్రరీ యందున్న విదేశగ్రంథములు ప్రపంచమున మరి యేలై బ్రరీయందును లేవు. ౧౯౨౩ వ సంవత్సరమున నింగు నలునదిలకుల గ్రంథములుండినవి. ఇపు డింకను ఎక్కువగ నున్నవి. ౧౯౦౦ వ సంవత్సరము మొదలు ప్రతి సంవత్సరముపత్రకములు ౩౨౦,౦౦౦, గాక అన్ని వైపు లనుండి వచ్చుగ్రంథములు సరాసరి ముప్పదివేలు లైబ్రరీ యందు చేరుచున్నవి. మఱియొక లెక్కనుబట్టి ౫౦,౦౦౦ చేరుచున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. లైబ్రరీయందలి పుస్తకములున్న బీరువాల వెడలుపును గొలిచి మొత్తము చేసిన నేబది మెళ్ళి పొడవగును.

లైబ్రరీకేటలాగు నూఱుసంపుటములు. ఇరువదివేల సంపుటములు—నిఘంటువులు, విజ్ఞానసర్వస్వము మొదల యిన కోశములు—పాఠకులు స్వేచ్ఛగ నుపయోగిండుకొను టకుచుట్టును బీరువాలయందు గలవు. సరాసరి ప్రతిదినము ౪౦౦ పాఠకులు వచ్చి చదువుకొనుచుండురు.

పఠనమందిరములోనికి పోవుటకు నాయొద్ద టిక్కెట్టు లేకుండెను. కావున లోపలికి పోవక ద్వారముకడ నే యుంటిని. వాకిటికావలివారిలో నొకడు నాకులోపల ఒక చోటనుండియుకొక చోటికిజరిపి తీసికొనిపోవుటకును కూలముగ నుండునట్లు చేసియుంచిన బీరువాల నమర్చిన పద్ధతిని జూపించెను. అతనికందులకై కొంతలంచమును సీయవలసివచ్చెను. యూరపుఖండము గ్రేటుబ్రిటనులో గలిసి క్రైస్తవ ప్రపంచమున ముఖ్యభాగ మగు నట్లే లంచముల ప్రపంచమునను ముఖ్యభాగమని చెప్పుట ఉచితముగ నుండును. ఏలయన ప్రతిచోటను లంచముల నొసగుట విధిగనుండెను.

బ్రిటీషుమ్యూజియములో భారతీయ ప్రాచీనశిల్ప సంగ్రహముచాలతక్కువగ నున్నది. ఇదియు మన యదృష్టమే యనవలెను. మన దేశముయొక్క చారిత్రియ మొదలయిన విషయములను గురించి తెలిసికొనుటకు గూడ విదేశములకు పోవు నావశ్యకత యున్నట్లు నంత మేలుకదా! అంతకు నా మేడమెటగుండె పెట్టి నావతీస్తూపశిల్ప మలంకృతమై యుండిను. దానిక్రింద దేముక నొక ఇండియా మంత్రిగారు దేశము నాదార్యముతో నొసగినట్లు ప్రాసియున్నట్లు తెలివాలము గాంచివలెనే నాకు పోరుగలది. మాదేశము నాశిల్పము అట్లు నా మెత జ్ఞాపకమునకు వచ్చినది. బలముకలనాశిల్ప కదా అధికారము!

ఈమ్యూజియము, ఇట్టి యితర మ్యూజియములు ప్రేక్షకులకు మానవనాగరికతయొక్క గొప్పదనమును,

మార్పును, ప్రాచీనతను గూర్చి తెలుపును, వారికి గల సంపద్యమైన బాతీయదురభిమానమును పొగొట్టవలసినవి. కాని ఈమధ్యజయము బ్రటిషువారిని అహంకారదురులుగను, వికాల్పవృద్ధులు గలవారగును చేయుట కేమాత్రము తోడ్పడినదో తెలియకున్నది. మజీయు నిక్కడగల విస్తారవస్తుసంగ్రహ మంతయు కొంతవఱకు దోపిడిని, కొల్లను చాటుచున్నదని వారు గ్రహింపగలిగి రో యనువిషయమును దెలియకున్నది. సంగ్రహమెట్లు కావించినను బ్రటిషువారియొక్క బుద్ధివికాసమునకేకాక నైతికవికాసమునకు నివి తోడ్పడుగాక!

దీని చలన మనమును దెలిసికొనవలసిన విషయములు పెక్కులు గలవు. భారతదేశమునకు సంబంధించిన ప్రాచీనవిషయములను దెలిసికొనుటకు మనము తగినంత శ్రద్ధను గైకొనకున్నాము. ఐరోపియనులు ప్రపంచమంతటికిని సంబంధించిన విషయములను దెలిసికొనుటకై ఆతరువడచుచుందురు. వారిలో ననేకులు తమ బాతీయవిజ్ఞానము, నాగరకత, చరిత్ర మొదలయినవానినే కాక విదేశీయులకు సంబంధించిన యెల్లవిషయములను భాగుగా దెలిసికొనివానికి గొప్ప ప్రామాణికులుగ నున్నారు. కాని భారతీయులలో భారతదేశమును గూర్చిన విషయములకైన ప్రామాణికులుగ గైకొనదగినవారు మనలో నెందరున్నారు? ఇట్టిస్థితిలో విదేశమునకు సంబంధించిన ఏయొక్కవిషయమునకైన ప్రామాణికులుగ గైకొనదగినవారు మనలో నొక్కరైన నుండుటెట్లు పోనను?

* * *

నేను ఇండియా కార్యాలయమును (India Office) చూచితిని. భారతదేశమును బ్రటిషువారు కేవలము స్వలాభము కొఱకే పరిపాలించుచున్నను, ఈకార్యాలయనిర్మాణమున కయిన వ్యయమునంతను భారతదేశమే అచ్చుకొన్నది. కార్యాలయోద్యోగల వేతనములు మొదలగు వానికగు వ్యయము నొసంగుదు దాని నిష్పుడును పోషించుచున్నది. కావున నిట్టి కార్యాలయదర్శనమున నాకు ఉత్సాహము గాని, ఆనందముగాని, కలుగలేదు.

2. భారతదేశమునందలి ఆదిమ(కోండ)జాతులు

[గ్రా ౨౭ వ సంవత్సరపు ఫిబ్రవరి 'మాడరన్ రివ్యూ' పత్రికలో శ్రీ పి. వి. తాకరు అనువారు ప్రవాసినవ్యాసమునుండి]

౧౯౨౧ వ సంవత్సరపు జనాభా లెక్కల ననుసరించి భారతదేశమున భిన్నభిన్నప్రాంతములగల ఆదిమ (కోండ) జాతులసంఖ్యలు.

గోండులు	౨౯,౦౨, ౫౯౨
సంతాలు	౨౨,౬౫,౨౦౨
భిల్లులు	౧౭,౯౫,౦౦౮
చురుంబులు	౮,౫౫,౨౭౯
ఓరోనులు	౭,౬౫,౬౮౦
బంజరులు	౬,౫౧,౯౨౭
కాండులు	౬,౧౬,౮౨౪
మండాలు	౫,౯౩,౮౩౯
సవరలు	౪,౭౫,౮౬౮
హోసాలు	౪,౪౦,౧౭౪
నాగులు	౨,౨౦,౬౧౯
కచారీలు	౨,౦౭,౨౬౬

ఓరిసంఖ్య ౧౬౦ లక్షలు. భారతదేశపు జనసంఖ్యలో వీరు ఇరువదవవఱకు ఉన్నారు. వీరు అడవులయందును, కొండలయందును, కోనలయందును, నాగరకప్రపంచముతో సంబంధము లేక యేకాంతముగ నివాసము చేయుచుందురు. చెట్లను, గట్లను, నదులను మూఢభక్తితో పూజించుచుందురు. వీరియొద్దటి అస్పృశ్యమగు శక్తిగల దనియు, అది తమకు తోగములను, నాశమును గలిగించుననియు వీరి విశ్వాసము. వీరు మిగల పిరికివారు, తిహాయకులు వీరికి ఇతరుల మనుష్యులను చూచిన భయము కలదు. వీరికి వ్యవసాయము, పరిశ్రమ, వస్త్రావస్తరములు మొదలయినవి తెలియవు. కావున వీరికి జీవితముగడచుట కష్టము. ఆహారము, దుస్తును వీరికి కష్టము. అకలి కోర్కె లేక దొంగతనము, దోపిడి మొదలయిన దేవతలు చేయుచుందురు. ఇందువలన వీరికి 'క్రిమిల్ జాతులు' (Criminal tribes) అని పేరు పెట్టి ప్రభుత్వమువారు పరినిర్బంధమునకై యొక ప్రత్యేక శాసనమును చేసినారు.

అడవులలో తమంత తత్వ త్రియగువస్తువులను సైతము పీరు పయోగించుకొనగూడదను నిబంధనలుగలవు. ఈనిబంధనలను గోరంత మీఱినను పీరుకొండంత దండనమునకు పాలగుచున్నారు. కొన్నిచోట్ల రైతులు ధాన్యము, రొక్కము అప్పుఇచ్చి, తక్కువసూరికి వీరిచే వ్యవసాయ పుసములు చేయించుకొనుచున్నారు. ధనవంతులు వీరికి సామ్యు సప్యఇచ్చి ఎక్కువవడ్డీని పుచ్చుకొనుచున్నారు. మఱికొందఱు కల్లు సారాయిని వీరికి విక్రయించి యల్ప వశిష్టమగు ద్రవ్యమును దోచుకొనుచున్నారు. ఇదియంత తయ పీరిహీనదశకు గారామగుచున్నది.

క్రైస్తవమత ప్రచారకులుకొందఱు వీరిని తమ మతములోనికి జేర్చుకొనుచున్నారు. అస్సాములోనిఖాసీలు, లూషాయీలు అను రెండుజాతులవారు పూర్తిగా క్రైస్తవులయిపోయినారు. వారి పాలనవయైన నిపుడు కానరాదు. ఇట్టివారు విద్యావంతులై అనేకవిధముల నితరులకు కొండజాతులవారికన్న మంచి సిఠియందున్నారు. కాని ఉత్తమములకు భిన్న భిన్న జాతులకు, మతములకు సాసమయిన భారతభూమియందీయాదిమజాతులు విదేశీయమత ప్రచారకుల మృగయావ్యాపారమునకు లక్ష్యవదు నానాటికి క్షీణించిపోవుచుండుట మిగలనిచారకము.

* * *

రాష్ట్రీయశాసనసభలు వీరిమంచి సెబ్బరలనుగఱించి విచారించిచేయుప్రయత్నము అత్యల్పము. బర్మా-ఓరిస్సాశాసనసభయందుమాత్రము ఇరువురుప్రతినిధులకు సాసముకలదు. (౧౬౦ లక్షలు జనసంఖ్యగల యీజాతులకు భారతదేశమునకంతటికి నీయొక్క శాసనసభయందుమాత్రమే ఇద్దఱుప్రతినిధులున్నంత నేమిలాభముగలుగును?)

వారుమనసోదరులు; మనభారతమాత తోలు చూలుబిడ్డలు; ఆ ధు నికనవనాగరకతాప్రపంచముచే పీడితులైనవారు. మనమువారిసిఠిగతులను ఆరసి వారినభివృద్ధిలోనికి దెచ్చుటకు పాటుపడవలసిన భారము మనపై గలను.

ఈపనియి అఖిల భారతసంఘముకంటి ఏర్పడవలయును; కొండజాతులవారి యభివృద్ధి నాకాంక్షిచువారా సంఘమున సభ్యులగా నుండవలెను. ౧౬౦ లక్షలు జనసం

ఖ్యగల యీజాతులు ఇతర భారతీయులతో సమానముగ సిఠినిపొందునట్లు లాసభ్యులు లెగినప్రయత్నములను చేయవలెను.

జనసంఖ్య ఎంతయధికముగగల దేశమైనను ౧౬౦ లక్షలపరిమితిగలిగి తనయందు నివసించుచున్న జనులయభివృద్ధిపట్ల నిర్లక్ష్యభావమును వహించియుండు దేశము ననుచితము. భారతదేశమున నన్ని ప్రాంతములనుగల యెల్ల జాతులసంపూర్ణతయే భవిష్యద్భారత ప్రజాప్రభుత్వమునకు నిక్కమైన గట్టిపునాది.

3. భారతదేశము-చీనాదేశము

[శ్రీబర్రోమాడరకార్యో సంపాదకీయ వాఖ్యానమునుండి]

“భారత, చీనాదేశములురెండును నానాజాతిసమితియందు సభ్యత్వమును బడసియున్నవి. ఈరెండుదేశములను బంధనము పోరాటములులేవు. ఈరెండుదేశములకు ఆదినుండి విహితకార్యాత్మిక విషయములయందు ఎడతెగని సంబంధముగలదని రఘోద్రుని ‘చీనాదేశయాత్ర’ తెలుపుచున్నది. మఱియు చీనాదేశముకావించుచున్నస్వాతంత్ర్యప్రయత్నములపట్ల భారతదేశము సానుభూతిగలిగియున్నది. ఐనప్పటికిని చీనాదేశముపై నేనలను బంపుట భారతదేశమునకుతప్పని సరియైనది.

సార్వభౌమమగు విదేశప్రభుత్వమునాజుకుబద్ధులై భారతదేశమాతకు చీనాపై కత్తికట్టుటకు తనప్రతిభలనుబంపవలసివచ్చుటకన్న నేను సాధారణమయినవిషయము నేతొందులేదు. భారతదేశమునకు నేనలనుబంపుమిమను పర్వతలోపలనున్న శాసనసభలయందు కొనించిన యుపసాదనమునకు ప్రభుత్వము తోసి రాజునున్నది. ఇట్లు ప్రజాప్రతినిధులకంటెముల నొక్కటయే యాఖ్యయమున ప్రజలకుగల యభిప్రాయమును విశదముచేయుచున్నది. ఇప్పటికే ప్రజాప్రతినిధులను పిరిసించుచున్న కనభలు గాబట్టియేమియు భవిష్యత్తుగాని కాని విదేశప్రభుత్వమునందలి లెక్కగనదు. ఈసభ్యు భారతీయుల యనుమతిపై ప్రభుత్వవారి దేశమును బరిపాలించుటచేదని ప్రపంచమునకు జాతిచెప్పవచ్చును. ప్రభుత్వనియమములనుగాని, ఇతరములను చట్టములనుగాని అనుస

గిరించి యుట్టి విమలములయందు ప్రజాప్రతినిధులతో
నాలోచించుట ప్రభుత్వమున కవశ్యము కాకపోవచ్చును
కాని భారతీయులనుతమనైతికధర్మమునకు, మనఃప్రవృత్తికి
విరుద్ధముగ ప్రవర్తించుట కెంతమాత్రమును బదులను
జేయజాలదు.

భారతతాననభయందు ప్రసంగించుచు రాజప్ర
తినిధిగారు “(చీనాదేశమున) ఒకంబడిక రేవుపట్టామల
యందు బ్రిటిషువారివలెనే పలువురు భారతీయులుగల
వర్తకసంఘముయొక్క ధనప్రాణములపై నిటీవలదాడివ
డలబడె” ననిచెప్పిరి. చీనారేవుపట్టామలందును భారతీ
యులుకూడ ననేకులున్నారనియు, వారికిని, వారియాస్తి
కిని ముప్పువాటిల్లినదనియు, ఆముప్పును దప్పింపనవలయు
ననలుబోవునున్నవనియుకదా దీనిభావము! దక్షిణాఫ్రి
కాయందు బోయరులు భారతీయులను బాధించుచుండ
వారిని రక్షించుటకయియే బ్రిటిషువారు బోయరు యుద్ధ
మును జేసిరికాబోలును! మొన్నటి అయిరోపామహాసం
గ్రామానంతరము జర్మను తూర్పుఆఫ్రికాదేశమును భారతీ
యులునంపాదించిరిని వారికి బ్రిటిషు పరిపాలనము ననుగ్ర
హించిమన్నించు టావశ్యకముగదలచి బ్రిటను ఆదేశమును
తనపాలుచేసికొని నదికాబోలును! పదపడి దక్షిణాఫ్రికా,
కెరియాలలో భారతీయులు పడిన పాట్లు అందరును
నెరిగినవియే.

రాజప్రతినిధిగారు భారత శాసనసభయందు
చీనాదేశపు ఒడంబడిక రేవుపట్టణములందున్న భారతీ
యులసంఖ్యనుగాని, వారికిని, వారియొక్కానికి నిక్కముగ
గలిగిన ముప్పునుగాని, విదేశముల నివసించుచున్న భార
తీయుల రక్షణార్థము ప్రత్యేకముగ నెన్నడైన సేనలను
పంపినట్లు బ్రిటిషు చరిత్రమున గలదనికాని చెప్పకపో
వుట ముఖ్యముగ గమనింపవలసినవిషయము. రాజప్రతి
నిధిగారి క్కడ నేమిచెప్పినను ఇంగ్లండున మాత్రము దీని
సత్యము వెలడియినది.

టిక్కెటునలో సానిసిటర్ జనరలు కావించిన ప్రసంగమున “హంఘెకు పోవుచున్న నైన్యము అచ్చోటు విడిచిచచ్చుటకు వీలు లేనిస్థితియందున్న పదునాఱువేల బ్రిటిషు స్త్రీలను, శిశువులను చేతనయినంతవరకు కాపాడుటకై పోవుచున్న” దనిరి.

మజిల్యు డివానుపటాలములలో నుండి చీనాకు
పోవుచున్న యొక పటాలము నెదుర
ఫిలిప్ చెబ్బాప్ అను నేనాధిపతి కావించిన యువ
న్యాయమున “మీరు పోవునది విలాసార్థముకాదు. ప్రస్తుత
మక్కడ యుద్ధముజరుగు పరిస్థితిలేదు. మనము నివారిం
పగలిగినచో ముందును జరుగదు. ఒడంబడికవలన మనకు
లభించినసాత్తులను, అచ్చటనున్న చిటిమవారిని, కాసా
దుటకు పోవుచున్నారు. * * *” అనిచెప్పిరి.

దాస్యబద్ధమైనదగుటచే భారతదేశము మిత్రదేశముగాను చీనాతోబోరుటకు నేనలను బంపవలసి వచ్చినది."

భారతదేశము ఇట్టిదాస్యము తొలగి, స్వాతంత్ర్యమునుబడసి ప్రాచీనాస్యత్వముతో వెలయుటెన్నటికో!

4. భారతదేశము- మోటారుకారులు

‘[బ్రిటిష్ లిండ్ ఈస్టర్న్ మోటార్స్
 హుస్ (Indian and Eastern motors) అను
 పత్రికనుండి.]

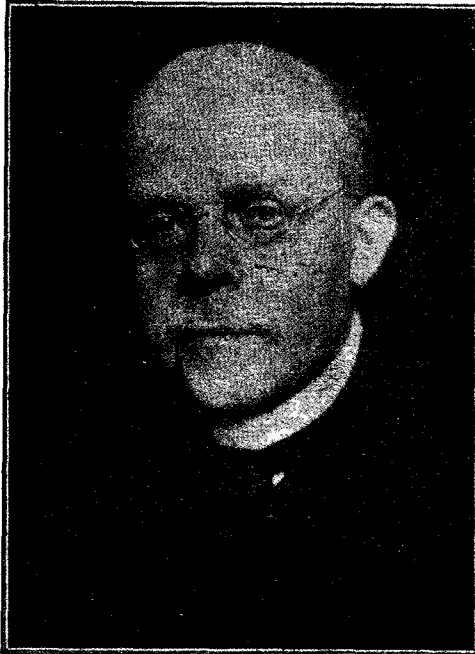
“గొల్లార, గొల్లారి, గొల్లారి సంవత్సరముల
యందు ఏప్రిల్ ౧ వ తేదీమొదలు అక్టోబరు ౩౧ వ
తేదీవఱకు ఏడు నెలలకాలమున క్రమముగ ౧, ౨౧, ౧౦
౨౫, ౩౦, ౧౫, ౪౦, ౫౫, ౩౬, ౪౫
రూపాయలు విలువగల మోటారుకారులు భారత దేశ
మున దిగుమతియైనవి. అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు
కనడా, బెజియము, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ, స్పాన్టాండు
మొదలయిన దేశములు నల్లని పరిమితిని పొందిన వానిలో
పెంకాలు ౩౦, బొంబాయి ౨౯, సింధు ౧౫, నీల్సన్ పురి
౧౫, బర్మా ౧౦ వఱకు కేటగిరినవి. ఈ మూడేండ్ల
లో నేవరునగా ౪, ౪౧, ౨౪, ౪౬, ౨౦౦౨
౬, ౦౩, ౬౦౩ రూపాయలు విలువగల మోటారు సెక్టింగు
కూడ దిగుమతియైనవి.”

భారతదేశము విదేశీపరిశ్రమభివృద్ధికి తీవ్రదీక్షన నిట్లు కోలుచున్నది. తన యువయోగమును గాన లసిన మోటారుకారులను, నౌకదళములను, తన సంపదను, తనపరిశ్రమను తెలిపితిమిగాన విని యోగించుకొను భాగ్యమును బడయుటెన్నది?

5. హెర్ విల్ హెలమ్ మార్క్సు

హిరుకొలోనులో ౧౮౬౩ జనవరి ౧౩ వ తేదీ నాడు జననమొందిరి. పరిపాలనకాఖి (సివిల్ సర్వీసు) లోని రాజకీయకాఖిలో చేరి న్యాయాధిపతి అయిరి. ౧౮౯౪ వ సంవత్సరమున 'ప్రవ్యక్టేడయట్' అను జర్మనీ దేశపు సంస్థానములసభలో సభ్యుడుగ పేరు ఎన్నుకొనబడిరి. ౧౯౧౦ వ సంవత్సరమున పేరు 'జర్మను రీవ్ స్టాగ్'

అనబడు ప్రజాప్రతినిధి సభలో చేరి నాయకులలో ప్రాముఖ్యమును గడించిరి. తరువాత ౧౯౨౧ వ సంవత్సరమున 'సెంటరుపార్టీ' అను నొకపక్షమునకు అధ్యక్షులుగ నెన్నుకొనబడిరి. ౧౯౨౩ వ సం. నవంబరు ౧౩ వ తేదీన స్త్రీసుమెనుగారి స్థానమున రీవ్ స్టాగులో ఛాన్సలరుగా నియమింపబడిరి. ౧౯౨౫ సంవత్సరము ఫిబ్రవరిలో ప్రస్తావితులైన మంత్రులవర్గమున కధ్యక్షులయి కొంతకాలముండిరి. ౧౯౨౬ సం. జనవరిలో పేరు న్యాయకాఖిమంత్రిఅయిరి.

6. హెర్ గెస్టక్ స్ట్రీన్ మను

ఈజర్మను. రాజతంత్రజ్ఞుడు ౧౮౭౮ సం. మే ౧౦-వ తేదీనాడు బెర్లినునగరమున జననమందెను. బెర్లిను

లీప్జిగ్ నగరములయందు అర్థశాస్త్రము నభ్యసించెను. తరువాత నొక పారిశ్రామికసంఘమున కధికారియయ్యెను. ౧౯౦౩ వ సంవత్సరమున డ్రైఫ్ట్ మన్ లోని మండల పారిశ్రామిక సంఘమునకు కార్యదర్శి అయ్యెను. తరువాత పెక్కుమండల పారిశ్రామికసంఘములయందు పనిచేసి శాక్ష్మనురాష్ట్రీయ పారిశ్రామికసంఘము నొకదాని నేర్పాటుచేసి శాక్ష్మనుయొక్క రాజకీయార్థికరంగమునం దీసంఘముల కుత్తమస్థానమును గడించెను.

ఈతని యద్భుతనిర్మాణకాళల్యముచే బెర్లినులోని పారిశ్రామికసంఘముల ప్రధానకార్యస్థానమున నితనికి ఎక్కువ పలుకుబడిగలిగెను. శాక్ష్మనురాష్ట్రీయపారిశ్రామికసంఘపద్ధతుల ననుసరించి వుర్బంబగ్గ, సైలీషియా, కురిం జియా రాష్ట్రములలో రాష్ట్రీయసంఘములు పెక్కుస్థాపింపబడినవి. అందును స్త్రీసుమనుగారే యుఖ్యులుగనుండిరి. తరువాత జర్మను-కనీడియన్ అండ్ జర్మను-ఆస్ట్రీయన్ హంగేరియను ఆర్థికసంఘమును స్థాపించి దానికరణేయధ్యక్షుడయ్యెను. బెర్లినులోని 'జర్మనుబల్లేరియన్' సమితికి ఉపాధ్యక్షుడయ్యెను. రెచనంతరము జర్మనుయుద్ధనాకాసంఘనిర్మాణమునగూడ నెక్కుడుగపాల్గొనెను.

౧౯౨౩ వ సంవత్సరమున హంబర్గ్-అమెరికాలైనుకు జనరల్ మేనేజరు బాలెను అను నాతడు, స్త్రీసుమను కలిసి 'జర్మను అమెరికను ఆర్థికసంఘము' ను స్థాపించిరి. ౧౯౦౭ వ సంవత్సరమున స్త్రీసుమను 'రీవ్ స్టాగు' అను జర్మను ప్రజాప్రతినిధిసభయందు నేషనల్ లిబరల్ పార్టీ పక్షమున సభ్యుడుగ నెన్నుకొనబడెను. అందును ఈతడు గొప్ప గౌరవమును బడసెను. మొన్నటివిరోధాయకులను మునుపటి ప్రజాప్రతినిధులవారియై జర్మనుఛాన్సలరుగ బెర్లిన్ మునుహేన్స్ లుగారి పుత్రసమునకు కారకులైనవారలలో నొకడయ్యెను. కుంగెంట్ డానంతరము జర్మనుప్రజాపక్షమును స్థాపించి, దానిని అధ్యక్షుడయ్యెను. తరువాత నేషనలు లిబరలుపార్టీకిని అధ్యక్షుడయ్యెను.

ఈతని ప్రాంతము తీవ్రముగనున్న పక్షము జర్మను రాజ్యాంగవిధానమున సంపూర్ణముగ మాత్రమిబరహిత్యం లావశ్యకమని విధించుచు పక్షాంత్యముల ప్రకటించి యాతడు నేరుకాంచెను. ఈనోమంత్రివర్గము నశించి

7. శ్రద్ధానందస్వామి హత్య

['ఇస్లామిక్ వరల్డ్' (Islamic world)

అను పత్రిక ఇట్లు వ్రాయుచున్నది.]

“ఇట్టి చారుఃపాత్యలు ఇస్లాము మతమునకు కేవలము విరుద్ధములు. ఇట్టివి మతాభివృద్ధి కేవిధమునను ఉపకరింపవు ఈ హత్య సంఘప్రాద్దులమున జరిగెనని కొందఱు తలచుచున్నారు. ఇది కడుశోచనీయము. ఇస్లాము మతము ఇట్టి ఘాతుకకృత్యములతో సంబంధమెన్నడును గలిగింపుకొనదనియు, కేవలము ప్రపంచశాంతికిని, ఐకమత్యమునకును నిరంతరము పాటుపడుచుండు ననియు సోదర హైందవమహాశయుల విశ్వసింపగోరుచున్నాము. అట్లు కాక ఖరుద్ధాభిప్రాయ మెవలెని గలెరియున్న నది కేవలము పొరపాటని తలంచెదము.”

8. వార్తాపత్రికల విపరీతస్వభావము

['సాటర్ డే రివ్యూ' (Saturday Review)

ఇట్లు వ్రాయుచున్నది.]

వార్తాపత్రికా ప్రపంచమున సంపాదకవర్గముపట్ల గౌరవము క్రమముగ క్షీణించి వ్యాపారముపట్ల నధికమగుచున్నది. కాని పత్రికను సంపాదించునది సంపాదకవర్గము. ఆ పత్రికనే పత్రికాధిపతి యమ్ముకొనుచున్నాడు. సంపాదకులు పత్రికలను తృప్తికరముగ సంపాదించుకున్న అమృతము సన్నగిల్లును. అంత ప్రకటనలు సున్నయగును; తోడనే పత్రికాధిపతి ఆదాయము లేమిని ఖిన్నుడగును. కావున పత్రికాభివృద్ధికి ప్రకటనములకన్న వార్తాసంగ్రహప్రకటన సునిపుణమును సంపాదకవర్గమే మిగల ముఖ్యమైనది.

ఈనాడు పత్రికలు ఆడంబరముచే నపారముగ లాభమును బడయుచున్నవి. కాని యట్టిలాభమున సముచితభాగమునైనను మనఃపూర్వకముగ దమయభివృద్ధికి పాటుపడుచుండు సంపాదకవర్గమునకు దయతో బ్రసాదించి ప్రోత్సహింప దొరకొనమి యెంతయు విచారకరము.

9. చరఖా మనోరోగమునకు మందు!

['మాధురీ' (హిందీ) పత్రిక మాఘ మాస సంచికనుండి]

పదిమందియు చెట్టివాడనినను గాంధీమహాత్ముడు చరఖా ఐలన స్వరాజ్యము వచ్చునని చెప్పుచునేయున్నాడు. చరఖా మనశేషములోని పనిలేని పేదవాండ్ర ఆర్థికసమస్య సాధించు ననుటయందు సందియమేమియునుండరాదు. చరఖా తిరుగుటలన పేదవాండ్రాడలు గప్పుకొనుట కేమోటుగుడ్డయో చవుకగ దొరకును. మానసికరోగము పోగొట్టుకొన్నవాడ చరఖాకుకలదని యీనడుము అమెరికానుండివచ్చిన ఒక స్త్రీరత్నము చెప్పినది. మహాత్ముడు చెట్టివాడని యెంచు చెట్టివారి చెట్టిగూడ చరఖా త్రిప్పినచో తొలగవచ్చును. ‘ఆనా బర్లెక్ హోవ్ స్టేయన్’ అను ఈ అమెరికా స్త్రీరత్నము విద్యావతి; చేతిపనులు, శిల్పములు నామెకు మిక్కిలి యిష్టము; ఇం దామె చాల ప్రఖ్యాతిగాంచినది. ఒక పత్రికాప్రతినిధి కొన్ని ప్రశ్నలకుగ నామె యిట్లుత్తరమిచ్చెను:—“ప్రస్తుతము భారతీయవిద్యాశాలలయందు పయోగించు విద్యాపద్ధతి విద్యార్థుల మనోవృత్తులకు వలసినంత వికాసము గలుగనిచ్చుటలేదు. చేతిపనులందును, శిల్పములందును విద్యార్థుల లెక్కనశిక్ష నొందవలెను. పదుకుటయు నేయుటయు ఆరోగ్యస్థితినిగూడ బాగుపఱుచును. అమెరికాలోని యనేకులు ప్రసిద్ధులగు డాక్టరులు పరిశీలించి చరఖా త్రిప్పుటకు మానసికరోగములపై మంచి ప్రభావమున్నదని గ్రహించినారు.”

చాలమంది మన ముంగవిద్యాభ్యాసకుల కొక ప్రవృత్తికలదు: తమతమ పక్కననియు, దూరముననున్న పాశ్చాత్యులు గూడనను చేసిన నేకవిధ భావము గ్రహింపజాలరాదు అట్టివానిని చరఖా త్రిప్పుట మనంబింటుగోని యశింపవచ్చును.

10. మధ్యమాదన సహనశక్తి అడృశ్యత
[గ్రామీణ మనం భిక్షుకులను నిబంధించి భారత సుండియాస్టర్ at www.fcode.in
(పారిలీలవాళ్ళు యెన్నగొండుమునకు ఈశ్వర చంద్ర) పండితుడు వ్రాసిన యువోద్ధాతమును బుర్రు

రించుకొని శ్రీప్రహ్లాద సి. దివాంజీగారు 'Annals of the Bhandarker-Institute' అనుపత్రిక గత సంవత్సరము ఈచరిత్రలేఖమును వ్రాసిరి. ఈశ్వరచంద్ర పండితుడు తూర్పుబంగాళము నందలి యొక ప్రాచీన బ్రాహ్మణకుటుంబమునలభించిన 'వైదికవాదమీమాంస' యను తాళపత్రగ్రంథముననుండి దానినిసంగ్రహించెను.)

"కనోజీనుండి తరలివచ్చి 'నాడియా'లో నివాస మేర్పరుచుకొన్న రామమిత్రుని సంతతివాడగు పురందరాచార్యుడు తనతండ్రి మరణానంతరము పంగదేశ రాజగు మాధవపాశుని యాహ్వానమున నాతని రాజధాని కి వచ్చెను. రాజధాని కి జేంతనున్న 'కోటలిపద' (Kotalipada) వసు సుపనగరమునకుఁ జేరిన ఉసాసుజ (Usasuja) యను చిన్నపల్లెటూరి యందొక సుందరమందిరమును గట్టుకొని 'పురందర వాటిక' యనిదానికిఁ జేరిడి అతడందు నివసించుచుండెను. మఱియు నాయూర 'శ్రీరక్షితామూర్తి కాళికాదేవి' కి అలయమును నిర్మించెను. ఆమందిరదేవాలయమలీనాటికిని గలనట. పురందరాచార్యునికి శ్రీనాథ యాదవానంద, మధుసూదన, వాగీశులనుపుత్రులు నలుపురు పుట్టిరి. వారిలోఁ గడగొట్టు చిన్ననాడే చెట్టుకొని ను. కడమయ్యగారు శ్రీనాథమాడామఱి, యాదవానందస్వామీచార్య, మధుసూదనసరస్వతు లనుపేరుల చెలసిరి.

ఒకనాడు పురందరాచార్యుడు యాదవ మధుసూదనులనువెంటఁగొని మాధవపాశుని యాస్థానమునకుఁ బోయెను. అచ్చట మధుసూదనుని యద్భుత పాండిత్య ప్రకర్షను బ్రకటింపఁజేసి తనగృహసమీపమున దనకుఁ గొంతభూమి నిమ్మిరి రాజును కోరెను. రాజు మధుసూదనుని సామర్థ్యమునకు మెచ్చుకొన్నను భూమినిచ్చట కిచ్చింపఁ డయ్యెను. భగ్నకుండ మధుసూదనుడు తండ్రికన్న నతికుసికుండై, తోడనే పశ్చాత్తాపమును జెంది సన్న్యసింపఁ దండ్రి యనుమతి వేడెను. తండ్రి యనుమతించెను. అతడంత 'త్రిదండి' సన్న్యాసియై కాళికిఁబోయెను.

ఇతని కాశీప్రయాణమునుగూర్చినగాథ యిట్లుక టిగలదు: "మధుసూదనుడు కాళికిఁ బోవుచుండెను.

త్రోవలో 'యశోహరము'చెంత నొకనది దరుల కెగఁ దన్నీ ప్రవహించుచు దాటనశక్యముగనుండెను. అతడు నదియొడ్డున నారాత్రియాగి పర్యటించుననిఁ బ్రార్థించెను. అపుడు స్వప్నమున "మర్దనిరోధకముండి" దనుదివ్యవాణి యాతనికి వినిపించెను. మేల్కొనినతోడనే వాహము తగ్గియుండుటను గాంచి యాతడు నదిని కాలినడకతో దాటిపోయెను. నాటినుండి యానదియాతని పేరనే చెలసినది."

అతడు కాళికిఁబోయి 'విశ్వేశ్వరసరస్వతి'యను వారియొద్ద బ్రహ్మవిద్య నభ్యసించెను. అచిరకాలము ననే పండితలోకమాతని నిశ్చలతపోనిష్ఠను, యోగాభ్యాస క్రమమును మెచ్చుకొని యాతనిని గౌరవించినది. మధుసూదనుఁ డచ్చటనే వేదాంతశాస్త్రమున 'నద్వైతసిద్ధి' యనుగ్రంథమును రచించెను. ఇది యాతని గ్రంథము లలో నెల్ల నుత్కృష్టమైనది. ఈతడు పదునాఱవ శతాబ్ది ఉత్తరార్ధమునను పడునేడవ శతాబ్దిపూర్వార్థమునను జీవితకుండై యుండెను. తులసీదా సీతని సమకాలికుడు. అతడును గాళియందే నివసించియుండెను. పరస్పరము మైత్రిగఁగనినవిదపఁ దా రచించిన 'రామచరిత మానసము'ను తులసీదాసుమధుసూదనసరస్వతికిఁ జూపెనట.

మధుసూధనుని గుఱించి వేటొక గాథ యిట్లు కలదు: "అక్కరపారుషా ఇతని నిరుపమానపాండిత్యమునుగూర్చి విని, తన యాస్థాన విద్వాంసులతోఁ బ్రసంగింప నాహ్వానించెనట. మధుసూదనుఁ డంగీకరించి యక్కడకుఁబోయి, వారితోఁ బ్రసంగించి, తన యద్భుతప్రతిభను, సంప్రదించి, పండిత్యమును వెల్లడించెను. అప్పటివఱకుఁ బిచ్చురవండి యాతనిని సభ్యులఁ గొని యాడిరి."

మధుసూదనుడు తన కడపటిదినములలో దన నివాసమును హరిద్వారమునకు మార్చుకొని, యచ్చట ౧౦౭ సంవత్సరముల వయసున నీడఁ జెందెను.

11. రెండు శ్రూర్యపు బంగారు నాణెములు
[నల్లూరు మొదలగున్నులతో కందుకూరు
తాలూకా సోమదేవిపల్లిలో క్రొత్తగా దొర
కినవని రెండు ప్రాచీన సువర్ణ నాణకములను

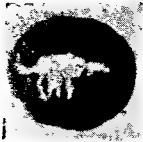
శ్రీయుతులు గొల్లపూడి సీతారామశాస్త్రి గారు శ్రీయుతులు చల్లా శేషగిరిరావు వంతులుగారి కీయగా వారువాటిని పరిశోధనార్థమునా కొనగిరి. ఆ రెండు నాణెముల యొక్క ప్రతిమలు నిందు జూపబడినవి.]

౧

నాణెముయొక్క-

అసలు పరిమాణము (size)

నాణెముయొక్క పరిమాణము

పెద్దదిచేసి చూపబడినది.

వాటిలో నొక నాణెము (మా. పై చిత్రము)

పలుచగనుండి గుండ్రనగ నున్నది. దానికి

బొమ్మవైపు:-వరాహప్రతిమ కలదు.

రెండవవైపు:-కుడివైపునకు తిరిగినసంహృతినిబోలిన ప్రతిమ ఎడమవైపునకు తోక; పైనిఅర్ధ చంద్రాకృతిగల గీటు- ఇవి కలవు.

తూకము:- ఈ నాణెము ఆటువడ్లగింజలయెత్తు తూగుచున్నది. గరివెదగింజలతో తూచిన అయిదు గరివెదగింజల యెత్తు తూగుచున్నది.

అయిదు గరివెదగింజలయెత్తు తూగబంగారు నాణెమొకటి మనగణితశాస్త్రములందు తెలుపబడినది.

మహావీరాచార్యు డను సుప్రసిద్ధగణితశాస్త్రజ్ఞుడు తన గణితసారసంగ్రహమున 'సువర్ణపరిభాష' నిట్లు తెలిపి యున్నాడు:

చతుర్భు ర్గండకై ర్గుంజా
గుంజాః పంచపణోచ్యతే
ధరణం ధరణే కర్షః
పలం కర్ష చతుష్టయమ్."

అనగా,

౪ గండకములు = ౧ గుంజ (గురివెద గింజ)
౫ గుంజలు = ౧ పణము
౮ పణములు = ౧ ధరణము
౨ ధరణములు = ౧ కర్షము
౪ కర్షములు = ౧ పలము అని

మనకు దొరకిన ఒకటవసంఖ్య గుర్తుగల పలుచని బంగారునాణెము సరిగా అయిదుగరివెదగింజలుతూగు చుండుటచే అది పణము అనవచ్చును. బంగారుపణముల వలెనే వెండి, రాగి పణములు నుండును. సాధారణముగ బంగారుపణములు అయిదు లేక ఆటు వడ్లగింజలయెత్తు తూగును. దాక్షిణాత్యుల 'సువర్ణ పరిభాష' ప్రకారము 'కళింజ' అను బంగారునాణెములోని పదియవ వంతు నాణెమునకు పణమని కేరని ఈ క్రింది మానమునుబట్టి తెలియుచున్నది.

౧ ధాన్యపు గింజ = ౧ వీసతూకము
౪ ధాన్యపుగింజలు = ౧ కున్రి (లేక రతి)
౨ కున్రిలు (లేక రతులు) = ౧ మంజాడి
౨ మంజాడులు = ౧ పణము
౧౦ పణములు = ౧ కలంజా.

ఇప్పటి రాగినాణెములలో కున్రి అనే పేరును, వెండి నాణెములలో రెండవలకు 'పణ' అనే పేరును, బంగారు నాణెముల చతుర్భుగింజలలో 'పణ' అనే పేరును వాడుక నాణెము (Unit)గ కన్పిస్తున్నది. అంతకు తక్కువ రకము బంగారునాణెము లుండెడివి.

దక్షిణసింధూదేశము నేలన ప్రతిరాజవంశము వారు-చోళులు, పాండ్యులు, కేరళులు, కలచుర్వులు,

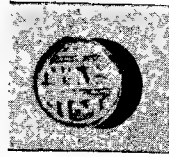
చాళుక్యులు, చాళుక్యచోళులు (అనగా ద్రవిడదేశము ననే రాజధానిని గల్పించుకొని ప్రధానముగ చోళదేశము నేలిన రాజరాజనరేంద్రుని కొడుకుగు కులోత్తుంగ చోడుని వంశమువారు) పీఠ వారన నేల, ఎల్లరు—నిట్టిపణములను వాడియున్నారు. కాని ఆయా రాజవంశముల లాంఛనముల ననుసరించి బొమ్మవైపుగల ప్రతిమ మారుచుండును. చోళులకు వ్యాఘ్రము, పాండ్యులకు మత్స్యము, చాళుక్యులకు వరాహము—ఈరీతిని వారి లాంఛనములుండుటచేత ఈపణములు అనునాణెములమీద కూడ బొమ్మవైపు భాగమున వాటి ప్రతిమలు కనబడును. ఇట్టి ప్రతిమలనుబట్టి పాములలో జేటునేటు రకము లేర్పడుచున్నవి. ఈపణము లిప్పుడు వాడుకలో లేకపోయినను ఇప్పటికి నివి దక్షిణహిందూదేశమున చాల చోట్ల కొరకుచుండును. దాని ననుసరించియే యివి పూర్వకాలమున విస్తారము చలామణీలో నుండెడివని చెప్పవచ్చును.

మనకు దొరకిన పాముమీది ప్రతిమవరాహము. చాళుక్యులకును, చాళుక్యచోళులకునుగూడ వరాహమే లాంఛనమగుటచేతను, ఆరెండువంశములవారు నెల్లారు మండలమును బాలించియుండుటచేతను మనకుదొరకినపణము చాళుక్యులదనికాని, చాళుక్యచోళులదని కాని భావించవలసి యుండును.

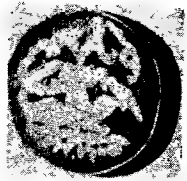
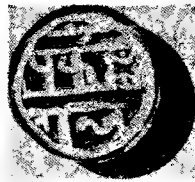
‘దుర్గి వరహా’

మనకు దొరకిన రెండవబంగారునాణెము మొదటి నాణెమునకు భిన్నమైనది. ఇది గుండ్రనైన చిన్నచింత గింజపల్లె బొద్దు లేరియున్నది. దీనిని ఎవరో నగక్రింద నమచ్చుకొని యుండవచ్చును బొమ్మవైపుగాక రెండవ ప్రక్క టంకమువేసి అతికించి బంగారుతో కొంతవఱకు మూసి యున్నది. అతికించిన భాగమున బాగుగ పరికింపగా, లోపలనందినాగరిఅక్షరములు కనిపించినవి. పిదప అక్షరములనుజదువవలయునను ఉద్దేశముతో టంకముతో నతికించిన భాగమును ఆకురాతితో కోయించితిని. కోయింపక పూర్వము నేని నాణెమును తూచియుండలేదు. కోయించినపిదప నాణెముయొక్క స్వరూపమును దెలుపుచుదియే యీ ప్రక్క ప్రతిమ.

9

నాణెముయొక్క—
అసలు పరిమాణము (size)

నాణెముయొక్క పరిమాణము
పెద్దదిచేసి చూపబడినది.

బొమ్మవైపు భాగమున పీఠముమీద కూర్చుండిన దుర్గాదేవి ప్రతిమకలదు. దుర్గాదేవి తన కుడికాలిని బాగుగ నుడిచి పీఠముపై నాన్ని ఎడమకాలిని ముడిచి కొంచెము కోణాకారమున నిలుపుగా నుంచి కూర్చున్నది. కుడిచేతినించుకముడిచి అభయహస్తావృత్తి నుంచినది. ఎడమచేతిని ఎడమ మోకాలిమీదుగ దానికాన్ని క్రిందికి వాల్చినది. దేవి శిరస్సున కిటునటు ఏవియో గుర్తులు కలవు కాని మొత్తముమీద ప్రతిమయంతయు బాగుగ అరిగిపోవుటచేత ఆగుర్తు వినియని చెప్పటకు విలగుట లేదు.

రెండవవైపున ఈ నాణెమునకు అడముగ మూడు పంక్తుల వ్రాత కలదు. మొదటిదిగడమున చాళుక్యులకు క్రిందను, మైనను ప్రతిపంక్తికి చొరము అడుగిటులు గిన్నె, అందత్తరములు (వ్రాయుటలేనివి) అందుచేతికించి కోనాణెమును నగ చేయుచున్నవనిచేత గావుననుకూలమునది పంక్తి అక్షరములు కొనవచ్చుటలేదు. కాని ద్వికిందగిటు మాత్రము కనబడుచున్నది. మూడవపంక్తిలోని అక్షరములు దిగువభాగము పోయినను అది గుర్తింపవీలుగ నున్నవి. రెండవ పంక్తిలోని అక్షరములు బాగుగ

కొన్నిందునున్నది. మొత్త ముమాడు పంతులలోని ప్రాతను ఈక్రిందిదీని జరువవచ్చును:—

౧-వ పంక్తి: [ప్రతా*]

౨-వ పంక్తి: పకృష్ట

౩-వ పంక్తి: [రాయ].

దీనివలన నీనాణెము కృష్ణ దేవరాయల దని తేలి వచ్చి. ఇది కృష్ణ దేవరాయలను తెలియజేత మొదటి పంక్తి యుహించి వ్రాయబడినది. అక్షరములున్న వైపు మాసియున్న భాగమును కోయించినపింప తూక ముజేయగా నిది రూ ధాన్యపు గింజలయొత్తు తూగును. దీనితూక మింతకంటె పెక్కు వయ్యుండుననుటకు సందియము లేదు.

సాధారణముగ దక్షిణహిందూ దేశపువరాహ నాణెములు (వరహాలు) ౫౨ ధాన్యపుగింజలు తూగును. మననాణెము రూ ధాన్యపుగింజలు తూగినది. అందువలన మిగిలిన రూ ధాన్యపుగింజల యొత్తు తూకము అగుదులచేతగానికోతచేతగాని తగిలినదనిభావించునెడల—ఈభావనసరియైనదే కావలెను—మనవివరాహ నాణెమునిచ్చెప్పవచ్చును. కృష్ణ దేవరాయలకాలమున రెండు విధములైన వరాహనాణెములు చూచుచో నుండినట్లు రాయల నాణెములనుబట్టి తెలియవచ్చుచున్నది. అవియేవనగా (౧) వేంకటేశ్వర వరాహ నాణెములు (వేంకటేశ్వర వరహాలు); (౨) దుర్గి వరాహనాణెములు (దుర్గివరహాలు). అందువలన మనకు దొరకినది కృష్ణ దేవరాయల 'దుర్గి(దుర్గా ప్రతిమ గల) వరహ'అనుటకు సందియము లేదు.

సాధారణముగ బంగారుపణము 'వరహ' లో పరియవంతు తూకముగల నాణెము. అందువలన మనకుదొరకిన రెండునాణెములలో

(౧) చాళుక్యుల బంగారు పణము, (క్రిస్తుశకముపండ్రిండవ శతాబ్దికి పూర్వపుది)

1. చాళుక్యులు తమవరాహలాంఛనమును తమవంశపు బంగారుపణములమీద ముద్రించి ప్రయోగించి డెచ్చుచేత అనాణెములకు అదిమొదలు వరాహనాణెములు(వాడుకలో వరహాలు)అను పేరువచ్చి, కొలకనుమున దక్షిణహిందూదేశమునందలి పెద్దబంగారునాణెములకు—అనాణెములమీద బొమ్మలేవియున్నను—వరహాలనియే వాడుకవచ్చెను. వేంకటేశ్వరప్రతిమగలవి వేంకటేశ్వరవరహాలు; దుర్గప్రతిమగలవి దుర్గివరహాలు; ఇట్లే తెలియవచ్చును.

(౨) ప్రతాపకృష్ణ దేవరాయల 'దుర్గి వరహ' (క్రిస్తుశకము పనునాణవ శతాబ్ది ప్రథమభాగమునాటిది) అని తేలుచున్నది.

మ. సో. శర్మ.

12. నూటయిరువదిపిండ్లు వయసుగల చిలుక

ఈచిలుక కర్నూలు, జ్యూయ్. బి. పెర్రెస్ అను వారికడనున్నది. దీనితలమీద కొంఠభాగము బట్టకట్టి పోయినది. దీనివయసు నూటయిరువదిపిండ్లకన్న నధికముగానుండునని విశ్వసించుచున్నాడు. ౧౮౭౨ సంవత్సరమున నిది కొల్లాపురపునవానావారికిగ నుండెను.

UNREGISTERED VERSION
REGISTERED VERSION
ADDS NO
WATERMARK

13. చీనాదేశపు ప్రాచీనచిత్రలిపి

[మూఢురీ(హిందీ) చిత్రకలోని వ్యాసము ననుసరించి వ్రాసినది.]

ఏదేశపు వాస్తవేతిహాసము నెఱుంగుటకు ఆ దేశపుభాష, సభ్యులసముదేయుట యవశ్యకము. సాహిత్యములవలనగాక పరియన నితిహాసము లభింపవలెను. దేశవాసుల మానసికసాహిత్యకావ్యల భావము ఇతిహాసమున కొక మఖ్యాంగము. చీనాదేశపుఁ బ్రాచీనసాహిత్యమందలి కొన్ని మనోహరములన శబ్దములఁ గూర్చి యిటు గొంత వ్రాయుచున్నాను. దీనివిబట్టి వారివాగ రాత కొంత తెలిసికొనవచ్చును. వారిభాష చాలకఠినమైనదయ్యుచున్నది. స్వరంశ క్తిభావమువా రీభాష నెఱుంగుట కష్టముగాదు. ఈభాషలో నాయాశబ్దముల కాయాచిత్రములున్నవి. ఆచిత్రములులననే భాష మాలు వ్యక్తముగను. కావునదేదీని చిత్రీకరియందురు.

人 1	天 2	大 3	天 4
人 5	田 6	▽ 7	偏 8
囚 9	○ 10	日 11	日 12
13 明	14 門	15 門	16 問
17 女	18 女	19 女	20 字
21 好	22 好	23 好	
24 字	一	人	天

ఈభాషలో 'మనుష్యుడు' అనుటకు మొదటి చిత్రము వ్యవహరింపబడును. ఇందు నెండురేఖలుమాత్రమున్నవి. ఇవి మనుష్యునికాళ్లకుప్రతి. దీనిని నడచెలియవచ్చెడిదేమన, చీనావాసులు మొదడుయొక్కయొడచేతులయొక్కయు ప్రయోజనప్రాధాన్యముల బాగుగ గణుతింపలేదు. ఇంకను బూర్వపుసాహిత్యమునందు 'మనుష్య' శబ్దమునకు చిత్రము మిక్కిలి సరళమై, మనుష్యస్వరూపమునకే అచ్చుగనుండెడిది. (Israelites) ఇచ్చే రిచ్చి వజ్రముద్రమునుదాలుట కేదంతాబ్దముల పూర్వమునకును సం. 2 చిత్రమువ్రాయుచుండెడివారు. అనంతరము సం. 1 చిత్రమే వ్రాయుమొదలిడిరి.

ఇందుమించు ప్రతిశబ్దమునకొకచిత్ర మున్నను, ఒకశబ్దమునం దనేకశబ్దసమావేశము కల్గును. అట్టిశబ్దముల కొకనేక చిత్రములు మార్చవలయును. 'గొప్ప' అను మాటవ్రాయుటకు సం. 3 చిత్ర ముపయోగింతురు. 'మనుష్య'చిత్రమువ్రాసి నదుమనుండి యొగగీత గీసిన, పృష్టియందన్నిటికన్నఁ బ్రబలతరనస్తువు మనుష్యుడే యని యభిప్రాయము. మానవజాతింటె గొప్పది స్వర్గీయపత్త్యమొకటిఉన్నదనియు, మానవుడొక సర్వశక్తిమంత మను సత్త్వమున కధీనుడనియు జనల కొక నమ్మియు నుండెను. కనుక 'గొప్ప' నెత్తివై నొక అడ్డుగీత గీసినచో మనుష్యునిగొప్పతనముతగ్గి, స్వర్గమును మొత్తమొక చిత్ర మేర్పడును (సం. 4).

'మనుష్యు'ని కింకొకరూప మున్నది కానియది కొన్నితావులందే ప్రయోగింపబడును. ఇతిరశబ్దములతోఁ గలిపి వ్రాయునపుడు సం. 5 మాదిరిగ వ్రాయవలెను. ఈవిధముగలి యుదాహరణలు ఇచ్చి తెలుపదను. పొలముదున్నిచి త్రేళ్లుతొలగుకృషకలందును, గొల్లలోఁ గూడ నిలయ భూభాగః దీని సమనంతయే. 'కృషక' శబ్దమున్నది. 'పొలము' యొక్కని త్రేళ్లుతొలగదమ ప్రక్క 'మనుష్యు'నితొక్కయొక్క శబ్దమునది. (సం. 6). తొన్నితమునకుఁ గాక కృషకునిన మొదయనభవములేదు. 'పొలము'నకుఁ గాక 'కృషక' పరిభాష యుండెడినచో మాచిత్రమగును: 'పొలము'నకు మేని 'ముఖము' (సం. 7) వ్రాసి, 'మొఖము'నకు 'మనుష్యుని' వ్రాయుటచే 'మొఖ'చిత్ర మేర్పడును (సం. 8). ఇది

చీనాదేశపు కృష్ణకులత్పూర్వ మగుదశను బాగుగఁ బ్రకాశిత మొనర్చును. లక్షలకొలది పాటుపడుకృష్ణకుల పాలములు వరదలవలన జలప్లావితములై నశించుచుండిన దుర్భరస్థితిలో, నెవనినేద్యము సురక్షితమై ధాన్యభరిత మగుపాలము చెడిపోకయుండెకో వానిని సుఖవంతునిగా నెంచుట స్వాభావికమును ఉచితమునగదా!

ఇక దండనపద్ధతినిజూతము. చీనాలో, పూర్వము, కైదీమెడలో మిక్కిలిబరువై చతుర్భుజాకారముగల కట్టబేడీ ఒకటితగిలించి, పట్టామంతటను ద్రిప్పెడు వారు. దీనినిబట్టి కైదీచిత్రము వ్రాయుట సుకరము. ఒక చతుర్భుజము ననుచు 'మనుష్య' చిత్రము వ్రాయుటచే 'కైదీ' అగును (నెం. 9).

'సూర్య'శబ్దము రెండు విధములుగా వ్రాసెడు వారు. చాలకాలమునకు పూర్వము ఒకసున్న చుట్టి యందొకచుక్క పెట్టినచో 'సూర్య'దనియర్థము(నెం.10). కాని సున్నకంటె చతుర్భుజము వ్రాయుట సులువు; కావున వంకరగీతలకుమారుతిన్న నిగీతలువచ్చి, 'సూర్య'దు'నెం. 11 నలై వ్రాయసాగిరి. సూర్యనితరు పాతవృక్షముకావలసినవచ్చి దానికై సూర్యనిక్రింద నొక యడ్డుగీత వ్రాసిరి(నెం. 12). 'ప్రకాశ'చిత్రము చిత్రముగ నుండును. మొదట సూర్యని వ్రాసివారు; ఆతని ప్రకాశము చాలినదికాదు; 'చంద్రుని' జోడించినారు. అప్పుడు 'ప్రకాశ' మేర్పడినది (నెం.13). ఈశబ్దములలో బ్రతిరేఖకు నేదోయర్థ ముండును. 'ద్వార'శబ్దములో ప్రవేశ మార్గము స్పష్టముగ కెలియును (నెం. 14). వారికిని చోరభయముండెనుగాఁబోలు, రెండుద్వారములకునడుమ నొకగీతగిసి తాళము ఏర్పడుచుకొనిరి (నెం. 15). ద్వారముపథ్య ముఖము వ్రాయఁగా 'బిచ్చము' ఏర్పడెను (నెం. 16).

చీనాదేశమున స్త్రీల దశ చాల శోచనీయము. పురుషులన్నిటను ప్రభువులుగను, స్త్రీలునిచముగను పరిగణింపఁబడెనువారు. ఈప్రాచీన చిత్రశిల్పిలో 'స్త్రీ' శబ్దము 'సందేహము' 'ధూర్తత' యను రెండు శబ్దముల మాడికవలన నేర్పడినది (నెం. 17). సాశిల్యము, సాజజన్యము స్త్రీలసాత్తని సభ్యజాతులెల్లాభావింప చీనావారొప్పుకొనరైరి. స్త్రీశబ్దము రెండుమార్లు వ్రాసిన 'జగ

దము' ఏర్పడును (నెం. 18). పలువురు స్త్రీలు కూడిన చోట గడబడ తప్పదని నమ్మి 'గడబడ' యనుటకు మూడు స్త్రీచిత్రములు వ్రాసిరి (నెం. 19).

'కప్పు'క్రింద 'పంది'ని వ్రాసినచో వారోగ్రహ' శబ్ద మేర్పడును. స్వాభిమానమేమైపోయెనో తెలియదు, ఇంత యుత్కృష్ట గృహనిర్మాణము చేసికొనుటకు వారి వివాహశబ్దము చూడుడు: 'కప్పు', 'పంది', 'స్త్రీ'—ఈమాటివలన వారి 'వివాహ' మయినది (నెం. 21). స్త్రీలేమి యపరాధమొనర్చిరో, యీ లిపి స్పష్టించిన వారికి! పవిత్రమగువివాహసందర్భమున స్త్రీకిని, పందికిని ముడిపెట్టినారు. స్త్రీలకంటె పురుషులక్రేష్ట లనవలె నట! పాపము, స్త్రీలకు జ్ఞానసంపాదనమునకు వీలును, సంఘములో గౌరవమును లేవు; ఏమిచేయుదురు?

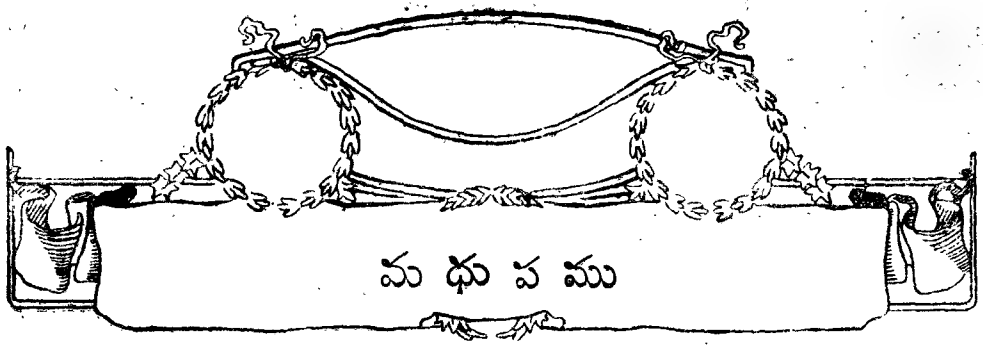
ఒకవిశేషము. ఒకస్త్రీకి కర్మముచాలక ఆడుబిడ్డపుట్టిరచో నామెపాట్లు చెప్పఁదరము కాదు. ఆడుబిడ్డతండ్రి యనిపించుకొనుట చీనాయువకునకు శిరచ్ఛేదమే. ఏపూర్వమునో ఆమెను ఘనవాడు కలిగెనా, ఆమె సత్కారమునకు మేరలేదు. కనుక 'స్త్రీ' 'పుత్రి' శబ్దములఁగూర్చి 'మంచి'యనుశబ్దమునేర్పఱిచిరి(నెం.22). దానిలో నంతచరిత్ర మున్నది.

కాని, 'శాంతి'శబ్దముమాత్రము స్త్రీలకు మంచి కానుకయే. ఇతరశబ్దములలో నేమినిందించినను, ఇందు మాత్రముమంచినత్కారమున్నది. 'కప్పు', 'స్త్రీ'—ఈ రెండునుకలిపి 'శాంతి' శబ్దమేర్పడినది. ఏ యింట స్త్రీ వసించునో యది శాంతినిలయునని భావము. (కానిపలు పురుండఁగూడదు; గడబడయగును).

దీనినిబట్టి చీనావారిపూర్వచరిత్రకొంత తెలియును. కాని వారు నేడు పాశ్చాత్యజాతికి వచ్చిరి. సాహిత్యముగూడ దానిపచ్చిది. ఈయాన్విత్యముతో ఈచిత్రలిపిని మఱచివేసి ఈ పాశ్చాత్యమునకరగామ్యుడను పూర్వపురుషులు యున్నట్లుగానే వ్రాసెను. వారు సదా గమనించుచుండఁగలరను.

'God had made of one blood all nations to dwell upon earth' అని యాంగ్లేయులు గ్రహించుట కనువలయుండదు. 'ప్ర' లిపి మేలనాదేశపు దార్శనికుఁడొకఁడు 'Tien Hsia' యేదొక్క మునుఁబ్రాణుల కన్నిటికి జాతియొక్కటే యని ప్రకటించి యుండెననుమాట వారు మఱవరాదు.

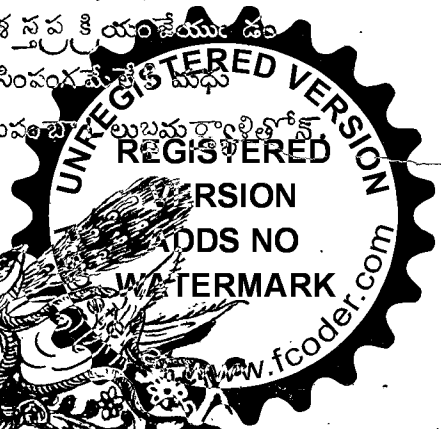
రాజా మంత్రి పైగడ భుజంగ రావు గారు

సరసులఁ జేరి భంగముల సంగతినొందని వారితావులం
దిరుగుఁడు; నొవ్వనీయనిగతిం దదధీనమధూపహారముం
గరమనురక్తిఁజేకొనుఁడు; నావలె నోజనులార! యంచునీ
వఱచిన నాలకింపరుగదా! మధుపంబ! వివేకహీనులై.

చ. ఎటుగడియింతువో? మధువు నెట్లులు గ్రోలుదో? యెట్లు సంతతిం
గటకట నొందకుండఁ గడఁకఁభరియింతువో? కూర్చువారికి
వెటు సకలంబొసంగేదవో? యెట్లు చరింతువో నీచరిత్రవి
స్ఫుటముగఁబెట్టఁ బుట్టుననుచొప్పను జూపెడు నోమధువ్రతా!

చ. ముదమునఁ దేనెనిచ్చు మృదుపుష్పములం గనుగందనీను; న
న్నదయతఁ ద్రోలునట్టి మనుజాళి నడంతును గుట్టికుట్టి; మీ
రిదిఁరికించి వర్తిలుట యెంతయు మేలన నీవు, మానవుల్
మదిఁదలపోయ రాతెరఁగుమాటల నోమధుపావతంసమా!

మ. ఋతులభ్యంబగు వస్తుజాలమును మీ యిండ్ల న్నెరిన్నించి సం
తతిఁ బోషించుచు జీవయాత్ర గడుశస్త్రప్రక్రియఁజేయుఁడు
చితమార్గం బిది, లేనిదానికొఱ కాసింపంగనేలేదు మధు
వ్రతమార్గం బిది యందు వీవు మధుపంబులుబుర్రాభివోన్

చీనాదేశపు జాతీయోద్యమము

జయంతి వెంకట కిరీటిరావు గారు

చీనాదేశ వ్యవహారము లిప్పుడు ప్రపంచమునం దెల్లరవృష్టి నాకర్షించుచున్నవి. ప్రపంచ రాష్ట్రముల రాజకీయజాలందరు మరుక్షణమునందు చీనాయం దేమి జరుగునో యని అత్యాతురతతో వీక్షించుచున్నారు. చీనాదేశమునందు విజృంభించుచున్న మహాసంగ్రామ సంఘటనములపై నొక్కచై నీయుల భాగ్యభోగ్యములే ఆధారపడియుండలేదు; ప్రపంచ వ్యవహారముల భావి ప్రవృత్తి యంతయు ఆధారపడియున్నది. ప్రపంచమునందు బలవంతములగు అమెరికా, ఐరోపా, జపాను, దేశములన్నియు ఈవిషయమును గమనించి నవి. పట్టపురాణికి పుత్రిజననమునా, పుత్రికా జనన మగునా యని ఆతురతతో వేచియుండు వారసులవలె, ప్రస్తుతము ప్రపంచమున నాయకత్వము వహించిన నాయక రాష్ట్రములు, చీనాయందు జరుగుచున్న ప్రాకృత్య ఘవిజ్ఞానసంఘటనములనుయమున కాలగర్భమునుండి యేమియుద్భవించునాయనిఆతురతతోజూచుచున్నవి. చీనాయందు విజృంభించుచున్న అంతఃసంగ్రామము లాకాల దేవతయొక్క ప్రసవవేదనలు. తత్ఫలితముగ ప్రాగ్విజ్ఞాన పునఃసాపనాచార్యుడుదయింపనలెను. లేనియెడలఁ లేనియెడల ఏమగునో చెప్పజాలము. కాని ప్రపంచ చారి త్రము 'లేనియెడల' యను ప్రశ్నకు తావిచ్చుట లేదు. కడచిన యిరువదేండ్లనుండియు చీనాచారిత్రమును గమనించినవారు చీనాజాతీయోద్యమము విదేశీయ నిరంకుశ దాస్యమును తిరుగద్రోసి ప్రాదేశికములవిజ్ఞాన భాస్కరుని స్వచ్ఛకాంతులతో ప్రకాశింపజేయుట కెట్లుయత్నించుచున్నదియును, ఇంతవర కెట్లు విజయ పరంపరలు చూరిగొనుచున్నదియును, ఇక ముందుగూడ విజయముండు చిహ్నము లెట్లులగువడుచున్నదియును గమనింపగలరు.

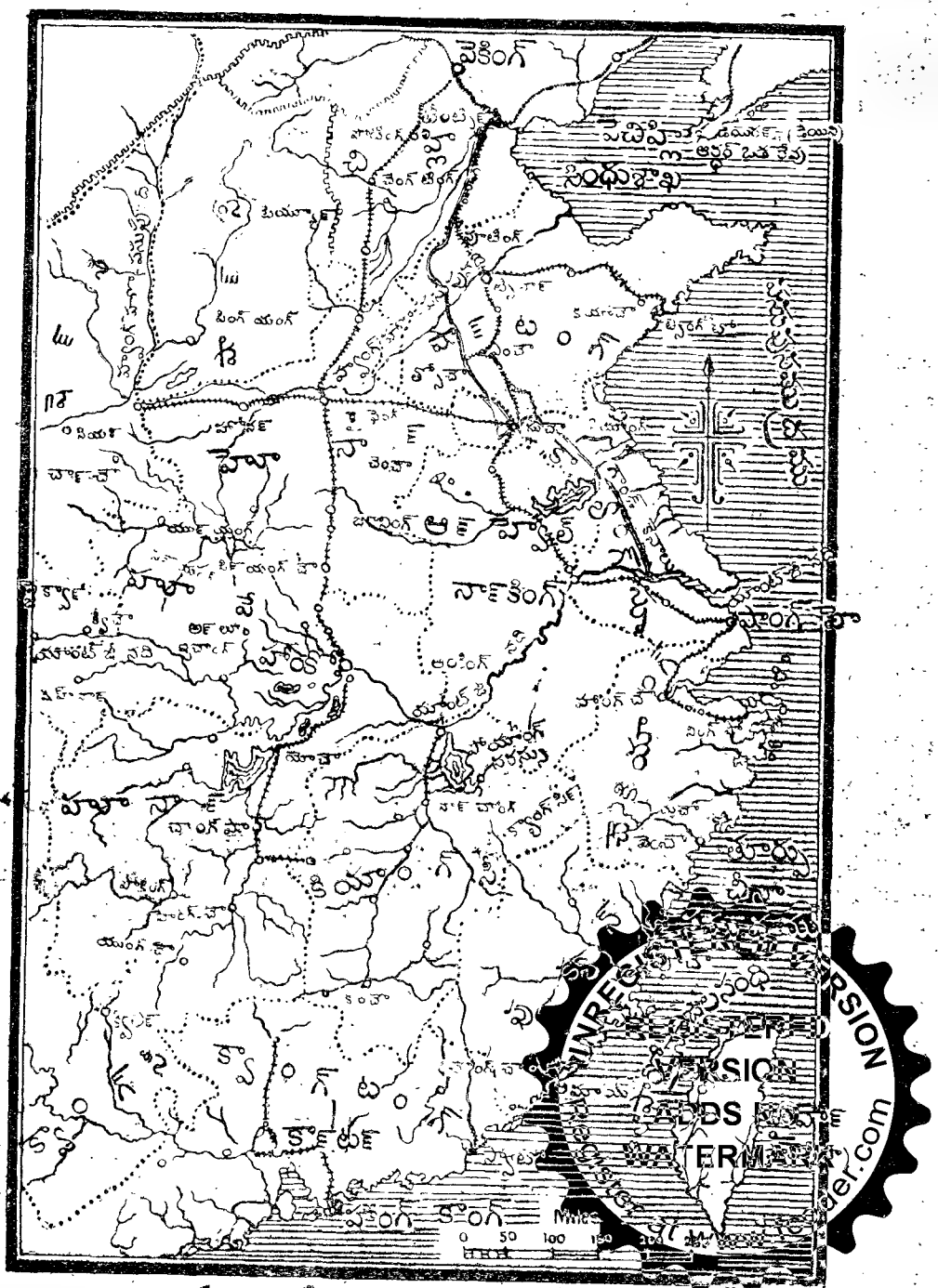
1911 సం.నకు పూర్వము చీనాదేశమును మెరుగేయను రాజకుటుంబమువారు పరిపాలించుచుండెడిర. అసంప

త్సరముననే ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వ మేర్పడెను. పాలకుల అత్యధికేతను, ప్రజలలో నానాటికి పెరుగుచున్న స్వాతంత్ర్యేచ్ఛచేతను, ప్రక్కనున్న జపాను రషియా నోడించి చీనాయువకులకు దైర్యపాతముల బోధించుట చేతను, ప్రజలలో ఏకవ్యక్తిపరిపాలన తొలగించి ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వమును స్థాపించవలెనను కోర్కె ప్రబలియుండెను. పెక్కుండు సేనానాయకులు సైన్యముల గూడ దీసికొని ఒకరినొకరు మించయత్నించుచున్నారు. అనేక వత్సరములనుండి స్థాపితమైయున్న రాజ్యమును పడగొట్టి నూతనాధికారమును స్థాపించులోపున దేశములో అరాచకము ప్రబలుట యొకవింతగాదు. దీనికి తోడుగ వర్తకవ్యాపారములకైవచ్చిన పాశ్చాత్యజాతుల తమలోతమకుగల యార్హ్యచేత స్వాధికారమును పెరిపొందించుకొనుటకో లేక యితరుల యధికారము వృద్ధి పొందకుండ జూదుటకో చీనాదేశము అంతఃకలహము లందు పాల్గొనుచు అచ్చటిపరిస్థితుల మరింత కలవరబెట్టుచున్నవి. విదేశములవలన గలుగు నిరంతర ప్రతిబంధములచే దేశీయులలో జాతీయభావము పెంపొందుచున్నది.

ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వము-అంతఃకలహములు

1908 సం.రం చీనాదేశపు తాటి చనిపోయెను. రాజవంశమువారు జాతీయవాదుల కాశలు కట్టించి పత పరచుకొనజూపుచి, కాని దక్షిణమున డా సోదరులు నేనుగారి అభిప్రాయముకొంద తీవ్రముగ జాతీయవాదు మొకటి యేర్పడి నిరంకుశ హితుత్వమును తొలగించుటకు బ్రహ్మాండముగ కృషి చేయుచుండెను. చారి ప్రాంత హము పదునాల్గొండు సంవత్సరములనుండి మిత్రులైన 1911 సం.వచ్చికి నిరంకుశ గొప్ప తిరుగుబాటు జరిగెను. అప్పటిరాజు విశ్వవక్త్రులునుటకుతగిన భూమిత్వములేక పారిపోయెను. వివిధ రాష్ట్ర ప్రతినిధులుచేరి రాష్ట్రమునకు ముఖ్యపట్టణమగు పెకింగును వశపరచుకొని ప్రజా

తూర్పు చీనాదేశపు నూతనపటము

(3) ఊపె వునేనాని—వీరు మధ్యభాగమునందు ఎక్కువ అధికారము గలిగియున్నారు. ఆధునిక సైనిక విద్యలందు ఆరితేరినవారు. వీరికి దేశాభిమాన మెక్కువ

దటినెలలోనే అంగ్లేయుల వెడలగొట్టిరి. అంగ్లేయ ప్రతినిధియగు ఓమర్లగారు సంధిచేసికొని హాంకో పరిపాలన పూర్తిగ వాళ్ళికోప్పగింపక తప్పినది కాదు.

జనరలు థెంగు యుసియాంగు

గలదు. ధనసహాయములేదు. చాంగ్ టాంగ్ లినుగారిని మూడుసార్లు లోడించిరి.

(4) సెక్ చాంగు థాంగుగారు—యాంగ్ లోయను, హాంకాంగును ఆక్రమించుకొనిరి. ఆవైపునుండి కాంటను పైకి దాడివెడలుచుండిరి.

(5) దక్షిణచీనాయందు కాంటను ప్రభుత్వ మధికారము గలిగియున్నది. డా. సేనుగారి మరణానంతరము హాంకాంగ్ లోను కుమారుడు నాయకత్వమువహించి యున్నారు. చి నూంగు కాయు షేనుగారు వీరికి సేనాధిపతిగను, యూజిను చెనుగారు విదేశాంగమంత్రిగను నుండి సర్వవ్యాపారముల నడిపిండుచున్నారు. చెనుగారు స్వా

జనరలు యాంగు సేనుగారు

ధివేనలు బ్రిటిషునౌకావళమును ఎదుర్కుటవేత సేనస్తులము చీనాయందు యుద్ధసన్నాహములు జరుగుచున్నవి.

చీనాలో పరరాజ్య విభాగములు

చీనాదేశము వర్తకప్రాముఖ్యముగల దేశము. ఆ దేశమునందు వర్తకము చేయవచ్చిన విదేశీయజాతులు రేవుస్థలముల నాక్రమించుకొనినవి. ఎవరిపై న్యాయమునవారు తెచ్చియుంచుకొనిరి. 40 రేవుస్థలములు విదేశీయుల స్వాధీనమునం దున్నవి. హాంకాంగ్, హాంకాంగు మున్నగునవి ముఖ్యపట్టణములు. హాంకాంగునందు మాత్రమే 80,000 మంది విదేశీయులు గలరు. సుంకముల విధించునధికారము 18 విదేశీయ ప్రభుత్వముల చేతులందున్నది. విదేశీయుల నౌకాదళములు చీనాతీరములందు పహారా యిచ్చుచుండును.

మార్షలు చాంగ్ టాంగ్ లిను

తపత్ర్యప్రియులు; ధీరులు; రాజనీతి నిపుణులు; ధర్మగుణముగలవారును. వీరు హాంకోవరకు నాక్రమించుకొని బ్రిటిషువారి యాధీనమందుండిన యానగరమునుండి క్రిం

సుమారు ఏబైవేల సేనలతో బ్రిటిషువారిని ఓడించి, అమెరికా, ఫ్రాంసు, ఇటలీ, జర్మనీ, రష్యా మున్నగు జాతులవారు చీనాలో కొన్ని కొన్ని ప్రాంతముల వశపగ

చుకొని ఎవరినుట్టుకువారు ఇష్టము విచ్చినరీతి పరిపాలించుటచే దేశీయుల హక్కుల కాటంగము గలిగెను. ఆయాచోట్లనుండు విదేశీయులు చీనా న్యాయశాసనములకు బద్ధులైయుండ నవసరములేదు. వర్తకపు ఖాసాలు తామే యుంచుకొనుట, రైట్లు, తంతివార్తలు మున్నగు నవి వశపరచుకొని తమ ఇష్టమువచ్చిన ట్లుపయోగించుట మున్నగు అధికారముల చలాయించుచుండిరి. మిలిటరీ వారి దౌర్జన్యములు సామాన్య కృతములగు నుండెను. చీనాయందు బ్రిటీషువారి ప్రవర్తనగూర్చి ప్రాఫెసరు ఎఫ్. ఎ. షెప్టర్డుగారు ఇట్లు వ్రాసి యున్నారు: "హాంకాంగును బలూత్సరముగ లాగి కొంటిమి. బ్రిటీషు శతఘ్నిగోళములచే బెదరించి చీనానాకాలముల ప్రవేశించితిమి. చీనాయందు నివసించుచు నీ చీనా శాసనములను న్యాయస్థానములను ధిక్కరించి స్వేచ్ఛాప్రవర్తనకు గడంగితిమి. చైనాపముద్రతీరములందు నదులలోను మన యుద్ధనౌకలను పహారాత్రిప్పుచు అనేక సంవత్సరములుగ నిరంతరమును చీనాదేశీయుల అత్యగౌరవముల కాలనుట్టు చుండుట విషాదకరమగు కాలవై పరిత్యముగాక వేరేమన దగును. ఈచర్యలవలన చీనాజాతీయాన్నత్యమునకు ఇంత వరకు మనమే (బ్రిటీషువారు) ప్రబల శత్రువులుగ నున్నాము." ఇట్టిపరిస్థితులను చీనా యువజనులు భరింప జాలనున్నారు. అందుచేతనే విద్యార్థుల సమ్మోకట్టులు విదేశీయబహిష్కారములు మున్నగునవి తరచు జరుగుచున్నవి.

విరోపాయుధము-చీనాకు ప్రతిఫలము

విరోపాసంగ్రామప్రారంభ సమయమున చీనాలోని షాటాంగ రాష్ట్రమునందు జర్మనీవారికిగల వర్తకసౌకర్యములకు, రేవుస్థలములకు ఇంగ్లాండు ఈర్ష్య చెందియుండెను. జపానునకు తన పరిశ్రమలకై చీనాముడివస్తువులు కావలసియున్నవి. అందుచే పాశ్చాత్య ప్రభుత్వములు యుద్ధములో నిమగ్నమై యున్నపుడు జపాను చీనాలో బొరబడి పీఠమువేసి కూర్చుండ దలచెను. షాటాంగునందలి జర్మనీరేవుస్థలముల నాక్రమించెను. అంతేకాక దురంగగల్గి చీనాకు నష్టము వచ్చినను తనకే యెల్లసౌకర్యములుండునట్టి హిరణ్యాక్షవరములనధన. 21 కోర్కెలను పెకింగు ప్రభుత్వమును కోరి

యుండెను. చీనాదేశీయులకు జపానునెడల అసహ్యము పుట్టెను. చీనాదేశీయుల యభిప్రాయము లటుండ, షాటాంగునందల యిటీవలిజర్మనీవారివిగమండిన రేవుస్థానములను జపానున్వాధీనమునందే యుండునటులు చేయుటకు శాంతిసభయందు తోడ్పడెదమని వాగ్దాన మొనర్చుచు ఇంగ్లాండు, రషియా, ఫ్రాంసు, ఇటలీ ప్రభుత్వములవారు రహస్యపుటేర్పాటుల జేసికొనిరి (1917).

విదేశీయుల ఓత్తిడిచే బాధపడుచున్నను పెకింగు ప్రభుత్వమువారు 1917 సం. యుద్ధమునందు మిత్రముండలివారికి తోడ్పడిరి. నేనల పరిపజాలకున్నను నేవకులను పంపిరి. తమ తీరమునకు వచ్చినజర్మనునౌకలబట్టియిచ్చిరి; కాని యుద్ధానంతరము సంధిసమావేశమునందు చీనా ప్రతినిధులు కోరిన న్యాయముగు హక్కులనైనను మిత్రముండలివా రొపంగజాలకుండిరి. 1917 రహస్యపుటేర్పాటుల ప్రతిబంధకమువలన యిప్పుడు జపానునుండికప్పించి షాటాంగునందలి రేవుస్థానములను చీనాకొప్పగింపజాలకుండిరి. వాషింగ్టను సంధివరతుల ప్రకారము అందు పాల్గొనిన తొమ్మిదిప్రభుత్వములుగూడ చీనావారి ప్వాతంత్ర్యాభిలాషను పోషించుటకును, తా మెవ్వరు చీనాదేశపరిపాలన విషయమునందు జోక్యము కలుగజేసికొనకుండుటకును తమదేశీయుల పరితృప్తికార్యము మాత్రము కొలదిగ నేనలనుంచుటకును, అట్టి పరితృప్తి చీనా ప్రభుత్వమువల్లనే చేపూరునను నమ్మకముతో చినవెంటనే నేనలతీసివేయుటకును అంగీకరించి యుండిరి (1922). కాని చీనాలోని పరరాజ్యస్థానములందు యధాగతీచర్యలు జరుగుచునే యున్నవి.

విదేశీకార యత్నములు
REGISTERED
VERSION
ADD NO
WATERMARK
చీనాలోని పరిపజాలకున్నను నేవకులను పంపిరి. తమ తీరమునకు వచ్చినజర్మనునౌకలబట్టియిచ్చిరి; కాని యుద్ధానంతరము సంధిసమావేశమునందు చీనా ప్రతినిధులు కోరిన న్యాయముగు హక్కులనైనను మిత్రముండలివా రొపంగజాలకుండిరి. 1917 రహస్యపుటేర్పాటుల ప్రతిబంధకమువలన యిప్పుడు జపానునుండికప్పించి షాటాంగునందలి రేవుస్థానములను చీనాకొప్పగింపజాలకుండిరి. వాషింగ్టను సంధివరతుల ప్రకారము అందు పాల్గొనిన తొమ్మిదిప్రభుత్వములుగూడ చీనావారి ప్వాతంత్ర్యాభిలాషను పోషించుటకును, తా మెవ్వరు చీనాదేశపరిపాలన విషయమునందు జోక్యము కలుగజేసికొనకుండుటకును తమదేశీయుల పరితృప్తికార్యము మాత్రము కొలదిగ నేనలనుంచుటకును, అట్టి పరితృప్తి చీనా ప్రభుత్వమువల్లనే చేపూరునను నమ్మకముతో చినవెంటనే నేనలతీసివేయుటకును అంగీకరించి యుండిరి (1922). కాని చీనాలోని పరరాజ్యస్థానములందు యధాగతీచర్యలు జరుగుచునే యున్నవి.

యవారు తమ ప్రత్యేకహక్కులను వదులుకొనిరి. తమకు సహజముగ సాంఘికదృష్టితో జూచి చీనాదేశము ధనాత్మకము; సామ్రాజ్యకాంక్షగల విదేశీయులకేపిల్చి పెప్పి చేయబడుచున్నదని తలచి యాఉపద్రవమునుండి తప్పించుటకై 1924 సంవత్సరమున సంధిచేసుకొనెను. అంతకు ముందే కాంటన్ ను ఉద్బోధనలనను విదేశీయులయెడ ద్వేషభావము ప్రబలియుండెను.

1925 సం. మంగోలో నొక జపాను మిల్లునందు గొప్పసమైక్యకట్టుజరిగెను. విదేశీనైనికులుకొందరు విద్యాజ్ఞులనుకాల్చి చంపిరి. అందుపై యిరువదిసంవత్సరములకు పూర్వమెన్నడు లేనంతటి యాందోళన బయలుదేరెను. అన్ని ముఖ్యనగరములలోను విదేశీయుల బహిష్కరణయూ, సమైక్యకట్టుట మున్నగుసాధనలు జరుగుచుండెను. వీనిఫలితముగ కాంటన్ ప్రభుత్వమువారు బ్రిటిషువారి సొనముగ హాంకో నాక్రమించిరి; ఓమల్లె ఒడంబడిక నెట్లు సంపాదించిరో పైన పేర్కొనబడినది. విద్యాజ్ఞుల నాయకత్వముక్రింద జాతీయోద్యమము బయలుదేరినది. అసందర్భపు సంధివరతులతో లగింపవలెననియు సుంకముల వసూలుజేసికొను స్వాతంత్ర్య మొనంగవలెననియు వారు పట్టుపట్టిరి. పశ్చిమోత్తరదిక్కు నాయకుడగు ఫెంగుసేనానిగూడ అనేకవిధముల జాతీయోద్యమమునకు తోడ్పడుచున్నాడు.

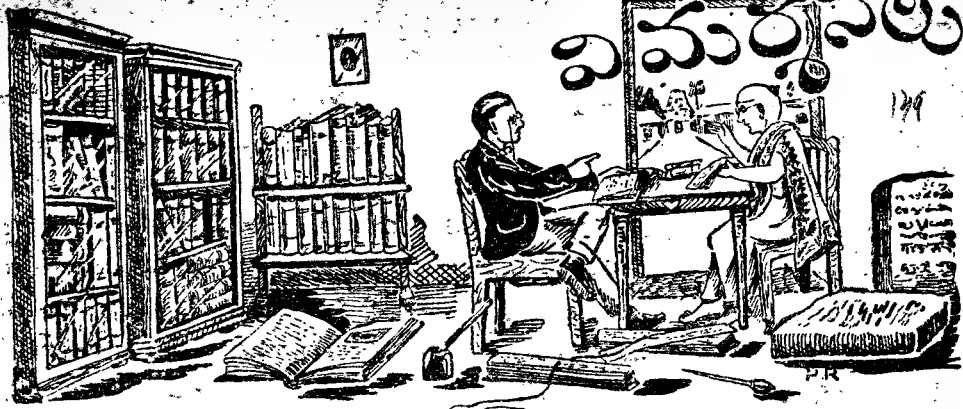
చీనాకు భారత నేనల సంపుట

ఈయాందోళనలన బ్రతును జపానుదేశముల వర్తకమునకు చాలనష్టము కలిగెను. చీనావారికి వారిపైననే

ద్వేషము మెండు. బ్రిటిషువారు తమహక్కులను, ప్రజలను కాపాడుకొనుటకై ఇంగ్లాండునుండియు, ఇండియానుండియు అధికనేనల సంపుటకు నిశ్చయించి కొన్ని నేనల నంపిరి. ఆరియావాసులును, తమవలెనేస్వాతంత్ర్యసాధనకై పాటుబడుచున్నవారునుఅగు చీనావారిపై తమ నేనలబంపరాదని భారతీయులునిరించియుండిరి. ఉద్రేకపూరితములగు చీనానేనలవలన అచ్చటనున్న తెల్లవారికెప్పుడేమివిపత్తు సంభవించునో దానిని సంరక్షించుకొనుటకై యీనేనలంపబడుచున్నవిగాని అచ్చట యుద్ధములేదనియు, ముందుగ తామేమియు దౌర్జన్యమునకు గడంగమనియు బ్రిటిషువారు ప్రకటించుచున్నారు. అమెరికా జపాను ప్రభుత్వములకుగూడ నిట్టికారణములేయుండుటచే తమనేనల నంపిరి. వెరసి అందరి నేనల మంగోమున్నగు కేవుస్థలములందు విడిసియున్నవి. ఎప్పుడేమి సంభవించునో తెలియదు. అమెరికా జపాను ఇంగ్లాండు లలో యెవరిజలరుధికమయినను యితరులకు ముప్పే.

కాని యుద్ధముజరుగకుండ స్వాతంత్ర్యమును బడయవలెనన్నచో చీనావారు అంతరికలహములు వరచిపోవలెను. ఉత్తరముననున్న జాతీయపక్షమువారును, కాంటన్ ప్రభుత్వమువారునుగలనియితర నాయకులనోడిచియో, ఒప్పించియో బలవత్తరమగు కేంద్రప్రభుత్వమునుస్థాపించవలెను. అప్పుడుగాని విదేశీయులు ప్రత్యేక సాక్షర్యముల వదలి సామ్యమార్గముల ననుసరింపరు. కాని అట్లు జరుగునా?

కుంకుమభరణి

ఏ భాషలోని సారస్వతమునకైనా, అది ఎట్టి బొన్నల్యమునకు వచ్చియున్నా, దానిలో ఎట్టి ఉద్బంధములున్నా ఎట్టి స్వతంత్ర రచనలు వలువలు ఉన్నా, భాషాంతరీకరణములు అననసరములైన స్థితికి ఆసారస్వతము వచ్చిందని చెప్పశక్యము కాదు. మంచి నన్నెవ్వరచ్చిన ఆంగ్ల సారస్వతములోనికి కూడా ఇతర సారస్వతములనుంచి గ్రంథములనేకములు ప్రతీయేటా అనువాదము లభితుఉన్నవి. అట్టి సందర్భములో మన ఆంధ్రవాఙ్మయమునకు అనువాదములు ఎంత ఆవశ్యకములో వేరే చెప్పనక్కరలేదు. స్వతంత్రములైన ఉద్బంధములు బయలుపడెదలపండా ఉన్నప్పుడు, ఇతర సారస్వతముల పరిచయము మరి ఎక్కువగా ఆవశ్యకము. అట్టి గ్రంథాలను స్వతంత్రముగా రచించాలనే మతూహలము పుట్టుటకే కాకుండా, రచనానియమములు, కల్పనారూపములు, భావనావిధులు, భావములవర్ణనలు ఈ మొదలైన కవితాధర్మముల బోధనకు సాధనములుగా కూడా అన్యభాషాభివృద్ధిగ్రంథములు ఉపపరిస్తూఉంటవి. స్వతంత్రకల్పనకు ఇంకా సాహసము చాలని భావికవులకు కల్పనాశీఘ్రము కలుగజేయడానికి అనువాదములు ఎంతో ఉపయుక్తములు. ఆంధ్ర సారస్వతచరిత్రలో పునఃస్థాపియగమైన ఇప్పుడు అనువాదములు తీవ్రముగా వెలువడుతూ ఉన్నవి.

శ్రీనివాసకంఠాస్త్రిగారు అనువాదముచేయ ప్రయత్నించుటకు ఇందులో ఏ హేతువు పురికొల్పిందో నేను నిశ్చయించి చెప్పలేను. వారు స్వతంత్ర రచనాప్రియులని ఆంధ్రలోకమునకు తెలిసేయుంటుంది. వారి హృదయే

శ్వేరి, వారిసఖి అందుకు తార్కాణము. అయినా గద్యగ్రంథమునకు ఇదే మొదటి ప్రయత్నము కాబోలు! వారున్నా, చాలామంది యువక కవులనులెనే బెంగాలీ గ్రంథము నొకదానిని తెలిగించుటలో ప్రత్యేకకారణమేమైనా ఉన్నదా అని యిర్కిస్తే, దేశభాషలోకెల్ల బెంగాలీభాషకు ప్రస్తుతము ఎక్కువగౌరవము ఉన్నదన్నమాట స్ఫురిస్తున్నది. కాని ఆంగ్లవాఙ్మయముకంటే దేశీయకథలు భాషాంతరీకరణమునకు ఎక్కువ సుకరములు. మాటలలోను, భావములవర్ణనలోను పాశ్చాత్య సంప్రదాయములు అనువాదకులహా, చదువరులహా కూడా చాలా క్షేత్రకరములు.

బెంగాలీ సారస్వతములో పేరువడసిన కవులు ఎందరో ఉన్నారన్న సంగతి ఈ కుంకుమభరణివల్ల తెలుస్తున్నది. ప్రభాతముమార్ ముఖర్జీ, రవీంద్రుడు, బంకిమ్ చంద్ ప్రఖ్యాతపురుషుడుకాకున్నా, ఇతని గ్రంథములకు కూడా ఆదేశములో ఆమోదము ఉన్నది. సిందూర్ పహార్ అన్న నలునకు కుంకుమభరణి అన్న పేరున తర్జుమాచేశారు. కథ అంతటా పాఠమైనది కాకపోయినా అనురంజకముగా ఉంటుంది. కల్పనలో ఏమీ ఎక్కువకల్పనము వ్యక్తము కాకున్నా కథనము మాత్రము చాలామంది ముగా ఉంటుంది. అక్కిలమ్, ఈ ఆదేశాంగ్యము కాని ఏమిన్నీ భావములలోను, పురుషాభివ్యక్తిలోను వుగా, తిన్నగా ఉంటున్నా వాటిలో కథ వర్ణనలందు వరులకు ఎట్టి ఆనందము కలుగనీయకుండా, అతిరంజనదీ మొదలు పూర్తి అత్యంతమహా ఒకేభావముగా చదివేవారిని ఆకర్షిస్తూ ఉంటుందని చెప్పవచ్చును. కథనాయకుడునననాగిరిపడైన బెంగాలీవోలు. చదివిన చదువు

వల్లనో, చేసిన సహవాసము వల్లనో కాని అతని అలవాటులు, అతని రుచులు, అతని నడనడి అంతా పాశ్చాత్యులను అనుకరిస్తూ ఉంటుంది. కట్టుబట్టు, హాళేట్లు, సినిమాలు, ఆటలు, పాటలు మొదలైన ఆధునికపట్టువాసవృత్తులు అతనికి చాలా మనోరంజకములు. వేషము, భోజనాదులు, పానము, మొదలైన చిన్నచిన్న సంగతులలో అతని జోగువ్యక్తమవుతూ ఉంటుంది. అయినప్పటికీ ఘోషాలో ఉన్న చురుకైన ప్రేమ నిర్మలమై గభీరమై ఉండేది. ఆవరము, గౌరవము, అనురాగము, సహజప్రీతి చూపిస్తూ, ఆమెను ఆకర్షించేడు. ఆమెను ఏవిధమైన నొప్పి కలుగకూడ దనిన్నీ, ఆమె ధర్మపత్నీ పదవికి ఏవిధమైన లోపమూ రాకూడ దనిన్నీ ప్రయత్నించేవాడు. ఇట్టి సంపతుల ప్రీతివ్యాపారాలను కవి అంత ఎక్కువగా చూపకున్నా, విజయుని సరళత్వమును మాత్రము స్పష్టముగా నూచించేడు. అట్టి విజయుడు జబ్బలపూరు బాటసారులబంగాలాలో ఒక్కైస్తవయువతిని చూసినప్పుడు కొంచెము చలించినా, ఏమానీతికి లోపము రాకుండా ఉండేట్లు ప్రవర్తించాడు. ఆమె భర్తతో కలిసి అక్కడ ఉంటూ ఉన్నది; పాశ్చాత్యుల ఆచారములను అనుసరించి అందరూ వ్యవహరించే వారగుటచేత, ఆమెతో ఒంటరిగా కలిసిమెలిసి తిరగగలిగినాడు. ప్రభుసమావేశమునుండి ఆమెను భర్తవల్ల ఏలాటి సౌఖ్యము లేకున్నదని గ్రహించాడు; తన సాంగత్యములో ఆమె వదనము వికసిస్తూ ఉన్నట్లుకూడా పోల్చేడు. తానుబోతుతనమువల్ల ఆమె భర్త ఉద్యోగాన్ని పోగొట్టుకొని, పరాచై పోయినప్పుడు, సునీతి తాను తప్ప మరెవరూ దిక్కులేకుండుటచేత, వారిద్దరూ కలిసి తిరగక తప్పిందికాదు. అట్టి సందర్భములో వారికాయములు కూడా సన్నిహితములగుటచేత పూర్వము హృదయాలను ఆకర్షించిన గౌరవము వృద్ధిపెచ్చింది. సునీతి కలకత్తాకు తీసికొనివచ్చి, హాళేట్లులో ఉంచి ఆమె సదుపాయములకొరకు శ్రద్ధతీసుకొంటూ ఉన్నప్పుడుకూడా వారి మనస్సులలో పొంగుతూ ఉన్న అనురాగమును వాచాత్మ్యక్రమమతోకుండా నిరోధించుకొని ప్రవర్తించుచుండుటచేత; వారి అన్యోన్యప్రీతి దృఢమవుతూ ఉండేది. మొదటినుండిన్నీ విజయుడు తనకూ సునీతిగల సంబంధ

మును ముఖకు తెలియజేస్తూ ఉండేవాడు. ముఖహృదయాన్ని అంతగా విప్పి కవి వర్ణించకపోయినా, ఆమె సౌజన్యర చాలా సరళమైనదని తెలియజేశాడు. ఏదో కొంచెము వికలప్రాంతినా, ముఖవేషము భర్తసౌఖ్యమునకు విఘాతముచేసి తాను సుఖపడాలని అనుకొనలేదు. భర్త సౌఖ్యముతో తన సౌఖ్యము మిలిరైయిస్తుందని నూత్నముగా గ్రహించింది. సునీతి వివాహమునకు అతనిని పురికొల్పింది. ఎందుండి బంధువులు ఆమెకు హితముచెప్పినా వినక, సునీతి వివాహమునకు అసూయ చూపకుండా, ఆమెకు ఒక కుంకుమభరణి ప్రసాదించి తనసవతిగా ఆమెను చేసింది. ముఖహృదయ గాంధీర్యము ఆశ్చర్యజనకము. ఆమె చూపిన త్యాగము, ఆత్మ్యాగము ద్వారా పూర్ణ సౌఖ్యసంధానము లోకానికిని దర్శనప్రాయమని చెప్పవచ్చును. ముఖచరిత్రే ఈనవల యొక్క గొప్ప అంతు. సునీతిమృదువుగా మారింది; ఘోషా స్వీకరించింది. కాని ఆమె ప్రేమతత్వము ముఖహృదయతత్వము మందర దివిటీమందర దీపమునంటిదే. ప్రేమ ఎంత గంభీరమైనా, బాహ్యవిలాసములుకూడా ఉంటేనే కాని సామాన్యపురుషుని పూర్ణానందమునకు సాధనము కావనిన్నీ అప్రయత్నక సౌందర్యముకంటె ప్రీతిపూర్వకచేష్టలు ఎక్కువగా ఆర్జిస్తవనిన్నీ కథలో వ్యక్తమవుతుంది. కాని సునీతిమాత్రము ముఖయొక్క ప్రేమ అపారమైనదనిన్నీ, అనంతమైనదనిన్నీ గ్రహించి, నిర్మాతృత్వప్రేమ పిండ్మాస్త్రీలదే అని చెప్పుతూ పాశ్చాత్యనాగరక తాగర్వభంగమునూచించింది. ఈవిధాన కవి తన స్వదేశాభిమానమును సంపాదించుట ఎంత శ్లాగు నీయమో చదువరులు తేల్చింపవలెను.

ఈ కథలో ఉన్న ఈ సహజసరళతన తన ప్రేమ తత్వమును, అనువాదముల ద్వారా భాషాంతరీకరించువారని చెప్పవచ్చును. అనువాదములలో ముఖ్యముగా ఘోషాలో ఉన్నది. శివశంకరశాస్త్రిగారు చాలావార్లు కలసి ఉండి వ్యావహారిక భాషాభిమానులైనా, గ్రంథానికి కన్నా వ్యాఖ్యనరుకు వారి ఆమోదమును వ్యక్తపరుప లేదు. ఆ భాషను అక్షరబద్ధం పోయియుండురా, గ్రంథానికి తీర్చి లేకపోయిందేమియుం దురు. హాస్యములలోను, శీలవ్యక్తికరణములలోను, భావోద్రేకవర్ణనలలోను, వ్యావహారిక భాష ఎట్లు సరళముగా

ఉంటుందో, ఎట్లు చక్కగా, మృదువుగా వంగుతూ అనుమానిస్తుందో గ్రంథము చదివేవారికి సులభముగా తెలుస్తుంది. కాని భాషాంతరీకరణములో లోపములు ఉన్నవి. బెంగాలీవారికి హిందీ తెలియడముచేత, మాతృకలో వికారముగా ఉండని హిందీని తెనుగులో మాడా కలుపుట చక్కగా ఉండలేదు. బెంగాలీలు హిందీని కలిపి మాట్లాడుతారు. ఆలాగే మధ్యమధ్య ఇంగ్లీషుమాటలు మాడా తెలుగులో సరిపడలేదు. బెంగాలీమాటలలోగల శ్లేష తెలుగుమాటలలో రానప్పుడు, దానిని వదులుకోక తప్పదు. అనువాదకులను వ్యావహారిక బెంగాలీ బాగా తెలియకపోవుటచేత కొన్ని తప్పులు చేయడము సంభవించిందట. తెలుగుప్రయోగాలలో మాడా కొన్ని చింతలుగా ఉన్నవి. అవి ఒకచేత మాండలికాలేమో! వీటి నన్నిటిని రెండోపూర్వలో దిద్దవచ్చును. మొత్తముమీద అనువాదము బాగుందని అంగీకరించగలము.

పారనంది జగన్నాథస్వామి

గ్రంథపరిచయము

శ్రీచక్రవర్తి నెపోలియన్ బోనపార్ట్ గారి

జీవితము (వచనము)

అనువాదము : శ్రీయుతకృష్ణరాజు నరసింగరావుగారు
పీఠరు, కావలి, నెల్లూరుజిల్లా

ఈ గ్రంథము 'అబ్బాట్టు' గారు ఆంగ్లమున రచించిన 'నెపోలియనుజీవితము (Abbot's Life of Napoleon) న కాంధ్రానువాదము. డిమిట్రీసైజు ౨౦౦ పేజీలలో ౨౨ అధ్యాయములుగల గ్రంథైకదేశమునాతమే యిపుడు వెలువడినది. ప్రాస్థానోత్సవప్రవర్తియు, బలపరక్రమశాలియు, రాజనీతిపరుడునునగు 'నెపోలియను' చరిత్రము సమగ్రముగ విరివిగ నింతవఱకు నాంధ్రవాఙ్మయమున లేవండెను. ఆకొఱలేనుదీర్చ శ్రీనరసింగరావుగారు పూనుకొనుటెంతయుఁ బ్రశంసార్హము. ఇట్టి విరళఖామణులచరిత్రము లందఱును చరిత్రకొని ఆత్మోపయోగమునకుఁ దెచ్చుకొనుటావశ్యకము. కావున నవిరకాలముననే గ్రంథకర్తగారు శేషభాగమును అనువదించి

ప్రకటించి యాంధ్రలోకమునకొసగి తత్కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులగుదురుగాక!

* * *

చిత్రకథామంజరి (రెండవభాగము)

గ్రంథకర్త : శ్రీయుత రాయసము వేంకటశివుడుగారు. యమ్. ఏ., అధ్యక్షులు, శ్రీవెంకటగిరి మహారాజుగారి కళాశాల, నెల్లూరు. క్రాసునైజు. ౧౯౩ పేజీలు. వెల. రు. ౧-౧౨-౦.

భారతీ, ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాదినంచిత, కృష్ణాపత్రిక మొదలయిన పత్రికలయందుఁ బ్రకటితములైన కథలే యిపుడీ గ్రంథరూపమునదాల్చినవి. ఇందుఁ బదునొకండుకథలున్నవి. ఆంధ్రలోకమునకుఁ బరిచితపూర్వములైన యీకథలనుగూర్చి విశేషించిచెప్పుటనావశ్యకము. పుస్తకము గ్రంథకర్తగారియొద్దనే దొరకును.

* * *

భీష్మ-అయిదంకములనాటకము

ఆంధ్రగ్రంథరత్నాకరమునందలి ఆచారత్నమిది. శ్రీజంధ్యాల శివన్నశాస్త్రిగారు దీనిని శ్రీయుత ద్విజేంద్రబాలరావుగారు వంగభాషను రచించించిన యీ పేరుగలనాటకమునుండి ఆంధ్రీకరించిరి. దీనినిజెనుక పేరు కృష్ణాపత్రికయందుఁ బ్రకటింపఁజేసిరట. డిమ్మిసైజు; పే. ౨౦౦. వెల: వందాదార్లప. రు. ౨-౦-౦ ఇతరులప. ౨-౪-౦ విలాసము: ఆంధ్రగ్రంథరత్నాకరము, గుడివాడ.

* * *

యోత్రకాలపు హిందూవిశ్వాసము (వచనము)

గ్రంథకర్త : మాడపాటి హనుమంతరావుగారు. ఇది 'కృష్ణాపత్రిక' గ్రంథము. 'రామభగవద్ చరితము' ణిరావు వైద్యు, యం. ఏ., యల్. యల్. బి. గారు వ్రాసినవిశ్వాసమును వివేక ఇరడియూ" అను ఆంధ్రగ్రంథములోని వాగ్దానమును పాఠమున కేరవలె అనుసరించు" అని గ్రంథకర్తగారు పీఠికయందు వ్రాసినారు. క్రాసునైజు. పే. ౯౨. వెల: పంపాదార్లప. రు. ౧-౦-౦ ఇతరులప. రు. ౧-౪-౦. విలాసము: యామా రామ నర్సయ్యసప్త, సూర్యాపేట, నైజాము.

గ్రంథస్వీకారము

ఈ గావారిపా శ్రేయ. డిమ్మిపైజ. పే. ౧౧౩. రు ౧-౧౩-౦

౧. తులనీరామాయణము (నిర్వచనము)

అయోధ్యాకాండము, ప్రథమభాగము. వేదజుక్త గ్రంథమాలయం దీగ్రంథ మిరువదిరెండవది. గ్రంథకర్త భాగవతుల నృసింహశర్మగారు. డిమ్మిపైజ. పే. ౧౩౦. వెల: రు. ౧-౦-౦ వేదజుక్త గ్రంథమాల, పూడిపెద్ది వారివీధి, బరంపురం, గంజంజిల్లా.

౪. విమానార్చనకల్ప:—మరీచిప్రొక్త:

(సంస్కృతము)

శ్రీవైఖానస గ్రంథమాలయందు పదునైదవమను మము. సంపాదకుడు: శ్రీమాన్ భీమగ్వర డి. రంగాచార్యులుగారు, యీ గావారిపా శ్రేయ. డిమ్మిపైజ. పే. ౫౩౫

వెల: రు. ౫-౦-౦

౨. ఆంధ్రగీర్వాణశతకోపనహస్రము

పూర్వార్థము

శ్రీశతకోపమారి విరచిత మగు తిరువాయ్ మొట్టి అను ద్రావిడప్రబంధమున కిది అనువాదము. సంస్కృత శ్లోకములు, తెలుగుపద్యములు. అనువాదకులు: శ్రీమాన్ మేడేపల్లి వేంకటరచణాచార్యులుగారు, విజయనగరపు హారాజావారి సంస్కృతపండితులు విజయనగరము. డిమ్మిపైజ; పే. ౨౩౨ కాగితపుటెండు. వెల రు. ౨-౦-౦ గ్రంథకర్తయొద్ద నీగ్రంథముదొరకును.

౩. శ్రీవైఖానసమంత్రద్రశ్న - దైవికద్రశ్న చతుష్టయ మూలము.

శ్రీవైఖానసగ్రంథమాలయందలి పదునాల్గవమను మము. సంపాదకుడు: శ్రీ. డి. రంగాచార్యులుగారు,

పత్రికాస్వీకారము

పత్రికలు

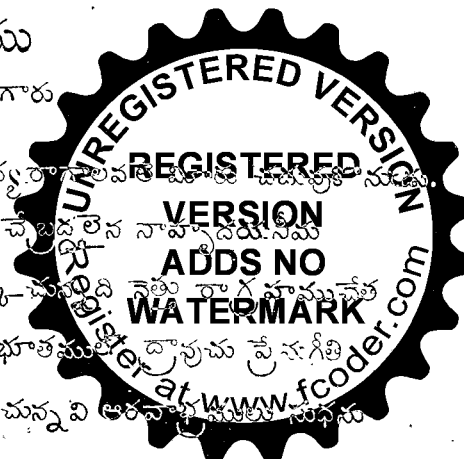
పుష్పమాల (తెలుగు)	సంపుటయు	౧	సంచిక	౨
ఆంధ్రభారతి	"	౧	"	౧౧
సుజాత	"	౧	"	౨
సఖి	"	౧	"	౩
సెట్టిబిజ	"	౨	"	౫
ఆర్యకథానిధి	"	౧	"	౧౦
రంగభూమి (కన్నడము)	౨	"	"	౩

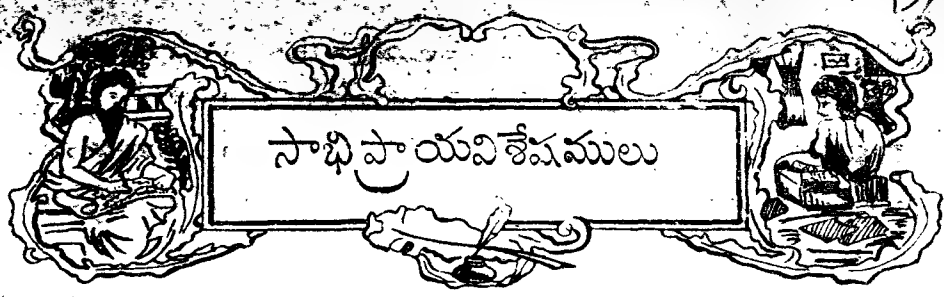
విషాదము

డమర్ ఆలీషా కవిగారు

నావిషాద కథావిధానంబు జెప్ప లేను, వ్రాయఁగాలేను, నాతోనెయీ హాగ్ని చల్లారవలయుఁ గాష్టానుషంగ [మ మైనధూమంబు శిఖి లీనమైనది. నావిషాద కథావిధానంబు నాక హాస్య బాష్పావృతాక్షు లీ యుర్విరాలి వ్రాయుచున్నవి నా రుధిరంబుచేత

సాధ్యరాగాలవత మోహ దుష్టానందము. ఏడ్పుచేర్చబడలేన నావ్యాధియిది. గ్రక్కుచున్నది నెత్తు రాగ హాముచేత ప్రేతభూతములై ద్రావుచు ప్రేమగీతి పాడుచున్నవి ఆరవాణములు నుధను గురియుచున్నవి నా కింక మరణమేది.

సాభిప్రాయవిశేషములు

క్రొక మంతయును మార్పులను బొందుచున్నది. ఐరోపా మహాసంగ్రామ ఫలము లోకమును పీడించుచున్నను యూరపు రాజ్యములు మామూలు మార్గమును బట్టుచున్నవి. యూరపురాజ్యము లాయుధముల నెప్పటివలె నారాధించుచు ప్రపంచ శాంతికి భంగమును గలుగజేయుచున్నవి. జర్మనీరాజ్యమున కేర్పడిన ఆయుధనియమ మితరరాజ్యములకు గలుగలేదు. గ్రేటుబ్రిటను, ఫ్రాంసు, ఇటలీ మొదలగురాజ్యములు సంగ్రామ బీభత్సమును లోకమునందంతటను పూర్వము వలెనే చేయుచున్నవి. ఫ్రాంసు, మొరాకో సంగ్రామమును జయప్రదము చేసి స్వాతంత్ర్యమును బడయుటకు పాటుబడిన ఒకచిన్నజాతిని పారతంత్ర్యమునందు బంధించినది. ఇటలీ, ఫాసిట్ మిషను స్వదేశమునందును విదేశములందును మానవస్వాతంత్ర్యసంహారమునకు పూనుకొనుచున్నది. గ్రేటుబ్రిటను స్వీయసామ్రాజ్య ప్రయోజనములకు, స్వాతంత్ర్యసంరంభములకు శత్రుత్వమును బూనుచున్నది. భరతవర్షమునందు ప్రజాస్వాతంత్ర్యసంరంభమునందు బ్రిటీషురాజ్య నీతిజ్ఞులు అవలంబించుచున్న రాజనీతి బ్రిటీషురాజ్యాధికారులు అవలంబించుచున్న నిర్బంధరాజనీతిని విశదముచేయుచున్నది. హిందూ దేశమునువిటర్బనుప్రభువు

సందర్శించినను, పాత్విక్కులా రెన్ను సందర్శించినను ఫలముమాత్రము సమానముగ నున్నది. విటర్బనుప్రభువువంగదేశనిర్బంధితులవిమోచనము వారిక్షమార్పణపత్రములమీద నాధారపడియున్నదని పార్లమెంటునందు వ్యక్తము చేసినవిషయము దేశావ్యతమైన పరదాస్య పాశబంధముల ప్రభావమును విశదముచేయుచున్నది. లేబరుపక్షమునకు చెందిన లారెన్నుగారు ఇరువదేండ్లలో స్వరాజ్యమును స్థాపింపవలయునని చేసినప్రసంగము సానుభూతిని తెలుపుచున్నది. ఫలము సమానముగ నున్నది. సామ్రాజ్య శాసనసభయందును, పరిగరాష్ట్ర శాసనసభయందును నిర్బంధితులవిమోచనము నామోదించుచు తీర్మానములు అంగీకృతములైనవి. ప్రజలయందు నిరంకుశ ప్రభుత్వ ప్రసంగములు నిర్బంధితుల విమోచనము పట్లను అశియానీయులకిగించినవి. కొన్ని విటర్బనుప్రభువు ప్రభువు, విటనుప్రభువు మామూలువలెనేపాడిరి. కొన్ని జావాదీవులమును దహింపజేయుచున్న గొధసంతాపమును శాంతినిజేయుటకు ప్రయత్నము చేయలేదు. బ్రిటీషుప్రభుత్వము అవలంబించుచున్న నిరంకుశ సంరక్షణ ప్రణాళియు భక్తివిశ్వాసములను ఇధిలము చేయుచున్నది. బ్రిటీషుప్రభుత్వాధికారులకు దండనోపాయ

ము మీదగల విశ్వాసము సామదాన సాధన ములమీద లేదని నిత్యవ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి. బ్రిటీషుప్రభుత్వము భరతవర్షమునందు అవలంబించుచున్న రాజతంత్రమునే శ్వేతేతర జాతులపట్లను లోకము నందంతటను అవలంబించుచు ధర్మస్వాతంత్ర్యప్రియుల విశ్వాసమును గోల్పోపుచున్నది.

* * * *

చీనా సంరంభము

చీనా దేశముస్వాతంత్ర్యమునుబడసిఆత్మవికాసము పొందుటకు చేయుచున్న ప్రయత్నములు ధర్మశరాయణుల ప్రశంసలకు పాత్రమగుచున్నను సామ్రాజ్యప్రియుల దండనమునకు గురియగుచున్నది. ప్రస్తుతము చీనాదేశమునందు కాంటన్ ప్రాంతమునందు జరుగుచున్న దండయాత్ర బ్రిటీషుప్రభుత్వ లక్ష్యమునకు నిదర్శనముగ నున్నది. చీనాదేశమునందు షరరాజ్యములు నందలకొలది స్వాతంత్ర్య సంస్థానములను స్థాపించినవి. ఆ సంస్థానముల యధికారమును నిరోధించుటకు చీనా ప్రభుత్వము చేయుచున్న ప్రయత్నము లన్నియును నిరర్థకము లగుచున్నవి. చీనాయందలి స్వాతంత్ర్య సంరంభమును నిరోధించుచున్న షరరాజ్యములందు గ్రేటుబిటను ప్రముఖముగ నున్నది. గ్రేటుబిటను చూపుచున్న ప్రతి ఘటనము, వారిహక్కులను కాపాడుకొనుటకు ప్రయోజనకరమైనను చీనాప్రజల సానుభూతి లేక స్వత్యసంరక్షణము దుస్థరమగుచున్నది. చీనాప్రజలు బ్రిటీషువ్యాపార బహిష్కారమును సంపూర్ణముగ జేయుచు బ్రిటీషుప్రభు

త్వముపట్ల గల ద్వేషభావమును విశదము చేయుచున్నారు. చీనాజాతీయ సైనికులు బలవంతముగను బ్రిటీషు అధికారమునుండి కాంటను ప్రదేశమునుతీసికొనుట బ్రిటీషుప్రభుత్వముయొక్క కోపోద్రేకములకు కారణమైనను చీనాజాతీయుల వ్యవహారమును బ్రిటీషు అధికారులు చీనాప్రజలదృష్టితో చూచుటకార్యవిధానమునకు ప్రయోజనకరము. చీనాదేశము షరదౌర్జన్యములతోడను, అంతర్విభేదములతోడను దుఃఖవేదన ననుభవించుచున్నపుడు బ్రిటీషుప్రభుత్వాధికారులు సానుభూతినిచూపుట ప్రయోజనకరముగాని దండయాత్రనుపూనుట చీనాకును, బ్రిటీషుప్రభుత్వమునకును ప్రయోజనకరముకాదు. చీనాయందు షరిన్యాప్తంబగుచున్న స్వాతంత్ర్య సంరంభమును ప్రతిఘటించుటకు బ్రిటీషుసైన్యములను ప్రయోగించుట సహజమైనను, భారత సైన్యములను ప్రయోగించుట అనుచితముగ నున్నది. భారత ప్రభుత్వము సామ్రాజ్యశాసనసభతో సంప్రతింపుచేయకనే భారత సైనికులను చీనాదేశమునకుపంపి ప్రజల తీవ్రఖండనములకు పాత్రమై వ్యవహారములందుగాని విదేశవ్యవహారములందుగాని ప్రయోజనములే భరతభూమికి భారతీయులకు సహజముగానుగలుగజేయుచున్న భావములకు వారి నిర్నుహాత్మకతయందు చేయితిని దీక్షించుచున్నది. చీనాయందు బ్రిటీషు ప్రభుత్వమునకు దక్షిణాఫ్రికా, కెన్యా, ఆస్ట్రేలియా మొదలగు వలసరాజ్యములు సహాయము

చేయుటకు బూనుకొనియుండలేదు. నిస్సహాయస్థితియందున్న భరతవర్షమునకు మాత్రమే యుద్ధమునందు నిర్బంధముగ పాల్గొనవలసిన యవసరము గలిగినది. భారతీయులు తాము పారతంత్ర్యమును అనుభవించుటయే కాక ఇతరుల పారతంత్ర్యస్థితికి తోడ్పడుట వారి అవమానమునకు కారణంబగుచున్నది. చీనాస్త్రజలు వారి మతాచార్యులైన బుద్ధదేవునకు జన్మస్థానమైన భరతవర్షమునకు గౌరవముచూపుటకు బదులు అవమానముచూపుటకు కారకులు బ్రిటీషు ప్రభుత్వాధికారులని గతించిన చీనాసంగ్రామములన్నియును వెల్లడి చేయుచున్నవి. భగవత్కృత తుమువలన ఓమల్లీ చేనుగార్లకు జరిగిన ఒడంబడిక బ్రిటీషు ప్రభుత్వముయొక్క చీనా దండయాత్రను నిరుపద్రవముగ సంత మొందించునని నమ్ముచు చున్నాము. బ్రిటీషుదండయాత్రకు జపాను, అమెరికా, ఫ్రాంసు మొదలగు రాజ్యములుచూపిన ప్రాతికూల్యమును నీఫలసిద్ధికి తోడ్పడగలదు. చీనాస్త్రానము విశదముచేయుచున్న పశుబల ప్రదర్శనము పాశ్చాత్యరాజ్యములవలంబించుచున్న రాజనీతిని విశదము చేయుచున్నది.

* * * *

ఆయుధధారణ సమీక్షాణము

అమెరికా రాజ్యాధికారి కూలిడ్జిగారు యుద్ధనావల నిర్మాణమును పరిమితము చేయుటకు నానారాజ్యముల సభను సమావేశము చేయుటకు చేసిన ప్రయత్నములు విఫలమగుచున్న విధమును వివిధరాజ్యముల ప్రత్యుత్తరములు విశదము చేయుచున్నవి.

రములు విశదము చేయుచున్నవి. యుద్ధనావల నిర్మాణమును పరిమితము చేయుటకు ఇటలీ, ఫ్రాంసు, జపాను నిరాకరించినవి. గ్రేటుబ్రిటను తటస్థభావమును పూనినను తుదకు సమావేశమునకు అంగీకరించినట్లు వార్తలు తెలుపుచున్నవి. దీనియందలి గూఢార్థమును నిర్ణయించుటకు సామాన్యులకు సాధ్యముకాదు. అమెరికాకును, గ్రేటుబ్రిటనునకును నడుచుచున్న రహస్యాలోచనలు కొంతవఱకు బ్రిటీషు అంగీకారమునకు సాధనములై యుండునని యూహించదగియున్నది. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాతర్గతములైన రాజ్యముల సమావేశము బ్రిటీషు అమెరికా రాజ్యముల సంగ్రామమునకు కారణములను స్ఫురింపజేయుచున్నది. అమెరికాకును గ్రేటుబ్రిటనునకును పరస్పర రక్షణమునకును, సంగ్రామమునకును ఒడంబడికలు జరుగుచున్నవని వదంతులు వ్యాపించుచున్నవి. ఆంగ్లభాషను మాటలాడే డిజాతులన్నియును నొక సమితిగ నేర్పడి, వారిన్యత్యములను గాపాడవలయునని హియరస్టు గారు వ్రాయుచున్న వ్యాసములు ప్రపంచదృష్టి నాకర్షించుచున్నవి. ఆసమితియందు పారతంత్ర్యమును అనుభవించుచున్న భరతవర్షస్థితి దుర్భరముగ చురుకులు విధములు ప్రతిమతి బెజబిమ్మగారు తత్వవూర్తిగా, సాయరీవుగారు మొదలగు స్వాజ్యుల తెలియజేయుచున్నారు. ప్రపంచవ్యాప్తముగా జరిగి క్రొత్త ప్రజలతోడనున్న సహజసంబంధలతోడను, ప్రాచీనవిజ్ఞానముతోడను, వివిధభాషలతోడను లోక కల్యాణమునకు దోడ్పడగల విధమును

గాంధీమహాత్ముని శాంతిసందేశము విశదము చేయుచున్నది. జాత్యభిమానమును, సామ్రాజ్యాభిమానమును పరమార్థముగ నున్న బ్రిటీషురాజ్యాధికారులకు భరతవర్ష ప్రయోజనములు తలకెక్కుట యసంభవముగ నున్నది.

జర్మనురాజ్యము నానాజాతి సమితియందు చేరుట ఆయుధనియమమునకును, శాంతిస్థాపనమునకును శుభసూచకముగ నున్నది. జపీవాయందు స్త్రీసుమను గారి యధ్యక్షతక్రింద ఈమాసమునందు గూడనున్న నానాజాతి సమితి, భారత సామ్రాజ్య శాసనసభల వలె కేవలము విమర్శనాధికారమునే కాక కార్యనిర్ణయాధికారమును సయితము గలిగియుండుటకు సాధనముల నన్వేషించుటవలన నె విప్పను మహాశయుడు ప్రతిపాదించిన సిద్ధాంతములను సార్థకముచేయుట కవకాశములు గలుగగలవు. పెద్దరాజ్యములు విచ్ఛలవిడిగ ప్రవర్తించుటయును, బలములేని రాజ్యములను నిర్బంధించుటయును సమితిప్రయోజనములను నిర్ధకము చేయుచున్నవి. చీనాసమస్యను నానాజాతీసమితి వశముచేయుట వలన గ్రేటుబ్రిటను ప్రతిష్ఠయును, సమితిప్రతిష్ఠయును వర్ధిల్లియుండును. నానాజాతీసమితి పరపీడనమునకు గాక పరసౌభాగ్యమునకు వినియోగపడనంతవరకును సమితి ప్రయోజనములు లోకకల్యాణమునకు నిర్ధకములుగ నుండగలవు.

* * * *

దక్షిణాఫ్రికా యోడంబడిక

దక్షిణాఫ్రికాయందు తెల్లవారు నల్లవారిని నిర్బంధించుటకును, వెడలగొట్టుటకును

చేయుచున్న ప్రయత్నములు శ్వేతజాతుల స్వార్థపరత్వమును విశదము చేయుచున్నవి. ఆఫ్రికా ప్రజలు స్వదేశమున మంచి ప్రదేశములందు నివసించుటకు వీలులేక మన్య ప్రదేశములందు నిర్బంధముతో నివసింుచున్నారు. బంగారపుగనులు, వజ్రపుగనులు, లోహపుగనులు, సుక్షేత్రములు తెల్లవారికి ఈనాములు; నల్లవారు దాస్యవృత్తికి మాత్రము తగియున్నారు. శ్వేతేతరులైన భారతీయులకును నల్లవారికి పట్టినదుర్గతియే పట్టినది. ఆఫ్రికాయందు చిరకాలమునుండియును నివసించుచున్న భారతీయులను నిర్బంధముగ వెడలగొట్టుటకు తెల్లవారుచేయుచున్న నిర్బంధములు శ్వేతేతరజాతుల దుర్భరస్థితిని తెలుపుచున్నవి. ఆఫ్రికాప్రభుత్వమునకును, భారత ప్రభుత్వమునకును జరిగినయొడంబడిక సద్భావములతో నిండియున్నను కార్యసాధనమునకు నిర్ధకమని విమర్శనము విశదముచేయుచున్నది. ఆఫ్రికాయందు నివసించుచున్న భారతీయుల సంఖ్య స్వల్పముగ నున్నది. చిరకాలమునుండియును నివసించుచున్న భారతీయులకు పౌరత్వప్రభుత్వములను వోనగుట ధర్మమని రాజకీయశాస్త్రములు స్పష్టించుచున్నవి. ఆఫ్రికాప్రభుత్వము భారతీయులను సామదానోపాయముల మూలమునను వెడలగొట్టుటకు ప్రానుచున్న యుత్సాహమునానికి సౌకర్యములన్నియుగ జేయుటయందభ్యుత్సాహము కున్నది. భారతీయులను వెడలగొట్టుటయందు ప్రభుత్వమువారిదివరకవలంబించుచున్న నిర్బంధవిధానమునకును, సామదానవిధానమునకును

మాటలయందు భేదమున్నను ఫలమునందు భేదముగనుపడదు. ప్రభుత్వమునుండి ధనము గ్రహించి వెడలిపోయిన భారతీయులు తిరిగి ధనమునిచ్చి ఆశ్రీకాయందు ప్రవేశించుట దుస్సరము. భారతీయులను స్వదేశములకేకాక వలసరాజ్యములకుకూడా పంపుటకు చేసిన ఏర్పాట్లు కేవలము అన్యాయముగనున్నవి. ఆశ్రీకాయందు కేపించి నిలిచియున్న భారతీయులను తెల్ల ఆశ్రీకా ప్రజలనువలె చేయుట అసాధ్యమని కాలము విశదము చేయగలదు. ఈనియమములన్నియును భారతీయుల శుభస్థితికి ప్రతిబంధకము లైనను భారతీయరాయబారులకు వారి నిస్సహాయస్థితియందు అంగీకరించుట అవసరమైనది. భారతీయుల నిస్సహాయస్థితిని బాగుగ నెరిగిన ఆండ్రూసుగారును, గాంధీమహాత్ముడును దక్షిణాఫ్రికాయొడంబడికకు స్వాగతము జెప్పట సహజముగ నున్నది. ఈస్వప్నమైన ప్రయోజనములనైనను సమకూర్చుటకు తెల్లవారంగీకరింపని విధమును ఆశ్రీకాయందు బయలుదేరుచున్న ప్రతికూలవ్యాఖ్యానములు విశదము చేయుచున్నవి. భారత ప్రభుత్వము సామ్రాజ్యశాసనసభయందును, రాజ్యసభయందును విషయవిమర్శనమును చేయకయే ఒడంబడిక సంగీకరించుట భారతీయుల దైన్యస్థితిని వేయినోళ్లను చాటుచున్నది. శ్రీమాన్ శ్రీనివాసయ్యంగారును, ఇతర నాయకులును వారియసమ్మతిని తెలుపుట కంటెను చేయగల కార్యము కనుపడదు. దక్షిణాఫ్రికా సమస్య పట్లను చూపిన నిర్లక్ష్యభావమే భారత ప్రభు

త్వమునందలి సకల రాజ్యాంగసంస్థ లందును ప్రత్యక్షమగుచున్నది.

* * * *

సామ్రాజ్య శాసనసభలు

మాంటుఫర్డ్లసంస్కరణములు శాసనసభలను చర్చా సభలుగ చేసిన విధమును సభావ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి. ఆర్థికసభ్యుడు నిర్ణయించిన విధానమును ఖండించుటకును, తగ్గించుటకును సభలకు అధికారము కలదు. క్రొత్తవిషయములకు సంబంధించిన విధమును నిర్ణయించుటకు అధికారము లేదు. ఈయధికారము వలెనే ఇతరాధికారములును పూజ్యములని శాసనసభా వ్యవహారములు విస్పష్టము చేయుచున్నవి. సామ్రాజ్య శాసనసభయందు నిర్బంధితులవిమోచనమును గోరుచు చేసిన ప్రతిపాదనము గెలుపొందినది. ఆ ప్రతిపాదనమును ఆచరణమునందు పెట్టగల శక్తి శాసనసభయందు లేనపుడు జయాపజయములు సమానఫలమును గలుగజేయుచున్నవి. సామ్రాజ్యశాసనసభయందు ఇనుప దారులవిషయమై చేసిన తీర్మానములును ఈ అర్థమునే ప్రతిపాదించుచున్నవి. భారత ప్రభుత్వమునకు రయిల్లు ముద్రములు వ్యయనిర్ణయములయందు నాలుగుసార్లు కేంద్రరాజ్యము కలిగినవి. రయిల్లు ముద్రములను భారతీయుల నియమించుటయందును, రయిల్లుసాక్షాతుల కొనుటయందును ముఖ్యపత్రరగతి ప్రయోజనములకు చూపుచున్న నిర్లక్ష్యభావమును, రయిల్లులపని వారసులకు చూపుచున్న నిర్లక్ష్యభావమునకును ప్రభుత్వమునకు విరోధము కలిగి

నను ప్రజాప్రతినిధులు నిస్సహాయులైయున్న విధమును వ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి. భారత ప్రభుత్వాదాయ వ్యయము నవలోకించునపుడును నీదుర్దశయే కనబడుచున్నది. వర్తమానసంవత్సరమునందు 13,025 లక్షల ఆదాయమును, 12,715 లక్షల వ్యయము కలుగునని సర్ బేసిల్ బ్లాకేట్ గారు నిర్ణయించుచున్నారు. నికరాదాయము వర్తమాన సంవత్సరమునందు 310 లక్షలు తేలునని బ్లాకేట్ గారు నిర్ణయించుచున్నారు. ఈమాదాయము రాష్ట్రీయకష్టములను తగ్గించుటకు వినియోగింపబడుచున్నది. నిలువను ప్రజలు చెల్లించవలసిన పన్నులను తగ్గించుటకు బదులు సంపన్నులు చెల్లించవలసిన పన్నులను తగ్గించుటకు వినియోగించుట అన్యాయముగ నున్నది ఉష్ణపన్నును, పోస్టురేట్లను తగ్గించుటకు బదులు మోటారుబండ్ల సుంకములనుతగ్గించుట సంపన్నుల ప్రయోజనములను సమకూర్చుచున్నదిగాని నిరుపేదల ప్రయోజనములను సమకూర్చుటలేదు. మోటారుబండికి 3000 రూప్యములను వ్యయము చేయగల వారు మరి మూడువందల వ్యయము చేయగలరు. వ్యయభారమునందు 5,555 లక్షల సైన్యవ్యయము దుర్భరమయిన వ్యయమని ఆర్థికపత్రము విశదము చేయుచున్నది. రాగల సంవత్సరమునందు 12,896 లక్షలు ఆదాయము 12,532 లక్షలు వ్యయము మదింపువేయబడి 364 లక్షలు నికరాదాయము ఏర్పడుచున్నది. రాగలసంవత్సరమునందు 5,592 లక్షలు సైన్యవ్యయము నిర్ణయింపబడినది. వర్తమాన సంవ

త్సరముకంటె రాగల సంవత్సరమునందు 37 లక్షల సైన్యవ్యయము అధికమగుచున్నది. దేశాదాయమునందు సగముభాగము సైన్యవ్యయములకు వినియోగపడుచున్నపుడు దేశము యొక్క శుభస్థితి దుస్థిరమని ఆర్థికపండితులందఱును అంగీకరించుచున్నారు. బ్లాకేట్ గారి బడ్జెటు లెక్కలన్నియును 18 పెన్నీల మారకమును బట్టి నిర్ణయింపబడినవి. మాపాయిమారకపురేటు 16 పెన్నీలకు మార్పుటవలన 364 లక్షల ఆదాయము అంతరించుటయే కాక 162 లక్షలు లోటు రాగలదని బ్లాకేట్ గారు బెదిరించుట సామ్రాజ్యసభయొక్క దైన్యస్థితికి నిదర్శనముగ నున్నది. బ్లాకేట్ గారు వేసిన కష్టముల యెరఘేదా భిప్రాయములను గలిగించి స్వరాజ్యపక్షమును శిథిలముచేయుట సహజమని దేశవ్యవహారములు విశదముచేయుచున్నవి. 16 పెన్నీల మారకపురేటు బ్రిటీషు వ్యాపారమునకువలె భారతీయ వర్తకులకు కర్షకులకు లాభకారి కాదని చిరకాలానుభవము విశదము చేసినది. భారతీయనాయకులు, వాణిజ్య సంఘములు 16 పెన్నీల మారకపురేటు దేశమునకు లాభకారియని వాడుచున్నను బ్లాకేట్ గారును, వారివర్తమువారును 16 పెన్నీల మారకమునకు పట్టుపట్టుట భారత ప్రభుత్వము బ్రిటీషు ప్రయోజనములను విడిచివేయుట కేర్పడిన విధమును విశదము చేయుచున్నది. ఉక్కు సంరక్షణశాసనమునందు బ్రిటీషు ఉక్కు పరిశ్రమకు గలిగిన సంరక్షణమును ఈదుర్దశనే వెల్లడిచేయుచున్నది. సామ్రాజ్య శాసనసభ

యందు గల భిన్నపక్షములును నిరంకుశ ప్రభుత్వపోషణమునకు వినియోగ పడుచున్నవి. కాంగ్రెసుపక్షము, జాతీయపక్షము, స్వతంత్రపక్షము సంయోగములేక నిరంకుశ ప్రభుత్వమును పోషించుటకు వినియోగపడుచున్న విధమును ఉక్కు-రక్షణ శాసనచర్చయందు జిన్నాగారు చూపిన పక్షపాతము విశదము చేయుచున్నది. శ్రీమాన్ శ్రీనివాసయ్యంగారు, నెహ్రూపండితుడు మొదలగు నాయకులు ప్రచురించుచున్న నిర్దేశములును భేదాభిప్రాయములను విశదము చేయుచున్నవి. సాంఘిక విషయములను బహిష్కరించుటయందు గలిగిన భిన్నాభిప్రాయములు పక్షముల దౌర్బల్యమును విశదము చేయుచున్నవి. రాజ్యాంగము లందువలె సాంఘిక విషయములందును శాసనసభ్యులను బడిస్టిలనువలె శాసించుట సంయోగమునకు సాధనముగాక విషయమునకు సాధనంబగుచున్నది. శాసనసభ్యులు స్థాయిసంఘములందు జేరుటకు అనుమతి నొసంగినపుడు సాంఘికవిషయముల కేలయనుమతి నియ్యగూడదో తెలియకున్నది. గాంధీమహాత్ముడు 1920 సంవత్సరమునందు ఆరంభించిన నిరాకరణోద్యమము శాసనసభా ప్రవేశము సంగీకరించినపుడే పరిసమాప్తికొనినది. శాసనసభ్యులు బ్రిటీషు ప్రభుత్వమును పోషించుటకు ప్రమాణమునుచేయుచు ప్రభుత్వసంహారమునకు పూనుకొనుట యసందర్భముగ నుండగలదు. పారతంత్ర్యస్థితియందున్న రాజ్యాంగములందు స్వాతంత్ర్యప్రియులు పాశబద్ధులై నిస్సహాయస్థితియందుండివిధ

మును సామ్రాజ్యశాసనసభావ్యవహారములు బోధించుచున్నవి. మోక్షణోపాయము భారత ప్రజలవలనను రాగలదుగాని ఇర్వినుప్రభువు దెలిపినటులు బ్రిటీషు పార్లమెంటు వలన రాజాలదు.

* * * *

రాష్ట్రీయసభలు

స్వరాజ్యపక్షము శాసనసభా ప్రవేశమును ద్వంద్వప్రభుత్వ సంహారమును జేయుటకు కోరినది. చిత్తరంజనదాసుగారు గత సమావేశమున వంగరాష్ట్రమునందు ద్వంద్వప్రభుత్వమును నిర్మూలము చేయుటకు పూనుకొనిరి. వంగరాష్ట్రమునందు మంత్రులు లేకపోయినను నిరంకుశప్రభుత్వము యెప్పటివలె సాగినది. వర్తమాన సమయమునందు ఇదియును సాధ్యముగాకున్నది. వంగరాష్ట్రమునందు గజనవిచక్రవర్తిగార్లు హంత్రీపదవులను స్వీకరించి ద్వంద్వప్రభుత్వమును నడుపుచున్నారు. బొంబయి, మధ్యరాష్ట్రములు, పంజాబు, చెన్నరాష్ట్రము మొదలగు రాష్ట్రములందును ద్వంద్వప్రభుత్వములుకొనసాగుచున్నవి. చెన్నరాష్ట్రమునందు కొంతమంది పక్షము ప్రబలమైన పక్షముగానున్నను ద్వంద్వప్రభుత్వమును నిర్మూలము చేయవలెనని కోరినది. ఇదియును స్వీకరించుటకు వాటిని సమాధి చేయవలెనని కోరినది. స్వతంత్రపక్షము ముఖ్యమంత్రియగు మంత్రీపదవులను స్వీకరించు ద్వంద్వప్రభుత్వవిధానమును నిర్వహించుచున్నది. జప్తినుపక్షము స్వతంత్రపక్షమునకున్నను ప్రతిపక్షముయందీ మంత్రీపదవులను స్వీకరించుటకు గోరుచున్నను విశ్వా

సము గోలుపోయి స్వీకరింప జాలకున్నది. కాంగ్రెసు పక్షము ప్రబలపక్షముగ నున్నను గౌహతీ కాంగ్రెసు తీర్మానమును సార్థకము చేయుటకు గాని, స్వతంత్ర పక్షమును నిర్గమింపజేయుటకుగాని పూనుకొన జాలకున్నది. కాంగ్రెసుసభ్యులు కర్తవ్యమును కనుగొనజాలక సంశయాత్ములై తర్కవితర్కములకు లోనగుచున్నారు. కాంగ్రెసు సభ్యులు నియోజకవర్గమునకుచేసిన ప్రతిజ్ఞను పాలించుటకు మంత్రిపదవులను స్వీకరింపకుండుట యుక్తముగనున్నను గౌహతీతీర్మానము నాచరింపకుండుట దురభిప్రాయములకు కారణంబగుచున్నది. ఉత్తరహిందూస్థానము నందును, వంగరాష్ట్రమునందును హిందూ మహమ్మదీయవిభేదములు గలుగజేసిన దుర్దశనే చెన్నరాష్ట్రమునందు బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేతరపక్షములు గలుగజేసినవి. చెన్నరాష్ట్రమునందు జప్తిసుపక్షము కొంతవఱకు నిలిచియున్నను బ్రాహ్మణపక్షము కాని, బ్రాహ్మణేతరపక్షము కాని వ్యవహారములందు గనుపడవు. బ్రాహ్మణేతరపక్షమునందు భేదాభిప్రాయములు ప్రబలియున్నవిధమును ఎన్నికలయందు కాంగ్రెసుపక్షమునకు గలిగినవిజయము విశదము చేయుచున్నది. కాంగ్రెసు పక్షమునందు బ్రాహ్మణేతర సభ్యులే అధికముగ నుండుటవలనను, బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేతర పక్షములు స్వరాజ్యపక్షమునందు లేనవి విశదమగుచున్నది. బ్రాహ్మణేతరపక్ష దురభిమానమే జప్తిసుపక్ష పరాజయమునకు దోడ్పడినది. చెన్నరాష్ట్రమునందు స్వరాజ్యపక్షము నిర్ల

యింప వలసియున్న సమస్య ద్వంద్వప్రభుత్వ సంహారమో, జప్తిసుపక్ష నిర్గమనమో యను సంశయము సభ్యులను, నియోజకవర్గమును బాధించుచున్నది. నియోజకవర్గమునకు జప్తిసుపక్షముమీదగల యనాదరణము నెన్నికల ఫలము విశదము చేసినది. ఎన్నికలయందు ఓడిపోయిన జప్తిసుపక్షము మంత్రిపదవులను స్వీకరింపకుండుట నియోజకవర్గము సహింపదని విశ్వసించదగియున్నది. ఇప్పుడు చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభయందలి పక్షములందు జరుగుచున్న యాదోళనము సభాస్వయంజనములకు నిరర్థకముగ నున్నది. పోషణములేని స్వతంత్రపక్షము కార్యాచరణమునకు బూనుకొనుటకు సంశయమును బూనుచున్నది. స్వతంత్రపక్షమును పడద్రోయుటకు జప్తిసుపక్షమునకును, కాంగ్రెసు పక్షమునకును కోరికయున్నను వీరిసంకల్పములకు కారణములు వేరువేరయి సంయోగము సాధ్యము గాకున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్రసమావేశము మంత్రివర్గమును పడద్రోయవలయునని శాసనసభ్యులను నిర్దేశించినది. తమిళ, కేరళ, కర్ణాటక రాష్ట్ర సంఘములు శాసనసభ్యులకు నిర్దేశములను పంపియుండలేదు. శాసనసభ్యులందఱు నానారాష్ట్రముల కాంగ్రెసు సభ్యులును కలిగిపనిచేయుట నియోజనకరము. కాని ఎన్నికల తోచినట్లుల వారు స్వీకరింపబడని నియోజనకరముగాదు. చెన్నరాష్ట్ర పరిషత్తులను బాధ్యుగ్రహించి రత్నసింఘములను, కాంగ్రెసు సాయినంఘమును కర్ణాటకు వారివ్యవహారక్రమమును నిర్దేశించుటయును సభ్యులయొ

క్రమము, నియోజకవర్గము యొక్కయు మనో
రథములకు తగినకీర్తిని కర్తవ్యమును నిర్ణయించుట యుక్తముగ నుండగలదు.

చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభయొక్క గతి
చిన రెండు సమావేశములును నిస్సారముగ
నున్నవి. ఏపక్షమును తనపక్షబలమును విశ
దము చేయుటకు ప్రయత్నము చేయలేదు.
స్వతంత్రపక్షమంత్రులు వారి సంచారసమ
యములందు చేసిన ప్రసంగములును, సూచించిన
కార్యవిధానములును స్వాతంత్ర్యవిధాన
మును ప్రకటించుచున్న కార్యాచరణము
నందు నిరుపయోగములుగ నున్నవి. శ్రీయత
రంగనాథం మొదలియారుగారు రాజమహేంద్ర
వరమునందు స్వరాజ్యపక్షము నిర్వహింప
వలచిన కార్యవిధానమును విశదము చేసిరి.
సిద్ధాంతమునందు వారి సంభాషన లన్నియును
బాగుగ నున్న కార్యాచరణమునందు దుష్ట
రముని రాజ్యాంగ వ్యవహారవిధానము విశ
దము చేయుచున్నది. బాతీయ విద్యాలయము
లకు ప్రవేశపాఠము చేయుటకుగాని, స్థానిక
సంస్థలు చేసినదానిని ఆమోదించుటకుగాని
మంత్రులకు ఆధికారము లేదు. ఈ యధికార
మును మంత్రులు పశయగలిగిన దేశమునకు
కొంత యుపకృతిగలిగియుండును.
రంగనాథం మొదలియారుగారు గృహవిశ్రా
మల నుద్ధరించుటకు నిర్ణయించిన విచారణ
సంఘమువలన గలుగగల ప్రయోజనము
కాలము నిర్ణయింపగలదు. డాక్టరు సుబ్రాయ
నుగారును, రంగనాథం మొదలియారుగారును
రాటము, మగ్గము పేరులకు జప్తిను మంత్రివర్గ

మువలెబెదరక ఖద్దరునకు ప్రోత్సాహమొసంగుటకంగీకరించుట స్వాతంత్ర్యపక్షప్రయోజనమును చాటుచున్నది.

చెన్నరాష్ట్రదాయము రాగల సంవత్స
రమునందు 1654 లక్ష లనియును, వ్యయము
1724 లక్షలనియునులోటు 69 లక్ష లని
యును ఆర్థికసభ్యుడు విశదము చేసెను.
కేంద్రప్రభుత్వము రద్దుచేయనున్న రాష్ట్ర
కప్పము 116 లక్షలు తొలగిపోయి
సప్తడు లోటుపోయి 47 లక్షలు నికరాదా
యము తేలుచున్నది. మోయరుగారు చెన్న
రాష్ట్రప్రజలీ లాభమును గోల్పోవజనదని
సభ్యులను హెచ్చరించిరి. బ్లాకటుగారి హె
చ్చరిక మోయరుగారి నోటనుండి ప్రతిబిం
బించుచున్నది. మారకపు రేటును 18 పెన్నీ
లకు నిర్ణయించునపుడు ప్రజలకు గలు
గుచున్న యపారమైన సష్టమును గమనించు
నపుడు రాష్ట్రములకు గలుగనున్న స్వల్ప
ప్రయోజనములు గమనార్హములు గావని
సభ్యులు గ్రహింతురుగాక! ప్రభుత్వాదా
యమునందు మద్యాదాయ మంతరాయము
లేక వృద్ధిని పొందునట్లు చేయుచు ఖిలం
దైనను విద్యుత్తును పరిశ్రమలకును వినియోగ
పడజేయు ప్రయత్నము చేయవలసింది. ప్రభు
త్వాదాయమునందు భూమినిచ్చి ప్రధానము
గనున్న సురాయుత్తు కేంద్రమునకు జేయబడు
చున్న స్వల్పమొక్కటను విన్నవించుచు
తుల జేయుచున్న గావలసిన వెద్యువహాయ
ము, పరపతి, బ్లాటు, వానికల మొదలగు
వానికి జేయబడుచున్న వ్యయము స్వల్పముగ
నున్నది. డాక్టరు మల్లయ్యగారు, మునిస్వామి

నాయుడుగారు, కాళేశ్వరరావుగారు, పానుగల్లు రాజాగారు మొదలగువారు తెలిసినటులు గ్రామసీమలకు సదుపాయములను గల్పించక పెద్దయుద్యమములకు ద్రవ్యమును వ్యయము చేయుట యనుచితముగ నున్నది.

* * * *

ఆంధ్ర రాష్ట్రము

చెన్న రాష్ట్రమునం దంతర్గతమైన ఆంధ్ర రాష్ట్రము ప్రభుత్వ విధానమునందు స్వయం వ్యక్తిత్వములేక వికాసశూన్యముగనున్నది. కృష్ణాగోదావరి డెల్టాభూములు విశేషాదాయమును సమకూర్చుచున్నను డెల్టాప్రజలకు సౌకర్యములకుగాను వ్యయమగుచున్న ద్రవ్య మత్యల్పముగ నున్నది. నూరేండ్ల బ్రిటీషు ప్రభుత్వానంతరమైనను కృష్ణాగోదావరీ నదులకు వంతెనలను కట్టకుండుట ప్రభుత్వవిధానమునం దాంధ్ర రాష్ట్రము పట్లగల నిరాదరణమును విశదముచేయుచున్నది. దక్షిణప్రదేశమునందుగల మెట్టూరు పైకారా కానేరి డెల్టా నిర్మాణముల మీద ప్రభుత్వమునకు గల యాదరణము ఉత్తరప్రాంతములందలి నిర్మాణములమీదను ప్రసరింప కున్నది. వర్తమాన సంవత్సర వ్యయమునందు మెట్టూరుపైకారా నిర్మాణములకు లక్షలు వ్యయము చేయబడుచున్నను ఉత్తరప్రాంతములకుచేయబడుచున్న వ్యయ మత్యల్పముగ నున్నది. కొటి రెడ్డిగారు దక్షిణజిల్లాలకు పట్టిన యదృష్టము ఉత్తరజిల్లాలకు పట్టలేదని శాసనసభయందు చెలిసినభావము యథార్థసిద్ధినిదెలుపుచున్నది. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము స్థాపితమైనను మంది

రాదులకునువిద్యాలయములకును న వ న ర మైన ద్రవ్య సహాయము దుర్లభము గనున్నది. ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర మేర్పడనంత వరకును ఆంధ్రులవికాసమున కవసరమైన ప్రతిపత్తిగలుగదని చిరకాలవ్యవహారానుభవము విశదముచేయుచున్నది. శ్రీయుత వేమవరపురామదాసుపంతులుగారు రాజ్యసభయందు ప్రతిపాదించిన యాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణతీర్మానముఓడిపోయినను చర్చవలన అవసరమైనప్రయోజనము గలిగినది. భాషాప్రయుక్తరాష్ట్ర విభాగమునకు ప్రభుత్వపుసానుభూతిగలదని హెయిగుగారు విశదము చేసిరి. సామ్రాజ్యశాసనసభయందు చర్చింపబడిన ఉత్కలరాష్ట్ర నిర్మాణతీర్మానమును భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రనిర్మాణావసరమును విశదము చేయుచున్నది. ఈ తీర్మానములు చెన్న రాష్ట్ర శాసనసభయందు ఆంధ్ర రాష్ట్ర తీర్మాన మంగీకృతము గావలసిన యవసరమును విశదముచేసినవి. వర్తమానసమావేశములం దాంధ్ర రాష్ట్ర తీర్మానము చెన్న రాష్ట్ర శాసనసభయం దామోదింపబడుట కాంధ్రప్రతినిధులు తగిన ప్రయత్నములను చేయుచున్న సమ్మచున్నాము. ప్రభుత్వవిధానమునకు దాంధ్ర వ్యక్తిత్వమునకు వకాశములు లేకపోయినను కాంగ్రెసువిధానము గలుగజేసిన స్వార్థాభిప్రాయాంధ్ర వ్యక్తిత్వమునకు దోడ్పడుచున్నది. సహాయవిరాళిరహితము నూండులనువ్యక్తిత్వమును దేశమునందంతటను ప్రతిష్ఠించినది. ఆంధ్ర రాష్ట్ర నామమధ్యస్థమునకు ఉదారాశయములను వ్యక్తముచేయుటకు వినియోగ

పడుచున్నది. భాషాప్రయుక్త రాష్ట్ర విభాగముల ప్రయోజనమును కాంగ్రెసునందుగల ఆంధ్ర విభాగము విశదముచేసినది. కళాకావ్యములందును, నిత్యవ్యవహారములందును ఆంధ్ర వ్యక్తిత్వము సువ్యక్తమగుచున్నది.

* * * *

ఆంధ్ర శిల్పము

చెన్న రాష్ట్ర శిల్ప ప్రదర్శనము శిల్పమునందాంధ్ర వ్యక్తిత్వమును విశదముచేయుచున్నది. ప్రాచ్య శిల్ప శాఖయందు వంగీయ శిల్పనామము ప్రతిష్ఠితమైనను వంగీయ శిల్పుల చిత్రపటములు స్వల్పముగనున్నవి. ఆ శాఖయందలి చిత్రములందు మొదటి బహుమానమును చుగటైగారు నడిసినను ఆంధ్ర చిత్రపటములు ప్రముఖములుగ నున్నవి. ఆ శాఖయందు ప్రదర్శించబడిన చిత్రపటములందు ఆంధ్ర శిల్పుల చిత్తరువులు చాలగలవు. ఆ చిత్తరువు లాంధ్ర శిల్ప వ్యక్తిత్వమును సమర్థించుచున్నవి. కీర్తిశేషులైన దామెర్ల రామారావుగారు శిల్ప నిర్మాణములందు వ్యక్తము చేసిన వ్యక్తిత్వ మాంధ్ర శిల్పములయందు గోచరంబగుచున్నది. ఆంధ్రుల రచన లజంతావైఖరి నవలంబించుచు వ్యక్తిత్వమును విశదముచేయుచున్నవి. సంభావన యందును, రూపకల్పన యందును, అంగవిన్యాసమునందును, రంగుల యందును ఆంధ్ర చిత్ర రచనలు వ్యక్తిత్వమును వెల్లడిచేయుచున్నవి. చెన్న పురి ప్రదర్శనము నందు సుబ్బారావుగారి 'రాధామనోహర మూర్తి,' వెంకటరత్నముగారి 'గోపీమోహనుడు,' బుచ్చి కృష్ణమృగారి 'నటరాజ' బహు

మానములను బడసినవి. కౌతా ఆనందమోహన్ శాస్త్రిగారి 'సిద్ధార్థుడు, మీరాబాయి అక్కరు తన్వేను చిత్రము,' చామకూరి సత్యనారాయణగారి 'గౌతమబుద్ధుడు, రాధాస్వప్నము,' వెంకటసుబ్బారావుగారి 'నాగరాజు,' బాపిరాజుగారి 'వేణీభంగము,' రామమోహన్ శాస్త్రిగారి 'వనసతము,' సత్యవాణిగారి 'నదీసన్నిధి, కృష్ణాబాయిగారి 'నీలవర్ణుడు' మొదలగు చిత్రపటములు శిల్పమునందు ప్రవర్ధమానంబగుచున్న ఆంధ్రుల అభినివేశమును విశదముచేయుచున్నవి. అచిరకాలముననే స్వయంసహాయసాధనమునను వృద్ధినిపొందుచున్న శిల్పవికాసము ఆంధ్రుల సహజమైనయభినివేశమును విశదముచేయుచున్నది. ఆంధ్రుల శిల్పవికాసమునందభిమానముగల మహాజనులందఱును జాతీయవిద్యాలసంస్థాపనలందు శిల్పరచనలకు ప్రోత్సాహము నొసంగి ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు దోడ్పడుట ధర్మముగనున్నది.

* * * *

సాహిత్యము

శిల్పమునందువలెను సాహిత్య రచనలయందును, విద్యాలయములందును ఆంధ్రులు ప్రకటించుచున్న వ్యక్తిత్వము వారియసామాన్యవలంబన ధర్మమును విశదముచేయుచున్నది. ఆంధ్ర హృదయము నావరించిన మాతృభాషాభిమానమును జాతీయవిద్యాలయములు, గ్రంథమాలలు, తిక్కలు విశదముచేయుచున్నవి. జాతీయ విద్యాలయములయందలి విద్యార్థులము మాతృభాషాముఖముననుజరుగుచున్నది. జాతీయవిద్యాలయముల యందు బాలురు,

బాలికలు సాహిత్యమునందును, సంగీతమునందును పొందుచున్న యభినివేశము ఆంధ్ర హృదయవికాసమును విశదము చేయుచున్నది. తెనాలి, నెల్లూరు, గుంటూరు, బందరు మొదలగు పట్టణములందు గల జాతీయ విద్యాలయములు జాతీయ విద్యాప్రయోజనమును విశదము చేయుచున్నవి. విద్యాలయములవలెను సాహిత్యరచనలును దేశావృత్తమైన ప్రబోధమును వ్యక్తము చేయుచున్నవి. దేశవ్యాప్తములైన నవలలు, నాటకములు, భావగీతములు, జీవితములు, పరిశోధనలు ప్రజాహృదయమునందు పల్లవిచుచున్న నవజీవితాశయములను వ్యక్తము చేయుచున్నవి. సాహిత్యమువలె నాటకరంగములును ప్రజాహృదయమునందు నవభావోదయమును సూచించుచున్నవి. సర్వతోముఖమైన ఆంధ్ర హృదయవికాసమునకు సాధనములైన లక్షణములు గోచరంబగుచున్నను సాధనసామగ్రిని సమకూర్చి మహాప్రయోజనమును సాధించుట కవకాశములు చాలకున్నవి. ప్రభుత్వాదరణములేని ప్రయత్నములు ఫలప్రదములగుట దుస్సరమైనను స్వయం సహాయసాధనమువలన ఆంధ్రప్రదేశమునకు గలుగుచున్న ఫలము సర్వత్ర ప్రత్యక్షమగుచున్నది. ఈఫలము దేశావసరములకు వినియోగపడుటకు కవులు, గాయకులు, శిల్పులు, నటులు, పరిశోధకులు వారి సాహిత్యకళాభినివేశమును కేంద్రీకరించి దేశాభ్యుదయమునకు సాధనమైన సంస్థానలను నిర్మించుట కామితార్థములను బడయుటకు సాధనముగ నుండగలదు. శ్రీమంతులు,

విద్యా వంతులు, పండితులు యథాశక్తిని వారికి గల యవకాశములను ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు సమర్పించి ధన్యవాదములకు బాతులగుదురు గాత! ఆంధ్రహృదయావృత్తమైన యాంధ్రాభ్యుదయమునకు భారతియును ఉడుతభక్తి చందమునను నేవను జేయుచున్నది. భారతిచేయుచున్న నేవావిధానము లోషములతో నిండియుండినను నేవాభిలాషగాఢముగ నున్నది. పత్రికా నిర్వాహకులు దోషములను గ్రహించి సంస్కరించుటకు సిద్ధముగ నున్నారు. స్వప్రయోజనపరాయణులారోపించెడి నిందలు నిరర్థకములై స్వకార్యవిఘాతమునకు వలెను స్వకార్యసిద్ధికి సాధనములుగాకున్నవి. తప్పులనెన్నుట సులభముగాని తన తప్పులను గనుగొనుట దుర్లభము. విమర్శకులు సాదరభావముతో విమర్శనలకు బూనుకొని భారతిచేయుచున్న నేవను సార్థకము చేయుదురు గాక! మాఘసంచియందు గల వ్యాసములందు భాషాపరిశోధనకు సంబంధించిన పరవస్తు వెంటటరామానుజస్వామిగారి వ్యాసమును, ఆంధ్రచరిత్రమునకు సంబంధించిన మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారి ఆంధ్రమహాసామ్రాజ్యమునకు వెంకటేశ్వరగారి ఆంధ్రవిశిష్టత్యాలయమును, గంగన్నగారి స్వర్ణముఖవికాసమును, వెంకటేశ్వరసూర్యప్రకాశరావుగారి నూతన కవిత్వములు మొదలగు వ్యాసము లాంధ్రపండితుల విమర్శనలనొక బడసి ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు సాధనములగుట సమ్మతమైనాము. భారతిని పోషించుచున్న షోహజనులకు కష్టతాంజలుల నర్పించు ముందుట వారిపోషణను వేడుచున్నాము.